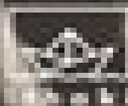
İTHAKİ – KLASİK DÜNYA EDEBİYATI

GEORGE ORWELL

DARALMA

George Orwell

Daralma

Çeviren: Zuhal Bilgin

İthaki Yayınları

Birinci Bölüm

1

Bu düşünce aklıma yeni takma dişlerimi aldığım gün geldi aslında.

O sabahı gayet iyi hatırlıyorum. Sekize çeyrek kala gibi kalkarak çocuklardan önce kendimi banyoya attım. Göğün kirli sarı boz bir renk aldığı, o berbat ocak sabahlarıdan biriydi. Banyonun küçük penceresinden aşağı bakıldığında, arka bahçe dediğimiz -eğer buna bahçe denilebilirse- etrafı kurtbağrı çitle çevrili, on yardaya[1](914 metreye eşit uzunluk ölçüsü, (ç.n.)) beş yarda, ortası kelleşmiş çim bir alan görünüyordu. Ellesmere Sokağı'ndaki tüm evlerin aynı kurtbağrı çit ve çimenlikten oluşan arka bahçeleri vardır. Bunların arasındaki tek fark, çocuksuz evlerde ortadaki kelleşmiş alanın olmayışıdır.

Küvet suyla dolarken körelmiş bir jiletle tıraş olmaya çalışıyordum. Yüzüm aynadan bana bakıyordu; altta, lavabonun üzerindeki küçük rafta, bir su bardağı içinde duran, bu yüze uygun takma dişler de. Bunlar Warner'in -kendisi dişçim olur- yenisi yapılana kadar bana verdiği geçici dişlerdi. Aslında suratım o kadar da fena değildir. Hani şu kırmızı suratlardan; donuk sarı saçlar, çipil mavi gözler. Saçlarım ağarmadığı gibi dökülmedi de -Tanrı'ya şükür- ve muhtemelen şu yeni dişleri taktığımda gerçek yaşımdan -ki kırk beş yaşındayım- daha genç göstereceğim.

Yeni bir jilet almam gerektiğini kafama yazarak banyoya girdim ve sabunlanmaya başladım. Önce kollarımı sabunladım, kısa, kalın ve çilli kollarımı; daha sonra sırtımı yıkadım ve normalde ulaşamadığım kürek kemiklerimi sabunlamak üzere uzun saplı fırçayı aldım. Bu çok sinir bozucu, fakat bu aralar vücudumda ulaşamadığım bazı bölgeler var! Gerçek şu ki, biraz kilolu sayılırım... Doksan kiloyu azıcık geçiyorum ve en son ölçüldüğümde bel çevrem 122 veya 124 santim kadardı, yanlış hatırlamıyorsam. Yok, aşırı şişmanlardan değilim, hani o göbeği dizlerine inenlerden. Biraz iri yapılıyım, hepsi bu; yani biraz, hani varil tip derler ya, öyle. Hani şişman, sevimli, hareketli tipler vardır, partilerin gözbebeğidirler, işte onlardan. "Şişko" derler bana, Şişko Bowling; esas adım ise George Bowling'dir.

Fakat o anda kendimi hiç de partinin gözbebeği gibi hissetmiyordum. Aniden, bugünlerde sabahları ne kadar keyifsiz olduğumun farkına vardım, oysa uykumu alıyordum, iştahım da yerindeydi. Aslında bunun sebebini biliyordum: şu lanet olası takma dişler. Kaptaki suyun içinde daha da irileşmiş gözüken ve bana sanki bir kafatasından sırıtıyormuş gibi sırıtan dişler. Sanki ekşi bir elmayı ısırmışsınız da, diş etleriniz çekilmiş gibi bir duyguydu. Ayrıca, ne derseniz deyin, eğer takma diş aşamasına geldiyseniz, kendinize bir Hollywood şeyhi olduğunuz esprisini artık yapamazsınız. Ben de hem şişmandım, hem de kırk beş yaşında. Bacak aralarımı sabunlamak üzere ayağa kalktığımda kendime tekrar bakmak zorunda kaldım. Şişman adamların ayaklarını göremedikleri palavradır, ama şöyle bir gerçek var ki, ben ayağa kalktığımda benimkilerin ancak ön kısımlarını görebiliyorum.

Göbeğimi sabunlarken artık hiçbir kadının dönüp de bana bakmayacağını düşündüm -karşılığında para alanlar hariç. Aslında o anda herhangi bir kadının dönüp bana bakmasını özellikle istiyor da değildim.

Fakat birden, o sabah kendimi daha iyi hissetmem için sebeplerim olduğu aklıma geldi. Bugün çalışmam gerekmiyordu, bu bir. Çalışma bölgemde kullandığım o eski araba tamirdeydi (bu arada sigorta işinde olduğumu söylemem gerek. Uçan Semender Sigortacılık. Hayat sigortası, yangın, hırsızlık, hasar -her şey); dolayısıyla Londra ofisine uğrayıp bazı evrakları bırakmanın dışında aslında o gün izinliydim ve takma dişlerimi alacaktım. Ayrıca epeydir zaman zaman aklıma düşen bir iş daha vardı. Kimsenin -yani aileden kimsenin- haberdar olmadığı bir on yedi papelim vardı. Bu da şöyle oldu. Bizim firmada Mellors diye bir herif *Astrolojinin At Yarışlarına Uygulanması* diye bir kitap ele geçirmişti. Bu kitapta, bütün davanın, gezegenlerin jokeyin giysisinin renklerine olan etkisi olduğu iddia ediliyordu. Neyse, yarışlardan birinde de Corsairs Bride isimli, tamamen ilgisiz bir kısrak vardı; işte bu kısrağın jokeyinin giysisi yeşil renkteydi ve bu, o andaki yükselen gezegenlerin durumuna çok uyuyordu. Astrolojiyle kafayı yemiş olan Mellors, tüm parasını bu kısrağa yatırdı ve aynısını yapmam için bana da yalvardı. Sonuçta, biraz da onun çenesinden kurtulmak için, genelde hiç yapmadığım bir şey yaparak on papel riske girdim. Tahmin edebileceğiniz gibi, Corsairs Bride rahatça birinci oldu. Şimdi müşterek bahis oranlarını hatırlamıyorum, ama benim hisseme de on yedi papel düştü. Garip bir içgüdüyle, hayatımın bir başka cilvesi olarak, parayı sessizce bankaya yatırdım ve bundan kimseye söz etmedim. Daha önce hiç böyle bir şey yapmamıştım. Normalde, iyi bir koca ve baba olarak,

bununla Hilda'ya (yani karıma) bir elbise veya çocuklara ayakkabı alırdım. Fakat on beş yıldır iyi bir koca ve baba olmuştum ve artık bu durumdan sıkılmaya başlamıştım.

İyice sabunlandıktan sonra kendimi daha iyi hissetmeye başladım ve küvetin içine uzanarak on yedi kağıdı nasıl harcasam diye düşünmeye koyuldum. Kuşkusuz seçeneklerim vardı: ya bir kadınla bir hafta sonu geçirecektim ya da paramı puro ve viskide eritecektim. Tam sıcak suyu biraz daha açıp kadınlar ve purolar üzerine ' yoğunlaşmaya hazırlanıyordum ki, bir gürültü koptu. Sanki banyonun merdivenlerini bir manda sürüsü tırmanıyordu. Çocuklardı, kim olacak? Bizimki kadar bir evde iki çocuk, küçücük bir dolaba kapatılmış iki su aygırı demekti. Kapı çılgın gibi dövüldü, ardından bir feryat yükseldi.

"Baba! İçeri girmem lazım."

"Olmaz! Kaybolun!"

"Ama baba, gitmem lazım!"

"İyi ya işte, git o zaman, banyo yapıyorum!"

"Baba! *Sana bir yere gitmem lazım* dedim!"

Faydasız! Tehlike sinyalini almıştım. Tuvalet bizimki gibi evlerde olduğu üzere banyodaydı. Banyodan hızla çıktım ve yarı kurulanmış halde kapıyı açtığımda bizim ufaklık, yani yedi yaşındaki küçük oğlum Billy, kafasına kondurmak istediğim öpücüğü atlatarak içeri daldı. Ensemin hâlâ sabunlu olduğunu ancak giyinmeyi bitirip kendime bir kravat ararken fark ettim.

Ensenin sabunlu kalması iğrenç bir şeydir. O berbat, yapış yapış hissi, sonradan silmiş olsan da, bütün gün üstünden atamazsın. Merdivenlerden keyfim kaçmış bir halde indim ve o gün uyumsuz biri olmaya karar verdim.

Oturma odamız, Ellesmere Sokağı'ndaki diğer evlerde olduğu gibi küçük, dört metreye üç metre, belki daha da ufak bir yerdi. Japon meşesinden bir büfe ile iki şarap testisi ve Hilda'nın annesinin hediyesi gümüş yumurta kabı geriye pek fazla bir yer bırakmıyordu. Emektar Hilda, çaydanlığın arkasındaki yerini almıştı; her zamanki gibi hoşnutsuz bir endişe içindeydi. Çünkü News *Chronicle* gazetesi yağ fiyatlarına zam geleceğini duyurmuştu. Gaz sobasını yakmamıştı ve pencerelerin kapalı olmasına rağmen ortalık buz gibi soğuktu. Eğildim, sobaya bir kibrit çaktım. Bu arada burnumdan da derin bir nefes koyuverdim ki, Hilda'ya

işaret olsun (eğilmek beni her zaman nefes nefese bırakmıştır). Hilda da bana yan yan baktı, bunu abarttığımı her düşündüğünde yapar.

Hilda otuz dokuz yaşındadır, onu ilk tanıdığımda bir tavşana benziyordu, hâlâ da benzer, ama zamanla iyice sıskalaşıp kurudu, gözlerine de hiç silinmeyen ürkek, gamlı bir bakış yerleşti. Keyfi iyice kaçmışsa, omuzlarını aşağı sarkıtıp kollarını göğsüne öyle bir kavuşturur ki, ateşin başına tünemiş çingene karılarına döner. Felaket tahminleriyle mutlu olanlardandır. Küçük felaketler elbette. Savaşlar, depremler, ihtilaller, kıtlık, salgın hastalıklar onu pek ilgilendirmez. Varsa yoksa yağ fiyatları yükseldi, gaza zam geldi, çocukların ayakkabıları eskidi ya da radyo taksitinin zamanı geldi çattı -işte Hilda'nın dertleri bunlardır. Benim bütün bunlardan çıkardığım sonuç, onun bu huzursuzlanmalardan, kollarını kavuşturmuş, ileri geri sallanıp surat asmalardan gizli bir zevk aldığıdır. "Ama George bu çok ciddi! N'aparız bilemiyorum! Para nereden bulunacak! Durumun ciddiyetinin farkında değilsin!" Falan filan! Kafasında, sonunda düşkünlerevini boylayacağımıza dair sabit bir fikir var. Aslında böyle bir şey olsa, bu duruma benim yarım kadar bile aldıracağını sanmam, hatta kendini daha güvende hissedeceği için, muhtemelen bu durumdan hoşlanacağını bile söyleyebilirim.

Çocuklar artık banyoda rahatsız edebilecekleri başka birisi olmadığı için yıldırım hızıyla yıkanıp giyinerek aşağı inmişlerdi. Kahvaltı masasına vardığımda, "Ben yapmadım!" "Hayır, sen yaptın!" minvalindeki olağan tartışmalarına dalmış bulunuyorlardı; sanki bütün sabah sürecekmiş gibi duran bu sohbet, ben kesmelerini söyleyinceye kadar devam etti. Bizde onlardan sadece iki tane var; Billy (yedi) ve Lorna (on bir). Benim onlara karşı olan duygularım biraz gariptir. Çoğu zaman ortalıkta görünmelerine bile tahammülüm yoktur. Hele konuşmalarını hiç çekemem. Kafalarının yalnızca kalem kutusu, cetvel veya Fransızcadan kim en yüksek notu almış gibi konulara çalıştığı yaştalar. Diğer zamanlarda, özellikle uykuda oldukları anlarda ise duygularım tamamen değişir. Yaz akşamlarında, hava daha kararmamışken, somyalarının başına gidip uyuyuşlarını, benimkinden birkaç ton daha açık saçlarla çevrili yuvarlak yüzlerini seyrettiğimde, İncil'de sözü edilen "ta içten özleme" duygusunu duyduğum çok olmuştur. Böyle zamanlarda beş para etmeyen bir salak olduğum, bu çocukların dünyaya gelmesine vesile olmak ve büyürken karınlarını doyurmaktan başka bir şeye yaramadığım düşüncesine kapılırım. Bu elbette gelip geçici bir duygudur, çoğunlukla kendi ayrı varoluşum bana gayet önemli görünür; bu yaşlı kurdun işinin daha bitmediğini, önünde daha yaşanacak iyi

zamanlar olduğunu düşünürüm; bir kadınlar ve çocuklar sürüsünün elinde oyuncak olmuş, ensesine vur lokmasını al tarzında bir adam imgesi bana hiç hitap etmez.

Kahvaltıda çok konuşmadık. Hilda her zamanki “Bilmem, ne yapacağız!” havasındaydı. Bunun sebebi kısmen yağ fiyatları, kısmen de Paskalya tatilinin bitmiş olmasına rağmen geçen sömestrden kalan beş poundluk okul borcuydu. Haşlanmış yumurtamı yedikten sonra ekmeğimin üzerine Golden Crown marmelatı sürdüm. Hilda daima bu markayı alır. Fiyatı beş buçuk penidir ve üzerindeki etikette, yasanın izin verdiği en küçük harflerle “Belli bir oranda sade meyve suyu” içerdiği yazar. Bu “sade” lafı beni rahatsız eder, sade meyve yetişen ağaçların neye benzediğini, hangi ülkede yetiştiklerini sorar dururum, ta ki Hilda kızana kadar. Onunla dalga geçtiğime alındığından değil, parasından tasarruf ettiğin bir şeyle alay etmenin uğursuz olacağına inandığından.

Gazeteye şöyle bir göz attım, fazla bir haber yoktu. Aşağıda İspanya’da, öbür tarafta Çin’de, her zamanki gibi insanlar birbirini boğazlıyordu; tren istasyonunda bir kadın bacağı bulunmuştu ve bir de bilmem ne kralının düğünü ile ilgili bir sürü ıvır zıvır. Sonunda, saat on gibi, düşündüğümden biraz daha erken şehrin yolunu tuttum. Çocuklar parka oynamaya gitmişlerdi. Son derece sevimsiz bir sabahtı. Kapıdan çıkarken ensemdeki sabun izini yalayan rüzgar dalgası bana birden kıyafetimin uygunsuzluğunu hatırlattı ve tüm gövdemi yapış yapış hissettirdi.

2

Oturduğum sokağı bilir misiniz? Ellesmere Sokağı, Batı Bletchley. Onu bilmeseniz bile, bunun gibi elli tane başka yer biliyorsunuzdur.

Bu yolların şehrin her tarafını nasıl sarmaladığını bilirsiniz. Hepsi tıpatıp aynıdır. Küçük, yan müstakil evlerin sıralandığı, uzun, upuzun sokaklar. Ellesmere'dekiler 212 numaraya kadar gider, bizimkisi 191 numaradır. Sosyal sigorta evleri gibi, hatta daha da çirkindirler. Sıva cephe, kreozot bahçe kapısı, kurtbağrı çit, yeşil giriş kapısı. Laurel'ler, Myrtle 'ler, Hawthorn'lar, Mon Abri'ler, Mon Repo'lar, Belle Vue 'ler. Elli evden birinde de kapı, düşkünlerevini muhtemelen hak edecek bir anti-sosyal tarafından yeşil yerine maviye boyanmış olur.

Ensemdeki o yapış yapışlık duygusu moralimi bozmuştu. Yapışkan bir ensenin insanı bu kadar altüst edebilmesi de tuhaftı doğrusu. Birden bütün keyfim kaçmıştı. Kalabalığın ortasında olduğunuzu varsayın ve bir de bakıyorsunuz ki, ayakkabınızın tekinin tabanı çıkıveriyor. Kendime olan güvenim öylesine kaçmıştı. Kendimi uzaktan izler gibiydim, şişman kırmızı suratım, takma dişlerim ve kaba elbiselerimle işte yolda yürüyordum. Benim gibi bir adam hiçbir zaman bir beyefendi gibi durmaz. Daha yüz metre öteden, sigortacı olduğumu değilse de, bir şekilde sıradan bir satıcı olduğumu tahmin edebilirsiniz. Giysilerim ait olduğum grubu hemen ele verir. Gri balıksırtı takım, elli şilinlik mavi pardösü, şapka... Eldiven yok. Bakışlarım, komisyonla geçinenlerin bakışıdır: arsız, kaba bakışlar. En iyi anlarımda, yani yeni bir elbise giymişsem ya da puro içiyorsam, beni belki bir devlet memuru veya tahsildar sanabilirsiniz, ama kötü zamanlarımda eskici izlenimi bile bırakabilirim. Normal zamanlarımda ise tahmininiz hiç şaşmaz. “Bu herif haftalık beş-on papelcilerdendir,” diye geçirirsiniz

içinizden. Ekonomik veya sosyal olarak Ellesmere Sokağındaki ortalamayı tutturURUM.

Yolda benden başka pek kimse yoktu. Erkekler 8.21 trenini kaçırmamanın telaşındaydılar, kadınlar ise gazocaklarını yakmanın. Eğer etrafı kolaçan etmeye vaktiniz varsa ve ruhsal durumunuz da uygunsa, bu sokaklara girip çıkmak ve buralarda yaşanan hayatlarla için için dalga geçmek gibi bir istek duyarsınız. Çünkü nihayetinde Ellesmere Sokağı nedir ki? Bir dizi hücreden oluşmuş bir hapishane. Bir yan müstakil işkence odaları dizisi -ve içinde korkudan tir tir titreyen kurbanlar, patronunun karşısında kuyruğunu bacaklarının arasına kıstıran, karısının tepesine bindiği ve çocuklarının kanını kene gibi emdiği şu beş-on papelciler.

Emekçi sınıfın çektiği ızdıraplar konusunda yoz bir edebiyat yapılır. Bense proleterlere o kadar da üzülmem. Siz hiç işten atılacağını düşünerek gözüne uyku girmeyen bir amele duydunuz mu? İşçi kesimi fiziksel olarak ızdırap çeker, fakat çalışmadığı zamanlarda o hür bir insandır. Oysa o beton kümeslerin her birinde, ancak derin uykudayken hür olan ve rüyasında bir köşeye kıstırdığı patronunun tepesinden aşağı bir kömür yığını boşaltan bir zavallı vardır.

Elbette bizim gibi insanların temel sorunu, dedim kendi kendime, hepimizin kaybedecek bir şeylerimizin olduğunu sanmamız. Bir kere Ellesmere Sokağı’ndaki insanların onda dokuzu evlerinin sahipleri olduklarını düşünürler. Ellesmere Sokağı ve etrafındaki mahallenin tamamı, High Caddesi’ne varıncaya kadar, Hesperides Emlak adlı bir şebekenin elindedir, bunun da sahibi Şen Kredi İnşaat Şirketi adlı başka bir şebekedir. İnşaat kooperatifleri belki de günümüzün en akıllı fırıldaklarıdır. Sigorta bir üçkağıttır, kabul ediyorum, ancak hiç olmazsa açık bir kandırmacadır, kartlar masanın üstündedir. Fakat bu konut yapı kooperatiflerinin en güzel tarafı, kurbanın senin ona iyilik yaptığını sanmasıdır. Sen ona kötek atarsın, o senin elini yalar. Bazen bu Hesperides Emlak’ın, muazzam bir heykel biçimini alarak, konut yapı kooperatiflerinin tanrısı katına yükselmesini hayal ediyorum. Herhalde garip bir tanrı olurdu. Her şeyden önce biseksüel bir tanrı. Üstü genel müdür, altı ev kadını formunda. Bir elinde çok büyük bir anahtar olurdu -bir düşkünlerevi anahtarı kuşkusuz- öbüründe, hani o içinden hediyeler taşan Fransız boynuzu mudur nedir, işte ondan olurdu -içinden radyolar, sigorta poliçeleri, takma dişler, aspirinler, Fransızca mektuplar ve beton bahçe silindirleri taşan bir bolluk boynuzu.

Gerçekte, Ellesmere Sokağı’nda bizler, evlerimizin sahibi değilizdir ve bütün borcunu ödedikten sonra bile olamayız. Onların mülkiyeti geçmez, ancak kiralanır. Fiyatları, on altı yıl vadeyle beş bin beş yüzdür, ama peşini bastırırsanız üç bin sekiz yüze alırsınız. Bu, Şen Kredi için yüz yetmişlik bir kâr demektir, ama şirket elbette çok daha fazlasını kaldırabilecek durumdadır. Çünkü üç bin sekiz yüzün içinde inşaatçının payı da vardır ve Şen Kredi, Wilson&Bloom adı altında evleri de yaptığından bunu da kasasına indirir. Sadece malzemeye para harcaması gerekir. Ama bundan da kâr eder, çünkü Brookes&Scatterby adı altında, tuğla, kiremit, kapı, pencere çerçevesi, kum, çimento ve sanırım cam da satar. Kapılar ve pencere çerçeveleri için gereken keresteyi de bir başka ad altında sattığını duysam, hiç şaşmam. Üstelik Şen Kredi -bu şimdi söyleyeceğimi hakikaten önceden görmek gerekir, çünkü sonradan sıkı bir yumruk yemiş gibi olursunuz- pazarlık koşullarına her zaman sadık kalmak zorunda da değildir. Ellesmere Sokağı ilk yapıldığında, Platt’ın Çayırı adını taşıyan bir açık alanı da vardı -pek matah bir şey değildi, fakat çocukların oynaması için iyiydi. Hayatta hiçbir şey siyah-beyaz değildir, ama herkes bilirdi ki, Platt’ın Çayırı’na herhangi bir şey yapılamaz. Ne var ki, Batı Bletchley büyüyen bir varoştu; Rothwell’in reçel fabrikası ’28’de, Anglo-Amerikan Krom Bisiklet fabrikası 33’te açılmıştı ve nüfus hızla artarken kiralar da füze gibi fırlıyordu. Şen Kredi’nin Sir Hubert Crum’ı ya da bir başka büyükbaşıyla şahsen asla karşılaşmadım, ama zihnimde sulanmış ağızlarını canlandırabiliyorum. Ansızın ortada inşaatçılar bitiverdi; Platt’ın Çayırında evler yükselmeye başladı. Hesperides’ten feryatlar yükseldi; kiracıların hakkını savunmak için bir birlik kuruldu. Ama faydasız! Crum’ın avukatları bizi beş dakikada nakavt ettiler ve Platt’ın Çayırı imar edildi. Oysa işin püf noktası tümüyle sanal ve beni Crum’ın baronluğu hak ettiğine inandıran asıl incelik de bu. Sadece evlerin bize ait olduğu ve “memlekette dikili bir ağacımız” bulunduğu gibi bir yanılsama yüzünden, Hesperides ve benzeri yerlerdeki biz zavallı ahmaklar, Crum’ın ebediyen sadık köleleri olmuş durumdayız. Saygın ev sahipleriyiz -yani birer Tori, birer evet efendimci, birer kıç yalayıcı. Aman, kaz gelecek yerden tavuğu esirgemeyelim! Ve aslında ev sahibi filan olmadığımız için, yarısına geldiğimiz taksitlerimizin sonuncusunu yatırmadan önce bir aksilik olur diye ödümüz koptuğu için, iyice boka batmış bulunuyoruz. Hepimiz satın alındık, hem de kendi paramızla. Hiçbir yeri görmediği ve zili çalmadığı halde Belle Vue[2] (Güzel manzara) denen bu tuğladan yapılmış

oyuncak evlere bedelinin iki katını ödemek için burnundan ter damlayan bu zavallı kahrolası orospu çocuklarının, bu yalakaların istisnasız hepsi, ülkelerini Bolşevizme karşı savunmak için savaş meydanında kanının son damlasına kadar çarpışmaya hazırdır.

Walpole Sokağı'ndan sapıp High Caddesi'ne doğru indim. 10.14'te Londra'ya giden bir tren vardı. Tam Ucuzluk Pazarı'nın oradan geçiyordum ki, o sabah bir paket tıraş bıçağı almak için aklıma yazdığım notu hatırladım. Sabunların durduğu tezgaha yaklaştığım sırada, kat yöneticisi ya da tam unvanı her ne haltsa o, oradaki tezgahtar kızı fırçalıyordu. Bazen, eğer açılıştan hemen sonra gittiyseniz, bütün kızların sıraya girmiş sabah fırçalarını yediklerini görürsünüz; bu onları bütün gün hizaya sokmaya yeter. Bu tür büyük zincir mağazaların, kızları iyice tutuşturmak için şubeden şubeye dolaşan, özel bir alay ve tahkir yeteneğine sahip adamları varmış. Geniş omuzları, gri fırça bıyıkları ve ufacık cüssesiyle gayet çirkin bir mahluk olan kat yöneticisi, kızı bir şey, belli ki para üstüyle ilgili bir yanlışlık yüzünden adamakıllı hırpalamış, şimdi de, dairesel testereye benzer bir sesle dilim dilim doğruyordu.

“Elbette ya! Sen sayamazsın tabii, değil mi? Sayamazsın sen! Sonra çok zahmet olur, değil mi?”

Önlemeye çalıştıysam da, bakışlarım kızınkilerle karşılaştı. Yediği fırçaya, kırmızı yüzlü, orta yaşlı bir şişkonun şahit olduğunu görmek onun açısından pek de hoş olmamıştı. Elimden geldiği kadar hızla dönerek yan tezgahtaki ıvır zıvırla ilgilenmeye koyuldum. Adam kıza yine saldırdı. Uzaklaşır gibi yapıp, insanı ansızın arkadan vuran tiplerdendi.

“Öyle ya, sen sayamazsın! İkimizden de ikişer şilin kesseler, senin yine umurunda olmaz. Değil mi? İki şilin senin için nedir ki? Doğru dürüst sayarsan zahmet olur, değil mi? Ha, değil mi? Zaten sen kendi rahatından başka ne düşünürsün ki? Başkası senin umurunda mı?”

Bu atış, mağazanın ortasından bile duyulabilecek bir sesle, aşağı yukarı beş dakika kadar devam etti. Kızın, onunla işinin bittiğini düşünmesini sağlamak için uzaklaşıyor, sonra sokmak için yeniden dönüp geliyordu. Biraz daha uzaklaşıp gözucuyla baktım. Kız daha on sekizinde bir çocuktu, şişmanca, ay gibi toparlak yüzlü, para üstünü asla doğru verme şansı olmayan bir tipti. Suratı kıpkırmızıydı ve kıvranıyordu. Sanki adam onu kırbaçla lime lime ediyormuş gibi, büyük bir acıyla kıvranıyordu. Öteki tezgahtar kızlar, sanki hiçbir şey duymamış gibi görünüyorlardı. O çirkin,

dediğim dedik bücür şeytan ise, ceket kuyruğunun altına soktuğu elleri, ileri fırlamış göğsüyle bir horozdan farksızdı -eğer bir de yeterince boylu olsa, donanmada kesin astsubay olacak bir tipti. Bu tür zorbalıklar için ne çok bücür şeytanları olduğunu fark ettiniz mi, bilmem? Yüzünü, bıyıklarını, her şeyini onunkine iyice yaklaştırıyor, böylece ona daha iyi yırtınabiliyordu. Ve kızcağız kıpkırmızı kesilmiş kıvranıyordu.

En sonunda bu kadarının yettiğine karar verdi ve ancak güvertesindeki bir amiral gibi kasılarak çekip gittiğinde tıraş bıçaklarım için tezgaha yanaşabildim. Ağzından çıkan her kelimeyi duyduğumu gayet iyi biliyordu, tabii kız da ve her ikisi de bunu bildiklerini bildiğimi biliyorlardı. Ama en kötüsü, kızın, benim rahatım adına, hiçbir şey olmamış gibi gözükmesi ve tezgahtar kızların erkek müşterilerle baş edebilmek için takınmaları gerektiği sanılan o resmi uzakdur tavrına girivermesiydi. Onun bir besleme gibi paylandığına şahit olduktan yarım dakika sonra bu olgun hanımefendi pozlarına bürünmek zorunda mıydı sanki? Yüzü hâlâ kırmızıydı ve elleri titriyordu. Ucuz tıraş bıçaklarını sordum. Bunun üzerine, üç peniliklerin durduğu tepsiye yöneldi. Tam bu sırada bücür şeytan bizden tarafa dönmez mi? Bir an ikimiz de her şeyin yeniden başlayacağını sandık. Kız, kırbaç görmüş bir köpek gibi sindi. Ama bir yandan da gözünün ucuyla beni kolluyordu. Onun aşağılanmasına şahit olduğum için benden nefret ettiğini anlayabiliyordum. Ne tuhaf!

Tıraş bıçaklarımı alıp toz oldum. Buna neden tahammül ettiklerini düşünüyordum. Tamamen korkudan elbette. Vereceği tek bir karşılık bile işten atılmasına yeterdi. Bu her yerde aynıdır. Alışveriş ettiğimiz bakkaliye zincirinde bize bazen servis yapan delikanlıyı düşündüm. Ancak yirmi yaşında olabilecek güçlü kuvvetli, güller gibi pembe yanakları ve muazzam kolları olan genç çocuk bir demircide çalışmalıydı. Oysa o ne yapıyordu? Sırtında beyaz bir ceket, tezgahın arkasında iki büklüm durmuş, ellerini ovuşturarak, “Evet efendim! Çok doğru efendim! Yılın bu dönemi için çok hoş bir hava efendim? Sizi bugün burada görmek ne büyük zevk efendim,” diye dırlanıyor; başka bir deyişle, kıçına tekmeyi basmanız için yalvarıp duruyordu. Emir böyleydi tabii. Müşteri daima haklıdır. Yüzünden ölesiye korktuğu öylesine belli olurdu ki, bunu küstahlık sayıp şikayet edebilir ve onu işten attırabilirdiniz. Kaldı ki, sizin, şirketin şu gezici muhbirlerinden biri olmadığınız ne malum? Korku! Boğazımıza kadar içine batmışız. Bizim bir parçamız olmuş. İşini kaybetme korkusuyla gebermeyenler, savaş, Faşizm, Komünizm ya da bir başka şeyin

korkusundan geberiyordu. Yahudiler Hitler’i akıllarına getirdiklerinde ter içinde kalıyorlardı.' Şu fırça bıyıklı bücür şeytanın, işini kaybetmekten, muhtemelen o kızdan daha çok korktuğu aklıma geldi. Herhalde bakması gereken bir ailesi vardı. Kim bilir, belki de evde yumuşak ve uysaldı, arka bahçesinde salatalık yetiştiriyor, karısının dizlerine oturmasına ve yumurcakların bıyıklarını çekiştirmesine izin veriyordu. Zaten, ne zaman bir İspanyol Engizisyoncusuna ya da Rus Ogpusunun büyükbaşlarından birine dair bir şey okuyacak olsanız, size mutlaka onun son derece iyi bir insan, babaların ve kocaları en iyisi olduğu, kendini evcil kanaryasına adadığı falan da söylenir.

Sabun tezgahındaki kız, dışarı çıkarken beni izliyordu. Elinden gelse beni öldürebilirdi. Gördüğüm şey için benden öylesine nefret ediyordu ki, bunun yanında kat yöneticisine duyduğu nefret hiç kalırdı.

3

Tepemizden alçaktan uçan bir bombardıman uçağı geçiyordu. Birkaç dakika boyunca trenle aynı hizada gitti.

Karşımda, süfli pardösüler içinde, en küçüğünden reklamcılıkla uğraştıkları aşikar, muhtemelen gazete tanıtımcısı iki hödük oturuyordu. Biri Mail, öteki *Express* okuyordu. Davranışlarından, beni de kendilerinden saydıklarını anladım. Vagonun üst başında oturan, siyah çantalı iki avukat katibi, hem bizleri etkilemek, hem de sürüden olmadıklarını göstermek için hukuki palavralarla süslü bir konuşmaya dalmışlardı.

Önümden kayıp giden evlerin arka cephelerini seyrediyordum. Batı Bletchley hattı büyük ölçüde gecekondu mahallelerinden geçer, ama bunlar nispeten sakin yerlerdi; kutulara dikilmiş çiçeklerin süslediği küçük avluları ve kadınların çamaşır ve kuş kafesi astıkları yassı çatıları görünüp kayboluyordu. Kocaman siyah bombardıman uçağı havada aniden hafifçe yan yatıp öyle bir hızlandı ki, görünmez oldu. Sırtım lokomotife dönük oturuyordum. Hödüklerden biri, bir an için uçağa baktı. Aklından geçeni okuyordum. Herkesin düşündüğünü düşünüyordu o da. İki yıl sonra, bir yıl sonra, bunlardan birini gördüğümüzde ne yapacağız? Korkudan altımıza yapıp balıklama sığınağa dalacağız.

Hödük, *Daily* Mail'ini indirdi.

"Templegate'in galibi geliyor," dedi.

Avukat katipleri, ücretlere ve bahşişlere dair, bazı öğrenilmiş zırvalar yumurtlamaya devam ettiler. Öteki hödük elini yelek cebine attı ve yamulmuş bir Woodbine çıkardı. Öteki cebini de karıştırdıktan sonra bana doğru eğildi.

“Kibritin var mı Fıçı?”

Kibrit arandım. “Fıçı”yı fark etmişsinizdir. Hakikaten ilginçti. Birkaç dakika için bombaları düşünmeyi bırakıp, o sabah banyoda incelediğim vücudum hakkında tefekküre daldım.

Fıçı gibi olduğum doğruydu. Aslına bakılırsa, vücudumun belden yukarısı tam bir fıçıyı andırıyordu. Ama bence ilginç olan şu ki, eğer birazcık şişmansanız hemen herkes, hatta bir yabancı bile, size görünüşünüzle ilgili aşağılayıcı bir anlam içeren bir ad takmayı kendine hak görüyor. Kambur ya da şaşı veya tavşan dudaklı bir arkadaşınızı düşünün -ona durumunu hatırlatan bir lakap takar mıydınız? Oysa her şişman doğal olarak etiketlenir. Ben, insanları otomatikman sırtına şaplattığı, kaburgalarını dürttüğü tiplerdenim ve bunların hemen hepsi de benim bundan hoşlandığımı sanır. Örneğin Pudley’deki Crown barına, yanımda, Denizköpüğü Sabunları için seyahat eden ama Crown da neredeyse mevcutlu olan ve kaburgalarımı dürtükleyip, avaz avaz, bar ahalisinin bıkıp usanmak bilmediği “İşte halis insan azmanı, biçare Tom Bowling huzurlarınızda” esprisini patlatan Waters serserisi olmadan adımımı atamam (iş yüzünden haftada bir o tarafa geçerim). Waters’in parmakları demir çubuklar gibidir. Nedense şişman bir adamın bir şey hissetmediğini sanırlar.

Hödük, dişlerini karıştırmak için kibritlerimden birini daha alarak gerisingeri fırlattı. Tren gürültüyle demir bir köprüye girdi. Aşağıdaki fırıncı kamyonetiyle çimento yüklü kamyonun kuyruğu bir an gözüme çarpıp kayboldu, işin tuhafı, onların şişmanlar konusunda bir bakıma haklı olduklarını düşünüyordum. Şişman birinin, özellikle doğuştan -yani çocukluğundan beri- şişman birinin, diğerlerine pek benzemediği doğrudur. Hayatı boyunca başka bir düzlemde ilerler, bir tür hafif-komedi düzlemi, ne var ki, panayırların ikincil gösterilerindeki hödükler ya da yüz yirmi kiloyu aşmışlar söz konusu olduğunda, hafif komedi ağır farsa döner. Hayatım boyunca zayıf da şişman da olmuştum ve şişmanlığın insanın görüntüsünde yarattığı farkı iyi bilirim. Bir biçimde sizin hayatı fazla ciddiye almanızın önüne geçer. Şişmanlığı dışında hiçbir özelliği bulunmayan, yürümeye başladığı andan itibaren Şişko diye çağrılan bir insanın, herhangi bir derin duygunun varlığından haberdar olduğundan şüpheliyim. Nasıl olsun ki? Bu tür hiçbir deneyim yaşamamıştır. Trajik bir sahneye bile şahit olmamıştır, çünkü şişman bir adamın bulunduğu sahne trajik olamaz, ancak komik olur. Mesela şişman

bir Hamlet düşünün! Ya da Romeo'yu Oliver Hardy'nin oynadığını. İşin tuhafı, benzer şeyleri birkaç gün önce, Boots'ta bulduğum bir romanı okurken düşünmeye başlamıştım. Adı, Boşa *Gitmiş Tutku*'ydu. Hikayedeki delikanlı, kız arkadaşının başka bir herifle gittiğini öğrenir. Romanlarda rastlanan türden bir heriftir bu, yani solgun, duygulu bir yüzü, koyu renk saçları ve kendine ait bir geliri vardır. Metnin nasıl aktığını aşağı yukarı hatırlıyorum:

David odada bir aşağı bir yukarı dolanıp duruyor, arada ellerini alnına bastırıyordu. Haberler onu adeta serseme çevirmişti. Uzunca bir zaman buna inanamadı. Sheila ona yalan söylemişti! Bu olanaksızdı! Apansız gözleri açıldı ve gerçek olanca acılığıyla önüne serildi. Ama bu kadarı çok fazlaydı. Aniden gözyaşları sağanak gibi boşandı.

Her neyse, işte böyle bir şeydi. Daha o anda beni düşünmeye sevk etmişti. Burada da aynı şey vardı, anlıyorsunuz, değil mi? İnsanlardan -en azından bazı insanlardan-böyle davranması bekleniyor işte. İyi de, benim gibi bir adam için ne söz konusu olabilirdi ki? Hilda'nın bir hafta sonu bir başkasıyla çekip gittiğini düşünün -kılım kıpırdamaz, aslında onda hâlâ bir şeylerin kalmış olduğunu görmek beni ancak hoşnut eder- ama varsayalım ki, fena halde kılım kıpırdıyor, acaba ben de böyle bir gözyaşı sağanağına kapılır mıydım? Benden bunu bekleyen biri var mıdır? Benimki gibi bir vücutla böyle bir şey yapamazsınız. Bu düpedüz ayıp olur.

Tren bir bentten geçiyordu. Hemen altımızda göz göz evlerin çatıları alabildiğine uzanıyordu, o anda bir güneş ışığı huzmesine yakalanmış, bombaların düşeceği, küçük, kırmızı çatılar. Nasıl da durmadan bombaları düşünüp duruyorduk. Vaktin yaklaştığından kimsenin kuşkusu yoktu. Bu gazetelerde yer alan "Korkacak ne var ki!" yollu yazılardan da belliydi. Evvelsi gün News *Chronicle*'da, bu aralar bombardıman uçaklarının pek hasar yapamadığına dair bir yazıya rastlamıştım. Uçaksavar topları öylesine etkiliydi ki, bombardıman uçakları yirmi bin fitin(30,479 santimetrelik uzunluk ölçüsü.) altına inemiyorlardı. Anlaşılan arkadaş, uçak yeterince yüksekteyse, bombanın yere varamayacağını sanıyordu. Ya da herhalde, bombacının Woolwhich Cephaneliği'ni ıskalayıp, Ellesmere Sokağı gibi yerleri vuracağını söylemek istiyordu.

Ama genel olarak ele alındığında, şişmanlığın o kadar da fena bir şey olmadığını düşünüyordum. Bir kere şişman bir adam her zaman popülerdir. Gerçekten de kitapçıdan piskoposluğa kadar, şişman bir adam her yere uyar

ve kendini evindeki kadar rahat hisseder. Kadınlar nezdinde ise sanıldığından çok daha fazla şansı vardır. Kimi insanların sandığı gibi, bir kadının şişman bir adama sadece şakacıktan bakıyor olması palavradır. Gerçek şudur ki, bir kadın hiçbir erkeğe şakacıktan bakmaz, yeter ki o erkek onu, ona âşık olduğuna inandırsın.

İnanın, ben de her zaman şişman olmamışımdır. Sekiz dokuz yıldır kilo alıyorum ve karakteristiklerin çoğunu yakaladım. Ama ta içimden, bütün zihnimle, her şeyimle şişman olmadığım da bir gerçek. Yo! Sakın beni yanlış tanımayın. Kendimi bir tür hemen solan bir çiçek, gülen yüzün arkasında kan ağlayan bir kalp filan gibi tanıtmaya çalışmıyorum. Eğer böyle biriyseniz, sigorta işinde barınamazsınız. Kabayımdır, duyarsızımdır ve her ortama kolayca uyarım. Dünya üzerinde komisyonculuk var olduğu, yaşamlar küstahlık ve duyarsızlıkla kazanıldığı sürece, benim gibi herifler bu tür işleri yapacaklardır. Öyle sanıyorum ki, ben her ne olursa olsun hayatımı kazanabilirdim -ama ancak hayatımı, bir servet değil- hatta bir savaş, devrim, kıtlık ya da salgında bile. Birçok insandan daha çok yaşayacağımı söyleyerek kendime metanet verirdim. Ben o tiplerdenim. Ama içimde başka bir şey daha vardı; geçmiş zamanlardan kalan bir rahatsızlık. Bunun ne olduğunu size daha sonra anlatacağım. Şişmanım, ama ruhum zayıf. Tıpkı her kaya parçasının içinde yontulmamış bir heykelin saklı durması gibi, her şişman adamın içinde de zayıf bir adamın durduğunu hiç fark etmiş miydiniz?

Benden kibritimi isteyen hödük, £xpress'inin üzerinde adamakıllı dişlerini karıştırıp duruyordu.

"Bacak davası da pek ilerlemiyor gibi," dedi.

"Onu asla bulamazlar," diye cevap verdi öteki. "Bir çift bacaktan, sahibini nasıl teşhis edebilirsin ki? Hepsi de aynı biçimde kanıyordur, öyle değil mi?"

"Bacaklan sardığı gazete parçasından teşhis edebilirler," dedi ilki.

Aşağıda, sokağın ya da caddenin gidişine göre şu yana veya ötekine kıvrılan, ama bir türlü bitmek bilmeyen çatılar uzanıyordu. Öylesine sonsuzdular ki, uçsuz bucaksız bir ovada gittiğinizi sanıyordunuz. Londra'dan ne tarafa giderseniz gidin, evler, yirmi milden fazla, hiç kesintisiz uzanır. Tanrım! Bombardıman uçaklarının bizi ıskalamaları mümkün mü? Koca bir kaşar tekeri gibiyiz. Ve muhtemelen hiçbir uyarı da olmayacak. Çünkü, bugünlerde kim savaş açacak kadar budala olabilir ki?

Eğer ben Hitler’in yerinde olsaydım, bombardıman uçaklarımı bir silahsızlanma konferansının tam orta yerinde gönderirdim. Katiplerin Londra Köprüsü’nde koşuştuğu, kanaryanın şakıdığı ve yaşlı kadıncağızın paçalı donları ipe dizdiği sakin bir sabahta -yüksel, bırak, bummm! Havaya uçan evler, kana bulanan pantolonlar ve cesetlerin başında öten bir kanarya.

Yine de yazık, diye aklımdan geçirdim ve uçsuz bucaksız çatılar denizine baktım. Millerce uzanan caddeleri, kızarmış balık dükkanları, derme çatma şapelleri, resim atölyeleri, arka cephelerdeki küçük matbaaları, fabrikaları, daireleri, deniz salyangozu sergileri, mandıraları, elektrik santralleri ve daha kim bilir neleriyle, muazzamdı! Hele o dinginliği! İçinde hiçbir yırtıcının yaşamadığı bir büyük yaban gibiydi. Ne ateşlenen bir silah, ne ananasları yolan biri, ne de berikini coplayan öteki vardı. İçinde makineli tüfekli bir adam barındıran herhangi bir yatak odası penceresi, o anda muhtemelen İngiltere’nin tamamında bulunmuyordu.

Peki ama ya beş yıl sonra? Veya iki yıl? Ya da hatta bir yıl?

4

Kağıtlarımı ofise bıraktım. Warner, Amerikalı şu ucuz dişçilerden biridir. Muayenehanesi ya da kendi deyimiyle “misafir salonu”, hemen yarım sokak yukarıda, işyerlerinin bulunduğu büyük blokta, bir fotoğrafçıyla kauçuk ürünler toptancısının arasına sıkışmış durumdadır. Randevuma erken gelmiştim, bir şeyler atıştırmaya vakit vardı. Bir süt barına gitmek nereden aklıma geldi, bilmiyorum. Buralar genellikle gitmekten kaçındığım yerlerdir. Biz beş-on-papelciler, Londra’daki yeme içme yerlerinde pek iyi karşılanmayız. Eğer yemeğe ayırabileceğiniz para bir teklik ve üç peniyse, ya Lyons’u düşüneceksiniz, ya Express Dairy’yi, ya da ABC’yi, bir de yiyecek servisi yapılan şu bar salonları var -hani şu bir bardak acı bira ile bir parça soğuk börek verdikleri yerler, ama börek öylesine soğuktur ki, bira yanında halt eder. Süt barının dışında çocuklar bağrış çağrış akşam gazetelerinin ilk baskılarını satıyorlardı.

Parlak kırmızı tezgahın arkasında duran, uzun beyaz kepli kız buz kutusuyla bir şeyler yapıyordu, arkada bir yerlerde çalan radyodan tenekeye vuruluyormuş gibi sesler yükseliyordu. Bu baş belası yerde ne işim vardı? İçeri girerken bunu düşünüyordum. Bu tür yerlerde beni mutsuz eden bir atmosfer olurdu. Her şey çok gösterişli, çok parlak, çok aerodinamiktir; her baktığınız yerde aynalar, krom plakalar, emayeler falan vardır. Her şey dekorasyona harcandığından yiyeceğe bir şey kalmamıştır. Şöyle adam gibi, doğru dürüst bir yiyecek yoktur. Amerikan isimli bir sürü ıvır zıvır, hiçbir zaman tadına varamayacağınız, hatta var olduğuna inanamayacağınız şeyler. Her şey karton ya da teneke kutu içinde gelir, ya buzdolabından çıkmıştır, ya musluktan akmıştır, ya da tüpten sıkılmıştır. Ne bir konfor, ne de bir mahremiyet duygusu. Tünediğiniz yüksek tabureler, kemirdiğiniz

koçanlar, her tarafınız aynalarla kuşatılmış. Etrafta radyo sesine karışarak uçuşan, yemeğin önemi olmadığını, konforun önemi olmadığını, aslında gösteriş, parlaklık ve aerodinamiklik dışında hiçbir şeyin önemi olmadığını söyleyen bir tür propaganda. Bu aralar zaten her şey aerodinamiktir, Hitler'in size ayırdığı mermi bile. Büyük bir fincan kahve ve iki frankfurter ısmarladım. Uzun beyaz kepli kız istediklerimi önüme fırlattı; bir süs balığına yem verirken de ancak bu kadar ilgi duyabilirdi.

Dışarıda, gazete satan çocuk yırtınıyordu, "Starnoosstannerd!" Dizlerine çarpıp duran posteri görebiliyordum: BACAKLAR. YENİ KEŞİFLER. Sadece "bacaklar", dikkatinizi çekerim. Sonunda buna indirgenmişti. İki gün önce bir tren istasyonunda kahverengi paket kağıdına sarılmış bir çift kadın bacağı bulmuşlardı ve art arda yapılan gazete baskıları sayesinde, tüm ulusun daha fazla takdime hacet duymayan bu kopmuş bacaklarla yakından ilgilendiği varsayılıyordu. O sırada, haber olarak sadece bu bacaklar vardı. Börekten bir lokma ısırırken, bugünlerde cinayetlerin ne denli ruhsuzlaştığını düşündüm. Hepsi de böyle, insanları doğrayıp sonra da parçalarını kırlara bırakmaktan ibaretti. Crippen, Seddon, Mrs. Maybrick gibi eski yerli zehirleme facialarından eser yoktu. Galiba işin gerçeği şuydu ki, eğer cehennemde kızaracağına inanmıyorsan, iyi bir cani olamıyordun.

Tam sosisli sandviçimden birinden bir parça ısırmıştım ki -aman Tanrım, o ne?

İtiraf ederim ki, ondan güzel bir tat filan beklemiyordum. Hatta börek gibi olandan da hiçbir tat beklemiyordum. Oysa bu -bu inanılmaz bir şeydi, tatmak gerekir. En iyisi tarif etmeye çalışayım.

Sosisin elbette benim geçici dişlerimin pek iyi işlemediği gayet ince bir zarı vardı. Öyle ki, bu zara dişimi geçirebilmem için önce bir tür testere hareketi yapmam gerekirdi. Tam geçirmiştim ki, ansızın patladı!... Ağzımın içine çürümüş armut kıvamında bir şey yayıldı. Bu vıcık vıcık, iğrenç pelte bütün dilimin üstünü kaplamıştı. Hele tadı! Bir süre inanamadım ve lokmayı ağzımın içinde tutup, bir ısırık daha aldım. *Balıktı* bu! Kendine frankfurter diyen, içi balık dolu bir sosis! Kalktım ve kahveye elimi bile sürmeden çıkıp gittim. Kim bilir o nasıl çıkacaktı?

Dışarıda satıcı çocuk *Standard*'ı suratıma yapıştırıp haykırdı: "Bacaklar! Korkunç kehanetler! Kazananların tamamı! Bacaklar! Bacaklar!" Hâlâ ağzımda tuttuğum o şeyi tükürecek bir yer arıyordum. Gazetelerden birinde, Almanya'daki bu her şeyin bir başka şeye dönüştürüldüğü gıda

fabrikalarına dair bir şeyler okuduğumu hatırlıyordum. Evet, balıktan sosis ve başka bir şeyden de balık *yaptıklarını* okumuştum. Sanki bir ısırık aldığım modern dünyaymış da, aslında onun neden yapıldığını anlamışım gibi bir duyguya kapıldım. Bugünlerin tarzı buydu. Her şey salt gösteriş, üzerinde en ufak bir pürüz bile yok -yani aerodinamik- ve aslında her şey başka bir şeyden yapılmış. Her yerde selüloitler, krom-çelikler, plastikler, bütün gece yanan ark lambaları, tepenizin üstünde cam raflar, hepsi aynı melodiyi çalan radyolar, hiçbir yeşillik bırakılmamış, her şey çimentoyla sıvanmış, meyve vermeyen limon ağaçlarının altında otlayan, yapma kaplumbağalar. Ama sadede gelip de katı bir şeyi, örneğin bir sosisi dişlediğinizde, elinize geçen de bir zara doldurulmuş çürümüş balık ya da ağzınızda patlayan kokuşmuş bombalar olacaktır.

Yeni takma dişlerime kavuştuğumda biraz ferahladım. Diş etlerimin üzerine usturuplu bir şekilde oturdular ve belki biraz saçma gelecek ama, hakikaten dedikleri gibi beni biraz da gençleştirdiler. Vitrindeki görüntüme gülümser gibi yaptım. O kadar da fena durmamıştı. Her ne kadar ucuzsa da, Warner'ın sanatkar bir tarafı vardır, sizi de bir diş macunu reklamcısına döndürmeye uğraşmaz. Takma dişlerle dolu, koca dolapları vardır -bir keresinde bana göstermişti- hepsi de boyuna ve rengine göre tasnif edilmiştir. O ise gerdanlığa taş seçen bir mücevherci gibi, en uygun olanını arar bulur. On kişiden dokuzu dişlerimi sahi sanırdı.

Önünden geçtiğim bir başka vitrine bakarak bu kez gerçekten gülümsedim ve fark ettim ki, sahiden de görünüşüm o kadar fena değildi. Tamam, biraz kiloluydum ama, bu böyle insanın üstüne üstüne gelen cinsten değildi de, daha çok terzilerin "kalıplı adam" dedikleri türdendi. Üstelik kimi kadınlar da kırmızı yüzlü adamlardan hoşlanır. Bu yaşlı kurtta daha iş var, diye düşündüm. On yedi papellik hâzinemi hatırladım ve onu bir kadınla birlikte yemeye iyice niyetlendim. Publar kapanmadan önce, dişlerin şerefine bir bira daha yuvarlamaya vakit vardı. On yedi papel yüzünden kendimi zengin hissederek bir tütüncü dükkanının önünde durdum ve kendime hep özendiğim altı penilik bir puro ısmarladım. Saf, yekpare Havana yaprağından yapılmıştı ve yirmi santim boyundaydı.

Pubdan çıkarken kendimi çok farklı hissediyordum.

Yuvarladığım birkaç bira içimi ısıtmış, yeni dişlerimin arasından saldığım puro dumanı halkaları bana taze, temiz, barışçıl bir duygu vermişti. Aniden kendimi çok felsefi ve düşüncelere batmış gibi hissettim. Bu biraz da

yapacak bir işim olmamasındandı. Aklım, o sabahın erken saatlerinde, tepemizden bombardıman uçağı geçerken düşündüğüm, savaşa dair düşüncelere gitti. Bir tür kahin haletiruhiyesi içindeydim, dünyanın sonunu gören ve bundan zevk alan bir haletiruhiye.

Strand'dan yukarı, batıya doğru yürüyordum ve havanın soğukça olmasına rağmen puromun zevkini çıkarmak için ağır ağır ilerliyordum. Aralarından güçbela geçilebilen her zamanki kalabalık gene kaldırımlardan akıyordu, hepsinin yüzünde, Londra sokaklarını dolduran insanların yüzündeki aynı sabit ve gayri insani ifade vardı; arabaların, motor homurtularının ve çalan kornaların arasında yolunu bulmaya çalışan büyük kırmızı otobüsleriyle her zamanki trafik kargaşası yaşanıyordu. Bu gürültü ölüyü bile uyandırır, ama bu takıma kâr etmiyor, diye düşündüm. Kendimi, bir uykuda gezenler şehrindeki tek uyanık gibi hissediyordum. Bu bir yanılmasaydı kuşkusuz. Bir yabancılar güruhu arasında yürürken, insanın hepsini mumya farz etmemesi adeta olanaksızdır, ama muhtemelen onlar da sizin için aynı şeyi düşünüyorlardır. Ve bugünlerde kapıldığım bu gibi kahince duygular, yani savaşın burnumuzun dibinde olduğu ve bunun her şeyin sonu anlamına geldiği gibi duygular, sadece bana özgü değildi. Az çok hepimiz bunun farkındaydık. O anda geçip giden insanlar arasında bile, kafasından, patlayan obüslerin ve saçılan balçığın görüntülerini geçiren birileri vardı. Ne düşünürseniz düşünün, aklından aynı anda bunu geçiren bir milyon insan her zaman olacaktı. Ama bunu hisseden bendim. Hepimiz aynı yanan gemideydik ve bunu ben hariç kimse bilmiyordu. Önümden akıp giden ahmaklar sürüsüne baktım. Kasım ayı hindilerine benziyorlardı. Onları bekleyenin ne olduğuna dair en ufak bir fikirleri bile yoktu. Sanki gözlerimde röntgen ışınları vardı da, resmi geçit yapan iskeletleri görebiliyordum.

Önümüzdeki birkaç yılı gördüm; caddenin, savaşın başlamasından (bunun için 1941 yılını veriyorlardı) beş ya da diyelim üç yıl sonraki halini.

Yo, hayır, her şey paramparça değildi. Sadece biraz değişmiş, kirli ve çentikli bir hal almıştı. Vitrinler neredeyse tamamen boştu ve öylesine tozluydular ki, içerisi görünmüyordu. Aşağıdaki yan sokaklardan birinde, düşen bomba öylesine muazzam bir krater açmış ve binalar öylesine yanmıştı ki, burası oyuk bir dişe benziyordu. Yangın bombası. Her yer tuhaf bir biçimde sessiz ve herkes çok zayıftı. Caddeden yukarı doğru marş adımlarıyla bir müfreze geliyordu. Askerlerin hepsi zayıflıktan iğne ipliğe

dönmüştü ve postalları ayaklarından çıkıyordu. Başlarındaki, bıyıkları tirbuşon gibi kıvrık çavuş dik durmaya çalışıyordu, ama o da çok zayıftı ve öksürmekten neredeyse ciğerleri sökülecekti. Öksürüklerinin arasında, eski talim tarzıyla onlara bas bas bağırıyordu. “Jones, sana dedim! Toparlan! Yerlerde ne arıyorsun? Bütün izmaritler toplanalı yıl oluyor.” Derken yeni bir öksürük nöbetine kapılıyor, önüne geçmeye çalışıyor, yapamıyor, bir marangoz cetveli gibi iki büklüm oluyor ve adeta ciğerlerini tükürüyordu. Yüzü kızarıp morarıyor, bıyıkları düşüyor, gözlerinden yaş geliyordu.

Hava saldırısı sirenlerini ve zafer kazanan birliklerimizin yüz bin esir aldığını kükreyerek ilan eden hoparlörlerin sesini duyabiliyordum. Birmingham’da bir üst kat görüyordum; arkalarda, beş yaşında bir çocuk bir parça ekmek için ağlıyordu. Ansızın anne daha fazla dayanamayıp, “Kes sesini piç kurusu!” diye haykırıyor ve çocuğu yakaladığı gibi kıçına vurmaya başlıyordu; çünkü ekmek yoktu ve olmayacaktı. Hepsini görebiliyordum. İlanları, ekmek kuyruklarını, hintyağlarını ve lastik copları, namluları ve yatak odası pencerelerinden dışarı çıkmış makineli tüfekleri görebiliyordum.

Acaba bütün bunlar olacak mıydı? Kim bilir? Kimi zaman olanaksız gibi gözüküyordu. Kimi zaman kendime bunun sadece gazetelerin bir korkutmacası olduğunu söylüyor, kimi zaman da bundan kaçış olmadığını ta iliklerimde hissediyordum.

Charing Croos’a yaklaştığımda, satıcı oğlanlar çoktan yeni akşam baskılarının çığırtkanlığına geçmişlerdi bile. Cinayete dair yeni zırvalar ortaya atılıyordu. BACAKLAR. ÜNLÜ CERRAH DİYOR Kİ! Derken gözüm yeni bir habere ilişti: KRAL ZOG’UN DÜĞÜNÜ ERTELENDİ. Kral Zog! Ne isim ama! Bu adı taşıyan birinin ancak kömür karası bir zenci olduğuna insan kalıbını basabilir.

Ama tam o anda tuhaf bir şey oldu. Kral Zog adı bende bazı hatıralar uyandırdı -ama sanırım, trafik gürültüsü, at fışkısı kokuları ya da başka bir şeyler arasında, bu adla o gün birkaç kez karşılaşmıştım.

Geçmiş tuhaf bir şey. Her zaman sizinledir, bence on ya da yirmi yıl önce olmuş bir şeyi düşünmeksizin bir saat bile geçiremeyiz, yine de çoğunlukla hiçbir gerçekliği yoktur, tarih kitaplarındaki bir sürü malzeme gibi, o da yalnızca bildik bir olgular dizisinden ibarettir. Sonra şans eseri bir görüntü veya ses ya da koku, özellikle de koku, size çarpar ve sadece geçmiş

canlanmakla kalmaz, siz de gerçekten geçmişe dönüverirsiniz. İşte o anda tıpkı böyle olmuştu.

Birden Aşağı Binfield'daki cemaat kilisesine gitmiştim; otuz sekiz yıl önceydi. Dışarıdan bakanlara göre, ben hâlâ Strand'dan aşağı doğru inen, takma dişli, melon şapkalı, kırk beşlik şişman adamdım; oysa içimden, Aşağı Binfield, 57 numarada oturan, zahire tüccarı Samuel Bowling'in yedi yaşındaki küçük oğluydum. Günlerden pazartesi sabahıydı ve kilisenin kokusunu alabiliyordum. Kilise kokusunu bilirsiniz; tuhaf, rutubetli, tozlu, çürümeye yüz tutmuş, tatlımsı bir kokudur. Biraz kandil yağı kokusu, biraz buhur esintisi, biraz da fare kuşkusu sezilir, pazartesi sabahlarıysa ağır bir yeşil sabun ve şayak giysi kokusuyla yüklenir, ama yaşamla karışık ölüm kokusunu andıran o tatlımsı, tozlu, küflü koku hepsini bastırır. Bu aslında topraklaşmış ceset kokusudur.

O sıralarda boyum bir metreyi ancak bir karış geçmişti. Öndeki mahfilin üzerinden etrafı görecek biçimde diz yastığı üzerinde ayakta duruyor ve annemin siyah şayak giysisinin kumaşını avucumun içinde hissediyordum. Dizlerimin üstüne çekilmiş çoraplarımı hissediyor -o sıralar çoraplarımızı öyle giyerdik- ve bana pazartesi sabahları taktıkları Eton yakanın köşesini de görebiliyordum. Orgun derinden gelen tınısıyla mezmurlarımızı okuyan iki muhteşem sesi duyabiliyordum. Kilisemizde koroyu yöneten iki kişi vardı, ama ilahilerin çoğunu da onlar söylediğinden başka birilerinin pek şansı olmuyordu. Biri balıkçı Shooter'dı, diğeri de doğramacı ve cenaze levazımatçısı, yaşlı Wetherall. Mahfilin minbere en yakın olan kısmında, nefin iki yanına, karşı karşıya gelecek şekilde otururlardı. Shooter, kısa boylu, şişman, pespembe ve basık yüzlü, koca burunlu, düşük bıyıklı, çenesi ağzından ayrılıp giden bir adamdı. Wetherall ise çok farklıydı. Altmışlarında, uzun, zayıf, güçlü kuvvetli bir ihtiyar kurttu, kurukafa gibi bir suratı, yarım parmak uzunluğunda, hiç dökülmemiş, dik, kır saçları vardı. Hayatımda, bu kadar iskelete benzeyen başka bir canlı daha görmemiştim. Yüzüne bakıp kafatasının her çizgisini görebilirdiniz, derisi parşömen gibiydi, çökük avurtlu iri çenesini süsleyen sarı dişleri, bir anatomi müzesindeki iskeletin dişleri gibi aşağı yukarı işler dururdu. Ve bütün iki büklümlüğüne rağmen bir katır kadar güçlü görünürdü, sanki yüz yaşına kadar yaşayacak ve ölmeden önce kilisedeki herkesin tabutunu çakacakmış gibiydi. İkisinin sesleri de farklıydı. Shooter'ın, sanki biri bıçağı boğazına dayamış da, son imdat çığlıkları atıyormuşçasına hüzünlü, umutsuz bir sesi vardı. Wetherall ise, kocaman fıçılar yerde bir ileri bir geri

yuvarlanıp duruyormuş gibi, taa derinlerden gelen, çok güçlü, katlana katlana yükselip, gümbür gümbür gümbürdeyen bir sese sahipti. Ne kadar çok ses çıkarırsa çıkarsın, daima bilirdiniz ki, dağarcığında daha da fazlası vardır. Çocuklar ona Gökgürültüsü lakabını takmıştı.

Özellikle mezmurlarda, karşılıklı dua okuyor etkisi yaratırlardı. Son sözü söyleyen daima Wetherall olurdu. Sanırım özel hayatlarında da gerçekten iki dosttular, ama çocuk aklımla onların birbirlerine ölesiye düşman olduklarını ve birbirlerini susturmaya çalıştıklarını hayal ederdim. Shooter, “İsa benim çobanım,” diye kükrer; Wetherall ise, “Bu yüzden hiçbir eksiğim yok,” diye cevap verirken onu tamamen bastırırdı. İkisinden hangisinin asıl usta olduğunu daima anlardınız. Ben, Amoritlerin Kralı Sihon ile Bashanların Kralı Og (bana Kral Zog”un adını hatırlatan buydu) hakkındaki mezmuru özellikle beklerdim. Shooter, “Sihon, Amoritlerin Kralı” diye başlar, sonra bir yarım saniye kadar koronun sesi duyulur, “ve”, ve ardından Wetherall’in gelgit dalgası gibi yükselen “Og, Bashanların Kralı” diye başlayan o muhteşem bası yükselerek herkesi içine alırdı. Keşke onun Og sözcüğüne kattığı, o derinden gelen, gürleyen, muhteşem tınıyı size dinletebilseydim. Hatta, “ve” sözcüğünü uladığı için, çok küçükken onun “V’og, Bashanların Kralı” dediğini sanırdım. Ama daha sonra, isimleri doğru anlamaya başlayınca, kafamda Sihonün ve Ogün resimlerini çizdim. Onları, ucuz ansiklopedilerde gördüğüm, elleri dizlerinde, yüzlerinde gizemli bir gülümsemeyle karşı karşıya oturmuş, boyları on metreyi aşan, taştan yapılmış, muazzam Mısır heykellerindeki çiftlere benzetiyordum.

Her şey nasıl da canlanmıştı! “Kilise” dediğimiz o tuhaf duygu -evet, o sadece bir duyguydu, yapılan birtakım eylemler değil. Tatlımsı ceset kokusu, pazartesi giysilerinin hışırtısı, orgun uğultusu ve seslerin şaha kalkması, penceredeki boşluktan giren ve nefe doğru ağır ağır tırmanan ışık huzmesi. Bir bakıma bu yetişkinler, bu sıradışı gösterinin gerekliliğini izah ediyorlardı. O günlerde bize büyük dozlarda verilen İncil gibi, bunu da veri kabul ederdik. Her duvarda metinler vardı ve Eski Ahit’in bütün bölümlerini ezbere bilirdik. Şimdi bile kafam İncil’de geçen bir sürü ayrıntıyla doludur. Ve İsrailogulları İsa’nın gözü önünde günah işlediler. Ve Asher itaatsizliklere gömüldü. Ve Dan’dan Birüssebi’ye gelene kadar onları izledi. Onu beşinci kaburgasının altından vurdu ve o öldü. Onu hiçbir zaman anlamazdık, anlamayı istediğimiz ve buna çalıştığımız da yoktu, o sadece bir tür ilaçtı, yutmak zorunda olduğunuz ve bir şekilde gerekli

olduğunu bildiğiniz garip, tatlı bir madde. Shimei, Nabokednazar, Ahithopel ya da Hashbadana gibi isimleri olan, uzun, sert giysiler giymiş, tapınaklar ve sedir ağaçları arasında devlere inip binen ve alışılmadık şeyler yapan insanlarla dolu, sıradışı bir gariplikler manzumesi. Kurban edilen adakları yakmalar, çarmıha gerilmeler, ateş yığını üzerinde yürümeler, balinalar tarafından yutulmalar. Bunların hepsi tatlı mezar kokusu, şayak giysiler ve orgun uğultusuna karışıyordu.

Kral Zog hakkındaki afişi görünce, işte bu dünyaya dönmüştüm. Bir an için onu hatırlamakla kalmamış, onun içine girmiştim. Elbette bu tür izlenimler birkaç saniyeden fazla sürmez. Bir dakika sonra gözlerimi yeniden açmış ve kırk beş yaşıma dönmüş bulunuyordum; Strand'da trafik yine düğüm olmuştu. Ama bu seyahatin bende yine de bir sonrası-etkisi kalmıştı. Bazen bir düşünceler silsilesinden uyandığınızda, kendinizi adeta derinliklerden suyun yüzeyine çıkmış sanırsınız, ama bu kez tersi olmuş gibiydi ve ben sanki asıl 1900'lerde gerçekten nefes alıyordum. Şimdi bile, gözlerimin önündeki bu kaynaşan kalabalık, bu ilanlar, petrol kokusu ve motorların homurtusu, bana otuz sekiz yıl önce, Aşağı Binfield'daki o pazartesi sabahından daha az gerçek görünüyordu.

Puromu yere atıp yavaşça yürüdüm. Ceset kokusunu alabiliyor, deyim yerindeyse o kokuyu duyuyordum. Aşağı Binfield'daydım ve sene 1900'dü. Pazaryerindeki at yalağının yanında, nakliyecinin atı yem torbasından yemleniyordu. Köşedeki şekerci dükkanında Wheeler Ana, brendi toplarıdan yarım penilik bir yığın tartıyordu. Lady Rampling'in, arkasında, kollarını kavuşturmuş, kille beyazlatılmış deri pantolon giyen araba uşağının oturduğu arabası geçiyordu. Ezekiel Amcam, Joe Chamberlain'e sövüyordu. Kadife ceketli, sımsıkı mavi urbası, silindir şapkasıyla asker toplayan çavuş, bıyıklarını burarak bir aşağı bir yukarı azametle yürüyordu. Ayyaşlar, George'un arka avlusunda kusuyorlardı. Vicky Windsor'da, Tanrı cennette, İsa çarmıhta, Yunus balinanın karnında, Shadrach, Meshach ve Abednego kızgın fırında, Amoritlerin Kralı Sihon ve Bashanları Kralı Og birbirlerini seyrederek tahtlarında -ocaktaki bir çift demir ızgara ayağı veya arslan yahut tek boynuzlu at gibi, bulunmaları gereken yerde bulunarak ve başka bir şey yapmayıp sadece varolarak- bulunuyorlardı.

Yoksa ebediyen kayıp mı olmuştu? Emin değilim. Ama sizi temin ederim yaşamaya değer bir dünyaydı. Ve ben ona aittim. Tıpkı sizin olduğunuz gibi.

İkinci Bölüm

1

Kral Zog'un adını afişte gördüğümde hatırladığım dünya İle şimdi içinde yaşadığım dünya arasında öylesine derin bir uçurum vardı ki, bir zamanlar ilkine ait olduğuma inanmakta zorluk çekebilirdiniz.

Herhalde bu vakte kadar kafanızda bana dair bir resim belirmiştir - kırmızı yüzlü takma dişli, kırk beşlik bir şişko- ve hiç farkına varmadan benim beşikte de aynen böyle olduğumu sanıyorsunuzdur. Ama kırk beş yıl uzun bir zamandır ve kimileri değişmez ve gelişmezken, kimileri de değişir. Ben çok değişenlerdenim; çok fazla inişim çıkışım oldu, daha çok da çıkışlarım. Belki biraz tuhaf gelecek ama, babam bugün görseydi benimle gurur duyardı. Bir oğlunun kendine ait bir otomobile ve müstakil banyolu bir eve sahip olması, onun için harikulade bir şeydi. Şimdi bile geldiğim yerin biraz üstünde olduğum gibi, savaştan önceki o eski günlerde hayal bile edemeyeceğimiz seviyelere ulaştığımız zamanlar oldu.

Savaştan önce mi! Daha bunu söylemeye ne kadar devam edeceğiz, bilemiyorum. "Hangi savaş?" diye soracağımız günlere ne kadar kaldı? Benim durumumda, insanların "savaştan önce" dediklerinde kastettikleri taksitler ülkesi, pekala Boer Savaşandan önce de olabilirdi. Ben 93'te doğdum ve Boer Savaşının çıkışını, babamla Ezekiel Amca'nın tutuştuğu birinci sınıf kavga yüzünden gayet iyi hatırlıyorum. Bundan bir yıl öncesine ilişkin başka hatıralarım da var.

Hatırladığım en eski şey, saman kokusudur. Mutfaktan dükkana giden taş geçitten çıkarken, yol boyunca duyulan saman kokusu giderek yogunlaşırdı. Annem, Joe'yla benim (Joe benim ağabeyimdi) dükkana paldır küldür dalmamızı önlemek için girişe tahta bir kapı yaptırmıştı. Demirlere tutunup

orada öyle duruşumuzu ve geçidin ıslak sıva kokusuna karışan saman kokusunu hâlâ hatırlıyorum. Ancak birkaç yıl sonradır ki, kimsenin olmadığı bir zamanda, o kapıyı nasılsa aşıp dükkana girebildim. Ansızın, un kaplarından birine taarruza geçmiş bir fare pat diye ortaya atladı ve bacaklarımın arasına dalıp gözden kayboldu. Undan tümüyle bembeyaz kesilmişti. Bu sıralarda altı yaşlarımda olmalıydım.

İnsan çok gençken, uzun zamandır burnunun dibinde duran şeylerin bir gün ansızın farkına varıyor. Etrafınızda olup bitenleri, uyku mahmurluğunu üzerinizden atmaya çalışırken olduğu gibi, birer birer algılamaya başlıyorsunuz. Mesela, birden bir köpeğimiz olduğunu fark ettiğimde dört yaşındaydım. Adı Nailer'dı ve şimdi artık rastlanmayan türden, yaşlı, beyaz bir İngiliz teriyeriydi. Onu mutfak masasının altında bulmuş ve nasılsa bir anda bize ait ve adının da Nailer olduğunu anlamıştım. Bundan kısa süre önce de, benzer biçimde, geçidin sonundaki kapının ilerisinde saman kokusunun geldiği bir yer olduğunu keşfetmiştim. Ve tabii dükkanın kendisi; kocaman ölçekleri, tahta cetvelleri, teneke kürekleri, pencerelerindeki beyaz yazıları ve kafesindeki şakrakkuşuyla -ki, pencereler daima toz içinde olduğundan, kaldırımdan bile pek iyi görünmezdi- dükkan; bütün bu ayrıntılar sanki bir yapbozun parçalan gibi birer birer zihnimdeki yerlerini aldılar.

İnsan zaman geçtikçe ayaklarının üzerinde daha sağlam durmaya ve coğrafya bilgisini derece derece genişletmeye başlar. Herhalde Aşağı Binfield da, iki bin kadar nüfusuyla benzer pazaryeri kasabalarıdan farksızdı. Oxfordshire'da idi; dikkat ettiyseniz *idi* diyorum, gerçi yer hâlâ mevcut, Thames'den beş mil uzakta. Thames'le arkasındaki yüksek tepelerin arasında, tepelerin alçalıp da meydana getirdiği küçük bir vadide. Tepelerin zirvelerinde donuk mavi renkte ormanlar uzanır, bunlardan birinde de sütunlu, büyük beyaz bir ev bulunurdu. Binfield Evi"ydi bu (ya da herkesin dediği biçimiyle "Konak"). O tepeye, her ne kadar orada herhangi bir köy yoksa ve yüz küsur yıldır olmamışsa da, Yukarı Binfield denirdi. Binfield Konağı'nın varlığını fark ettiğimde yedi yaşıma geliyordum. Küçükken uzağa pek bakmazsınız. O sırada, kabaca merkezinde pazaryeri bulunan bir haç gibi gelişen kasabanın her santimetre karesini ezbere biliyordum. Dükkanımız, pazara gelmeden az önceki High Caddesi'ndeydi, köşede Mrs. Wheeler'in, her adım attığımızda yarım peni bıraktığımız şekerci dükkanı vardı. Wheeler Ana, yaşlı, pasaklı bir cadıydı ve herkes onun akide şekerlerini emip yine kavanoza koyduğundan

şüphelenirdi, ama bu hiçbir zaman kanıtlanmamıştı. Biraz aşağıda, Abdulla sigaraları reklamı -şu, üzerinde Mısır askerleri olan sigara ne tuhaf bugünlerde de o reklamı kullanıyorlar-, ağır defne romu ve latakya kokusuyla berber dükkanı yer alıyordu. Evlerin arkasından birahanenin bacaları yükselirdi. Pazarın orta yerinde taştan bir at yalağı durur, suyun üzeri her zaman ince bir toz ve saman tabakasıyla kaplı olurdu.

Savaştan önce, özellikle de Boer Savaşı'ndan önce, bütün bir yıl yaz olurdu. Bunun bir yanılsama olduğunu tabii ki biliyorum. Ben sadece bana nasıl geldiğini anlatmaya çalışıyorum. Yani ne zaman gözlerimi kapayıp da Aşağı Binfield'ı hatırlasam, hatırladığım şey her ne ise, daima yaz mevsiminde geçerdi. İster pazaryerindeki her şeyin incecik, uyuşuk bir toz tabakasıyla kaplı olduğu ve nakliyecinin atının burnunu yem torbasına daldırıp çekiştirdiği akşam yemeği zamanı; ister kasabayı çevreleyen ıslak çayırların cömert yeşilliğinde bir öğle sıcağı; isterse parsellerin arkasındaki, pipo tütünü ve çiti aşan hayvanların kokusunun sardığı patikaya çöken alacakaranlık zamanı olsun, aklıma hep yaz mevsimi geliyordu. Ama bir anlamda başka mevsimleri de hatırlıyorum sayılır, çünkü tüm hatıralarım yiyecek şeylerle ilgili ve bunlar da mevsimlere göre değişiyor. Özellikle de çitlerde rastlanan şeyler. Temmuzda -ama nadiren- kara dutlar çıkar ve böğürtlenler yenecek kadar kızarmış olurdu. Eylülde üzüm erikleri ve fındıklar olgunlaşırdı. En iyi fındıklar daima en yükseklerde biterdi. Daha sonra kayın palamudu ve yabani elmalar sıraya girerdi. Tabii bir de daha iyi bir şey olmayınca yenen bir sürü ufak tefek vardı. Mesela alıç -ama bu o kadar iyi değildi- ve kuşburnu gibi, üzerlerindeki tüyleri iyice temizleyince keskin ve hoş bir tat ortaya çıkardı. Yaz başında, özellikle susamışsanız, melekotu birebirdi; başka otlar da vardı. Sonra, ekmek ve tereyağıyla iyi giden kuzukulağı vardı. Başka.... yerfıstığı, sonra ekşimsi bir tadı olan bir tür ağaç yoncası. Evden uzakta, aç biilaç haldeyseniz ve başka bir şey de yoksa, sinirotu tohumları bile iş görürdü.

Joe benden iki yaş büyüktü. İkimiz de çok küçükken annem akşamları bizi alıp yürüyüşe çıkarması için Katie Simmons'a haftada on sekiz peni öderdi. Katie'nin babası birahanede çalışırdı, on dört çocuğu vardı ve bu yüzden ailenin geçici işlere her zaman ihtiyacı olurdu. Ben beş, Joe yediydi ve Katie de on iki yaşındaydı ve zekası bizden çok da ileri değildi. Beni kolumdan tutup sürür ve "Bebek" diye çağırırdı. Üzerimizde, boğalar tarafından süsülmemizi ya da kağnı tekerlekleri arasında ezilmemizi önleyecek kadar otoritesi bulunuyordu. Ama lafa gelince hepimiz eşittik.

Çok uzun, düşmeli kalkmalı yürüyüşlere çıkardık -yolda daima bir şeyler toplanıp yenirdi-, parsellerin arkasındaki patikadan aşağıya, Roper Otlağı'na doğru vurur, oradan, kilerleri ve küçük bir sazana yuva olan havuzuyla Süt Çiftliği'ne iner (biraz daha büyüyünce Joeyla orada balık tutacaktık), oradan da kasabanın tam kıyısındaki şekerci dükkanını tutturarak Yukarı Binfield Yolu'na çıkardık. Bu dükkanın yeri o kadar kötüydü ki, kim alsa iflas ediyordu. Benim bildiğim, üç kez şekerci, bir kez bakkal, bir kez de bisiklet tamircisi olarak açılmıştı, ama yine de çocuklar için garip bir çekiciliği vardı. Paramız olmasa bile o tarafa doğru yürür ve burnumuzu cama yapıştırırdık. Katie, bir meteliklik tatlıdaki payını istemekten ve bunun için atışmaktan bir an bile geri kalmazdı. O günlerde bir meteliğe bir şeyler satın alınabiliyordu. Birçok tatlının dört onsu bir peni ediyordu, hele artan tatlılardan yapılan Cennet Harmanı diye bir tatlı vardı ki, onun altı onsu o kadardı. Sonra, o zaman Bitmeyen Metelik diye bir şey vardı ki, boyu bir yardaydı, bitirmesi de yarım saatten uzun sürerdi. Şekerden yapılmış farelerin ve domuzların sekizi bir peniydi, meyanbalı pestillerinin de. Koca bir kesekağıdı patlamış mısır yarım peni ve karışık tatlılarla, bir altın yüzük ve bazen de bir düdüğün kardeş kardeş uyuduğu ödül paketi yine bir peniydi. Bugünlerde ödül paketi de ortalıktan çekilmiş durumda. O günlerde yediğimiz tatlı çeşitlerinin hiçbiri bugün artık bulunmuyor. Üzerinde şiirler yazan, beyaz, yassı bir tatlı vardı ve bir de ince tahtadan yapılmış oval bir kutu ve küçücük teneke bir kaşıkla yarım peniye satılan, yapış yapış pembe bir tatlı. Her ikisi de bugün yok. Caraway Şekerlemeleri de, baston çikolatalar da, macunlar da öyle. Hatta Binbir Gece'ye bile zor rastlanıyor. Binbir Gece, sadece bir meteliği olanlar için mükemmel bir seçenekti. Ya Peni Canavarı'na ne demeli? Bugün bir Peni Canavarı gören kimse var mı acaba? Sadece bir peniye, iki litreden fazla köpüklü limonatayla dolu koca bir şişe. Savaşın ortadan kaldırdığı bir başka şey de budur.

Geri dönüp baktığımda mevsim sanki hep yazmış gibi geliyor. Etrafımı saran, benim boyumdaki çimenleri ve topraktan yükselen sıcaklığı hissedebiliyorum. Patikanın tozunu, fındık sürgünleri arasından süzülen ılık, yeşilimsi ışığı da. Bata çıka yürüyen, çitlerden bir şeyler toplayıp yiyen üçlü de gözümün önünde. Katie beni kolumdan tutmuş sürüklerken bir yandan "Haydi bebeğim," diye söyleniyor, bir yandan da öndeki Joe'ya sesleniyor: "Joe, bir dakka buraya gel. Başına bir şey gelicek." Joe, kocaman, yamru yumru kafalı, baldırları gayet kalın, iriyarı bir oğlandı, her

an tehlikeli bir şey yapardı. Yedi yaşındaydı ve üzerinde kısa pantolon, konçları dizlerinin üstüne çıkan, kalın, siyah çoraplar ve ayağında da o günlerde oğlanların giymek zorunda olduğu büyük, ağır postallar vardı. Ben hâlâ mintanlar içindeydim -annemin benim için yaptığı bir tür büyük göğüslük. Katie, ailede kızdan kıza geçen berbat bir yetişkin giysisi giyiyordu. Başında, iki yanından saç örgülerinin çıktığı, kocaman, gülünç bir şapka, üstünde yerlere değen, pejmürde bir etek, ayaklarında da topukları aşınmış, düğmeli potinler vardı. Gayet sıska bir şeydi, Joe'dan daha uzun değildi, ama çocuklara "göz kulak olmakta" üstüne yoktu. Öyle ailelerde, bir çocuk memeden kesilir kesilmez, öteki çocuklara "göz kulak olmaya" başlar. Kimi zaman büyük olmaya, hanımefendi gibi davranmaya kalkardı. Bir atasözüyle kestirip atma gibi huyu vardı, aklınca buna kimse itiraz edemezdi. Örneğin "Boş ver" dediğinizde, size hemen şöyle derdi:

Boş ver dolu vermiş,
Boş ver asılmış,
Boş ver bir kaba konup,
iyice pişene kadar kaynatılmış.

Ya da ona isim takacak olsanız, "Sert kelimeler kemik kırmaz," diye cevap verir veya böbürlenecek olsanız, "Her düşüşün altında kibir yatar," derdi. Bu son dediği, bir gün kendimi asker sanıp caka satarken bir gübre yığınına basmamla gerçek oldu. Ailesi, birahanenin arkasındaki döküntü sokakta bulunan, fare deliğinden farksız, iğrenç bir kovukta yaşıyordu. Burası çocukların varlığıyla ısınıyordu. Ailedeki herkes bir yolunu bulup okula gitmekten kaytarmış -bu, o sıralarda çok kolaydı- ve yürümeyi öğrenir öğrenmez getir götür ve benzer başka işler yapmaya başlamıştı. Büyük oğlanlardan biri şalgam çalmaktan bir ay yemişti. Bir yıl sonra Joe sekizine gelip de bir kızın başa çıkamayacağı kadar haşarılaşınca, bizi yürüyüşe çıkarmaktan vazgeçti. Joe, Katie'lerin evde beşi bir yatakta yattığını keşfetmiş ve ona sataşmaya kalkmıştı.

Zavallı Katie! On beşinde ilk bebeğini doğurdu. Kimse onun babasının kim olduğunu bilmiyordu ve muhtemelen kendisi de bu konuda pek emin değildi. Çoğu kimse failin erkek kardeşlerden biri olduğuna emindi. Düşkünlerevi bebeği aldı ve Katie de Walton'da işe girdi. Bir süre sonra,

kendi ailesinin standartlarına göre bile attan inip eşeğe binme sayılan bir seyyar tenekeciyle evlendi. Onu son kez 1913'te gördüm. Bisikletle Walton'dan geçiyordum. Demiryolu hattının yanındaki bir dizi tahta barakanın önünden geçtim, etrafları varil iskeletlerinden yapılmış çitlerle çevriliydi, önlerinde, yılın polisin izin verdiği dönemlerinde çingene çadırları kuruluyordu. Kulübelerin birinden, saçları salkım saçak uzamış, kir pas içinde, en az ellisinde gösteren, buruş buruş bir kocakarı çıktı ve bir paçavrayı silkelemeye başladı. Katie'ydi bu. O sırada yirmi yedisinde olmalıydı.

2

Perşembe günleri pazar kurulurdu. Koca karpuz kafalı, kırmızı suratlı, göğüslükleri kirli, koca postalları kurumuş inek pisliğine bulanmış, ellerinde uzun fındık dallarıyla birtakım herifler sabahın köründe canavar gibi pazaryerine dalarlardı. Saatler süren korkunç bir şamata başlardı: köpekler havlar, domuzlar viyaklar, dükkancıların yük arabalarındaki adamları kalabalığı yarmak için sürekli küfrederek kırbaçlarını şaklatır ve sığırlarla ilgili herkes bir ağızdan bağırarak sopa sallardı. Ama asıl gürültü pazara büyük bir boğa getirdiklerinde kopardı. O yaşta bile, boğaların çoğunun aslında barış içinde ahırına varmaktan başka bir şey istemeyen, zararsız ve kurallara saygılı zavallı birer hayvandan başka bir şey olmadığını fark etmek beni şaşırtmıştı. Ne var ki, bütün bir kasaba ortaya çıkıp hayvanı taciz etmedikçe, bir boğa, boğadan sayılmaz. Bazen, genellikle de daha tam gelişmemiş, ürkmüş bir düve zincirinden kurtulmayı becerip yan sokaklardan birine dalardı, işte o zaman yolunun üzerine çıkan her kimse, kollarını yel değirmeni yelkenleri gibi arkaya doğru verip sallar ve “Hoo! Hoo!” diye bağırırdı. Bunun hayvanlar üzerinde ipnotize edici bir tür etkisi olduğuna inanılır ve gerçekten de onları yola getirirdi.

Sabahın ilk vakitleri geçtikten sonra, kimi çiftçiler dükkanlara dalar ve tohum örneklerini parmaklarıyla muayene ederlerdi. Babam aslında çiftçilere pek mal vermezdi, çünkü hem teslimat yapacak arabası yoktu, hem de o kadar uzun vadelerin altından kalkamazdı. Çoğunlukla daha küçük ölçekli işler yapar, kümes hayvanı yemi, dükkancıların atları için saman ve benzeri şeyler satardı. Değirmen Çiftliği'nin Koca Brewer'ı, kır sakallı, pinti domuzun tekiydi, yarım saat ayakta dikilip darılara elini daldırır, bu arada bir kısmını farkında değilmiş gibi cebine akıtır ve sonra da hiçbir şey almadan çıkıp giderdi. Publar akşamüstleri sarhoşlarla tıka basa dolardı. O günlerde pint bira iki peniydi ve bugünkü biralara benzemez, adamı çarpardı. Asker toplayan çavuş, bütün Boer Savaşı boyunca her perşembe ve cumartesi gecesini iki dirhem bir çekirdek, parasıyla kurumlanarak, George'un barında dört pint siyah biranın başında geçirmişti. Kimi böyle gecelerin sabahında ona, gece burnunun ucunu göremeyecek haldeyken orduya yazılmış ve sabah uyandığında işin içinden sıyrılmanın ona yirmi pounda patlayacağını fark eden, koyun bakışlı, iriyarı bir çiftçi yamağını çekip götürürken rastlardık. Onları görenler, sanki önlerinden bir cenaze geçiyormuş gibi kapılarda durup başlarını sallarlardı. "İşte. Biri daha askere yazılmış! Şu hale bak! Onun gibi gencecik biri ha?" Dehşete düşerlerdi. Onların gözünde askere yazılmak, bir kızın sokağa düşmesiyle aynı şeydi. Savaşa ve orduya karşı olan tutumları doğrusu çok tuhaftı. Hem İngilizlerin, kırmızı urbalıların yeryüzünün cürufu olduğuna ve orduya katılan herkesin içip içip gebererek doğrudan cehennemi boylayacağına dair eski güzel inancını muhafaza ederlerdi. Üstelik, pencerelerine İngiliz bayrağı asan, İngiltere'nin savaşta asla yenilmediğine ve yenilmeyeceğine inanan gerçek birer vatanseverdiler. O sıralarda herkes, Anglikan kilisesinden ayrılanlar bile, İngiliz bayrağına ve uzaklarda, savaş meydanında ölen çocuk ere dair duygusal şarkılar söylerdi. Hatırlıyorum, "havada şarapneller ve havanlar uçuşurken" bu çocuk erler hep ölürdü. Ve bu bana şaka gibi gelir, ilgimi çekerdi. Haydi şarapneli anlıyordum da, havada uçuşan havan deyince, kafamda tuhaf havan görüntüleri beliriyordu. Mafeking kurtarıldığında millet sevinçten neredeyse sokaklara dökülmüştü, ama Boerlerin bebekleri havaya fırlatıp süngüye geçirdiğine dair masallara inanılan zamanlar da olmuştu. Koca Brewer, çocukların arkasından "Krooger" diye bağırmalarından öylesine bıkıp usanmıştı ki, savaşın sonlarına doğru sakalını tıraş etti. Halkın hükümete karşı olan tutumu da aynıydı. Hepsi de sapma kadar İngilizdi, Vicky'nin gelmiş geçmiş en iyi

kraliçe ve yabancıların da birer pislik olduğuna yemin ederlerdi, ama bir şekilde atlatmak mümkünse, kimsenin aklına vergisini ödemek gelmezdi.

Aşağı Binfieid, savaştan önce de sonra da Liberal bir seçim çevresiydi. Savaş sırasında Muhafazakarların kazandığı bir ara seçim oldu. Olup biteni anlayamayacak kadar küçüktüm. Tek bildiğim, benim de bir Muhafazakar olduğumdu, çünkü mavi flamaları kırmızılardan daha çok sevmiştim. Bir de George'un dışındaki kaldırıma burunüstü kapaklanmış bir ayyaş aklımda kalmış. Genel heyecan içinde kimse onun farkına varmamıştı. Orada, güneşin altında, çevresine göllenen kanı kuruyup da mor bir renk alana kadar öylece yattı. 1906 seçimleri gelip çattığında, artık ne olup bittiğini az çok anlayacak yaştaydım ve bu kez Liberaldim, çünkü herkes öyleydi. Millet Muhafazakar adayı yarım mil boyunca kovalamış ve sonunda yakalayıp ağzına kadar sumercimeği dolu bir havuza atmıştı. O günlerde herkes siyaseti çok ciddiye alırdı. Seçimden haftalar önce çürük yumurta biriktirmeye başlarlardı.

Daha bu dünyada pek az eğlenmişken patlak veren Boer Savaşı sırasında, babamla Ezekiel Amcam arasında kopan büyük çıngarı hatırlıyorum. Ezekiel Amcamın, High Caddesi'ne açılan sokaklardan birinde, biraz tamirat filan da yaptığı bir ayakkabıcı dükkanı vardı. Bu onu zar zor geçindiren bir işti ve giderek daha da zar zor hale geliyordu, ama bu o kadar da önemli değildi, çünkü Ezekiel Amca bekardı. Babamla üvey kardeştiler ve aralarında epey yaş farkı vardı. Babamdan en az yirmi yaş büyüktü. Ve benim bildiğim, son on beş yıldır görünüşü hiç değişmemişti. Beyaz saçlı, oldukça uzun boylu, yakışıklı bir adamdı, favorileri gördüğüm favorilerin en beyazıydı. Elini deri önlüğüne öyle bir vuruşu ve dikelişi vardı ki -kundura kalıbına eğilmekten doğan bir alışkanlıktı sanırım-, ardından ne düşünüyorsa dosdoğru yüzünüze söyler ve hortlak gibi kıkırdardı. Size sadece Gladstone'un 78'de ne dediğini sormakla kalmayacak, aynı zamanda cevabını da verecek gerçek bir on dokuzuncu yüzyıl Liberali ve Aşağı Binfield'da savaş sonuna kadar aynı görüşleri muhafaza edebilmiş bir avuç insandan biriydi. "Park Lane havhavları" dediği bazı çeteciler ve Joe Chamberlain hakkında daima atıp tutardı. Şimdi onu, babamla tutuştuğu o münakaşalardan birinde duyar gibiyim. "Sizin şu her yere yayılmış imparatorluğunuzu sevsinler. O kadar yayılmış ki, bir türlü toparlanamıyor. He-he-he!" Arkadan, babamın ciddi, kaygılı, vicdan sahibi sesi duyulur ve ona beyaz adamın vazifesini ve Boer'lerin bugünlerde utanç verici şeyler yaptığı zavallı siyahlara karşı görevini hatırlatırdı. Ezekiel Amcamın bir

Boer ve Küçük İngiltere taraftarı olduğunu ilan ettiği bir hafta kadar birbirlerine tek kelime etmediler. Vahşet hikayeleri duyulmaya başladığında, yeni bir tartışmaya tutuştular. Babam duyduğu şeylerden dolayı çok kaygılıydı ve hırsını Ezekiel Amca'dan aldı. Ne yani, Küçük İngiltereci diye, Boerlerin bebekleri, sırf bu bebekler zenci olduğu için havaya atıp süngüye geçirmelerine hak mı verecekti? Ezekiel Amcam onun yüzüne bakıp kahkahayı bastı. Tamamen yanılıyordu. Bebekleri süngüleyen Boer'ler filan değildi, İngiliz askerleriydi. Göstermek ister gibi beni yakaladı -o sırada beş yaşlarında olmalıydım. "Havaya fırlatıp sonra da şişliyorlar ha? Tıpkı şimdi benim bu delikanlıya yapacağım gibi!" Sonra da beni kaldırıp havaya attı, öyle ki, havada uçup bir süngünün üstüne düşmek nasıl olurmuş, gördüm.

Babam, Ezekiel Amca'dan çok farklıydı. Dedelerimi, ninelerimi pek bilmem, ben doğmadan ölmüşler. Sadece büyükbabamın bir ayakkabıcı olduğunu ve ömrünün sonlarına doğru bir zahire satıcısının dul eşiyle evlendiğini ve dükkanın bize böylece geçtiğini biliyordum. Her ne kadar işin her şeyine vakıfsa ve durmaksızın çalışıyorsa da, bu aslında babama uymayan bir işti. Pazar günleri ve nadir bazı hafta içi günler dışında, onu yüzündeki kırışıklarda, saçlarından artakalanlarda ve ellerinin tersinde un izleri olmaksızın gördüğüm asla olmamıştır. Otuzlarındayken evlendi, onu hatırlayacak yaşa geldiğimde kırkına yakın olmalıydı. Daima kısa kollu gömlekler ve iş önlüğü giyen, un yüzünden üstü başı hep toz içinde görünen ufak tefek, kırçıllı bir adamdı. Toparlak bir kafası, basık bir burnu, fırçamsı bıyıkları, gözlükleri ve benimkiyle aynı renkte sarı saçları vardı. Çoğu dökülmüş olan saçları, un içinde olurdu. Büyükbabam, zahirecinin dul eşiyle evlenerek durumunu düzeltmiş ve Ezekiel Amcam ömrü boyunca okulun kapısından adımını atmamakla ve okumayı iş dönüşlerinde mum ışığında kendi kendine sökmekle övünürken, babam, çiftçilerin ve daha varlıklı tüccarların oğullarının okuduğu Walton Ortaokulu'na gitmişti. Yine de amcam babamdan daha kıvrak zekalıydı, herkesle tartışabilir, Cariyle ve Spencer'dan sayfalar dolusu alıntılar yapardı. Babamın daha yavaş çalışan bir kafası vardı, okudukları kafasına girmezdi, İngilizcesi de iyi değildi. Kendimizi gerçekten koyuverdiğimiz tek zaman olan pazar akşamları, ocağın yanındaki sedire kurulur ve pazar gazetesinin keyfini çıkarırdı. En sevdiği gazete Peopie'dı -annemse, daha çok cinayet haberi veren *News of the Word*'ü tercih ederdi. Şu anda ikisini de görebiliyorum. Bir pazar akşamı -tabii ki yaz, zaten daima yazdır- ortalık hâlâ domuz

rostosu ve yeşillik kokuyor, annem ocağın bir tarafına kurulmuş, en son cinayet haberlerini okuyor, ama az sonra ağzı açılıp uyumaya başlayacak; babamsa öteki tarafta, gözünde gözlükleri, ayağında pantuflaları, bit kadar yazıların arasında kaybolmuş. Yazın latif duygusu her şeyi sarmış, penceredeki sardunyayı, oralarda bir yerde ötüşen sığırcığı, masa örtüsünün çadır olduğuna inanarak elimde bir BOP nüshasıyla masanın altında duran beni. Daha sonra babam, çay sırasında bir yandan turpları ve taze soğanları götürürken, bir yandan okuduğu şeylere, yangınlara, deniz kazalarıa, yüksek sosyetedeki skandallara, yeni uçan makinelere, Kızıl Deniz'de balinanın yuttuğu ve üç gün sonra canlı olarak bıraktığı, ama hayvanın midesindeki asit salgısı nedeniyle rengi beyazlamış olan herife (bu arada, bu konunun pazar gazeteleri tarafından her üç yılda bir piyasaya sürüldüğünü de fark ettim) dair derin fikirler ortaya atardı. Babam bu hikayeyi her zaman biraz kuşkuyla karşılamıştır, bir de yeni uçan makineleri, yoksa öteki okuduklarının hepsine inanırdı. 1909'a kadar Aşağı Binfield'da hiç kimse, insanoğlunun uçabileceğine inanmadı. Eğer Tanrı uçmamızı isteseydi, bize kanat verirdi deniyordu. Ezekiel Amca, eğer Tanrı arabaya binmemizi isteseydi, bize tekerlek verirdi diyerek kamışını koyuyordu, ama o bile yeni uçan makinelere inanmıyordu.

Babam böyle konularla sadece pazar akşamları, bir de yarım pint bira için George'a indiğimiz nadir akşamüstleri ilgilenirdi. Bunun dışında hemen her zaman işi başından aşkındı. Aslında yapacak o kadar çok şey de yoktu, ama o hep meşguldü; ya avlunun arkasındaki samanlıkta çuvallar ve balyalarla boğuşur, ya da dükkanda, tezgahın arkasındaki küçük tozlu delikte, bir kurşunkalem parçasıyla defterine rakamlar eklerdi. Çok dürüst ve sorumluluk sahibi bir adamdı, herkese en iyi malı vermek için çırpınır, kimseyi dolandırmazdı, ama bu o günlerde bile ticarette başarısız olmaya razı olmak demekti. Aslında tam bir küçük memur, sözgelimi bir posta ya da istasyon müdürü olacak adamdı. Ama ne kredi alıp işini genişletme düşüncesi ve gözüpekliği vardı, ne de başka ticaret alanları bulma yaratıcılığı. Gösterebildiği tek yaratıcılık örneği olan kafes kuşları için yeni bir yem karışımı icat etmek de (beş mil yarıçapındaki bir bölgede ünlü olan bu karışım, Bowling Karışımı adıyla biliniyordu), aslında Ezekiel Amca'nın fikriydi. Ezekiel Amca hem daha fazla kuş delisiydi, hem de küçük karanlık dükkanında bir sürü saka kuşu besliyordu. Kafes kuşlarının, hep aynı şeyleri yedikleri için renklerinin solduğu onun teorisiydi. Babam, dükkanın arkasındaki avluda küçücük bir alana ağ germiş, buraya yirmi çeşit

yem ekmişti; zamanı gelince onları kurutur ve adi kanarya yemiyle karıştırarak yeni tohumlar elde ederdi. Dükkan penceresinde asılı olan şakrakkuşumuz Jackie de, Bowling Karışımı için bir reklam sayılırdı. Kuşkusuz, kafeste beslenen çoğu şakrakkuşunun aksine, Jackie'nin rengi hiçbir zaman atmadı.

Annem kendimi bildim bileli şişmandı. Ben de bu hormon eksikliğini ondan almış olmalıyım; ne yersem yiyeyim şişmanlıyorum.

Yapılı bir kadındı, babamdan az daha uzundu, tabii saçları da çok daha gürdü ve hep siyahlar giyerdi. Pazar günleri dışında onu önlüksüz gördüğümü hatırlamıyorum. Belki biraz abartılı olacak ama, yine de bu söyleyeceğimde gerçek payı çok: onu sadece yemek pişirirken hatırlıyorum. Çok eskilere döndüğünüzde, insanları hep belli, özel bir yerde ve kimi karakteristik özellikleri içinde hatırlarsınız. Size sanki hep aynı şeyleri yapıyorlarmış gibi gelir, işte ben de babamı düşündüğümde, onu hep tezgahın arkasına geçmiş, saçları un içinde, ağzına götürüp ıslattığı bir kalemle habire birtakım rakamları toplarken görüyorum. Nasıl ki, Ezekiel Amcamı o şeytani favorileri ve deri önlüğünü tokatlayarak doğruluşuyla, annemi de mutfak masasının başında, kolları un içinde hamur yoğururken hatırlıyorsam.

O günlerdeki mutfakları bilirsiniz. Genellikle loş, basık, kocaman yerlerdi; tavanda boydan boya koca bir hatıl olurdu, yerler ve kiler ise taştandı. Oradaki her şey kocamandı; belki de çocuk olduğum için bana öyle gelirdi. Musluk yerine demir pompası olan, taştan kocaman bir lavabo, bir duvarı boydan boya kaplayan ve tavana dayanan bir dolap, ayda yarım ton yakan ve dökümü kim bilir ne kadar sürmüş olan dev gibi demir bir ocak. Annem masanın başında, koca hamur parçalarıyla cebelleşiyor. Ben yerlerde, odun ve kömür yığınları, teneke böcek tuzakları (bunlardan bütün karanlık köşelerde bulunurdu ve ağızlarına kadar birayla doluydular) arasında emekleyerek sürünüyorum. Annem öğünler arasında atıştırılmasını hoş karşılamazdı. Hep aynı cevabı verirdi: “Haydi oradan! Ondan sonra akşam yemeğini telef edeceksin, buna izin vermem. Bak, gözlerin karnından daha kocaman olmuş.” Yine de, pek nadir de olsa ara sıra, zar gibi, şekerli bir dilim kesip verdiği olurdu.

Annemi hamur işi yaparken seyretmeye bayılırdım. Zaten, işinde gerçekten usta birini seyretmekte her zaman büyüleyici bir yan vardır. Hamur yoğuran bir kadını seyredin -sahiden iyi yemek yapan bir kadın

demek istiyorum. Tuhaf, ciddi, içten gelen bir havası vardır; kendinden emin bir hava, kutsal bir ayin yöneten rahibe gibi. Ve o kendisini gerçekten de öyle görmektedir. Annemin, çoğunlukla una bulanmış, kalın, pembe, güçlü kollan vardı. Yemek yaparkenki tüm hareketleri harikulade kesin ve eksiksizdi. Çırpılmış yumurtalar, kıyma ve oklava, onun elinde tam da olmaları gereken şey olurlardı. Onu yemek yaparken gördüğünüzde, ait olduğu bir dünyada, en ince ayrıntısına kadar tanıdığı şeyler arasında olduğunu bilirdiniz. Pazar gazeteleri ve ara sıra yapılan dedikodu kaçamakları hariç, dış dünya onun için yoktu. Babamdan daha rahat okumakla birlikte ve ondan farklı olarak sadece gazete değil, hikaye okumayı da sevdiği halde, inanılmaz derecede cahildi. Bunu daha on yaşıma geldiğimde anlamıştım. İrlanda'nın, İngiltere'nin doğusunda mı batısında mı olduğunu bile bilmezdi; hatta Büyük Savaş başlayana kadar başbakanın kim olduğunun bile farkında olduğundan şüpheliyim. Üstelik bunları bilmek için en küçük bir istek de duymazdı. Daha sonraları, çokeşliliğin olduğu Doğu ülkelerine ve kadınların siyah haremağaları denetiminde kapatıldığı gizli haremlere dair kitaplar okuduğumda, annemin bunları duysaydı şok geçireceğini düşündüğümü anımsıyorum. Sesini duyar gibiyim: “Ne? Karılarını kapatıyorlar mı? Ne kafa?” Haremağasının ne olduğunu bilmez değildi. Ama aslında o da, olabildiğince küçük ve ortalama bir harem dairesi kadar mahrem bir hayat yaşıyordu. Kendi evimizde bile ayak basmadığı köşeler vardı. Avlunun arkasındaki samanlığa adımını atmaz, dükkana da nadiren uğrardı. Onu bir müşteriyle ilgilenirken gördüğümü hiç hatırlamıyorum. Hiçbir şeyin yerini bilmezdi, muhtemelen un haline gelene kadar buğdayla arpa arasındaki farkı da. Niye bilsindi ki? Dükkan babamın alanı, “erkek işiydi”, hatta konunun para tarafını bile pek merak etmezdi. Onun işi, “kadının işi”; evi temizlemek, yemek yapmak, çamaşırı ve çocukları halletmekti. Babamı ya da bir başka erkeği kendi düğmesini kendi dikerken görecek olsa, bir tarafına inerdi mutlaka.

Yemekler ve bu tür işler açısından bizimkisi saat gibi işleyen bir evdi. Ya da hayır, saat gibi demeyelim de mekanik çağrışımlar yapmasın. Çünkü daha ziyade doğal bir işleyişti bu. Güneş nasıl doğuyorsa, yarın sabah kahvaltının da masaya aynen öyle geleceğini bilirdiniz. Annem hayatı boyunca dokuzda yatıp, beşte kalkmış bir insandı ve daha geçe kalmayı biraz da günah -hafif dekadan, aristokrat ve yabancı bir şey- sayardı. Joe'yu ve beni yürüyüşe çıkardığı için Katie'ye para vermekle birlikte, ev işlerine yardımcı bir kadın tutma fikrine katlanamazdı. Parayla çalışan bir kadının

tozları halının altına süpüreceğinden en ufak bir kuşkusu yoktu. Yemeklerimiz hep tam dakikasında hazır olurdu. Hem de ne muhteşem yemekler -dana haşlama ve yağlı lokma, biftek ve Yorkshire pudingi, kuzu haşlama ve gebre -otu, domuz kellesi, elmalı çörek, kuşüzümlü, reçelli kurabiye-ve dua, hem önce, hem sonra. Her ne kadar eskimiş olsalar da, çocuk yetiştirme konusunda eski düşünceler hâlâ geçerliydi. Çocukların hâlâ dövülmesi, kuru ekmek-suyla yatağa yollanması anlayışı hakimdi, yemek yerken çok konuşan, ağzını şapırdatan, "kendisi için iyi olanı" yapmayı reddeden ya da "karşılık veren" hemen sofradan kalkardı. Uygulamada ise, ailemizde çok sıkı bir disiplin yoktu ve ikisinden daha katı olanı annemdi. Babam her ne kadar "kızını dövmeyen dizini döver" benzeri deyişleri dilinden düşürmese de, bize, hele baştan beri gayet zor bir çocuk olan Joe'ya karşı gayet zayıftı. Hep Joe'yu "bir güzel benzeteceğinden" söz eder ve bize ballandıra ballandıra babasının ona deri bir kayışla verdiği korkunç cezalara dair hikayeler anlatır dururdu -bugün bunların uydurma olduğunu biliyorum. Joe on iki yaşına bastığında, artık annemin bir dizinden ötekine aktaramayacağı kadar ağır bir çocuk olup çıkmıştı ve bundan sonra ona bir şey yaptırmak mümkün olamadı.

O günler, ana-babaların çocuklarına durmadan "sakın ha!" deyip durduğu günlerdi. Ortalık, "sigara içtiği", "elma çaldığı" ya da "kuş yuvalarını bozduğu" için oğlunu canını çıkarana kadar dövmekle övünen babalardan geçilmezdi. Bu dayakların gerçekten atıldığı aileler de yok değildi. Semerci Koca Lovegrove, biri on beş, öteki on altı yaşındaki iki oğlunu, bahçedeki sundurmanın altında sigara içerken yakalamış ve attığı tokadın sesi kasabanın her yanından duyulmuştu. Bu arada, Lovegrove'un kendisi ağır bir tiryakiydi. Anlaşılan dayağın hiç etkisi olmuyordu, çünkü oğlanlar elma çalmaya, kuş yuvalarını bozmaya ve sigara kaçamaklarına eskisi gibi devam ettiler, tabii çocuklara sert davranılması gerektiği fikri de. Uygulamada yapmaya değer her şey, fikren yasaktı. Anneme bakılırsa, bir oğlan çocuğunun yapmak isteyebileceği her şey "tehlikeli"ydi. Yüzme tehlikeliydi, ağaca çıkmak tehlikeliydi, ağaçtan kayarak inmek tehlikeliydi, kartopu oynamak, arabaların arkasına asılmak, sapan atmak, hatta balık tutmak bile tehlikeliydi. Nailer, iki kedi ve şakrakkuşumuz Jackie hariç, tüm hayvanlar tehlikeliydi. Her hayvan size kendi özel yöntemiyle saldırırdı. Atlar çifte atar, yarasalar saçlara dalar, kulağakaçanlar kulağa kaçar, kuğular bir kanat darbesiyle bacak kırar, boğalar süser ve yılanlar da sokardı. Anneme göre bütün yılanlar sokardı ve sonradan ona, ucuz

ansiklopedimden yılanların “sokmayıp” ısırdığını okuduğumda, tek söylediği karşılık vermemem oldu. Kertenkeleler, kurtlar, kara ve su kurbağaları, kelerler de sokardı. Sinekler ve karafatmalar hariç, tüm böcekler sokardı. Evimizde yediğimiz yemekler dışındaki bütün yiyecekler ya zehirliydi, ya da “dokunurdu”. Taze patatesteki zehir öldürürdü, manavdan alınmamış mantar da. Ham bektaşiüzümü karın ağrıtır, olmamış ahududu kaşıntı yapardı. Yemekten sonra yıkanan kramptan ölebilirdi, başparmakla işaretparmağının arası kesilirse tetanos olunurdu, elini yumurta haşlanan suyla yıkayanda siğil çıkardı. Dükkandaki hemen hemen her şey zehirliydi, zaten annem de dış kapıyı bu yüzden yaptırmıştı. Sığır lokması zehirliydi, tavuk dansı da, hardal tohumu da, tabii Karswood kümes hayvanı çeşnisi de. Tatlılar dokunurdu, öğün arası yemek iyi değildi, işin tuhafı yine de annemin öğünler arasında yememize izin verdiği kimi yiyecekler vardı. Mürdümeriği reçeli yaparken, üstte biriken şurubu yememize izin verir, biz de çatlayıncaya kadar yerdik. Dünyadaki her şey zehirli ya da tehlikeliydi, ama şifalı şeyler de vardı. Örneğin taze soğan hemen hemen her şey için birebirdi. Boğaza sarılan uzun kadın çorabı, boğaz ağrısına iyi gelirdi. Köpeğin içtiği suya katılan kükürt, tonik etkisi yapardı; bu yüzden de emektar Nailer’ın arka kapıdaki çanağında, üç yıldır erimeden kalmış bir kükürt topağı dururdu.

Altıda çay içerdik. Annem dörtte işini bitirmiş olur ve dörtle altı arasını şöyle güzel bir çay içip “gazetesini okumak” için kullanırdı. Aslına bakılırsa, pazar günleri dışında pek gazete okuduğu yoktu. Hafta içi gazeteleri sadece günlük haberleri verir, cinayete nadiren yer olurdu. Ama gazete editörleri, insanların cinayetin eski mi yeni mi olduğuna bakmadığını gayet iyi bildiğinden, cinayet yoksa eski defterleri karıştırır, hatta bu bazen Dr. Palmer ve Mrs. Manning’e kadar giderdi. Sanırım annem için Aşağı Binfield dışındaki dünya, esasen cinayetlerin işlendiği bir yerdi. Canilerin onun nezdinde korkunç bir cazibesi vardı, çünkü sık sık dile getirdiği gibi, insanların nasıl bu denli kötü olabildiklerini anlayamıyordu. Karılarının boğazını kesenler, babalarını öldürüp üstüne çimento dökenler, bebeklerini kuyulara atanlar! Bir insan bunları nasıl yapabilirdi? Karın Deşen Jack dehşeti, annemle babamın evlendiği sıra yaşanmıştı ve dükkanın pencerelerini her gece örten koca, tahta kepenkler de o günlerden kalmaydı. Aslında bu tahta kepenkler de gidenler arasındaydı, High Caddesindeki dükkanların çoğunda bunlardan eser kalmamıştı, ama annem kendisini ancak bu şekilde güvende hissediyordu. Niyeyse, içimde, Karın

Deşen Jack'ın Aşağı Binfield'da saklandığına dair uğursuz bir his var, derdi.

Crippen davası onu altüst etmişti -gerçi bu çok sonraydı, ben artık o zaman neredeyse yetişkindim. Annemin sözlerini duyar gibiyim: "Zavallı karısının boğazını kesip kömürlüğe gömmüş. Nereden aklına gelmiş? Şu adamı yakalasam, ona yapacağımı bilirdim!" Ve, karısını parçalara ayıran şu Amerikalı ufak tefek doktorun korkunç günahını düşündükçe, gözlerinden yaş gelirdi (eğer aklımda yanlış kalmadıysa, bütün kemikleri ayırıp sıyırmış ve kafatasını da denize atmıştı).

Yine de hafta içi en çok okuduğu *Hilda'nın Ev Arkadaşıydı. O* sıralarda bu, bizimki gibi evlerin eşyasının ayrılmaz bir parçasıydı. Aslında hâlâ var, ama savaştan sonra ortalığı dolduran şu gösterişli kadın dergilerinin biraz gerisinde kaldı. Daha geçen gün bir sayısına göz attım. Değişmiş, ama çoğu şeyden daha az. Altı ay süren o bitmek bilmez hikayeler (sonunda her şey yoluna girer ve portakal çiçekleriyle noktalanır), aynı Pratik İpuçları, aynı dikiş makinesi ve ağrıyan ayaklara çare reklamları. Değişmiş olan yalnızca baskı ve çizimlerdi. Eskiden kum saati gibi gözüken kadın kahraman, şimdi silindire benziyordu. Annem ağır ağır okur ve üç penilik *Hilda'nın Ev Arkadaş*ı'nda yazanlara inanırdı. Çay demlenirken ayakları demir ocak siperinin üzerinde, ocağın yanındaki eski sarı koltuğa kurulur, sırasıyla bütün konuları, dizileri, iki kısa hikayeyi, Pratik İpuçlarını, Zam-Buk reklamlarını, okuyucu mektuplarını bir bir okurdu. *Hildanın Ev Arkadaşı* onu bütün bir hafta boyunca idare eder, hatta bazen bitiremediği bile olurdu. Kimileyin ateşin ısısı ya da yaz akşamüstleri etsineklerinin vızıltısı uykusunu getirir, altıya çeyrek kala ani bir sıçrayışla kendine gelir, ocak rafının üstündeki saate göz atar, çay gecikmesin diye hemen çaydanlığa saldırırdı. Ama çay hiçbir zaman gecikmezdi.

O sıralarda -tam olarak söylemek gerekirse 1909'a kadar-babam hâlâ getir-götürcü bir çocuk istihdam edebilecek güçteydi ve dükkanı ona bırakıp, sırtları un içindeki elleriyle çay içmeye gelirdi. O arada annem ekmek dilimlemeye bir an için ara verip, "Duayı et baba," der, bizler başlarımızı göğsümüze eğerken babam saygıyla mırıldanırdı: "Tanrım! Verdiğin nimetler için sana şükürler olsun! Amin." Daha sonra Joe biraz büyüdüğünde bu, "Duayı et Joe," biçimini alacak ve bize Joe öncülük edecekti. Annem asla duayı eden olmadı: ona göre bu bir erkek işiydi.

Yaz akşamüstleri etrafta daima atsinekleri uçuşurdu. Bizim tuvaletimiz bahçedeydi, aşağı Binfield'daki evlerin pek azında sıhhi bir tuvalet bulunurdu. Sanırım kasabada beş yüz kadar ev vardı, ama bunların içinde müstakil banyosu olanların sayısı onu, bugünkü tuvaletleri andıran bir tesisatı olanların sayısı elliyi geçmezdi. Yazın arka avlumuzda hep çöp bidonu kokusu ve bütün evlerde de haşere olurdu. Mutfaktaki ahşap duvar kaplamalarında karafatmalar, ocağın arkasında bir yerlerde çekirgeler dolaşır, dükkanda da ayrıca un kurtları mekan tutardı. O günlerde, annem gibi eviyle gurur duyan bir kadın için karafatma utanılacak bir şey değildi. Onlar da, dolap ya da oklava gibi mutfağın bir parçası sayılırdı. Ama bir de haşereler vardı, bitip tükenmeyen haşereler. Katie Simmons'ın yaşadığı, birahanenin arkasındaki berbat evler haşere istilasına uğramış durumdaydı. Eğer bu haşereler evde olsaydı, annem ya da herhangi bir dükkancının karısı utancından ölürdü. Aslında uygun olan, bir haşereyi görünüşünden bile tanımadığını söylemekti.

Büyük mavi sinekler salınarak kilere doğru uçar ve özlemle etin üzerindeki eleğe konardı. "Aman bu sineklerden" denirdi ama, sinekler de Tanrı'nın bir işiydi ve elekler ve sinek kağıtları dışında onlar için yapacak pek bir şey yoktu. Biraz önce hatırladığım ilk şeyin saman kokusu olduğunu söylemiştim, ama çöp tenekesi kokusu da en eski anılarım arasındadır. Taş zemini, karafatma tuzakları, demir ocak siperi ve döküm ocağıyla annemin mutfağını gözümde her canlandırışımda, etsineklerinin vızıltısını ve çöp tenekesinin kokusunu duyar gibi oluyorum. Tabii, gayet keskin bir köpek kokusu taşıyan emektar Nailer'ın hakkını da yememek lazım. Daha ne kötü kokuların ve seslerin olduğunu Tanrı bilir. Siz hangisini duymak isterdiniz? Bir atsineğini mi, yoksa bir bombardıman uçağını mı?

3

Joe, Walton Ortaokulu’na benden iki yıl önce başladı. Ama ikimiz de okula dokuzundan önce gidemedik. Okul, sabah ve akşam, dört mil pedal basmak anlamına geliyordu ve annem de o sırada sadece birkaç araçtan ibaret olan trafiğe çıkmamızı istemiyordu.

Birkaç yıl, emektar Mrs. Howlett’in işlettiği kızlar okuluna gittik. Mrs. Howlett’in eski bir dolandırıcı olduğunu, üstelik öğretmen olarak beş para etmediğini herkes bildiği halde, yatılı okula gitmenin utancından ve zilletinden kurtulmak için çoğu dükkan sahibi çocuğunu oraya gönderiyordu. Mrs. Howlett yetmişini aşkındı, küt sağırdı ve gözlükleriyle bile zor görüyordu. Okul gereçleri sadece bir değnek, bir karatahta, köşeleri tarazlanmış birkaç dilbilgisi kitabı ve birkaç düzine kokmuş taştahtadan ibaretti. Kızlarla ancak baş edebiliyordu, ama oğlanlar onunla açıkça alay ediyor ve canları istedikçe okulu kırıyorlardı. Bir keresinde, bir oğlan bir kızın eteğine ellediğinden müthiş bir skandal koptu, o zamanlar bu tür şeyleri anlamazdım. Mrs. Howlett bunu örtbas etmeyi becerdi. Onun, özellikle kötü bir şey yaptığımızdaki formülü, “Babana söylerim,” idi, ama bunu gerçekten yaptığı pek nadirdi. Ayrıca o kadar yaşlı ve sarsaktı ki, değneğiyle vurmaya kalktığı zaman bile bundan kaçınmak işten değildi.

Joe, kendilerine Kara El adını takan bir çocuk çetesine katıldığında ancak sekiz yaşındaydı. Çetenin lideri, semercinin o sıralarda on üç yaşında olan küçük oğlu Sid Lovegrove’du; başka iki dükkancının oğullarıyla birahanede çalışan bir getir-götürcü çocuk ve zaman zaman işi kırmayı becerip birkaç saatliğine çeteye katılan iki çiftçi yamağı da vardı. Kasları kadife pantolonlarını yırtacakmış gibi zorlayan, ağır aksanlı bu iki yamak, çetenin öteki üyelerince hor görülüyor, ama hayvanlar hakkında ötekilerin

bildiğinin en az iki katını bildikleri için kendilerine katlanılıyordu. Ginger lakaplı olanın, arada bir elleriyle tavşan yakaladığı olurdu. Çimenlerin üstünde uyuyan bir tavşan gördüğünde akbaba gibi üstüne çökerdi. Dükkancıların oğullarıyla, işçi çocukları ve tarım emekçileri arasında büyük bir toplumsal uçurum vardı, ama yerli çocuklar, on altı civarına gelene kadar buna aldırış etmezlerdi. Çetenin gizli bir parolasıyla, parmağını kesip kanını akıtmak ve bir yer solucanı yemekten ibaret bir de "sınavı" vardı; kendilerini korkunç desperadolar zannediyorlardı. Camları kırarak, inekleri kovalayarak, kapı tokmaklarını kopararak, yüzlerce kilo meyve çalarak milletin başına bela olmayı gerçekten de başardılar. Kışın ara sıra, çiftçiler izin verdiğinde, bir çift gelincik ödünç alır ve sıçan avına çıkarlardı. Hepsinin tam tekmil sapanları vardı ve o sıralarda fiyatı beş papel olan şık bir tabanca almak için sürekli para biriktirirlerdi, ama biriken para bir türlü üç peniyi aşmazdı. Yazın kuş avlamaya ve balık tutmaya giderlerdi. Joe, daha Mrs. Howlett'in okulundayken haftada en az bir kez okulu kırmaya başlamış, Walton Ortaokulumda da bunu iki haftada bir düzeniyle sürdürmeyi başarmıştı. Okulda bir mezatçının oğlu vardı, her türlü el yazısını taklit edebilir, bir peni için, annenizin elinden çıkmış, dün hasta olduğunuzu belirten bir dilekçe bile yazabilirdi. Kara El'e katılmak için elbette çıldırıyordum, ama Joe her seferinde, ayak altında dolaşan baş belası yumurcaklar istemediklerini söyleyerek hevesimi kursağımda bırakıyordu.

Beni asıl cezbeden balığa çıkma fikriydi. Sekiz yaşındaydım ama, ara sıra bir penilik bir ağla dikence yakalamak dışında hiç balık avlamamıştım. Annem bizi suyun yakınlarına bırakmaktan dehşete düşerdi. Ana-babaların o günlerde her şeyi yasaklamaları gibi, o da balık avlamayı "yasaklamıştı" ve ben yetişkinlerin yuvarlak köşeleri göremediklerini henüz kavrayamamıştım. Yine de balık tutma düşüncesi beni heyecandan deliye çeviriyordu. Geçmişte, Değirmen Çiftliğindeki havuza birçok defalar gitmiş, bazen yüzeyde gezinen ufak sazanı, bazen de bir karıştan az boyuyla gözüme çok büyük gözüken ve söğüt ağacının altındaki köşeyi tutan elmas biçimli iri sazanı -bana, ansızın yüzeye çıkacak, bir tırtılı mideye indirip yeniden dalacakmış gibi geliyordu-seyretmiştim. Wallace'in High Caddesindeki, olta takımları, tüfekler ve bisikletler satılan dükkanının vitrinine burnumu dayayıp saatlerce içeriyi seyrederdim. Yaz sabahları, Joenun balık avcılığı hakkında anlattığı hikayeleri düşünerek uyanık yatardım; ekmek hamurundan yem hazırlamayı, olta mantarının aşağı

yukarı oynayıp sonra ansızın nasıl aşağı çekildiğini, insanın oltanın gerilişini ve balığın ipin ucundaki oynayışını hissettiğini filan. Bu konuda daha fazla konuşmak gerekiyor mu, bilmiyorum -balık ve balık avlamanın çocukların gözünde nasıl bir peri masalına büründüğü konusunda? Bazı çocuklar aynı duyguyu tüfeklere ve avcılığa karşı taşırdı, bazıları da motosikletlere, uçaklara veya atlara karşı. Bu açıklanabilir ya da akla yakın hale getirilebilecek bir duygu değil, sadece bir büyüydü. O sabah aylardan hazirandı, ben de sekiz yaşında olup, Joe'nun okulu kırıp balığa gideceğini biliyordum ve gitmeye kararlıydım. Joe nasıl olduysa benim aklımdan geçenleri tahmin etmiş, giyinirken girişti.

“Sana gelince ufaklık, bugün bizimle gelmeyi filan çıkar aklından. Sen evde kalıyorsun.”

“Zaten aklımdan öyle bir şey geçirmiyordum ki!”

“Tabii ki geçiriyordun.”

“Hayır, geçirmiyordum.”

“Evet, geçiriyordun. Ama sen evde kalıyorsun. Uğursuz veletlerin ayağımıza dolaşmasını istemiyoruz.”

Joe, “uğursuz” kelimesini yeni öğrenmiş, yerli yersiz kullanıp duruyordu. Babam onu bir kez duymuş, canını çıkaracağına yemin etmiş, ama her zamanki gibi bir şey yapmamıştı. Joe kahvaltıdan sonra okul kepini ve çantasını kapıp, okulu kıracağı zamanlar yaptığı gibi beş dakika erken bisikletine atladı ve gitti; sıra bana geldiğinde, Mrs. Howlett”ın okuluna gider gibi yapıp, bahçelerin bitimindeki patikada saklandım. Çetenin Değirmen Çiftliğindeki havuza gideceğini biliyordum; beni öldürseler de peşlerinden gidecektim. Herhalde bana sıkı bir sopa çekeceklerdi, akşam yemeğine gecikecek, ayrıca annem okulu kırdığımı öğrendiği için bir sopa da orada yiyecektim, ama umurumda değildi. Çeteyle balık avına gitmek için ölüyordum. Aklım şeytanlığa da eriyordu. Joe'nun büyük bir daire çizerek Değirmen Çiftliğine yoldan gitmesini bekledim ve ondan sonra bayır aşağı vurdum. Çitin dışından dolanarak otlağı geçtim ve havuza çeteye görünmeden ulaşmayı becerdim. Harikulade bir haziran sabahıydı. Düğünçiçekleri dizlerime geliyordu. Tatlı bir esinti karaağaçların tepesini yalayıp geçiyor, ipek gibi yumuşak ve parlak yaprak bulutlarını kımıldatıyordu. Sabah saatin dokuzuydu, ben sekiz yaşındaydım ve yabani güllerin hâlâ çiçek açtığı arapsaçına benzeyen çalıları, üzerimden geçen yumuşacık beyaz bulutları, uzakta yayılan alçak tepeleri ve Yukarı

Binfield’ı çevreleyen soluk mavi ormanıyla, beni saran erken yazı duyumsuyordum. İçimde bir nebze olsun pişmanlık yoktu. Aklımda sadece yeşil havuz, sazan balığı ve ipleri, oltaları ve hamurdan yapılmış yemleriyle çete vardı. Sanki cennete gitmişlerdi de, ben de onlara katılacaktım. Son âna kadar saklanarak yanlarına sokuldum. Dört kişiydiler; Joe, Sıd Lovegrove, getir-götürcü çocuk ve diğer bir dükkancının oğlu, sanırım adı Harry Barnes’dı.

joe döndü ve beni gördü. “Tanrım,” diye bağırdı. “Bu velet de gelmiş.” Üstüme yürüdü, kavgaya tutuşan bir baba kediye benziyordu. “Sen ha! Ben sana ne demiştim? Şimdi hemen eve geri dönüyorsun, çabuk, ikile.”

Joe da ben de, eğer çok kızmışsak, sesimizi alçaltırdık. Azıcık geriledim.

“Bir yere gitmiyorum.”

“Gidiyorsun.”

“Patlat kulağına bi tane Joe,” dedi Sid. “Burada veletlerin işi yok.”

“Eve gidiyorsun dedim,” dedi Joe.

“Hayır.”

“Haydi oğlum, haydi!” dedi ve girişti. Bir dakika sonra önde ben arkada o, dört dönüyorduk, yakaladıkça bir tane patlatıyordu. Daireler çiziyor, ama havuzdan uzaklaşmıyordum. Sonunda beni yakaladı, yere çöktürdü ve kulaklarımı kıvırmaya başladı. Bu onun en sevdiği, benimse hiç dayanamadığını işkence türüydü. Ağlıyordum, ama bu sefer geri adım atıp eve dönmeye söz vermeyecektim. Kalıp çeteyle birlikte balık tutmak istiyordum. Ansızın ötekiler benim tarafıma geçtiler ve Joe'ya yakamı bırakmasını, istiyorsam kalabileceğimi söylediler. Böylece kaldım.

Ötekilerin olta ipleri, mantarları, olta iğneleri, bir çaputta da hamurdan yapılmış yemleri vardı, havuzun köşesindeki söğütten hepimiz kendimize birer dal kesmiştik. Çiftlik bizden sadece iki yüz yarda uzaktaydı ve göze çarpmamamız gerekiyordu, çünkü yaşlı Brewer balık avından hiç hoşlanmazdı. Onun için bir şey fark ettiğinden değil -çünkü havuzu yalnızca inekleri sulamakta kullanırdı- oğlanlardan nefret ettiği için. Ötekiler bana hâlâ haset ediyor ve ortaya çıkmamamı, benim sadece bir bacaksız olduğumu ve balıkçılıktan hiç anlamadığımı söyleyip duruyorlardı. Dediklerine bakılırsa öyle gürültü yapıyordum ki, balıkları korkutup kaçırıyordum, oysa onların yaptığı gürültünün yansını bile yapmıyordum. Yok, yanlarında oturamayacaktım, sonunda beni havuzun

daha sığ ve daha az gölgelik bir yerine gönderdiler; benim gibi bir bacaksızın suları şapırdatıp balıkları kaçıracağı belliydi. Burası havuzun hiçbir balığın uğramayacağı, iyice durgun bir bölgesiydi, biliyordum. Sanki bir tür içgüdüyle, bir balığın yaşayabileceği yerleri tanıyordum. En sonunda balık yakalayabilecektim. Elimde olta çubuğu, kıyıdaki çimenlerde oturuyordum; etrafımda sinekler vızıldıyor, vahşi nanelerin kokusu içimi bayıltıyor ve kırmızı mantarın yeşil suda süzülüşünü seyrederken, kirli yüzümde yol yol kalmış gözyaşı izlerine rağmen, bir serkeş kadar mutluydum.

Orada ne kadar oturduğumuzu Tanrı bilir. Sabah iyice sünüp gerindi, güneş adamakıllı yükseldi, ama hiçbirimize hâlâ piyango vurmamıştı. Çok sıcak ve durgun bir gündü, hava balık tutulamayacak kadar berraktı. Sanki bir tür koyu renkli aynaya bakar gibi, suyun en derinlerini bile görebiliyorduk. Havuzun ortasında, su yüzeyinin hemen altında dolanan balıklar rahatlıkla seçiliyordu; güneşleniyorlardı, bazen de kenardaki otların arasından bir keler kendini gösteriyor, parmaklarıyla otlara tutunmuş, burnu suyun hemen üzerinde, dinleniyordu. Fakat balıklar oltaya gelmiyorlardı. Ötekiler ara sıra bağırarak birinin yemi dişlediğini filan söylüyordu, ama doğru çıkmıyordu. Zaman yayıldıkça yayıldı, hava ısındıkça ısındı, sinekler insanı neredeyse canlı canlı yiyeceklerdi, setin altındaki naneler Wheeler Ana’nın dükkanı gibi kokuyordu. Kurt gibi acıkmıştım, akşam yemeğimi nerede yiyeceğimi bilmemek beni daha da acıktırıyordu. Ama gözlerimi mantarımdan ayırmadan, bir fare kadar sessiz, oturdum. Ötekilerin, bu sana yeter diyerek bana verdiği yem ancak bir misket iriliğindeydi. Ama yine de, oltama yeniden yem takmaya cesaret edemeyerek uzun süre oturdum, çünkü ne zaman oltamı çekecek olsam, beş mil içindeki bütün balıklan kaçıracak kadar gürültü yaptığımı söyleyerek sövüyorlardı.

Aradan herhalde iki saat filan geçmiş olmalıydı ki, ansızın mantarımın çekildiğini fark ettim. Biliyordum, balıktı bu. Kazara benim tarafıma geçmiş ve yemi görmüş bir balık. Mantarın, yemin gerçekten yutulduğunda yaptığı hareketi anlamamanıza imkan yoktur. Oltayı kazara oynattığınızda yaptığı hareketlerden çok farklıdır. Hemen ardından sert bir eğilmeyle neredeyse tümüyle battı. Artık dayanamayacaktım. Haykırarak ötekilere haber verdim:

“Balık vurdu.”

“Hadi canım sen de,” diye atıldı hemen Sid Lovegrove.

Ama bir an sonra kimsenin şüphesi kalmamıştı. Mantar dosdoğru dibe iniyordu, soluk kırmızısıyla suyun altında hâlâ seçiliyordu. Elimdeki değneğin gerildiğini hissettim. Tanrım, o duyguydu bu. Çekilen, gerilen bir ip ve ipin öteki ucunda bir balık! Ötekiler oltamın eğrildiğini görünce hemen kendi oltalarını bırakıp etrafımı aldılar. Oltaya var gücümle asıldım ve kocaman, gümüşi bir balık çektim. Havada uçacakmış gibi geliyordu. Aynı anda hepimizden bir feryat koptu. Balık oltayı koparmış ve setin altındaki yabani nanelerin üzerine düşmüştü. Ama orada su dönemeyeceği kadar sığ olduğundan, birkaç saniye yan yatmış olarak öyle kaldı. Kendini havuza atan Joe, her yana sular sıçratarak yanına vardı ve iki eliyle birden tuttu. Bir yandan da, “yakaladım,” diye haykırıyordu. Bir an sonra balığı yere, çimenlerin ortasına fırlatmış, bizler de etrafına diz çökmüş bulunuyorduk. Nasıl şeytani bir haz içindeydik, Tanrım! Zavallı can çekişen hayvan yeri göğü dövüyor, pulları gökkuşağının tüm renkleriyle şavkıyordu. Kocaman bir sazandı bu, boyu en az bir karış vardı, ağırlığı da herhalde yüz gram ederdi. Ona bakarken nasıl da bağırıyorduk. Ama bir an sonra sanki üzerimize bir bulut çöktü. Başımızı kaldırıp bir de baktık ki, koca Brewer, başında uzun, tencere şapkası -o günlerde giyilen, silindirle melon arası bir şapka-, üzerinde kösele tozlukları, elinde de kalın bir fındık sopasıyla tepemize dikilmiş duruyor.

Ansızın, atmaca görmüş keklik gibi titredik. Birbirimize bakıp duruyordu. Dişsiz, buruş buruş ağzından hainlik akıyor, sakalını tıraş ettiği çenesiyle köknar kargasını andırıyordu.

“Siz veletler, burada n’apıyorsunuz bakalım?” diye sordu.

N’aptığımız ortadaydı. Kimseden çıt çıkmadı.

Aniden, “Havuzumda avlanıyormuşsunuz diye duydum!” diye kükremesiyle bize doğru hamle etmesi bir oldu. Hepimiz çil yavrusu gibi dört bir yana dağıldık.

Kara El bozguna uğramış kaçıyordu. Oltalarımızı ve tabii balığı da orada bırakmıştık. Koca Brewer bizi otlağın yarısına kadar kovaladı. Bereket bacakları zor bükülüyordu da yeterince hızla koşamıyordu. Ama kimi yakaladıysa, yakaladığı yerde var kuvvetiyle ıslattı. Nihayet peşimizi bıraktığında, otlağın ortasında durmuş, bas bas bağırarak, hepimizin isimlerini bildiğini ve babalarımıza şikayet edeceğini söylüyordu. Arkada

kaldığımdan tekmelerin çoğunu ben yemiştim. Sırtın öbür tarafına vardığımızda, baldırlarımda kırmızı bereler bulunuyordu.

Günün geri kalanını çeteyle beraber geçirdim. Benim gerçek bir üye olup olmadığıma daha karar vermemişlerdi, ama şimdilik bana göz yumuyorlardı. Düzmece bir hikayeyle sabah izni koparmış olan getir-götürcü çocuğun artık birahaneye dönmesi gerekiyordu. Geri kalanlarımız, bütün günü izin almadan evden uzakta geçiren çocukların yaptığı gibi, uzun, bol kavisli bir yürüyüşle etrafı kolaçan ettik. Bu benim, Katie Simmons’la çıktığımız yürüyüşlere hiç benzemeyen, ilk gerçek erkek çocuk yürüyüşümdü. Akşam yemeğini, kasabanın kıyısındaki, paslı tenekeler ve yabani dereotlarıyla dolu, kurumuş hendekte yedik. Herkes kendi yemeğinden bana birer lokma verdi. Sid Lovegrove’daysa bir peni vardı, onunla bir Peni Canavarı aldık ve aramızda bölüştük. Hava çok sıcak, dereotlarının kokusu çok keskin, Peni Canavarıysa geğirticiydi. Sonra kalkıp Yukarı Binfield’ın tozlu, beyaz yoluna vurduk. O yoldan ilk kez gidiyordum. Kurumuş yapraklarını yere halı gibi seren, en üst dallarındaki kuşların nokta gibi gözüktüğü koca gövdeleriyle başları göğe eren kayın ormanından geçtik. O günlerde ormanlarda herkes istediği yere giderdi. Binfield Konağı kapalıydı, artık sülün yetiştirmiyorlardı ve en fazla görüp görebileceğimiz, odununu yüklemiş bir arabacıydı. Kesik bir ağaç gördük, gövdesindeki halkalar iyi bir hedef olura benziyordu. Taşlarla onu vurmaya başladık. Sonra ötekiler sapanla kuş vurmaya çalıştılar. Sid Lovegrove bir ispinoz vurduğuna ve hayvanın bir ağacın çatalına takıldığına yemin etti. Joe, yalan söylüyorsun deyince, epey tartıştılar. Sonra kuru yaprak yığınlarıyla dolu bir kireç çukuruna indik ve bağırıp sesimizin yankısını dinledik. Sonra birimizin ağzından terbiyesiz bir kelime çıktı, ardından hepimiz bildiğimiz bütün terbiyesiz kelimeleri sayıp dökmeye başladık, öbürleri bana katıla katıla gülüyorlardı, çünkü ben sadece üç tane biliyordum. Sid Lovegrove, bebeklerin nasıl doğduğunu bildiğini söyledi, tıpkı tavşanlarınki gibiymiş, yalnız kadınlarda bebek kadının karnından çıkıyormuş. Harry Barnes, bir kayın ağacına bir cümle kazımaya kalktı, ama ilk iki kelimeden sonra yorulup vazgeçti. Sonra Binfield Konağı’nın kapıcı kulübesinin etrafında döndük. Güya, yerin altında içi balık dolu kocaman bir havuz varmış, ama bugüne kadar kimse içeri girmeye cesaret edememiş, çünkü aynı zamanda evin bakıcısı da olan kapıcı yaşlı Hodges, oğlanlara göz açtırmazmış. Biz geçerken kulübenin yanındaki sebze bahçesinde bir şeyler kazmakla meşguldü. Dikenli telin

arkasından ona türlü çeşitli arsızlıklar yaptık. Bunu, bizi kovalayana kadar sürdürdük. Ardından Walton Yolu'ndan aşağı kaptırdık, geçen arabacılara eller kollar yapıyorduk, ama çitin öteki tarafında olduğumuz için kırbaçlarıyla bize erişemiyorlardı. Walton Yolu'nun yanında bir taşocağı, onun da altında bir çöplük vardı ve en sonunda böğürtlen dolu bir çalılığa geliniyordu. Paslı teneke kutular, eski bisiklet gövdeleri, sağından solundan yeşillikler çıkmış delik tencereler ve şişe kırıkları dağlar gibi yığılmıştı. Orada yarını saat kadar oyalandık. Harry Barnes, Aşağı Binfield'da demircinin hurda demirin yüz kilosuna altı peni verdiğine yemin ettiği için, çıktığımızda hurda demir aramaktan tepeden tırnağa pisliğe bulanmıştık. Sonra Joe, bir böğürtlen çalılığında, içinde yarı tüylenmiş yavrular olan bir ardıçkuşu yuvası buldu. Onları ne yapacağımızı uzun uzun konuştuktan sonra, hepsini yuvadan aldık, taşa tuttuk ve üzerlerinde tepindik. Dört yavru vardı, dolayısıyla üzerinde tepinmek için her birimize birer yavru düşmüştü. Artık çay zamanı geliyordu. Koca Brewer ın sözünde duracağını ve bizi esaslı bir sopanın beklediğini biliyorduk. Ama dışarıda daha fazla kalamayacak kadar acıkmıştık. Sonunda evin yolunu tuttuk. Yolda bir kavga daha koptu, çünkü bahçelerden geçerken farelere rastlıyor ve onları sopayla kovalıyorduk. Her akşam bahçesinde çalışan ve onunla övünen, istasyon şefi yaşlı Bennet, öfkeden deliye dönmüş vaziyette bizi kovaladı, çünkü soğan yataklarından birini ezmiştik.

On mil yol yürüdüğüm halde yorgun değildim. Bütün gün çetenin peşinde sürtmeme, onlar ne yapıyorsa aynını yapmaya çalışmama rağmen bana hâlâ "velet" diyor ve beni ellerinden geldiğince tersliyorlardı, ama amacıma az çok erişmiştim. İçimde muhteşem bir duygu vardı, duymadıkça anlayamayacağınız bir duygu -ama eğer erkekseniz, mutlaka bir gün başınıza gelecektir. Artık bir velet değildim, bir oğlan çocuğu olmuştum, biliyordum. Ve bir oğlan çocuğu olmak, büyüklerin yakalayamamayacağı yerlerde serserilik etmek, fare kovalamak, kuş vurmak, taş atmak, arabacılara el kol hareketleri yapmak ve bağıra bağıra terbiyesiz sözler söylemek harika bir şeydi. İnsana çok kuvvetli bir safa ait olma duygusu veriyordu, her şeyi bilme ve hiçbir şeyden korkmama duygusu. Ve bunların hepsi, kuralları çiğneyip bir şeyleri öldürmekle ilgiliydi. Beyaz, tozlu yol, insanın giysilerinden gelen hafif ve sıcak ter kokusu, yabani dereotlarının ve nanelerin kokusu, açık saçık sözler, çöplük çukurundan yükselen ekşimsi çirkef kokusu, köpüren limonatanın tadı ve insanı geğirten

gazı, kuş yavrularının üstünde tepinme, oltanın ucunda çırpınan balığın uyandırdığı duygu -hepsi onun bir parçasıydı. Tanrı'ya şükür ki, bir erkektim, çünkü hiçbir kadın bunları hissedemez.

Koca Brewer, elbette hiç durmamış ve olanları herkese yetiştirmişti. Babam suratı beş karış, elinde bir kayışla dükkandan dışarı fırladı. Joe'nun canını çıkaracaktı. Ama Joe mücadele etti, bağırıp çağırdı, tekmeler savurdu, öyle ki, babamın ancak birkaç vuruşu yerini bulabildi. Fakat ertesi gün okul müdüründen dört başı mamur bir dayak yedi. Ben de mücadele ettim, ama annemin beni kolayca dizine yatırabileceği kadar ufaktım. Bana kayışla öyle temiz bir, "Bu okulu kırdığın için, bu kuşlar için, bu..." sopası çekti ki... Yani o gün tam üç kez dayak yemiş oldum: biri Joe'dan, biri koca Brewer'dan, biri de annemden. Ertesi gün çete, benim hâlâ gerçek bir üye olmadığıma ve sınavdan geçmeme karar verdi. Solucanı yutmadan önce mutlaka ısırmam gerektiği konusunda hiç taviz vermediler. Üstelik, en ufakları olmama rağmen sahiden kocaman bir balık yakalamayı becerdiğim için kıskançlıktan ölmek üzere olduklarından, sonradan, yakaladığım balığın aslında o kadar da büyük olmadığı konusunda ağız birliği ettiler. Balıklar söz konusu olduğunda genel eğilim her anlatışta balığın biraz daha büyümesiyken, benim yakaladığım balık her konuşmada biraz daha küçüldü, öyle küçüldü, öyle küçüldü ki, sonunda bir mırmır halini aldı.

Ama önemi yoktu. Balık tutmuştum. Mantarın suyun altına dalışını ve oltanın ucunda oynayan balığı görmüştüm. Ne yalan atarlarsa atsınlar, bunu elimden alamazlardı.

4

Bundan sonraki yedi yıl boyunca, yani sekizimden on beşime kadar, esas olarak anımsadığım tek şey balık tutmak.

Sakın başka bir şey yapmadığımı sanmayın. İnsan bugünden dönüp uzak geçmişe bakınca, bazı şeyler diğerlerini gölgeleyip öne çıkıyor. Mrs. Howlett'i bırakıp ortaokula yazıldım, deri bir çantam ve sarı siyah şeritli bir kepim oldu, ayrıca bir de bisikletim ve epey sonra da uzun pantolon giydim. İlk bisikletim kontra-pedal bir bisikletti, çünkü serbest tekerlekli bisikletler o zamanlar acayip pahalıydı. Yokuş aşağı inerken, pedallar vızıldasın diye ayaklarımı ön desteklerin üzerine toplar ve bırakırdım. Bu, erken bin dokuz yüzlerin karakteristik manzaralarından biriydi -kafası arkada, ayakları havada, yokuş aşağı inen bir oğlan çocuğu. Ortaokula, Joe'nun, okul müdürü koca Whiskers'a (adı Wickseydi) dair masalları yüzünden korkudan titreyerek başladım. Bu, suratı tıpkı bir kurda benzeyen, korkunç görünüşlü bir adamdı, büyük okul binasının sonundaki cam mahfazada duran sopalarını arada bir yoklar ve ürkütücü bir ıslık sesi çıkaracak şekilde havada sallardı. Ama çok şaşırtıcı bir biçimde, okulda iyi bir öğrenci oldum. Benden iki yaş büyük olan ve yürümeye başladığım andan itibaren bana hep kötü davranan Joe'dan daha zeki olabileceğim hiç aklıma

gelmemişti. Joe gerçekten de tam bir kalın kafaydı ve on altı yaşına gelene dek her hafta mutlaka bir kez sopayı yedi ve okulun bodrumunda bir yerlerde cezaya kaldı. İkinci dönem aritmetikten ve daha çok sıkıştırılmış çiçeklerle meşgul olup adına da Bilim denen acayip bir dersten takdir aldım, on dördüme geldiğimde ise Whiskers, akademisyenlikten ve üniversiteye gitmekten filan söz ediyordu. O günlerde Joe ve benim için emeller besleyen babam "koleje" gideceğim diye çok endişeleniyordu. Etrafta benim bir öğretmen, Joe'nun da mezatçı olacağına dair fikirler uçuşuyordu.

Ama okulla ilgili fazla anım yok. Daha üst sınıflara mensup oğlanlarla karıştıkça, onların, özel liselerde kafalarına kazınan o korkunç ezberleri -savaşta da talimleri- aslında bir adım dahi aşamadıklarını görmek beni şaşırttı. Bu ya onları köreltip bir yarım akıllıya döndürüyordu, ya da ömürlerinin geri kalanını bunu üstlerinden atmak için uğraşmakla geçiriyorlardı. Bizim sınıfımıza mensup oğlanlar, yani dükkancıların ve çiftçilerin oğulları için durum farklıydı. Bizler ortaokula gider ve sırf bir amele olmadığımızı ispat etmek için on altı yaşına kadar orada kalırdık, ama okul esas olarak bir an önce kurtulmak istediğimiz bir yerdi. Hiçbir sadakat duygumuz, eski gri taşlar -evet eskiydiler, hepsi bu, ne de olsa okulu Kardinal Wolsey kurmuştu- için beslediğimiz hiçbir yanlış hissimiz yoktu, hiçbir zaman "eski öğrenci" muhabbeti olmazdı, bir okul şarkımız bile yoktu. Yarım günlük tatilleri kendimize saklardık, çünkü beden eğitimi mecburi değildi ve insan ister istemez kırıyordu. Askılı pantolonlarla futbol oynar, krikette kemer takmak uygunsa da, biz alelade gömlek ve pantolon giyerdik. En sevdiğim oyun, teneffüslerde arka bahçede oynadığımız kazıklı kriketti, bunun için sert ambalaj malzemesinden yapılmış çomaklar ve bir de kendi imalatımız olan uyduruk top bize yeterdi.

Koca sınıfın kokusunu -mürekkep, toz ve ayakkabı kokardı-, arka bahçedeki, bıçaklarımızı bilemek için kullandığımız heybetli kayayı ve tam karşıdaki, Lardy Busters denen, bugün Chelsea çöreği diye satılan şeylerin iki katı büyüklükte, üstelik fiyatı da yarım peni olan bir tür Chelsea çöreğinin satıldığı küçük tatlıcı dükkanını gayet iyi hatırlıyorum. Öğrencilikte ne yapılırsa, hepsini yaptım. Sıranın üstüne ismimi kazıdım ve sopamı yedim -eğer yakalanırsanız mutlaka sopayı yerdiniz, ama isim kazımanın da ayrı bir fiyakası vardı. Parmaklarım mürekkep içindeydi, tırnaklarımı yiyordum, kalem tutaçlarından dartlar yapıyor, diğer çocuklarla atkestanesi tokuşturuyor, duyduğum açık saçık hikayeleri ortalığa yayıyor,

mastürbasyon yapıyor, Ingilizceci koca Blowers'tan yanak alıyor, cenazecinin oğlu, yarım akıllı olduğu için her söylenene inanan Willy Simeon'a hayatı zehrediyordum. En sevdiğimiz kandırmacalardan biri, onu olmayan şeyler satın alması için dükkana yollamaktı. Zavallı Willy, bu eskimiş numaraların hepsine -yarım penilik kuponlar, lastik çekiçler, solaklar için tornavidalar, bir kutu çizgili yağlıboya gibi- kanardı. Bir akşam başka bir tantana çıkardık, onu koca bir fıçıya kapayıp, kulplarıdan tutarak kendini yukarı çekmesini istedik. Sonu tımarhanede bitti; zavallı Willy. Ama asıl tatillerde azardık.

Yapacak o kadar çok ve harika şey vardı ki... Kışın birkaç yarı ehli kır sansarı ödünç alır -annemin, benim ve Joe'nun "bu mundar kokulu şeyleri" evde beslememize tahammülü yoktu-, çiftlikleri dolaşır ve fare avlamak için izin isterdik. Kimi razı olur, kimiyse bizim farelerden daha muzır olduğumuzu söyleyerek başından savardı. Kışın sonlarına doğruysa, döven makinesinin arkasına takılır ve harman döverken fare avlamalarına yardım ederdik. Bir kış, 1908 kışı olmalıydı, Thames Nehri önce taştı, sonra dondu ve haftalarca üzerinde kaydık, sonunda Harry Barnes düşüp köprücük kemiğini kırdı. Bahar başında, sapanla sincap peşine düşerdik, sonra sıra kuş yuvalarına gelirdi. Kuşların sayı saymayı bilmediğine dair bir teorimiz vardı. Onun için yuvada bir tek yumurta kalsa bile olurdu, ama bizler zalim birer küçük canavar olduğumuzdan bazen yuvaları bozar, yumurtaları ve yavruları ezerdik. Kurbağaların yumurta bırakma zamanı oynadığımız bir oyun daha vardı. Kurbağayı yakalar, arka tarafına bisiklet pompasının ucunu sokar ve hayvan patlayana kadar pompalardık. İşte o günlerde oğlan çocukları böyleydi. Neden bilmiyorum. Yazları bisikletle Burford Bendi'ne yüzmeye giderdik. Sid'in küçük kuzeni Wally Lovegrove 1906'da orada boğuldu. Dipteki yosunlara takılmıştı ve cesedi dibi tarayan kancanın ucunda sudan çıktığında, yüzü simsiyah kesilmişti.

Ama asıl derdimiz balık tutmaktı. Koca Brewer'in havuzunu defalarca ziyaret etmiş, kilizbalığı yutmuş küçük bir sazan, bir keresinde de okkalı yılanbalığı tutmuştuk, karnında balık olan başka havuz canlıları da vardı ve bunların hepsi bir cumartesi öğle yürüyüşünün uçundaydı. Ama bisikletlerimiz olduktan sonra, Burford Bendi'nin altında, Thames'de avlanmaya başladık. Böyle olunca, kendimizi havuzda avlandığımızdan daha büyümüş sayıyorduk. Üstelik etrafta bizi kovalayacak habis bir çiftçi de yoktu, ama Thames yeri güm güm döven balıklarla kaynıyordu -gerçi bugüne kadar bir tekinin bile yakalandığını duymuş değilim.

Avlanmaya karşı tuhaf bir tutkunluğum vardı -aynı tutkunluk bugün de vardır. Bir balıkçı olduğumu söyleyemem. Hayatımda, bugüne kadar altmış santimetreden daha uzun bir balık yakalamadım ve elime otuz yıldır olta değmedi. Yine de çocukluğuma baktığımda, sekiz yaşımdan on beş yaşıma kadar olan günlerim, hep balık yakalamaya gittiğimiz günlerin etrafında dönüyormuş gibi geliyor. Hafızamda her şey sanki bugün olmuş gibi canlı. Her günü ve her balığı hatırlıyorum, gözlerimi kapadığımda, önünde canlanmayan bir tatlısu balığı ya da su birikintisi hatırlamıyorum. Otursam, balık tutma yöntemleri üzerine bir kitap yazabilirim. Çocukken olta namına bir şeyimiz yoktu, çünkü olta pahalı bir şeydi, bizimse üç penilik haftalığımız (bu o günlerin normal harçlığıydı) ancak tatlılara ve Lardy Buster'lara yeterdi. Ufaklıklar ucu kıvrık toplu iğnelerle iş görmeye çalışır, ama bunların körelmiş ağızları işi bozardı; yine de bir dikiş iğnesini mum alevinde bir pens yardımıyla kıvırıp kanca haline getirerek gayet kullanışlı bir olta iğnesi yapabilirsiniz, ama yine de ucunda çıkmasını engelleyecek bir çıkıntısı olmayacaktır. Yamaklar, at kuyruğunu örerek bağırsak kadar sağlam bir ip yapmakta ustaydılar; tek bir at kuyruğuyla küçük bir balık yakalanabilirdi. Daha sonra iki şilinlik oltalarımız, hatta makaralarımız bile oldu. Tanrım, Vallace'ın vitrini önünde kim bilir kaç saat harcamışımdır! Beni hiçbir fiyakalı tabanca, hatta 410'luk bir tüfek bile bir olta takımı kadar heyecanlandıramamıştır. Hele, bir yerlerden, galiba etrafa saçılmış bir döküntü yığının üstünden topladığım ve sanki İncil okur gibi hatmettiğim Gamage kataloguna ne buyrulur? Şimdi bile, bağırsak ikamelerini, tel sarılı olta iplerini, Limerick iğnelerini, kancaları, Nottingham makaralarını ve daha sürüyle teknik ayrıntıyı en ince noktasına kadar bir bir sayıp dökebilirim.

Sonra bir de kullandığımız çeşitli yemler vardı. Kendi dükkanımızda her zaman bol miktarda un kurdu bulunurdu. Ama sinek kurtları daha iyiydi. Fakat bunlar için kasap koca Gravitt'e yalvar yakar olmanız gerekirdi; kurbanın kim olacağına karar vermek için çete üyeleri arasında ya çöp çekilir, ya da ine-minedosi yapılırdı, çünkü Gravitt çoğunlukla homurdanırdı. Yüz hatları son derece sert, iriyarı bir adamdı; konuşurken, özellikle de bizim gibi oğlanlarla konuşurken, çoban köpeği ulumasına dönen sesine, mavi önlüğüne takılı bıçakların ve çeliklerin tıngırtısı karışırdı.

"N'olur Mr. Gravitt, bugün hiç sinek kurdunuz yok mu?"

Cevap olarak genellikle şöyle bir kükreme gelir: Ne! Sinek kurdu mu? Benim dükkanımda sinek kurdu ha? Yıllar var ki, bir tekine bile rastlamadım. Yoksa dükkanımda etsineği beslediğimi mi sanıyorsun?"

Oysa dükkan sinek kurdu kaynardı. Onları, bir değneğin ucuna taktığı deri püsküllerden oluşan, inanılmaz derecede uzun menzilli kırbacıyla pestile çevirirdi. Bazen eli boş, kös kös döndüğümüz de olurdu, ama genellikle tam giderken arkamızdan bağırırdı:

"Eh, arka avluya bir bakıver bari, eğer gözünü açarsan belki bir iki tane bulursun."

Onları küçük hevenkler halinde her yerde kaynarken bulurduk. Gravitt'in arka avlusu savaş meydanı gibi kokardı. O günlerde kasaplar buzdolabı kullanmazdı. Kurtları talaş tozunda saklardık, böyle olunca daha çok dayanırlardı.

Eşekarısı tırtılları da iyiydi, ama kızartmadan onları oltanın ucuna geçirmek zor olurdu. Birisi bir eşekarısı yuvası bulduğunda, gece gidip üstüne kızgın neftyagı boca eder, sonra da deliğin üzerini çamurla sıvardık. Ertesi güne kadar bütün eşekarıları ölmüş olur, bize de gidip yuvayı kazıp çıkarmak ve tırtılları toplamak kalırdı. Ama bazen işler yolunda gitmez, neftyağının yolunu şaşıracağı ya da bir aksilik olacağı tutar, yuvanın tapasını çıkardığımızda bütün gece kapalı kalmış olan eşekarıları şiddetli bir vızıltıyla dışarı fırlarlardı. Çok beter biçimde sokulmazdık, ama yine de oradan geçen biri olup da halimizi görmeliydi. Çayır çekirgeleri en iyi yemlerdi, özellikle tatlı su kefali için. Hiç bastırmadan, kolaycacık oltanın ucuna geçerlerdi, ondan sonra iş oltayı suyun üzerinde bir ileri bir geri gezdirmeye kalırdı; buna "sıçratma" denirdi. Ama onlardan bir seferinde ancak iki-üç tane yakalayabilirdik. Yine çok zor yakalanan altın sinek de, özellikle açık havalarda gümüşbalıgı avı için çok iyi bir yemdi. Altın sineği oltaya canlı geçirilirdi ki oltanın ucunda kıvransın. Kefal eşekarısını bile yutardı, ama oltaya canlı bir eşekarısı geçirmek her babayiğidin harcı değildi.

Daha ne yemler vardı yarabbim. Bir çaput parçasına sardığımız beyaz ekmeğin üzerine su döküp ellerimizle sıkarak hamur yemi yapardık. Ayrıca peynirli, ballı ve anasonlu yemlerimiz olurdu. Haşlanmış buğday kızılgöz, kızılkurt da kayabalıgı avı için iyiydi. Onları kurumuş gübre yığınları arasından bulur çıkarırdık. Üzeri çizgili ve kulağakaçan gibi kokan bir başka kurt çeşidi daha vardı ki, bununla da levrek avlanırdı. Levrek

için alelade kurtlar da iyiydi. Bunların canlı kalmaları için balçık içinde tutulmaları gerekirdi. Toprak içine koymaya kalkarsanız ölürlerdi. İnek pisliklerine konan kahverengi sinekler de iyi levrek yemi olurdu. Kefalin kiraza bile atladığı söylenir, ben de çörekten çıkarılmış bir frenküzümüyle yakalanmış bir kızılgöz görmüştüm.

O günlerde, somon ve alabalık dışındaki iri tatlı su balıklarını avlama mevsiminin başladığı on altı Haziran'dan kış ortalarına kadar, cebimde bir kurt ya da etsineği kutusu olmadan gezdiğim nadirdi. Bunun için annemle birkaç kere birbirimize girmiştik, ama sonunda pes etmiş ve balık tutmak yasaklar listesinin dışına çıkarılmıştı; hatta babam 1903 Noel'inde bana iki şilinlik bir olta dahi hediye etmişti. Joe daha on beşini bulmadan kız peşinde koşmaya başladı ve ondan itibaren balığa çıkmayı kesti, bize bunun çoluk çocuk işi olduğunu söylüyordu. Ama balık avı deyince en az benim kadar deliren daha yarım düzine oğlan vardı. Ah o balık avladığımız günler! Koca sınıfta, yaşlı Blowers'ın sesi yüklemler, istek kipleri ve yan cümleciklerle kulaklarımızı tırmalarken, benim, yalnızca Burford Bendi yakınındaki durgun su birikintisini ve söğütlerin altındaki yeşil havuzda bir ileri bir geri çakan gümüşbalığım düşünerek sıraya kapandığım o sıcak, yapış yapış akşamüstleri. Ya da çaydan sonra, karanlık basmadan bir saatçik olsun balık tutabilmek için deliler gibi bisikletlerimize atlayıp Chamford Tepesi'ne tırmanışımız ve nehre inişimiz. Durgun yaz akşamı, bentten gelen hafif dalga sesi, balığın yükseldiği yerlerde, su üstünde meydana gelen halkalar, insanı canlı canlı yiyen tatarcıklar, oltanın ucunda kaynaşan, ama zokayı asla yutmayan sürüyle gümüşbalığı. Ve bize, kaynaşan sırtların esmer yuvarlaklığını seyrederken, içlerinden birinin etraf daha da kararmadan fikir değiştirip oltayı yutması için dua ettiren (evet, kelimenin gerçek anlamıyla dua ederdik) o tuhaf ihtiras. Arkadan mutlaka, "Hadi bi beş dakka daha", "Hadi bi beş dakka daha" sesleri gelirdi, ta ki, farsız bisiklete binmekten polise enselenmemek için kasabaya elimizde bisikletle yayan yürüyerek girişimize kadar. Ve yaz tatillerinde felekten çaldığımız günler, yani o, yanımızda haşlanmış yumurta, tereyağı, ekmek ve bir şişe limonatayla balık tutup yüzdüğümüz, sonra tekrar balık tuttuğumuz, bir şey yakalamasak da balık tuttuğumuz günler. Geceleyin ellerimiz kir pas içinde eve dönerdik, karnımız o kadar aç olurdu ki, mendilimize sardığımız üç-dört kokmuş gümüşbalığından artakalan bir parça ekmek yemini bile yutacak halde olurduk. Annem, eve getirdiğim balıkları pişirmeyi daima reddetmiştir. Alabalık ve somon dışında, nehir balığı yememize asla izin

vermezdi. Bunları, “İğrenç çamurlu şeyler,” olduklarını söylerdi. En iyi hatırladığım balıklar ise tutamadıklarım. Özellikle de pazar akşamları, tali yolda yürüyüşe çıktığınızda, eğer yanınızda bir olta yoksa mutlaka rastladığınız balık azmanı. Pazar günleri Thames Koruma Kurulu kararıyla balık tutulmazdı. O günlerde, üzerimizde siyah, kalın takım elbiseler, boynumuzda kafa koparan Eton yakalarla, şöyle “güzel bir yürüyüş” çıkmak zorundaydık. Bir pazar, kıyıdaki sığlıkta uyuyan, 2,5 metreyi aşkın bir turnabalıgı görmüştüm, az kalsın bir taşla onu avlıyordum. Bazen de yosun uçlarının üzerindeki durgun sulardan transit geçen, kocaman Thames alabalıklarına rastlardık. Thames’in alabalıkları muazzam boylara erişir, ama asla yakalanmazlar. Derler ki, gerçek Thames balıkçıları, hani yılın her mevsiminde kat kat paltolara sarınmış, elinde yirmi fitlik bir kızılgöz oltasıyla kamp taburesine tünemişken görebileceğiniz, şu patlıcan burunlu, yaşlı herifler, bir Thames alabalığı yakalamak için ömürlerinin bir yılını seve seve feda ederlermiş. Ayıplamak şöyle dursun, onlara sonuna kadar hak veriyorum, üstelik daha o zamanlar bile hak veriyordum.

Tabii başka şeyler de olmaktaydı. Bir yılda on santimetre kadar uzamış, uzun pantolon giymeye başlamış, okulda bazı ödüller kazanmış, konfirmasyon sınıflarına gitmiş, terbiyesiz hikayeler anlatmış, okumaya başlamıştım, beyaz farelere, kıl testeresi oymalara ve posta pullarına hasta oluyordum. Ama yine de aklıma gelen hep balık avı. Yaz günleri, her yeri aynı hizada sulak çayırlar, arkadaki mavi tepeler, durgun suya sarkan söğüt ve alttaki, koyu yeşil bir camı andıran havuz. Yaz akşamları, atlayan balıklar, tepemizde dolanıp duran çobanaldatanlar, akşamsefalarının ve papatyaların kokusu. Çaktınız, değil mi? Çocukluğuma dair edebiyat yapmak filan değil derdim. Bunun budalalık olduğunu biliyorum. Koca Porteous (bir arkadaşım, emekli bir öğretmen, size ondan daha sonra söz edeceğim) büyük bir çocukluk şairidir. Bazen bana kitaplardan buna dair şeyler okurdu. Wordsworth’ten. Lucy Grayden. Buna göre, oğlan çocuklarının bir çayır, koru vesaire dönemi vardı. Kendisinin hiç çocuğu olmadığını söylemeye gerek yok. Gerçek şu ki, çocukların hiçbir şiirsel tarafı yoktur, onlar sadece küçük vahşi hayvancıklardır, ama hiçbir hayvanda onların onda biri kadar bile bencillik yoktur. Bir oğlan çocuğu çayır, koru filan gibi şeylerle ilgilenmez. Manzaraya asla bakmaz, çiçeklere, eğer bir nedenle onu etkilememişlerse, mesela yenmiyorlarsa, bir an bile dikkat etmez, bir bitkiyi diğerinden ayıramaz. Öldürmek -bir oğlan çocuğunun şiirsellikten tek anladığı budur. Yine de tuhaf bir

yoğunluk vardır, büyüdüğünde özleyemeyeceğin şeyleri özleme gücü, zamanın senin önünde uzanıp gittiği ve yapmakta olduğun şeyleri ilelebet yapabileceğin duygusu.

Hayli çirkin bir oğlan çocuğuydum. Ölgün sarı saçlarımı hep kısacık keser, sadece önde bir bukle bırakırlardı. Çocukluğumu hiç gözümde büyütmemişimdir ve çoğu insanın aksine yeniden genç olmak da istemem. O zamanlar içimin gittiği şeylerin çoğu, bugün bende ürpertiden de öte bir duygu yaratır. Bana bir daha kriket topunun yüzünü görmeyeceksin deseler kılım kıpırdamaz, önüme kilolarla tatlı koysalar bir kuruş vermem. Ama balık avlamak deyince akan sular duruyordu; balık avı için duyduğum o tuhaf duyguyu hep korumuşumdur. Size muhakkak budalaca gelecektir ama, şimdi bu şişko, iki çocuklu, varoşta bir evi olan, kırk beşlik halimle bile balığa çıkmak için az buçuk istek duyuyorum. Neden derseniz... diyelim ki, çocukluğum konusunda hassasım -ama sadece benim kendi çocukluğum değil de, içine doğup büyüdüğüm ve şu sıralarda muhtemelen son nefesini vermekte olan uygarlık konusunda hassasım. Balık avlamak da o uygarlığın tipik bir özelliği. Balıkçılık der demez, insan hemen modern dünyaya ait olmayan şeyleri düşünmeye başlıyor. Durgun bir havuzun başındaki söğüt ağacının altında bütün gün oturma -ve tabii başında bütün gün oturulabilecek durgun bir havuz bulma- fikri, savaş öncesi döneme ait, radyo öncesi, uçaklar öncesi, Hitler öncesi. Somon ve alabalık dışındaki iri tatlı su balıklarının İngilizce adlarında bile sanki barışçıl bir şeyler var. Kızılgöz, kızılkanat, incibalığı, gümüşbalığı, çapakbalığı, bıyıklıbalık, kayabalığı, kefal, sazan, turnabalığı, yeşil sazan. Gayet somut, başı sonu belli adlar. Bu adları uyduran insanların makineli tüfekten haberleri yoktu, soyulma korkusuyla yaşamıyor ya da zamanlarını aspirin üstüne aspirin içerek, sinemaya giderek veya temerküz kampına düşmekten nasıl kurtulurum diye kafa patlatarak tüketmiyorlardı.

Bugün hiç balığa çıkan kimse var mı, merak ediyorum. Londra'dan itibaren yüz millik bir mesafe içinde, yakalanacak balık kalmadı. Kanalların kıyısında tutunmaya çalışan, acıklı durumda birkaç balıkçılık kulübü var; milyonerler ise İskoçya otellerinin çevresindeki özel sularda alabalık avına çıkıyorlar. Fakat bu, insan eliyle yetiştirilmiş alabalıkların yapay sineklerle avlandığı bir züppe oyunundan ibaret. Değirmen derelerinde, kale hendeklerinde, durgun havuzlarda avlanan kaldı mı? O İngiliz tatlı su balıkları, hani neredeler? Ben çocukken, her değirmen deresinde ya da havuzda balık bulunurdu. Şimdi bütün havuzlar kurumuş, derelerse eğer

fabrikalardan dökülen kimyasal atıklarla zehirlenmemişse, paslı tenekeler ve motosiklet lastikleriyle dolu.

Balık avlamaya dair en iyi anım, yakalayamadığım bazı balıklarla ilgili. Sanırım bu da olağan.

On dördüm deydim, babam koca Hodges'e, şu Binfield Konağı'nın kapıcısı, her neyse bir iyilik yaptı. Şimdi tam olarak hatırlamıyorum, ama ya tavuklarını kurtlardan kurtaracak bir ilaç verdi ya da işte buna benzer bir şey. Hodges, hiçbir şeyden memnun olmayan, habis bir ihtiyardı, ama yapılan iyiliği de unutmazdı. Bundan kısa bir süre sonra bir gün, piliçleri için darı almaya dükkana geldiğinde beni kapının önünde yakalayıp o abus haliyle durdurdu. Suratı, sanki bir ağaç kökünden oyulmuş gibi yamru yumruydu; sadece iki dişi kalmıştı, kapkara, uzun iki diş.

“Hey küçük! Balıkçı! Sen değil misin?”

“Evet, benim.”

“Tanıdım, tanıdım. Şimdi dinle beni. İstersen oltanı al da konağın arkasındaki havuza bir sallandır bakalım. Orası çapak gibi küçük balık kaynıyor. Ama sakın kimseye sana söylediğimi söyleme. Ve şu senin öbür edepsiz delikanlıların birini bile getireyim deme, hepsinin kemiklerini kırarım.”

Bunları söyledikten sonra, gereğinden çok konuşmuşçasına darı çuvalını omuzlayıp uzaklaştı. Ondan sonraki cumartesi günü öğleden sonra bisikletime atlayıp, ceplerim kurt ve atsinegi dolu, Binfield Konağının yolunu tuttum. Kulübede Hodges'u görürüm diye bakındım. O sırada, Binfield Konağı on ya da yirmi yıldır boştu. Konağın sahibi Mr. Farrel orada yaşamanın getirdiği masrafların altından kalkacak durumda değildi ve evi de kiraya veremiyor ya da vermiyordu. Çiftliklerinden aldığı kirayla Londra'da yaşıyor ve bu evle çevresindeki araziyi kendi kaderine terk etmiş bulunuyordu. Bütün çitler paslanmıştı, koruyu ısırganlar basmış, ağaçlar balta girmez ormana dönmüş, bahçeyi otlar bürümüştü, eğri büğrü, kartlaşmış bir iki gül çalısı da olmasa, yatakların nerede olduğu bile belli olmayacaktı. Ama çok güzel bir evdi, hele uzaktan bakıldığında... İnce, uzun pencereleri olan, sütunlu, beyaz bir binaydı; sanırım Kraliçe Anne döneminde, İtalya'yı görmüş biri tarafından yapılmıştı. Eğer oraya şimdi gidecek olsaydım, herhalde güzel günlerin ilelebet sürüp gideceğini sanarak böyle yerler inşa eden insanları ve oralarda süren hayatları düşünerek dolaşmaktan ve bütün o genel viranelikten zevk alırdım. Ama o sırada

gözüm ne bahçeyi ne de evi görüyordu. Koca Hodges’u buldum, yemekten yeni kalkmıştı, suratı asıktı. Havuza inen yolu gösterttirdim. Evin arka tarafında, birkaç yüz yarda uzaktaydı, kayın ağaçlarının arasına gizlenmiş, kendini ele vermiyordu, ama yüz elli yarda genişliğinde, neredeyse bir göl kadar, adamakıllı büyük bir havuzdu. Reading’den on iki, Londra’dan ise elli mil kadar mesafede böylesine bir ıssızlık şaşırtıcıydı ve beni o yaşta bile şaşırtmıştı. İnsan kendisini, Amazon’un kıyısındaymış gibi yalnız hissediyordu. Havuzu tamamen saran muazzam büyüklükteki kayın ağaçları, bir noktada eğilmiş ve görüntüleri suya aksetmişti. Öteki tarafta ise içinde yabani nane yataklarıyla dolu bir çukur olan bir çimenlik vardı, havuzun yukarı ucundaki eski, ahşap kayıkhaneyse sazların arasında çürümekle meşguldü.

Havuz küçük çapak balıklarıyla kaynıyordu, on santimetreden on beş santimetreye kadardılar. İnsan başını nereye çevirse, hafifçe yan dönmüş, suyun altından kızılımsı-kahverengi balkıyan birine rastlıyordu. Turnabalıkları da vardı, kocamanlarından olmalıydılar. Bazen sazların arasında güneşlenen birinin yana döneceği tutar ve işte o zaman, suya sanki kocaman bir tuğla bırakılmış gibi bir şaklama duyulurdu. Onları yakalamaya çalışmanın hiçbir faydası yoktu, ama oraya her gittiğimde elbette tutmaya çalışırdım. Thames’de yakaladığım ve bir reçel kavanozuna ya da tenekeden yapılmış bir kutuya koyarak canlı tutmaya çalıştığım gümüşlübalıkları mı denemedim yoksa golyan balıklan mı? Ama tıka basa balıkla dolu olduklarından ısırmazlardı bile, zaten ısırsalar benim elimdeki olta ne olursa olsun, mutlaka kırarlardı. Havuzdan hiçbir zaman bir düzineden az çapak balığıyla dönmedim. Yaz tatillerinde kimi zaman, yanımda oltam, bir *Ahbap Çavuşlar* ya da *Union Jack* nüshası veya ona benzer bir şey ve bir de annemin verdiği ekmek peynir çıkınıyla bütün bir günümü orada geçirirdim. Saatlerce balık tutar, sonra da ot çukuruna uzanır *Union Jack* okurdum, derken ekmek hamurundan yapılmış yemin kokusu ve atlayan bir balığın şıkırtısıyla dellenir ve havuzun başına çöküp yeniden balık tutmaya başlardım. Koca bir gün böyle sürerdi. En güzeli de yalnız olmaktı, tümüyle yalnız, hem de yola yalnızca çeyrek mil varken. Ara sıra yalnız kalmanın insana iyi geldiğini bilecek yaştaydım. İnsan havuzu da, etrafındaki ağaçları da, bazen fırlayıp suyu halkalandıran balığı da, başının üstünden uçan güvercini de kendine ait sanırdı. Yine de orada avlandığım iki şu kadar yıl boyunca, acaba gerçekten kaç kez gittim merak ediyorum. Hepsini toplaşan bir düzine ancak eder. Evden itibaren üç mil

bisiklet sürmem gerekiyordu ve bu da en azından bütün bir öğleden sonra demekti. Bazen başka şeyler çıkıyordu, bazen tam gitmeye yeltenmişken yağmur yağıyordu, işte... siz de bilirsiniz.

Bir akşamüstüydü, hiç balık vurmuyordu. Bunun üzerine ben de, havuzun Binfield Konağından en uzaktaki kenarını incelemeye başladım. Fazla suyun boşaldığı bir oluk vardı, zemin ise ürkütücüydü, öyle ki, böğürtlen çalıları ve ağaçlardan sarkan çürümüş köklerin oluşturduğu cangıl arasında yolunu bulabilmek için insanın mücadele etmesi gerekiyordu. Böyle böyle elli yarda kadar ilerledim, sonra birden karşıma önce bir açıklık, sonra da varlığından o güne kadar haberdar bile olmadığım bir başka havuz çıktı. Küçük bir havuzdu bu, eni ancak yirmi yarda kadardı ve üzerine abanan dallar yüzünden kapkaranlık gözüküyordu. Ama suyu çok temiz ve gayet derindi. On, on beş ayak derinliğe kadarını bile görebiliyordum. Bir an durup, bir oğlan çocuğuna özgü bir zevkle, nem ve çürümüş bitki kokusunu içime çektim. Ardından gördüğüm şey, beni havalara uçurdu.

Dev gibi bir balıktı bu. Dev gibi derken hakikaten abartmıyorum. Boyu neredeyse kolum kadar vardı. Suyun derinliklerinde şöyle bir ışıdı, sonra bir gölge belirdi ve öbür taraftaki daha karanlık sulara doğru gözden yitti. Sanki bir kılıç darbesi yemiştim. Ölü ya da canlı, gördüğüm en büyük balıktı o. Nefes bile almadan orada öylece kaldım ve bir an sonra suyun içinden bir başka koca, kalın siluet belirdi, sonra bir tane daha ve ardından ikisi birbirine yaklaştı. Havuz onlarla doluydu. Sanırım sazandılar. Çapak balığı ya da yeşil sazan olmaları ihtimali de vardı, ama sazan olmaları ihtimali daha büyüktü. Çapak ya da yeşil sazan bu kadar büyümezdi. Ne olduğunu anlamıştım. Bir zamanlar bu havuzla öteki birbirine bağlıydı, sonra dere kurumuş, etrafını ağaçlar bürüyen küçük havuz zamanla unutulmuştu. Bu bazen olurdu. Bir havuz her nasılsa unutulur, yıllarca kimse balık avlamaz ve balıklar böyle devasa boyutlara ulaşırdı. O anda seyrine daldığım balıklar yüz yaşında olmalıydı. Ve dünyada onların varlığından benden başka haberdar olan kimse yoktu. Muhtemelen havuzu da yirmi küsur yıldan beri bir seyreden olmamış, hatta koca Hodges ve Mr. Farrel’ın kahyası dahi onların varlığını unutmuştu.

Eh, neler hissettiğimi herhalde anlamışsınızdır. Biraz sonra seyrin çekiciliğini bile taşıyamaz hale geldim. Hemen öteki havuza koştum ve oltalarımı topladım. Bu canavarlan benim takımlarla yakalamaya

çalışmanın faydası yoktu. Onu sanki bir kibrit çöpü gibi kırıverirlerdi. O zaman da küçük gümüşlülerimi oltasız bırakmış olurdum. Koca sazanın görüntüsü, midemde sanki bir bulantı yaratmıştı. Bisikletime atladım ve tepeden aşağı hızla eve doğru koştum. Bu bir oğlan çocuğu için harika bir sırdı. Orada, ormanın derinliklerinde saklı küçük havuz ve içinde salınan canavar balık -avlanma nedir bilmeyen ve ona uzatılan ilk yeme atlayacak olan bir balık. Tek sorun, onu yakalayacak kadar sağlam bir ip ele geçirmekti. Her şeyi çoktan ayarlamıştım. Nasılsa -Tanrı bilir nasıl- elime bir iki buçuk şilin geçerdi, o zaman uzun, ipek bir somon misinası, biraz kalın bağırsak ve beş numara olta iğnesi alacak ve yanımda peynirim, etsineklerim, sinek kurtlarım, un kurtlarım, çayır çekirgelerim, velhasıl bir sazanın gözünü alabilecek her türlü fani yemle geri gelecektim. Hemen bir sonraki cumartesi icaplarına bakacaktım.

Ama tesadüf bu ya, bir daha asla dönmedim. Zaten hiç dönmezsin. Ne o parayı çekmeceden aşırdım, ne o somon oltasını aldım, ne de o sazanların icabına baktım. Anında beni engelleyecek bir şeyler oldu, zaten biri olmasa başka biri olacaktı. İşler hep böyle yürür.

O balıkların cüssesi konusunda abarttığımı düşündüğünüzün farkındayım. Onların muhtemelen orta boy (diyelim bir ayaklık) balıklar olduğunu, benim sonradan onları hafızamda büyüttüğümü düşünüyorsunuz. Ama öyle değil. İnsanlar tuttukları balıklara dair yalanlar uydururlar, yakalayıp da kaçırdıkları balıklar hakkındaysa daha büyük yalanlar söylerler. Ben onların herhangi birini ne yakaladım ve hatta ne de yakalamaya teşebbüs ettim, yani yalan söylemek için bir nedenim yok. Hakikaten dev gibiydiler.

5

Balık tutmak!

Burada bir, daha doğrusu iki itirafta bulunacağım. İlki, dönüp de yaşantımı gözden geçirdiğimde, açık yüreklilikle diyebilirim ki, yaptığım hiçbir şey bana balık tutmanın verdiği zevki vermemiştir. Kıyaslayınca, başka hiçbir şey onunla boy ölçüşemez, kadınlar bile. Kadınlara aldırış etmeyen erkeklerden değilim. Onların peşinde koşarak hayli zaman harcamışımdır, eğer fırsatım olsa şimdi bile boş durmazdım. Buna rağmen benden, istediğim *herhangi* bir kadına sahip olmakla beş kiloluk bir sazan yakalamak arasında bir seçme yapmamı isteseydiniz, kazanan her zaman sazan olurdu. Edeceğim ikinci itiraf da şu: on altı yaşımdan sonra bir daha hiç balık tutmadım.

Neden derseniz, işte öyle denk geldi. Çünkü sürdüğümüz bu yaşamda -genel olarak insan yaşamını kastetmiyorum, bu zamanda bu ülkede sürülen yaşamı söylüyorum- yapmak istediğimiz şeyleri yapmayız. Bu sürekli çalışmamızdan dolayı değildir. Bir çiftçi yamağı ya da Yahudi bir terzi bile sürekli çalışmaz. Bu, bizi sürekli budalalık yapmamız için dürtüp duran, içimizdeki şeytandan dolayıdır. Yapmaya değer şeyler hariç, her şey için daima vakit vardır. Gerçekten hoşlandığınız bir şey düşünün. Sonra da, saat

saat, yaşamınızın kaçta kaçını onu yapmak için harcadığınızı hesaplayın. Ardından da, tıraş olmak, otobüslere inip binmek, tren istasyonlarında beklemek, açık saçık hikayeler anlatıp dinlemek, gazete okumak gibi şeylere harcadığınız vakti hesaplayın.

On altı yaşımdan sonra balık tutmaya gidemedim. Buna hiç vakit yok gibi geliyordu. Ya çalışıyordum, ya kız tavlamaktaydım, ya ilk düğmeli botlarımı ve dik yakamı (1909 yakalarını takabilmek için insanın zürafa gibi bir boynunun olması gerekiyordu) giyiyordum veya satıcılık ve muhasebe konusunda mektupla öğretim kurslarına katılarak "zihnimi geliştiriyordum." Büyük balıksa Binfield Konağı'nın arkasındaki havuzunda ışıyarak dolanıp duruyordu. Onları benden başka bilen yoktu. Aklımın bir yerine kaydetmiştim; bir gün, belki de bir banka tatilinde gidecek ve tutacaktım. Ama hiçbir zaman gitmedim. Bunun dışında başka her şey için zaman vardı. İşin tuhafı, o günle bugün arasında, balık tutmaya en fazla yaklaştığım zaman, savaş dönemiydi.

1916 sonbaharıydı, yaralanmamdan hemen önce. Siperlerden çıkıp hattın arkasındaki bir köye gelmiştik ve daha eylül ayı olmasına rağmen tepeden tırnağa çamura bulanmıştık. Her zamanki gibi, orada ne kadar kalacağımızı, sonra nereye gideceğimizi bilmiyorduk. Neyse ki, albay biraz hastalanmıştı da -bronşit ya da öyle bir şey- bize, hattın dışındayken bölüğün moralini yükselttiği varsayılan -olağan geçitler, çocuk muayenesi, futbol maçı filan gibi- eziyetleri etmiyordu. İlk günü, konakladığımız ve dolaklarımızdaki çamurları kazıdığımız ambarlardaki saman yığınları üzerinde yayılarak geçirmiştik, akşama doğru aramızdan bazıları, köyün sonundaki bir evde düzen tutmuş olan birkaç kart orospuyu aranmaya çıktı. Sabahleyin, köyden ayrılmak emre karşı gelmek demek olsa da, çaktırmadan sıvışmayı başardım ve bir zamanlar tarla olan o korkunç viraneleri dolaştım. Islak, kış günü gibi bir sabahtı. Tabii her yerde savaşın yarattığı o korkunç dağınıklık ve pasak göze çarpıyordu, bu öyle sefil ve iğrenç bir mezbelelikti ki, bir savaş meydanı dolusu cesetten bile daha kötüydü. Dalları kırılmış ağaçlar, kısmen yine dolmuş şarapnel çukurları, teneke kutular, çamur, yabani otlar, tezekler, aralarında otların bittiği paslanmış dikenli tel parçaları. Hattan ayrıldıktan sonra insanı basan duyguyu bilirsiniz. Tüm eklemleriniz katılaşmış gibidir, içinizdeyse bir boşluk vardır, bir daha hiçbir şeye ilgi duyamayacağınıza dair bir de duygu. Bu kısmen korku ve tükenme, ama daha çok iç sıkıntısıdır. O sıralarda herkese savaş ilelebet sürecek gibi geliyordu. Bugün, yarın ya da ertesi gün hatta dönecek ve belki

de bir hafta sonra bir şarapnel parçasıyla havaya uçacaktık. Ama bu bile, sonsuza doğru uzayan bir savaşın yarattığı öldürücü sıkıntı kadar kötü değildi.

Soyadını çıkaramadığım, ama lakabı Nobby olan, bizim bölükten bir oğlanla burun buruna geldiğimde, çitin çevresinde dolanıyordum. Esmer, kamburu çıkmış, çingene görünüşlü bir oğlandı. Üzerindeki üniforma bile, bir çift tavşan yürütmüş de içinde onları taşıyormuş gibi dururdu. Meslekten gelme bir seyyar satıcı ve gerçek bir Cockney'dı, ama yaşamını biraz da Kent ve Essex'de meyve çalarak, şerbetçiotu toplayarak, kuş yakalayarak ve izinsiz avlanarak geçiren Cockney'lerden. Köpeklerden, sansarlardan, kafes kuşlarından ve benzeri şeylerden çok iyi anlardı. Beni görür görmez başıyla işaret etti. Sinsilik ve şeytanlık akan bir konuşma tarzı vardı:

"Hey, George!" (O sıralar beni hâlâ George diye çağırıyorlardı, henüz şişmanlamamıştım.) "George! Tarlanın oradaki şu kavak kümesini görüyo musun?"

"Evet."

"İşte onun öbür tarafında bir gölet var, içi de nah böyle koca balıklarla kaynıyoo."

"Balık mı? Çok iyi ya!"

"Sana ne diyorum? Nah bööle bööleler. Kaynıyoo. Hem de levrek. Hayatta elime aldığım en güzel balıktır. Gel de kendin bak."

Birlikte yorgun argın çamuru aştık. Nobby, tabii ki haklıydı. Kavakların öteki tarafında, kenarı kumsal, pislik içinde bir gölet vardı. Belli ki, bir zamanlar bir taşocağıydı ve suyla dolmuştu. Levrek doluydu. Suyun hemen altında parlayan yol yol lacivert sırtları kolayca seçiliyordu, kimileri yarım kilo vardı. Herhalde savaşla geçen iki yıl boyunca kimse onlara dokunmamış, onlar da çoğalmışlardı. O levreklerin görüntüsünün beni ne hale getirdiğini imkanı yok hayal edemezsiniz. Sanki ansızın beni yeniden yaşama döndürmüşlerdi. Tabii ikimizin de aklında tek bir düşünce vardı -bir olta ve bir ip bulmak.

"Tanrım!" dedim. "Birkaçını yakalarız."

"Tabii, ne zannettin? Hadi köye dönüp eski meşki bir olta bulalım."

"Tamam. Ama sen etrafı kolaçan etsen iyi olur. Eğer çavuş farkına varırsa, canımıza okur."

“Eee, çavuşun canı cehenneme. İsterlerse beni assınlar, yerlerde sürüsünler, parça parça etsinler. Yine de o kanlı canlı balıklardan birkaçını yakalayacağım.”

O balıkları yakalayacağız diye ne delilikler yaptığımızı asla bilemezsiniz. Ya da eğer savaşa katıkdıysanız, bilebilirsiniz. Savaşın yarattığı öfkeli sıkıntı ve insanın herhangi bir eğlenceye nasıl tutunduğu malum. Üç kuruşluk bir dergi için kıyasıya dövüşen iki delikanlı görmüştüm. Tabii bizimkinde olay bunun ötesindeydi. Kendini, belki de bütün bir gün, savaşın atmosferinden dışarı atma meselesiydi. Kavak ağaçlarının altında oturmak, levrek avlamak, bölükten, gürültüden, pis kokudan, üniformalardan, subaylardan, selam durmadan, çavuşun sesinden uzak olmak! Balık tutmak savaşın tersiydi. Ama başarıp başaramayacağımız belli değildi. Bu düşünce bizde bir tür humma yaratmıştı. Çavuşun bizi görürse engel olacağı muhakkaktı; subayların da. En kötüsü de köyde ne kadar kalacağımızı bilememekti. Bir hafta da kalabilirdik, iki saat sonra haydi marş marş da diyebilirlerdi. Bu sürede olta şöyle dursun, bir iğne ve ip parçası bulmamız bile mümkün değildi. Sıfırdan başlamak zorundaydık. Madem göl balıkla kaynıyordu, öyleyse ilk gereken bir değnekti. Bir söğüt dalı bunun için biçilmiş kaftandı, ama hattın bu yanında tek bir söğüt ağacı yoktu. Nobby kavaklardan birine tırmandı ve bir dal kopardı, aslında pek uygun değildi ama hiç yoktan iyiydi. Çakısıyla, olta değneğini andırır bir hal alana kadar onu iyice yontup düzeltti. Sonra onu kıyıdaki otların arasına sakladık ve kimseye görünmeden köye varmayı becerdik.

İkinci adım, oltanın çengeli için gereken iğneydi. Kimsede dikiş iğnesi yoktu. Delikanlılardan birinde çeşitli tamir iğneleri vardı, ama onlar hem çok kalındı, hem de uçları çok küttü. Kimseye neden iğne peşine düştüğümüzü söyleyemiyorduk, çünkü çavuşun kulağına gidebilirdi. Sonunda aklımıza köyün sonundaki orospular geldi. Onlarda mutlaka dikiş iğnesi olurdu. Oraya vardığımızda -bunun için pislik içinde bir avludan geçip arka kapıya dönmek gerekiyordu- ev kapalıydı ve orospular, bedelini fazlasıyla ödedikleri bir uykuya dalmışlardı. Kapıyı on dakika kadar tekmeleyip, yumruklayıp, bağırdıktan sonra, sonunda örtülere sarınmış, çirkin, şişman bir kadın indi ve bağırarak Fransızca bir şeyler söyledi. Nobby yüksek sesle:

“İğne! İğne!” dedi. “İğneniz var mı?” diye sordu.

Kadın tabii ki onun neden bahsettiğini anlamamıştı. Bunun üzerine Nobby, kadının bu kez anlayacağı ümidiyle Tarzancaya geçti.

“Dikiş iğnesi, dikiş. Var istemek biz dikiş iğnesi. Dikiş dikecek biz. İşte böyle.”

Bu arada dikiş diker gibi hareketler yapıyordu. Kadın onu yanlış anladı ve bizi içeri almak için kapıyı biraz araladı. En sonunda derdimizi anlatıp bir dikiş iğnesi alabildik. Fakat o zamana kadar akşam yemeği vakti gelip çatmıştı.

Yemekten sonra çavuş, bizi köy halkını salgına karşı gözden geçirelim diye topladıkları samanlığa damladı. Tam zamanında bir saman yığınının altına saklanarak onu atlatmayı becerdik. Gittikten sonra bir mum yaktık ve iğneyi kızıl kor olana kadar mumun alevine tuttuktan sonra zar zor büküp bir tür çengel haline sokabildik. Bunu yaparken çakılarımızdan başka aletimiz yoktu, ellerimiz de fena halde yanmıştı. Sonra sıra olta ipine geldi. Kalın bir iki şey dışında kimsede ip yoktu. Sonunda bir makara dikiş ipliği olan birini bulduk. Ama vermek istemiyordu. Nihayet bütün bir paket domuz sucuğuna razı ettik. İplik çok inceydi, ama Nobby onu üçe böldü, duvardaki bir çiviye bağladı ve dikkatle ördü. Bu arada ben de bütün köyü arayıp taradıktan sonra bir adet mantar bulmayı başarmıştım. Mantarı ikiye böldükten sonra ortasından bir kibrit çöpü geçirerek suda batmamasını sağladım. Bu arada ortalık kararmaya yüz tutmuştu.

En elzem malzemeleri sağlamıştık, ama biraz da bağırsak bulmamız gerekiyordu. Bu ise hayli ümitsiz gözüküyordu. Derken hastane emir eri aklımıza geldi. Gerçi onun teçhizatında ameliyatlarda dikiş için kullandıkları bağırsak yoktu, ama belki de bir köşeye bir parça saklamıştı. En iyisi kendisine sormaktı.

Biz de öyle yaptık. Hakikaten de sırt çantasında bir kangal baksak vardı. Hastanenin birinde gözüne kestirmiş ve çantasına atmıştı. On boy bağırsak için bir paket domuz sucuğu daha bayıldık. Bunlar aşağı yukarı on beş santim uzunluğunda, gayet gevrek, yer yer çürümüş parçalardı. Karanlık bastıktan sonra Nobby onları suya batırarak yumuşattı ve en sonunda uç uca bağladı. Eh, artık her şeyimiz tamamdı -iğne, değnek, olta ipi, mantar ve bağırsak. Solucanları her yerden kazıp çıkarabilirdik. Havuzsa balıklarla kaynıyordu. Beni tutun diye yalvaran, kocaman, kalın çizgili levrekler. İçimizi öyle bir hırs basmıştı ki, postallarımızı bile çıkarmadan yattık. Yarın! Ah, şu yarın bir gelseydi! Savaş bizi bir güncük unutsaydı! Geri

döndüğümüzde 1 Numaralı Sahra Cezasını bile verecek olsalar, yoklama biter bitmez tüymeye ve bütün gün dışarıda kalmaya kararlıydık.

Eh, gerisini herhalde tahmin etmişsinizdir. Yoklamada, eşyalarınızı toparlayın ve yirmi dakikada yola düşmeye hazır olun emri geldi. Uygun adım marş düzeniyle dokuz mil yürüdükten sonra kamyonlara doluştuk ve hattın bir başka noktasına yollandık. Kavak ağaçlarının altındaki gölete gelince, onu bir daha ne gördüm ne işittim. Herhalde sonradan hardal gazıyla zehirlenmiştir.

O zamandan beri hiç balık tutmadım. Elime hiç öyle bir fırsat geçmedi. Önce savaş, derken herkes gibi ben de iş bulma mücadelesine giriştim. Sonunda bir iş kaptım, ama aslında iş beni kaptı. Artık bir sigorta bürosunun gelecek vaat eden genç bir elemanıydım -hani şu Clark Koleji reklamlarında hep okuduğumuz, köşeli çeneli, iyi projeleri olan, genç, azimli işadamlarından biri. Yani karşınızdaki, orta karar bir banliyöde, yarı müstakil, bahçeli bir evi olan, beş-on papel haftalık alan, ezilip paspas olmuş şahıs. Bu tür insanlar balık tutmaya gitmezler, ya da şöyle söyleyeyim; bir borsa simsarı kaç kez yabani Çuhaçiçeği toplamaya giderse, onlar da balık avına o kadar gider. Fazlası uygun olmaz. Onlar için başka meşgaleler düşünülmüştür.

Kuşkusuz her yaz on beş günlük bir iznim vardı. Bu tür tatilleri bilirsiniz. Margate, Yarmouth, Eastbourne, Hastings, Bournemouth, Brighton. O yılki para durumumuza göre küçük oynamalar olurdu. Hilda gibi bir kadınla tatil, her an pansiyon sahibinin sizi ne kadar kazıkladığının hesabını tutmak anlamına gelir. Ve bir de çocuklara, “Hayır, yeni bir kum kovası alamazsın,” demek. Birkaç yıl önce Bournemouth’taydık. Güzel bir akşamüstü, gezine gezine aşağı yukarı yarım mil uzaklıktaki iskeleye indik. Yol boyunca, ellerinde, ucunda küçük ziller olan, ipleri elli yardaya kadar varan küt deniz oltalarıyla bir sürü adam sıralanmıştı. Bu sıkıcı bir balık avı türüdür, onların da bir şey tutabildiği yoktu zaten. Ama yine de balık avlamaya çıkıyorlardı. Çocuklar kısa sürede sıkılıp, plaja dönelim diye tutturdular. Hilda’nın, adamın birinin oltasının ucuna bir tırtıl geçirdiğini görünce midesi kalktı. Ama ben bir süre daha orada bir aşağı bir yukarı aylak aylak gezinmeyi sürdürdüm. Aniden oltalardan birinden canhıraş bir zil sesi geldi ve bir adam oltasını sarmaya başladı. Herkes durmuş seyrediyordu. Hakikaten de önce ıslak ip, ardından kurşun, derken en uçta kıvrılıp bükülen koca bir yassı balık (galiba bir dilbalığı) çıkageldi. Adam onu

iskelenin tahtaları üzerine bıraktı. Balık kanatlanıp uçmak ister gibi çırpınıyor, bu arada kah gri düğmeli sırtı, kah beyaz karnı ışıyıp kayboluyor ve burnumuza denizin taze ve tuzlu kokusu geliyordu. İçimde bir şeyler kımıldadı.

Ayrılıp giderken, Hilda’nın tepkisini ölçmek için, öylesine söyleyivermiş gibi ağzımdan şu sözler çıktı:

“Hazır buradayken, bari ben de biraz balık tutayım diyorum.”

“Ne! Sen! Balık tutacaksın! iyi ama sen daha nasıl tutulacağını bile bilmezsin ki George.”

“Çok büyük bir balıkçı olabilirdim,” dedim.

Her zamanki gibi hafifçe karşı çıktı, ama ne diyeceğini tam da çıkaramadığından, önce, eğer balığa gidecek olursam, o iğrenç, yumuşak yaratıkları oltaya geçirişimi görmemek için benimle gelmeyeceğini söyleyerek muhalefet etti. Sonra ansızın sadede geldi: Eğer balığa çıkacak olarsam, bana gereken teçhizat, yani olta, makara, vesaire, bir lirayı bulurdu. Yalnızca olta on şilin ederdi. Yavaş yavaş ısınıyordu. Hilda’yı, eline on şilini sokağa atma konusunda konuşma fırsatı geçmişken görmediniz:

“Onca parayı böyle bir şeye harcamak, ha! Çok saçma! Peki bu adamlar, o küçücük, uyduruk oltalara on şilin istemeye nasıl cesaret ediyor? Ahlaksızlık bu. Ya sen? Sana ne demeli? Bu yaşta balığa çıkmayı düşünüyorsun. Senin gibi kocaman, yetişkin bir adama yakışır mı? Çocuk musun, George?”

Derken çocuklar işe karıştı. O budala, şımarık haliyle Lorna sokuldu: “Sen çocuk musun baba?” O sırada daha doğru dürüst konuşamayan küçük Billy, tüm dünyaya ilan etti: “Baba bebek!” Sonra ikisi bir olup, ellerindeki kum kovalarını sallayarak ve şarkı söyleyerek etrafımda dönmeye başladılar:

“Baba bebek! Baba bebek.”

Pilli bebekler!

6

Balığa çıkmanın dışında bir de okuma vardı.

Eğer tek sevdiğim şeyin balık tutmak olduğu gibi bir izlenim bıraktıysam, abartmışım demektir. Balık tutmak birinciydi, ama okumak da hemen ardından geliyordu. Okumaya, yani gönüllü olarak okumaya başladığımda, on-on bir yaşlarında olmalıydım. O yaşta bu, insana yeni bir dünya keşfetmek gibi gelir. Şimdi bile iyi bir okuyucuyum, birkaç roman bitirmeden geçirdiğim hafta sayısı pek fazla değildir. Ben, tipik bir Boots Kütüphanesi müdavimi denecek cinstenim. Daima, en son çoksatan kitapların peşine düşerim *(iyi Arkadaşlar*, *Bengal Süvarisi*, Şapkacının *Şatosu*, bunların hepsini tek tek bulup okumuşumdur). Ve bir küsur yıl var ki, Sol Kitaplar Kulübü’nün bir üyesiyim. 1918’de, yirmi beş yaşımdayken, hayata bakışımı kesinlikle değiştiren, bir tür okuma kürü yaptım. Ama yine de hiçbiri, bir penilik bir haftalık dergiyi açıp da, hırsızların kilerini, Çin’in afyon mağaralarını, Polinezya Adalarını ya da Brezilya ormanlarını keşfetmeye benzemiyor.

On bir yaşımdan on altı yaşıma kadar, okumak hayatımın en büyük zevkiydi. Önce, oğlan çocuklarının bayıldığı, o ucuz, haftalık dergilerle başladım -kaba bir baskı, ince, küçük sayfalar, kapakta üç renkli bir çizim- ve ardından kitaplar geldi. *Sherlock Holmes, Dr. Nikola, Demir Maske, Dracula*, *Piyangolar.* Sonra, Nat Gould ve Ranger Gull, bir de adım unuttuğum, ama Nat Gould’un yarış hikayeleri yazdığı hızla boks hikayeleri yazan bir başkası. Annem ve babam biraz daha iyi eğitilmiş olsaydı, herhalde daha “iyi” kitaplar okurdum Dickens, Thackeray filan gibi. Aslında okulda *Quentin Durward'ı* bitirmemiz için bizi teşvik ettiler, Ezekiel Amca da arada bir bana Ruskin ve Cariyle okutmaya çalışırdı. Ama evimizde İncil ve Smiles’ın *Kendin Yap*’ı dışında hiç kitap yoktu. Benim de, kendimce “iyi” bir kitabı okumam için epeyi zaman geçmesi gerekti. Bunlardan dolayı üzülmüyorum. Ne okumak istediysem onu okudum ve onlardan, bana okulda öğrettiklerinden çok daha fazlasını öğrendim.

Ucuz gerilim romanlarının devri daha ben çocukken kapanmıştı, onları hatırlamıyorum bile; ama oğlan çocuklarına yönelik, bazıları bugün bile çıkan, bir dizi haftalık dergi vardı. Buffalo Bill devri sanırım geçmişti, muhtemelen Nat Gould da artık pek okunmuyordu, ama Nick Karter ve Sexton Blake hâlâ aynen devam ediyorlardı. Eğer doğru hatırlıyorsam, *Mücevher ve Mıknatıs* 1905'te çıktı. *BOP o* günlerde hâlâ edepli bir dergiydi, ama 1903'te çıkan *Ahbap Çavuşlar* harikaydı. Sonra bir de ansiklopedi vardı -adını tam olarak hatırlayamıyorum- bir penilik sayılar halinde çıkardı. Hiçbir zaman satın almaya değer bir şey gibi gözükmedi, ama ara sıra okuldan bir oğlanın eski sayılan elinden çıkaracağı tutardı. Eğer bugün Mississippi'nin uzunluğunu veya ahtapotla mürekkepbalıgı arasındaki farkı ya da çan dökülen madenin tam karışımını biliyorsam, bunları hep ondan öğrendim.

Joe asla okumazdı. O, yıllarca okula gittiği halde, sonunda arka arkaya on satırı yanlışsız okuyamayan oğlanlardandı. Daha basılı bir şey gördüğü anda hasta oluyordu. Onu bir kere benim *Ahbap Çavuşlar* nüshalarımı karıştırırken görmüştüm; birini eline alıp bir iki paragraf okumuş, sonra da küflü yonca koklayan bir atın yaptığı iğrenme hareketinin aynını yapmıştı. Beni okumaktan soğutmaya çalıştı. Ama benim "zeki çocuk" olduğuma hükmeden annemle babam bana arka çıktılar. Onların deyimiyle "kitabi bilgiye" heves etmem, onları biraz da gururlandırıyordu. Ama tam da kendilerinden beklendiği gibi, *Ahbap Çavuşlar* ve *Union Jack* gibi dergiler okumam onları biraz da rahatsız ediyordu. Benim "geliştirici" bir şeyler okumam gerektiğini düşünüyor, ama kitapları, hangilerinin "geliştirici" olduğuna karar verecek kadar iyi tanımıyorlardı. Sonunda annem, Foxe'un *Şehitler Kitabı'nın* ikinci el bir nüshasını edindi, gerçi hiç okumadım, ama çizimleri fena değildi.

1905 kışı boyunca, *Ahbap Çavuşlar'a* her hafta bir peni bayıldım. *Korkusuz Donovan* diye bir dizi vardı, onu takip ediyordum. *Korkusuz* Donovan, dünyanın birçok köşesinden inanılmaz şeyler toplamak üzere bir Amerikalı milyoner tarafından tutulmuş bir kaşifti. Bu bazen Afrika'daki yanardağların kraterlerinden çıkarılmış, golf topu büyüklüğünde elmaslar, bazen Sibirya'nın donmuş ormanlarından getirilen taşlaşmış mamut dişleri, bazen de Peru'nun kayıp şehirlerinde bulunan İnka hâzineleri olurdu. Donovan her hafta yeni bir seyahate çıkar ve daima başarırdı. Benim gözde okuma köşem avlunun arkasındaki tavan arasıydı. Burası, babamın yeni ürün buğday çuvallarını çıkardığı zamanlar dışında, evin en sessiz

köşesiydi. Üzerine yatmaya müsait, kocaman çuval denkleri vardı. Ortalık, samanla karışık sıva kokardı, bütün köşeler örümcek ağıyla kaplıydı, tam benim yattığım yerin üstünde, tavanda bir delik ve sıvayı kabartmış bir de lata vardı. Her şeyi sanki şu andaymış gibi hissediyorum. Bir kış günüydü, insan hiç kımıldamadan yatarsa havanın soğuğunu daha az hissediyordu. Önümde bir *Ahbap Çavuşlar* nüshasıyla yüzüstü yere uzanmışım. Aniden çuvalın köşesinden bir fare çıkıyor, tıpkı kurulmuş bir oyuncak gibi. Sonra birden taş kesilip, parlak, boncuk gözlerle beni izlemeye koyuluyor. On iki yaşındayım, ama o anda Korkusuz Donovan'ım. Amazon'dan iki bin mil yukarıda, çadırımı yeni kurmuşum, her yüz yılda bir çiçek açan gizemli orkidenin kökleri, kamp yatağımın altındaki sandıkta emniyette. Dişlerini vişne çürüğüne boyayan ve beyaz adamın canlı canlı derisini yüzen Hopi-Hopi yerlileri ormanı her taraftan çevirmiş, savaş tamtamlarını çalıyorlar. Ben fareye bakıyorum, fare bana bakıyor. Sıvayla karışık samanın kokusu burnumda, serin sıvayı kokluyorum, Amazon'un yukanlarıdayım... mutluluk bu, saf mutluluk.

7

Gerçekten de hepsi bu.

Size savaştan önceki dünyanın, Kral Zog’un ismini afişin üstünde görünce hatırladığım dünyanın halini anlatmaya çalıştım ve herhalde hiçbir şey anlatamadım. Çünkü ya savaş öncesini hatırlıyorsunuz, dolayısıyla size bir şeyin anlatılması gerekmiyor; ya da hiçbir şey hatırlamıyorsunuz, dolayısıyla size bir şeyler anlatmanın faydası yok. Buraya dek hep on altı yaşıma kadar başıma gelenlerden söz ettim. O döneme kadar aile içinde işler yolunda gitti. On altıncı doğum günüm yaklaşırken, herkesin “gerçek hayat” diye adlandırdığı şeyin ne anlama geldiğini sezmeye başladım, çirkinlik demekti.

Binfield Konağındaki büyük sazanı gördükten üç gün sonra babam çaya geldi, çok kaygılı görünüyordu, yüzü her zamankinden daha boz ve unluydu. Çayını kendi usulünce, büyük bir ciddiyetle içip, yemeğini yedi. Pek konuşmadı. O sıralarda bir şey yerken hep düşüncelere dalıyor, bu arada bıyığı bir aşağı bir yukarı işleyip dururken, pek azıdişi kalmadığından arada hafifçe de yana çekiyordu. Tam masadan kalkıyordum ki, beni oturttu.

“George, bi dakka bekle evladım. Sana bi şey söylemem lazım. Bi dakka otur, sadece bi dakka. Sana söyleyeceklerimi annene dün gece anlattım.”

Kollarını kavuşturmuş, koca kahverengi çaydanlığın arkasında dikilen annemin çok ciddi bir hali vardı. Babam son derece büyük bir ciddiyetle söze devam etti, ama bir yandan da, kalmış birkaç dişinin arasına giren kırıntıyı çıkarmaya çalıştığı için, sözlerinin yaratacağı etkiyi berbat etti.

“George, oğlum. Sana bi şey söylemem lazım. Bunu uzun zamandır kafamda evirip çevirip duruyorum. Artık okulu bırakmanın zamanı geldi. Korkarım artık çalışman ve annene birkaç kuruş getirmen gerek. Dün gece Mr. Wicksey’e mektup yazıp seni okuldan almak zorunda olduğumu anlattım.”

Kuşkusuz bu tam da o zamanki usule uygundu, yani babamın bana hiçbir şey söylemeden Mr. Wicksey’e yazmasını kastediyorum. Ana-babaların o günlerde, her şeyi çocuklara hiç duyurmadan ayarlaması âdettendi.

Babam biraz daha sızlandı, şikayetçi açıklamalar yaptı. “Son zamanlarda kötü günler geçirmişti”, “her şey biraz daha zorlaşmıştı”, neticede Joe’yla benim hayatımızı kazanmamız gerekmişti. O sıralarda işler gerçekten kötü mü gidiyordu bilmiyorum, pek umurumda da değildi. İşlerin neden “zorlaştığını” görecek ticari sezgim bile henüz yoktu. Olan şu ki, babam rekabet kurbanı olmuştu. Sarazinler, hani bütün ilçelerde bir şubesi olan şu büyük zahire toptancıları, Aşağı Binfield’a da el atmışlardı. Altı ay önce pazaryerinde bir dükkan kiralamış ve parlak yeşil yağlıboya, yaldızlı harfler, allı yeşilli bahçe aletleri ve kocaman tatlı bezelye ilanlarıyla donatarak, yüz yarda uzaktan göze çarpar hale getirmişlerdi. Sarazinler, çiçek tohumu satmanın yanında, kendi deyişleriyle “evrensel düzeyde kümes ve besi hayvanı tedarikçiliği” yapıyor ve buğday, yem bitkileri ve benzerlerinin yanı sıra patenti alınmış kümes hayvanı karışımları, rüya gibi ambalajlara konmuş kuş yemleri, her biçim ve renkte köpek bisküvileri, ilaçlar, merhemler, kondisyon arttırıcı tozlar satıyorlardı; fare kapanları, köpek zincirleri, kuluçka makineleri, sıhhi yumurtalar, ökseler, bitki soğanları, ayrıkotu ilaçları, böcek ilaçları satan şubeleri vardı; hatta bu şubelerden kendilerini “kümes hayvanı bölümü” diye tanımlayan bazıları tavşan, günlük civciv bile bulunduruyordu. Eski tozlu dükkanı ve yeni ürünlere girmeye ayak direyişiyle babam, böyle şeylerle rekabet edemezdi, ayrıca etmek de istemiyordu. Yem perakendecilerinden alışveriş eden furgonlu tüccarlar ve çiftçiler, altı ay kadar Sarazinlere mahcubiyetle direndiler, ama sonunda yörenin at arabalı veya faytonlu küçük eşrafı onlara teslim oldu. Bu, babam ve öteki zahire tüccarı Winkle için büyük bir iş kaybı anlamına geliyordu. O sıralarda bunların hiçbirinin farkında değildim. Bir oğlan çocuğu nasıl davranıyorsa ben de öyle davranıyordum. O güne kadar işe hiçbir ilgi duymamıştım. Dükkanda nadiren hizmet etmiş, babam ne zaman beni bir yere göndermek istese ya da benden çuvalları tavan arasına çıkarmak ya da oradan indirmek

gibi bir işe el atmamı dilese, fırsatını bulur bulmaz sıvışırdım. Aslında bizim sınıftaki oğlanlar özel liselerdekiler kadar süt kuzusu değillerdi, işin iş, altı peninin altı peni demek olduğunu bilirlerdi, ama babalarının dükkanında çalışmak onlara güç gelirdi. O zamana kadar balık oltaları, bisikletler, kabaran limonatalar ve benzerleri, bana yetişkinlerin dünyasında olup biten her şeyden hep daha gerçek gelmişti.

Babam, dükkanında uyanık bir çırağa ihtiyacı olan ve beni hemen işe almak isteyen, bakkal koca Grimmett'le konuşmuştu bile. Bu arada babam kendi dükkanındaki getir-götürcü çocuğa yol verecek ve Joe eve dönüp, düzenli bir iş bulana kadar ona dükkanda yardım edecekti. Joe okulu bir süre önce bırakmış ve o günden itibaren denebilir ki boş gezenin boş kalfası olmuştu.

Babam bir zamanlar onu birahanenin muhasebe bölümüne sokmaktan söz eder dururdu, hatta daha da önceleri onu tellal yapma gibi düşünceler de beslemişti. Her iki emeli de boşa çıktı, çünkü Joe on yedi yaşındayken bile ancak bir çiftçi yamağı kadar yazabiliyor ve çarpım tablosunu bilmiyordu. Hali hazırda, Walton varoşlarındaki büyük bisikletçi dükkanında, "çekirdekten yetişmesi" gerekiyordu.

Bisiklet tamiri, çoğu yarım akıllılar gibi mekaniğe yatkın olan Joe'ya uyuyordu, ama asla sürekli çalışamıyor ve bütün zamanını binlerine yaltaklanıp sağda solda sürterek, sigara içerek, dövüşerek, içki içerek (çoktan başlamıştı), kızlarla "konuşarak" ve babamdan para sızdırarak geçiriyordu. Babam kaygılı, şaşkın ve biraz da öfkeliydi. Onu, unlu çıplak kafası, kulaklarına düşen bir tutam kır saçı, gözlükleri ve kırlaşmış bıyıklarıyla görür gibiyim. Başına gelenleri anlayamıyordu. Yıllardır, bu yıl on pound, beriki yıl yirmi pound, azar azar kâr etmişken, ansızın kazanamamaya başlamıştı. Bunu kafası almıyordu. Bu iş ona babasından kalmıştı, her zaman namuslu bir esnaf olmuş, çok çalışmış, iyi mal satmış ve kimseyi kazıklamamıştı, fakat bütün bunlara rağmen şimdi zarar ediyordu. Aralarına kaçan kırıntıyı çıkarmak için dişlerini emerken, zamanın kötüleştiğini, işlerin durduğunu, başa gelecekleri düşünmek bile istemediğini, bunun atların aç kalmasına benzemediğini söyledi durdu. Sonunda sorumlunun, ortalığı saran motorlar olduğuna karar verdi. Annem "iğrenç kokulu şeyler" diye kestirip attı. Biraz kaygılıydı, ama sanki bizi ileride daha da kaygılanacak günlerin beklediğini bilir gibi bir hali vardı. Babam konuşurken bir iki defa gözleri dalıp gitmiş, dudakları oynamıştı.

Yarına şöyle bir havuçlu biftek mi yoksa bir koyun budu mu pişirmek, karar veremiyordu. Onu ilgilendiren ve öngörü gerektiren konularda, örneğin iplik ya da tencere almak gibi, yarının yemeğinden ötesini görebilecek kapasitesi yoktu. Dükkanda işler iyi gitmiyor, babam da endişeleniyordu - onun bütün bunlardan çıkarabildiği buydu. Olanları hiçbirimiz kavrayamamıştık. Babam kötü bir yıl geçirmiş ve para kaybetmişti, ama acaba gelecek için gerçekten kaygılanıyor muydu? Hiç sanmıyorum. Sene 1909'du, hatırlıyorum. Başına gelenlere bir anlam veremiyor, bu Sarazin takımının sistemli biçimde onun işini elinden alacaklarını, onu batırıp mahvedeceklerini göremiyordu. Nasıl görsün ki? Gençliğinde hiç böyle bir şey görmemişti. Tek bildiği, zamanın kötüleştiği, işlerin çok "durduğu", iyice "tavsadıgıydı" (habire bu kelimeleri tekrarlıyordu), ama herhalde "yakında düzelirdi".

Keşke size, bu zor zamanında babamın gerçekten imdadına koştuğumu, birden büyüyüverdigimi ve daha önce kimsenin fark etmediği özelliklerimin ortaya çıktığını -yani otuz yıl öncenin "kaldıraç" romanlarında okumaya alıştığımız naneler- filan söyleyebilsem. Ya da desem ki, bilgiye ve görgüye susamış küçük aklımla, beni zorladıkları mekanik işin ruhsuzluğundan tiksinerek beni okuldan almaları fikrine şiddetle ayak diredim -yani şimdinin "kaldıraç" romanlarında okumaya alıştığımız naneler. Her ikisinde de tamamen palavra atmış olurdum. Gerçek şu ki, çalışma fikri hoşuma gitmiş, beni heyecanlandırmıştı, hele koca Grimmett'in avucuma esaslı bir para sayacak olması -haftada on iki şilin, bunun dördünü kendime ayırabilirdim. Üç gündür rüyalarıma giren, Binfield Konağı nın büyük sazanı bu görüntü karşısında buhar olup gitmişti. Okulu birkaç dönem önceden bırakmaya hiçbir itirazım yoktu. Bizim okuldaki oğlanların başına genellikle böyle bir şey gelirdi. Çocuk ya Reading Üniversitesi'ne gidecektir, ya mühendis olacaktır, ya Londra'da "işe girecektir" ya da denizci olacaktır -sonra birden, iki gün öncesinden haber verilerek çocuk çekilip alınır, bir gün sonra da ona, bisiklet tepesinde, sebzeleri yüklenmiş götürürken rastlardınız. Babamın bana okulu bırakmam gerektiğini söylemesinin üzerinden daha beş dakika geçmeden, işe giderken ne giyeceğimi düşünmeye başlamıştım. Hemen, şöyle "adam gibi bir kıyafet" isterim diye tutturdum, o sıralarda moda olan cinsten, "bonjur" dedikleri bir giysi. Tabii annem de babam da dehşete kapıldılar, "böyle bir şeyi ne görmüş, ne işitmişlerdi." İç yüzünü hiçbir zaman çözemediğim bir nedenle, o zamanın ana-babaları, çocuklarının yetişkinler gibi giyinip

kuşanmasını ellerinden geldiğince engellemeye çalışırlardı. Her ailede, evin oğlu geniş yakalık takmadan ya da kızı saçını kabartmadan önce, ayaküstü bir kavga yaşanması âdettendi.

Dolayısıyla bu konuşma, babamın dertlerinden uzaklaşıp, bitmek bilmeyen ve insanın başının etini yiyen cinsten bir münakaşaya dönüştü. Babam giderek kızıyor ve her kızdığında olduğu gibi, h’leri yutarak aynı sözleri tekrarlayıp duruyordu: “Ayır dedim. Ayır olmaz. Aklını başına al. Ayır, olmaz dedim sana.” Böylece benim “bonjur” güme gitti ve ertesi gün işe ilk siyah takım elbisem ve beni olgun gösterdiğine inandığım geniş yakalığımla gittim. Bütün olanlarla ilgili olarak duyduğum tek rahatsızlık gerçekten de bundan kaynaklandı. Joe, bu gibi konularda daha da bencildi. Bisiklet dükkanını bırakmak zorunda kaldığı için çok öfkelendi ve evde kaldığı kısa süre içinde tam bir baş belası kesilerek yalnızca sürttü, babama da en ufak bir faydası dokunmadı.

Yaklaşık altı yıl kadar koca Grimmett'in dükkanında çalıştım. Grimmett, hoş, boylu poslu, beyaz favorili, yaşlı bir adamdı. Ezekiel Amca’nın biraz daha sağlam yapılısıydı ve Ezekiel amca gibi inançlı bir liberaldi. Fakat ondan daha az fesattı ve kasabada da daha fazla sayılırdı. Boer Savaşı’nda zamana uymuştu, keskin bir sendika düşmanıydı ve bir keresinde bir çırağını Keir Hardy’nin fotoğrafını sakladığı için kovmuştu. Ve bir de, bizimkiler kiliseci, Ezekiel Amcam kafirken, o şapelciydi. Hakikaten de, bizim oralarda Tin Tab denen Baptist mezhebinde borusu öterdi. Koca Grimmett belediye meclisi üyesi ve Liberal Parti’nin yerel görevlisiydi. Beyaz favorileriyle, vicdan hürriyeti ve o Büyük Adam hakkında attığı nutuklarıyla, şişkin banka hesabıyla, ara sıra Tin Tab’dan geçerken kulağımıza çalınsın diye salıverdiği dualarıyla o, hikayedeki efsanevi küçük, Nonconformist bakkala benziyordu -herhalde duymuşsunuzdur:

“James!”

“Evet efendim!”

“Şekere toz kattın mı?”

“Evet efendim!”

“Peki ya melasa su?”

“Evet efendim!”

“Hadi öyleyse, duaya.”

Dükkanda bu hikayeyi kaç kez fısıldanırken duyduğumu Tanrı bilir. Güne gerçekten de, kepenkleri açmadan duayla başlardık. Ama koca Grimmett şekere toz kattığından değil. Bunun zahmetine değmediğini bilirdi. Fakat iş konusunda gayet keskin bir sezgisi vardı. Aşağı Binfield ve çevresindeki ekabir takımına hitap eden her türlü bakkaliyeyi o verirdi. Getir-götürcü çocuğun, arabacının ve kasiyerlik yapan kendi kızının (Grimmett duldu) dışında, üç de çırağı vardı, ilk altı ay boyunca o getir-götürcü çocuk bendim. Sonra çıraklardan biri Reading"de dükkan açmaya karar verince dükkana taşındım ve ilk beyaz önlüğümü kuşandım. Koli bağlamayı, torbadaki kuşüzümünü paketlemeyi, kahve öğütmeyi, jambon dilimleyiciyi çalıştırmayı, kavurmayı kesmeyi, bıçak bilemeyi, yeri süpürmeyi, yumurtaları kırmadan tozunu almayı, biraz düşük bir malı iyiymiş gibi parlatmayı, vitrin temizlemeyi, yarım kiloluk bir peynir kalıbını gözle tartmayı, konserve açmayı, koca bir tereyağı topağına şekil yapmayı ve -hepsinin en zoru- stokların nerede tutulacağını hep orada öğrendim. Aklımda balıkçılık kadar yer etmiş, ayrıntılı bakkallık anıları yok, ama yine de epeyi şey hatırlıyorum. Bir kınnap parçasını parmakla koparma hilesini bugüne kadar unutmadım. Önüme konacak bir jambon dilimleyicisini daktilodan daha iyi kullanırım. Çin çayının kaliteleri, margarinin neden yapıldığı, yumurtanın ortalama ağırlığının ne olduğu, bin adet kesekağıdının fiyatı gibi konularda sizi bir alay ayrıntıya boğabilirim.

Ehh, beş yılı aşkın bir süre böyleydim -yuvarlak, pembe yüzlü, kısa, kalkık burunlu, soluk sarı saçlı (saçlarım artık kısa kesilmiyordu ama iyice briyantinlenip "inek yalamış" dedikleri tarzda arkaya yatırılıyordu), atik tetik bir delikanlı, önünde beyaz önlük, kulağının arkasında bir kalem, tezgahın arkasında seğirtip duruyor, kahve kolilerini yıldırım gibi bağlıyor, daha müşteri dükkana girdiği anda, gayet hafif bir Cockney aksanıyla "Evet bayan! Kesinlikle bayan! Başka arzunuz bayan?"ları yağdırmaya başlıyor. Koca Grimmett bizi çok çalıştırırdı, perşembeleri ve cumartesileri hariç, günde on bir saat çalışırdık. Hele Noel haftası bir kabustu. Şimdi geri dönüp bakınca, meğer ne iyi zamanlarmış diyorum. Bu arada benim hırssız biri olduğumu da sanmayın. İlelebet bir bakkal çırağı olarak kalmayacağımı biliyordum, ben şimdilik sadece "işi öğreniyordum." Bir gün gelecek, şöyle ya da böyle para bulup kendi işimi kuracaktım. O günlerde herkes böyle sanıyordu. Savaştan önceydi, krizlerden, karne döneminden önce. Dünya herkes için yeterince büyüktü. İsteyen herkes ticaret yapabilirdi, yeni bir dükkana her zaman ihtiyaç vardı. Zaman böyle geçti. 1909, 1910, 1911.

Kral Edward öldü, gazeteler siyah bantlarla çıktı. Walton'da iki sinema açıldı. Yollar arabayla doldu ve ülkenin bir ucundan öteki ucuna otobüsler çalışmaya başladı. Aşağı Binfield'ın üzerinden bir uçak geçti -üflesen dağılacak gibi görünen, orta yerindeki koltuk gibi şeyde bir adamın oturduğu, sarsak bir şey- ve bütün kasaba sokaklara dökülüp tezahürat yaptı. İnsanlar, Alman İmparatorunun sırtının kaşındığını ve "vaktin geldiğini" -yani Almanya'yla savaşın- söylemeye başladılar. Ücretim yavaş yavaş artıyordu; savaştan hemen önce haftada yirmi sekiz şiline çıktı. Anneme ev masraflarına katkı için önce haftada on şilin ödüyordum, ortalığın hali kötüleştikçe bu yükseldi ve on beş şiline kadar çıktı, bu arada ben de kendimi hakikaten hiç bu kadar zengin hissetmemiştim. Boyum iki parmak attı, bıyıklarım terlemeye başladı, düğmeli potinler giymeye ve neredeyse on santim yüksekliğinde, dik yakalar takmaya başladım. Pazar günleri kilisede, zarif, koyu gri takım elbisem, melon şapkam ve yanımdaki sırada atılı duran, siyah köpek derisi eldivenlerimle öylesine asil görünüyordum ki, annem benimle ne kadar gururlandığını zor saklıyordu. İş ile perşembe "piyasaları", kıyafetler ve kızlar arasında, bir de ihtiras fırtınalarına tutuluyor ve Lever ya da William Whiteley gibi Büyük İşadamı olduğumu kuruyordum. On altı ile on sekiz yaşları arasında "zihnimi geliştirme" yolunda ciddi adımlar attım ve bir kariyer için kendimi eğittim. Önce hleri yutma hastalığından kurtuldum, sonra da büyük ölçüde Cockney aksanımdan. (Thames Vadisi'nde, yerel aksanlar yok olmaya yüz tutmuştu. Yanaşmalar hariç, 1890'dan sonra doğmuş hemen hemen herkes Cockney konuşurdu.) Littleburns Ticaret Akademisi'nin mektupla öğrenim kursuna yazıldım, muhasebe ve iş İngilizcesi öğrendim, *Satıcılık Sanatı* diye bir alay zırvayla dolu bir kitabı hatmettim, hesabımı ilerlettim, hatta el yazımı düzelttim. On yedi yaşında, geceleri dilim dışarıda, yatak odamdaki komodinin üstündeki küçük gaz lambasının ışığında el yazısı çalışıyordum. O zamanlar elimden kitap düşmezdi, polisiyeler, macera romanları, dükkanda elden ele dolaşan ve "sıcak" tabir edilen, gazete kaplı bazı kitaplar. (Bunlar, Maupassant ve Paul de Kock çevirileriydi.) On sekiz yaşına gelince ansızın entelektüelliğim tuttu. 11 Kütüphanesi'ne yazıldım ve Marie Corelli'nin, Hail Caine'in, Anthony Hope'un kitaplarını elden düşürmez oldum. Bir rahibin yönettiği ve sözüm ona "edebi tartışmalar" yapmak için kış boyunca haftada bir toplanan Binfield Okuma Grubu'na bu sıralarda katıldım. Rahibin zorlamasıyla Susam ve *Leylaklardan* parçalar okudum, hatta Browning'e de bir göz attım.

Ve yıllar geçiyordu. 1910, 1911, 1912. Babamın işi giderek sarpa sarıyordu -ani bir bozulma değildi bu, ama sürekli bir düşüş vardı. Joe evden gittikten sonra ne annem ne de babam eskisi gibi olabildiler. Bu, ben Grimmett'te çalışmaya başladıktan kısa süre sonra olmuştu.

Joe daha on sekizindeyken kaba saba bir külhanbeyi olup çıkmıştı. İriyarı, ailedeki herkesten daha kocaman bir delikanlıydı. Son derece geniş omuzları, koca bir kafası, haşmetli bir bıyığın süslediği, asık, gülmez bir çehresi vardı. George'un birahanesinde olmadığı zamanlar dükkanın kapısı önünde, ellerini ceplerine daldırmış durur ve gelene geçene -eğer kız değillerse-sanki tepeleyecekmiş gibi ters ters bakardı. Dükkana biri girecek olursa, ancak geçebileceği kadar kenara çekilir ve ellerini ceplerinden çıkarmadan, omzunun üstünden bağırırdı: "Baba! Dükkan!" Yardım adına yaptığı tek şey buydu. Annem de babam da onu ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Hiç sönmeyen sigarası ve bitmeyen içkisiyle onlara ciddi bir yük oluyordu. Bir gece geç vakit evden çıktı ve ondan bir daha haber alınamadı. Para çekmecesini kanırtarak açmış ve ne var ne yok boşaltmıştı. Bereket fazla bir şey yoktu -sadece sekiz pound. Bu onun Amerika'ya kapağı atmasına yeterdi. Her zaman Amerika'ya gitmek istemişti ve sanırım öyle de yaptı, ama bunu hiçbir zaman tam olarak bilemedik. Resmi teori, Joe'nun bir kızı baştan çıkardığı için kaçtığı yolundaydı. Sally Chivers adlı, Simmonslarla aynı caddede oturan, hamile bir kız vardı. Joe'nun onunla birlikte olduğu kesindi, ama bu durumda en az bir düzine erkek daha olduğundan, bebeğin babasının kim olduğu belli değildi. Annemle babam bebek teorisini pek benimsediler, hatta kendi aralarında bunu zavallı çocuğun sekiz poundu çalıp kaçmasına vesile saydılar. Onun, küçük bir kır kasabasında, nezih ve saygın bir hayat sürmeye tahammülü olmadığı, serserilik, kavga ve kadın istediği için kaçtığını hiçbir zaman anlayamadılar. Bir daha ondan hiçbir haber alamadık. Belki de başına daha kötü şeyler geldi, belki savaşta öldürüldü, belki de sadece yazmaya üşendi. Neyse ki bebek ölü doğdu da, daha büyük sorunlar yaşanmadı, joe'nun para çalmasına gelince, annemle babam bunu ölene kadar bir sır olarak sakladılar. Onların gözünde bu, Sally Chivers'ın bebeğinden de kötü bir şeydi,

Joe konusu babamı çökertmişti. Onun ortadan kaybolması aslında bir masraf kapısının kapanmasıydı, ama babamın yaralanmasına ve utanç içinde kalmasına yol açmıştı. Ondan sonra bıyıklarının uçlarına iyice ak düştü ve sanki ufaldı. Belki de hafızamdaki ona ait toparlak, kırışık ve

endişe dolu suratlı, gözlükleri toz içinde, ufak tefek, ağarmış adam görüntüsü bu dönemden kalmadır. Giderek, parasal kaygılar dışında hiçbir şeye ilgi duymaz bir adam haline geldi. Siyasetten ve pazar gazetelerinden bahsetmek yerine işlerin kötülüğünden dem vurmaya başladı. Annem de sanki biraz çekip küçülmüş gibiydi. Çocukken bana, sarı saçları, ışıldayan yüzü, kocaman kalçalarıyla gayet büyük ve daima çağıldayan bir varlık gibi gelir, gözüme gemi aslanlarındaki ihtişamlı bir yaratık gibi gözükürdü. Şimdiyse küçülmüştü, daha tasalıydı ve yaşından büyük gösteriyordu. Mutfakta da daha az cömert davranıyor, but yerine gerdan alıyor, kömür fiyatları yüzünden kaygılanıyor ve margarin kullanmaya başlıyordu - eskiden olsa böyle bir şeye asla izin vermezdi. Joe gittikten sonra, babam tekrar bir getir-götürcü çocuk tutmak zorunda kalmıştı, ama sonradan sadece çok küçük çocuklara iş verdi; fazla ağır yükler taşıyamayan bu çocuklar onun yanında bir buçuk yıldan fazla kalmadılar. Bazen evdeyken, dükkana benim de el attığım olurdu. Ama bunu düzenli olarak yapmayacak kadar bencildim. Onu, sırtındaki koca çuvalın altında adeta gözden kaybolmuş, iki büklüm, ağır ağır avluyu aşarken hâlâ görür gibiyim. Yüz elli pound ağırlığındaki koca çuval, boynuna, ensesine ve alttan çıkan, gözlüklü, tasalı yüze, sanki onları yere yapıştıracakmışçasına bir yük bindiriyordu. 1911'de fıtık oldu ve haftalarca hastanede yatmak zorunda kaldı, bu arada dükkana göz kulak olması için geçici bir yönetici tuttu ve sermayesinde bir delik daha açıldı. Küçük bir dükkancıyı yokuş aşağı tepetaklak olurken seyretmek korkunç bir şeydi, ama yine de kapının önüne konan ve birden sadakaya muhtaç hale gelen bir işçinin kaderi kadar ani ve aşikar bir şey değildi bu. Bu, şuradan birkaç şilin indirelim, buradan birkaç peni kaldıralım derken, küçük iniş çıkışlarla sermayenin yavaş yavaş tükenmesiydi. Yıllardan beri sizden alışveriş eden biri, bir gün ansızın ayağını kesip Sarazinlere gider. Ama bir başkası da bir düzine hindi alır ve gelip size bir haftalık yem siparişi verir. Dolayısıyla hâlâ sürdürebilirsiniz. Biraz daha kaygılansanız, biraz daha külüstürleşseniz, sermayeniz biraz daha küçülse de, hâlâ "kendi kendinizin efendisisinizdir." Bu şekilde yıllar boyu devam edebilirsiniz, hatta şansınız varsa bütün bir ömür. Ezekiel Amca, 120 pound bırakarak 191l'de öldü, bu miktar babam için hayli şeyi fark ettirmiş olmalı. 1913'e kadar hayat sigortası poliçesini ipotek etmek zorunda kalmamıştı. Böyle bir şeyi o zamana kadar hiç duymamıştım, yoksa mutlaka ne olduğunu anlardım. Anlaşılan o ki, babam nasıl "işlerinin pek iyi gitmemesi" ya da "durgunlaşmasından" öte bir şey göremiyorsa, ben

de kendi işimi “kurmak” için gereken parayı toplamak üzere biraz daha sabretmem gerektiğinden ötesini göremiyordum. Tıpkı babam gibi ben de dükkana hep sabit bir şey gibi bakmış, işleri iyi yürütemediği için ona biraz kızgınlık duymuştum. Onun yavaş yavaş tükendiğini, yeniden asla toparlanamayacagını ve eğer olur da yetmişine kadar yaşarsa sonunun düşkünlerevi olacağını hiçbirimiz görememiştik. Sarazinlerin pazaryerindeki dükkanının önünden birçok defa geçmiş ve sadece, üzerinde güçlükle okunan “S. Bowling” yazısı, boyası dökülmüş beyaz harfleri ve solmuş kuşyemi paketleriyle babamın tozlu küçük dükkanı yerine, keşke onların gösterişli mağazası olsaydı, diye düşünmüştüm. Onların babamı diri diri yiyen kurtlar olduğu hiç aklıma gelmemişti. Ara sıra ona, mektupla öğretim kursumun satıcılık ve modern yöntemler konusundaki ders kitaplarından parçalar okurdum. Hiç can kulağıyla dinlemezdi. Köklü bir işi devralmış, daima çok çalışmış, namusuyla ticaret yapmış, iyi mallar satmış ve şimdi de böyle olmuştu. İşin aslı, o günlerde dükkan sahiplerinin düşkünlerevine kaldırılmaları pek nadirdi. Biraz şanslıysanız, birkaç pound karşılığında yine de evinizde ölebilirdiniz. Ölümle iflas arasında koşulan bir yarıştı bu ve Tanrı’ya şükür, ölüm önce babamı aldı, ardından annemi.

1911, 1912, 1913. Bence bunlar yaşamaya değer yıllardı. 1912’nin sonlarına doğru, Okuma Grubu’ndaki rahip aracılığıyla, önce Elsie Waters’la tanıştım. Bundan sonra, kasabadaki her delikanlı gibi, kız peşinde koşmaya ve nadiren de olsa biriyle bağlantı kurmayı becerip pazar akşamları “piyasa” yapmaya giriştiysem de, gerçek anlamda hiç kız arkadaşım olmadı. Daha on altısında kız peşinde koşmak tuhaf bir şey. Kasabanın kimi bilinen bölgelerinde, oğlanlar çifter çifter volta atarak kızları keser, kızlar da oğlanları hiç fark etmemiş gibi yaparak, yine çifter çifter piyasa yapar, sonunda bir bağlantı kurulur ve ikili yerini dörtlüye bırakır, ama hepsi suspus olmuş yürünürdü. Bu yürüyüşlerin başlıca özelliği kızla yalnız başına çıkılan ikinci sefer daha da kötüydü- konuşacak bir şey bulma konusunda yaşanan kahredici başarısızlıktı. Ama Elsie Waters farklı gibi duruyordu. İşin aslı, ben giderek büyüyordum.

Bana ve Elsie Waters’a dair herhangi bir şey anlatmak istemiyorum, anlatacak bir şey olsa bile. Sadece şu kadarını söyleyebilirim ki, o da tablonun bir parçasıydı, “savaştan önce” tablosunun. Savaştan önce mevsim hep yazdı -bir yanılsama bu, daha önce de işaret etmiştim ama öyle hatırlıyorum. Kestane ağaçları arasında uzanan beyaz, tozlu yollar, gecesefalarının kokusu, söğütlerin altındaki yeşil havuz, Burford Bendi’nin

dalgalarının sesi -işte gözlerimi kapatıp da “savaştan öncesini” düşündüğümde bunları görüyorum ve sonlara doğru resme Elsie Waters dahil oluyor.

Bugün olsa Elsie’ye güzel denir miydi, bilmiyorum. O zamanlar öyleydi. Bir kız için uzun boylu sayılırdı, hemen hemen benim boyumdaydı, açık sarı, gayet gür, dalgalı saçları ve çok tatlı bir yüzü vardı. En çok siyah giysilerin yakıştığı kızlardandı, özellikle manifaturacıda giydirdikleri, düz siyah giysilerin -aslen Londralı olmakla birlikte, manifaturacı Lilywhite’da çalışıyordu. Sanırım benden iki yaş büyüktü.

Elsie’ye müteşekkirim, çünkü bana kadınlara karşı düşünceli olmayı öğreten ilk insandır o. Genel anlamda kadınları değil, belli bir kadını kastediyorum. Onunla Okuma Grubunda tanışmış, ama pek de farkına varmamıştım. Sonra bir gün normalde hiç yapmayacağım bir şeyi yaptım ve mesai sırasında Lilywhitea gittim. Ama bu şöyle oldu: açık renk muslinimiz kalmamıştı ve koca Grimmett beni oraya yolladı. Manifaturacı dükkanlarının havasını bilirsiniz. Tuhaf bir biçimde kadınsıdır. Bir “Hişşt, yavaş” duygusu, göze batmayan bir ışık, serin bir kumaş kokusu ve ileri geri sallanan ahşap değişme toplarından gelen hafif bir uğultu. Elsie tezgaha yaslanmış, büyük bir makasla önündeki toptan bir boyluk elbise kumaşı kesiyordu. Siyah elbisesinde ve tezgaha yaslanan göğsünde sanki başka bir şey vardı -ne olduğunu tam olarak tarif edemem, ama gayet yumuşak, gayet kadınsı bir şey. Daha onu görür görmez, onu kollarınıza alıp her istediğinizi yapacağınızı anlıyordunuz. Gerçekten çok kadınsı, çok nazik ve çok uysaldı. Toy ya da zayıf değildi, ama bir erkeğin ondan istediği her şeyi yerine getirecek cinsten kadınlardandı. Aptal filan da değildi, sadece sessizdi ve zaman zaman da müthiş ince. Ama o günlerde ben de kendimi bayağı inceltmiştim.

Yaklaşık bir yıldır beraber yaşıyorduk. Aşağı Binfield gibi bir kasabada, ancak kağıt üzerinde beraber yaşanabileceğini kuşkusuz tahmin edersiniz, işin aslındaysa “piyasa yapıyorduk.” Bu yerleşik bir âdettir, ama tam nişanlılık da değildir. Yukarı Binfield’a çıkan yoldan ayrılan ve bayırın kenarından devam eden bir yol vardı. Uzunluğu neredeyse bir mili buluyordu, asırlık kestane ağaçlarıyla bezeli, gayet muntazam bir yoldu. Ağaçların altındaki çimenli kısımda, sarkan dalların gözlerden sakındığı bir de patika vardı. Bu patikaya Âşıklar Yolu denirdi. Kestanelerin çiçeğe durduğu mayıs akşamlarında, yerimiz orasıydı. Derken geceler iyice kısalır,

dükkandan çıktıktan sonra ortalık uzun süre aydınlık kalırdı. Bir haziran akşamının ne demek olduğunu herkes bilir. O solmak bilmeyen süt mavisi aydınlık, insanın yüzüne ipek gibi dokunan esinti. Bazı pazar akşamları Chamford Tepesi'ne çıkar, oradan Thames boyundaki sulak çayırlara inerdik. 1913! Tanrım! 1913! O sükunet, o yeşil sular, o bendin hışırtısı. Bir daha asla olmaz. 1913 gibi bir yıl asla olmaz demek istemiyorum. Ama onun insanın içinde bıraktığı duygu, o hiç acele etmeme, hiçbir şeyden korkusu olmama duygusu; insanın ya zaten tanıdığı, dolayısıyla ona anlatılmasına gerek olmayan, ya da tanımadığı ve bu yüzden de anlama şansı bulunmayan o duygu.

Yaz sonuna kadar, birlikte olma denilen şeyi yaşamadık. Böyle bir şeye teşebbüs edemeyecek kadar utangaç ve beceriksiz, aynı zamanda benden önce başkalarının olduğunu fark edemeyecek kadar da cahildim. Bir pazar akşamı Yukarı Binfield'ın oradaki kayın koruluğuna doğru çıktık. İnsan orada her zaman yalnız kalabilirdi. Onu deli gibi istiyordum ve onun da benim bir işaretime baktığını biliyordum. Nereden geldiyse aklıma Binfield Konağı nın bodrumuna inmek geldi. Yetmişini aşmış ve iyice huysuzlaşmış olan koca Hodges bizi basabilirdi, ama bir pazar akşamı herhalde uyuyor olurdu. Çitteki bir gedikten içeri girdik ve kayınlarla büyük havuz arasındaki patikadan inmeye başladık. O tarafa gitmeyeli dört küsur yıl olmuş, hiçbir şey değişmemişti. Yine aynı mutlak sessizlik, insanın üstüne kapanan koca ağaçların verdiği saklılık duygusu, sazlıkta çürümekle meşgul ahşap kayıkhane. Yabani nanelerin yanındaki ot çukurunun üzerine uzandık. Ancak Afrika'nın orta yerinde bu kadar yalnız olabilirdik. Onu, Tanrı bilir kaç kez öptüm. Sonra toparlanıp kalktım ve yeniden volta atmaya başladım. Onu, onun o ganimetini deli gibi istiyordum, ama biraz da korkuyordum. İşin tuhafı aynı anda aklımdan bir başka düşünce daha geçiyordu. Ansızın, yıllardır hep buraya gelmek istediğim halde, bir türlü gelmediğimi fark etmiştim. Şimdi o kadar yakınımdaydı ki, inip de öteki havuza, oradaki koca sazana bir göz atmamak yazık olurdu. Eğer bu fırsatı kaçırırsam, sonradan başımı taşlara vuracağımı biliyordum. Daha önce niye gelmemiştim ki? Sazanları hafızamda bir yere kilitlemiş tim, onları benden başka bilen yoktu. Bir gün nasılsa gelip avlayacaktım. Yani onlar aslında *benim* sazanlarımdı. O yöne doğru biraz yürümedim de değil, ama on yarda kadar gittikten sonra geri döndüm. Şimdi kendime bir yol açmak için, çürümüş çalılar ve ortalığı bürümüş dallarla mücadele etmem gerekecekti, benimse üstümde pazar giysilerim vardı. Koyu

gri takım elbise, melon şapka, düğmeli potinler ve neredeyse kulaklarıma kadar yükselen bir yaka. O günlerde insanlar pazar yürüyüşüne çıkarken böyle giyinirdi. Üstelik Elsie’yi de çılgınca arzuluyordum. Koluyla yüzünü kapamış, otların üzerinde yatıyordu. Benim geldiğimi duyunca kımıldamadı. Siyah elbisesi içinde -nasıl desem bilmiyorum, her istediğinizi yapabileceğiniz günahkar vücuduyla öylesine yumuşak, öylesine verici bir görünüşü vardı ki... Benimdi o, istesem ona o dakika sahip olabilirdim. Birden korkuyu bir kenara bıraktım. Şapkamı otların üzerine fırlattım (yerinde zıpladığını hatırlıyorum), dizlerimin üzerine çöktüm ve onu kavradım. Yabani nanelerin kokusu hâlâ burnumda. Bu benim ilk seferimdi, ama onun değil. Tahmin edebileceğiniz gibi bu konuyu büyütüp mesele haline getirmedik. İşte bu da böyle. Büyük sazanlar yine zihnimin çekmecelerine geri döndüler ve aslına bakılırsa, yıllarca aklıma bile gelmediler.

1913. 1914. 1914 ilkbaharı. Önce karadikenler, sonra akdikenler, ardından da kestaneler çiçeğe dururdu. O tali yolda geçen pazar akşamları, rüzgarın, sanki tek vücutmuş gibi yatırdığı, her nasılsa kadın saçını andıran sazlar. Bitmeyen haziran akşamları, kestane ağaçlarının altındaki patika, bir yerlerde öten bir baykuş ve Elsie’nin karşımda duran vücudu. O yıl temmuz çok sıcak geçmişti. Dükkanda nasıl da terlemiştik! Peynir ve çekilmiş kahve de nasıl kokuyordu öyle! Sonra çöken akşam serinliği, bahçelerin ardındaki yoldan gelen gecesefası ve pipo tütünü kokuları, ayaklarımızın altına yumuşacık serilmiş otlar, mayıs böceklerinin ardına takılan çobanaldatan çığlıkları.

Tanrım! Birisine “savaş öncesi” konusunda duygusal olmaması gerektiğini söylemenin ne faydası var? Ben bu konuda duygusalım işte. Eğer hatırlıyorsanız, siz de olursunuz. İnsanın geçmişteki belli bir dönemi düşündüğünde, hep güzel olan şeyleri hatırlama eğiliminde olduğu doğru. Hatta bu savaş için bile doğru. Ama insanların o zaman, şu anda artık yoksun olduğumuz bir şeye sahip olduğu da doğru.

Neydi diyecek olursanız, sadece şundan ibaret: insanlar o zaman geleceği korkulacak bir şey olarak görmüyorlardı. Hayat bugünkünden daha kolay filan değildi. Hatta tam aksine daha da zordu. Hemen herkes daha çok çalışır, daha güç koşullarda yaşar ve daha büyük acılar çekerek ölürdü. Yanaşmaların, haftada on dört şilin kazanacağız diye canları çıkardı ve hayatları da genellikle beş şilinlik düşkünlerevlerinde, arada kiliseden

aldıkları yarım lira sadakayla sürünerek son bulurdu. “Onurlu” yoksulluk denen şey daha da kötüydü. High Caddesinin öte başındaki tuhafiyeci, küçük Watson, yıllarca süren mücadeleden sonra iflas bayrağını çektiğinde, şahsi serveti 2 pound 9 şilin 6 peniden ibaretti ve kısa süre sonra, doktorların dediğine göre “mide rahatsızlığından,” ama aslında bal gibi açlıktan öldü. Yine de son âna kadar redingotunu sırtından çıkarmadı. Saat tamircisinin çırağı, çekirdekten yetişme, çocukluktan erişkinliğe kadar elli yıllık usta, koca Crimp katarakt oldu, ama yine de dükkana gitmek zorundaydı. Onu kaldırıp götürürlerken, torunları sokakta ağlıyordu. Karısı gündeliğe giderdi, nice ümitsiz uğraştan sonra ona haftada bir şilin göndermeyi becerdi. İnsan bazen dayanılmaz şeylere şahit olur. Tepetaklak yuvarlanan küçük işletmeler, ağır ağır iflasa sürüklenen sağlam tüccarlar, kanserden ve karaciğer hastalıklarından yavaş yavaş ölen insanlar, içkiye her pazartesi tövbe edip her cumartesi bozan ayyaş kocalar, gayri meşru bir bebek yüzünden hayatı sönen genç kızlar. Evlerde hela mela yoktu, kış sabahları önce onun deliğinin buzunu kırmanız gerekirdi, sıcak havalardaysa arka sokaklar kokudan geçilmezdi, kilise de kasabanın tam orta yerinde olduğundan, sonunuzun ne olacağını düşünmeden imkanı yok hiçbir yere gidemezdiniz. Ama yine de o günlerde insanların sahip olduğu şey neydi? Güvenlikte olmasalar bile hissettikleri bir güvenlik duygusu. Daha doğrusu bir devamlılık duygusu. Herkes bir gün öleceğini biliyordu, sanırım bazıları iflas edeceğinin de farkındaydı, fakat bilmedikleri şey düzenin değişebilir olduğuydu. Onlara ne olursa olsun, her şey eskisi gibi gider sanıyorlardı. O günlerde dini duyguların hâlâ güçlü oluşunun pek fark ettiğine inanmıyorum. Kırsal kesimde hemen herkesin kiliseye gittiği doğruydu -Elsie ve ben bile gidiyorduk, üstelik rahip günah işlediğimizi söylediği halde- insanlara öbür dünyaya inanıp inanmadıklarını soracak olsanız, çoğu inandığını da söylerdi. Ama yine de karşıma, öbür dünyadaki hayata gerçekten inandığı izlenimi bırakan tek bir kul çıkmadı. Sanırım çoğu insan bu tür şeylere, çocukların Noel Baba’ya inandığı gibi inanıyordu. Ama asıl olarak dönem sakin bir dönemdi uygarlığın tıpkı bir filin dört ayağı üzerine sağlamca basışı gibi yere bastığı ve böyle, sonraki hayat filan gibi konuların öneminin olmadığı bir dönem. Eğer önem verdiğiniz şeyler devam edecekse, ölmek yeterince kolaydır. Hayatınızı yaşamış, çekeceğinizi çekmişsinizdir, şimdi artık kara toprağa girmenin vakti gelmiştir -o zamanlar insanlar böyle bakardı. İnsan şahsen artık varolmazdı, ama yaşam biçimi devam ederdi. Günahları ve sevapları,

günah ve sevap olarak kalırdı. Bastığı zemin ayaklarının altından kayıyor sanmazdı.

Babam aslında iflas etmişti de, farkında değildi. O hâlâ zamanın kötüleştiğini, işlerin durduğunu, faturaların iyice kabardığını filan söyleyip duruyordu. Tanrı'ya şükürler olsun ki, gerçekten iflas ettiğini hiçbir zaman bilemedi, çünkü 1915 başında bir gün apansız ölüverdi (zatürreeye çeviren nezleden). Son âna kadar, çalışkan ve dürüst bir insanın işlerinin ne olursa olsun rast gideceğine inandı. O dönemde, iflas ettiği halde bu inancı sadece ölüm döşeğine değil, düşkünlerevine kadar taşıyan yığınla küçük esnaf olmalı. Hatta semerci Lovegrove, arabalar ve kamyonetler gözünün önünde dururken bile, bir dinozor fosili kadar yaşlı olduğunu fark etmiyordu. Tabii annem de -bereket annem, doğup büyüdüğü yaşam biçiminin, yani iyi Kraliçe Victoria döneminde, yüreğinde Tanrı korkusu olan namuslu bir dükkancının kızı ve yine yüreğinde Tanrı korkusu olan namuslu bir dükkancının karısı olarak sürdüğü yaşamın, ebediyen sona erdiğini görecek kadar yaşamadı. Zaman kötüydü, işler kötüydü. Babam her şeyin habire "arttığına" kızıyordu, ama hâlâ eskisi gibi idare ediliyordu. Bildik İngiliz yaşam düzeni değişmezdi. Yüreklerinde Tanrı korkusu taşıyan namuslu kadınlar, demli çay, ağrıyan bacaklar ve mutlu sonlardan oluşan sıcacık bir yeraltı dünyasında, sonsuza kadar koca kömür yığınları üzerinde Yorkshire pudingi ve elmalı lokma pişirmeye, yünlü iç çamaşırları giyip kuştüyü yataklarda yatmaya, temmuzda erik reçeli kaynatmaya, ekimde ise turşu kurmaya, akşamüstleri de, etraflarında sinekler uçuşurken *Hilda'nın* Ev *Arkadaşı*'nı okumaya devam edeceklerdi. Elbette babam da annem de sonuna kadar oldukları gibi kalmamışlardı. Tabii ki onlar da biraz sarsıldılar, inançlarını bir parça yitirdiler. Ama yine de inandıkları her şeyin yalnızca bir süprüntüden ibaret olduğunu görecek kadar yaşamadılar. Her şeyin çözülüp menhus bir lağıma dönüştüğü bir dönemin sonuna yetişmişlerdi ve bunun farkında değillerdi. Alıştıkları her şeyin sonsuza dek süreceğini sanıyorlardı. Kimse onlara kusur bulamaz. O zamanlar öyleydi.

En nihayet temmuzun sonu gelip çattı. Aşağı Binfield bile olup bitenlerin farkına varmaya başlamıştı. Günlerce süren ne idügü belirsiz bir heyecan, sonu gelmeyen gazete hatmetmeler; dükkandan eve getirdiği gazetelerin başmakalelerini anneme yüksek sesle okuyup duran babam. Sonra bir gün birden ortalığı şu ilanlar sardı:

ALMANYA ÜLTİMATOM VERDİ. FRANSA SEFERBER.

Birkaç gün (dört gün müydü? Tam tarihleri hatırlayamıyorum) sanki donmuş gibi, tuhaf bir sükunet hüküm sürdü. Sanki "Hişşt, hele bi duralım bakalım" der gibi, sanki fırtınadan önceki sessizlik gibi, sanki tüm İngiltere kulak kesilmiş dinler gibi. Hava çok sıcaktı, hatırlıyorum. Etrafta, eline beş şilin geçiren herkes koşup konserve gıdalara, buğday ve yulaf unlarına hücum ettiği halde, biz dükkandakilere sanki iş yapmıyormuşuz gibi geliyordu. Sanki çalışamayacak kadar ateşimiz vardı da, terleyerek bekliyorduk. Akşamüstü herkes istasyona gidip, Londra treniyle gelen akşam gazetelerini eline geçirmek için birbirini eziyordu. Sonunda bir akşamüstü, High Caddesinden, koltuğunun altında bir kucak kağıtla bir oğlan fırladı. Herkes kapılara çıkmış bağırıyordu. "Girdik! Girdik!" Oğlan kucağındaki desteden bir ilan çekip karşımızdaki dükkanın cephesine yapıştırdı.

İNGİLTERE ALMANYA'YA SAVAŞ İLAN ETTİ.

Biz üç çırak hemen kaldırıma çıkmış, bayram ediyorduk. Herkes bayram ediyordu. Evet, bayram dedim. Yalnız koca Grimmett, savaş korkusu yüzünden işleri iyice açıldığı halde, yine de Liberal ilkelerine biraz olsun sadakatle "savaştan yana çıkmadı" ve bu işin sonunun kötüye varacağını söyledi.

İki ay sonra ordudaydım. Yedi ay sonra da Fransa'da.

8

1916 sonuna doğru yaralandım.

Siperlerimizden henüz çıkmış, emniyetli olduğunu sandığımız bir yoldan bir mil kadar geriye çekiliyorduk, ama Almanlar bir süre önce civarı tutmuşlardı. Aniden üzerimizden birkaç obüs uçtu -ağır HE obüsleri, dakikada bir hesabıyla atıyorlardı. Önce alışılmış VINNNNN sesi, arkadan BUUMMM! Sesler sağ tarafımızdaki bir alandan geliyordu. Sanırım üçüncü bomba, gelip beni buldu. Daha gelişini duyar duymaz, üzerinde benim adımın yazdığını anlamıştım. Derler ki, insan hep anlarmış. Sesi herhangi bir bomba gibi gelmiyordu. "Senin peşindeyim, orospu çocuğu," diyordu. "Senin. Senin. SENİNNNNN." işte bu son NNNNN patlamaydı.

Sanki etrafımdaki hava dev bir ele dönüp beni kaldırdı ve yolun kenarındaki hendeği dolduran teneke kutular, tahta parçaları, paslanmış dikenli teller, boş fişeklikler ve bütün diğer süprüntülerin arasına çaldı. Bana ulaşıp da üstümdeki pisliği biraz temizlediklerinde, çok kötü yaralanmadığımı görmüşler: Sadece vücudumun alt tarafına doğru, bacaklarımın arkasına, obüsten saçılan parçacıklar isabet etmiş. Ama bir kaburgam koptuğundan -neyse kı- İngiltere'ye geri gönderildim. O kışı Eastbourne'ün aşağılarındaki hastane kampında geçirdim.

O savaş zamanı hastane kamplarını hatırlar mısınız? Soğuğu insanın içine işleyen, buz tutmuş bir zemin üzerinde, gelişigüzel çakılmış kümesleri andıran, dizi dizi, upuzun tahta kulübecikler. Rüzgar her ucundan aynı anda girer ve çıkardı. Buraya "güney sahili" adını takmışlardı. Artık varın "kuzey sahilini" siz düşünün. Ve soluk mavi flanel giysileri, kızarmış sargı bezleriyle yaralı sürüleri, rüzgardan bir nebze olsun korunacak bir yer bulmak ümidiyle bir aşağı bir yukarı gezinir durur, ama tabii bulamazlardı. Bazen, Eastbourne'deki okullarda okuyan tuzu kuru veletler, ellerinde nane şekerleri ve sigaralar, ikişerli sıralar halinde "gazi Tommy'lerin" ziyaretine gelirdi. Sekiz yaşlarında, pembe yanaklı bir oğlan çocuğu, çimenlere

serilmiş yaralılar güruhuna doğru ilerler, bir paket Woodbine açarak, sanki hayvanat bahçesinde maymun besliyormuş gibi, büyük bir ciddiyetle herkese birer tane sigara tutardı. Gücüne güvenen herkes, belki kızlarla karşılaşırım umuduyla dere tepe millerce yürürdü. Etrafta hiçbir zaman yeterince kız olmazdı. Kampın altındaki vadide küçük bir koruluk vardı ve akşam karanlığı çökmeden önce, her ağacın altına mıhlanmış bir çift görürdünüz, hatta ağaç yeterince kalınsa, ağacın dört tarafına mıhlanmış birer çift. O döneme ait başlıca anım, parmaklarım soğuktan kaskatı kesilmiş, ağzımda nane şekerinin tadı, dondurucu rüzgarda, bir karaçalı karşısında oturuşum. Bu tipik bir asker anısıdır. Ama yine de bir Tommy yaşantısının dışına çıktım. Yaralanmamdan hemen önce, albay adımı heyete yazmıştı. O sırada subay sıkıntısı çekiliyordu ve gerçekten kara cahil olmayan herkes, isterse bir heyete yazılabilirdi. O yüzden, hastaneden doğruca Colchester yakınlarındaki subay talim kampına gittim.

Savaş insana neler yapıyor! Önünde onu bekleyen bakkallık geleceğiyle üstünde beyaz önlük, tezgaha abanmış, etrafa “Evet madam! Kesinlikle madam! Başka arzunuz madam?”lar yağdıran ve subaylıkla şövalyeliği aynı şey sanan açıkgöz bir bakkal çırağı olmamın üzerinden daha üç yıl geçmemişti bile. Oysa, işte şimdi buradaydım. Başımda gorblimey bir şapka, üzerimde sarı yakalıklarım, geçici ve daimi bir herifler güruhunun arasında, yine de kimseden geri kalmıyordum. Ve -asıl önemli nokta bu-bunda hiçbir tuhaflık görmüyordum. Zaten o günlerde insana hiçbir şey tuhaf gelmiyordu.

Sanki devasa bir makine bizi ele geçirmişti. Kendi özgür irademizi kullanma duygumuz kaybolmuş, direnme kavramı diye bir şey kalmamıştı. Eğer insanlar bu hale gelmeselerdi, hiçbir savaş üç aydan fazla sürmez, ordular toparlanıp evlerinin yolunu tutardı. Peki orduda ne işim vardı? Ya da, daha askere alınmadan gönüllü yazılan öteki milyonlarca budalanın ne işi vardı? Biraz iş olsun diye, biraz da İngiltere, benim İngilterem, Britonlar asla ve asla yenilmez, falan filan gibi bütün o bildik edebiyat yüzünden. Ama bu ne kadar sürerdi? Tanıdığım herkes, Fransa’ya gönderilmeden çok önce, bunların hepsini unutmuştu. Siperlerdeki erler yurtsever değildi, Kayzer’den nefret etmiyorlardı, yiğit, küçük Belçika ve Brüksel caddelerinde, masaların üstünde rahibelerin ırzına geçen (bu nedense hep “masaların üstündedir, böyle olunca sanki durum daha da kötüleşmiş olur) Almanlar, onların umurunda bile değildi. Ama öte yandan, akıllarına kaçmaya çalışmak da gelmiyordu. Makine, insanları ele geçirmişti ve onlara

ne isterse yaptırıyordu, insanları istediği gibi kaldırıp, rüyasında bile görmediği yerlere konduruyor ve akıl almaz şeyler yaptırıyordu. Öyle ki, bizi ay yüzeyine indirse, hiçbirimiz yadırgamazdık. Eski yaşantım orduya katıldığım gün sona erdi. Sanki artık onun benimle hiçbir ilgisi kalmamıştı. O günden sonra Aşağı Binfield a sadece bir kere, o da annemin cenazesi için gittim desem, inanır mısınız? Şimdi inanılmaz buluyorum, ama o sırada bana son derece doğal geliyordu. Bunda Elsie'nin de biraz rolü olduğunu kabul ediyorum, çünkü iki üç ay sonra ona mektup yazmayı kesmiştim. Herhalde bir başkasıyla evlenmişti, ama onunla karşılaşmak istemiyordum. Yoksa, kısacık da olsa bir izin koparır ve ben orduya katıldığım sırada nöbet geçiren, ama yine de üniformalı oğlunu görmekten gurur duyacak olan annemi görmeye mutlaka giderdim.

Babam 1915'te öldü. O sırada Fransa'daydım. Babamın ölümünün, beni şimdi o zamankinden çok daha fazla üzdüğünü söylerken abartmıyorum. O sırada, siperlerde olan biten her şeyi kabul ettiğim aynı sersemce uyuşukluk içinde, neredeyse hiç ilgi duymadan kabullendiğim kötü bir haberdi bu. Mektubu okuyabilmem için biraz daha ışık gelsin diye sığınağın girişine doğru süründüğümü hatırlıyorum, annemin gözyaşlarının kağıtta bıraktığı izleri, ağrıyan dizlerimi ve çamur kokusunu da. Babamın hayat sigortası poliçesi neredeyse tam değerine ipotek edildiğinden, bankada pek fazla para kalmamıştı, Sarazinler dükkanda kalan malları alacak, hatta sırf iyiliklerinden biraz da fazlasını ödeyeceklerdi. Her halükarda anneme mobilyaların yanı sıra iki yüz pounddan biraz fazla bir para da kalıyordu. Bir süreliğine kuzeninin yanına gidiyordu; Walton'un birkaç mil öte tarafına düşen Doxley yakınlarında oturan ve kocası, savaştan adamakıllı kâr eden küçük bir dükkan sahibi olan kuzeninin yanına. Sadece "bir süreliğine." O sırada her şeyin geçici olduğunu sanıyorduk. Eskiden olsa, yani aslında daha bir yıl önce, bütün bunlar bize fecaat gibi gelirdi. Babamın ölmesi, dükkanın satılması, annemin iki yüz poundla ortada kalması; bütün bunlar ancak on beş perdelik bir trajedi sahnesinde seyredilebilecek şeylerdi, herhalde son perde de yoksul adamın cenazesi olurdu. Oysa şimdi savaştaydık ve insanın kendi kendisinin efendisi olmadığı gerçeği her şeyin önüne geçmişti. Kimse artık iflas ya da düşkünlerevine gitmek filan gibi şeyleri aklına getirmiyordu. Hatta, Tanrı bilir kafasında muğlak bir savaş kavramı olan annem bile. Üstelik ölmek üzereydi, ama ikimiz de bunu bilmiyorduk.

Eastbourne’deki hastaneye beni görmeye geldi. Onu son görüşümün üzerinden iki yıl geçmişti. Görünüşü beni biraz dehşete düşürdü. Sanki solmuş ve çekip küçülmüştü. Bu belki biraz da ben büyüdüğümden, yeni yerler gördüğümden ve her şeyin gözüme küçük görünmesindendi, ama çok zayıfladığı ve renginin sapsarı olduğu aşikardı. O bildik, daldan dala konar tarzıyla, Martha Yenge’den (yanında kaldığı kuzeni), savaştan beri Aşağı Binfield’da olan değişikliklerden, bütün oğlanların gittiğinden (yani orduya katıldığından), hazımsızlığının arttığından, zavallı babamın mezar taşından ve ölmüş haliyle bile ne tatlı göründüğünden söz etti. Yıllardır dinlediğim, tanıdık, bildik konuşmaydı, ama bana sanki bir hayalet konuşuyor gibi geliyordu. Artık beni ilgilendirmiyordu. Onu son derece anaç, korumacı, harika bir küçük yaratık olarak anacaktım, bir gemi aslanı figürü gibi, anaç bir hindi gibi. En nihayetinde de siyahlar içinde, küçücük, yaşlı bir kadındı işte. Her şey değişiyor ve eskiyordu. Bu onu canlı gördüğüm son sefer oldu. Colchester’daki talim okulundayken, çok hasta olduğunu bildiren telgraf geldi, hemen bir haftalık acil izin için başvurdum. Ama artık çok geçti. Ben Doxley’e vardığımda o yaşamıyordu. O da herkes gibi, bir urdan ileri gelen hazımsızlığı olduğunu düşünüyordu. Midesine saplanan ani bir sancıyla gitmişti. Doktor, beni neşelendirmek istercesine, urun “iyi huylu” olduğunu söyledi. Ne tuhaftır ki, ölümü bu iyi huylu urdan olmuştu.

Neyse, onu babamın yanına gömdük ve bu benim Aşağı Binfield’ı son görüşüm oldu. Üç yıl içinde bile fazlasıyla değişmişti. Kimi dükkanlar kapanmış, kiminin adı değişmişti. Çocukluğundan beri tanıdığım herkes gitmiş, bazıları da ölmüştü. Sid Lovegrove ölmüştü, Somme’de öldürülmüştü. Ginger Watson, yıllar önce Kara El çetesine üye olan, tavşanları canlı canlı yakalayan yanaşma, Mısır da ölmüştü. Benimle birlikte Grimmett’te çalışan oğlanlardan biri iki ayağını birden kaybetmişti. Koca Lovegrove dükkanını kapatmış, son derece düşük bir gelirle, Walton yakınlarındaki küçük bir kulübede yaşıyordu. Öte yandan, savaştan adamakıllı kazançlı çıkan koca Grimmett, yurtseverlerin tarafına geçmiş, vicdani retçileri yargılayan komisyona katılmıştı. Ama kasabaya asıl o boşmuş, metrukmüş görüntüsünü kazandıran, neredeyse tek bir atın bile kalmamış olmasıydı. Alınmaya değer her at, çoktan orduya alınmıştı. İstasyonda hâlâ at arabası bekliyordu, ama eğer oklar olmasaydı, onu çeken hayvan ayakta duramazdı. Cenaze öncesindeki yaklaşık bir saatlik sürede, herkese nasılsın diyerek, üniformamı göstererek kasabayı dolaştım. Neyse ki, Elsie’ye rastlamadım. Bütün değişiklikleri görmüştüm, ama yine de

sanki hiçbir şey görmemiş gibiydim. Aklım başka şeylerdeydi, özellikle de haki renk üzerinde çok şık duran siyah armalarıyla ikinci el üniformamın içinde görülüyor olmamın verdiği keyifte. Mezarlık tarafında toplandığımızda, hâlâ o sırma şeritli pantolonu düşündüğümü açık seçik hatırlıyorum. Sonra tabutunun üzerine atmam için önüme biraz toprak yığdılar. Ve ancak o zaman, annemin, üzerinde iki metrelik bir toprak yığınıyla yerin altında yatmasının ne anlama geldiğini kavradım. Gözlerim ve burnum seğirdi, ama yine de sırma şeritli pantolonun görüntüsü gözümün önünden tamamen gitmedi.

Annemin ölümüne üzülmedim mi? Tabii üzüldüm. Artık siperlerde olmadığım için, bir ölüme üzülebilirdim. Ama o sırada asıl fark edemediğim, hatta ruhumun hiç duymadığı şey, eski, bildik yaşam tarzının can çekişmekte olduğuydu. Cenazeden sonra, gerçek subay bir yeğene sahip olmakla böbürlenen ve birazcık yüz vermiş olsam cenazeyle de fiyaka yapmaya kalkacak olan Martha Yenge otobüsle Doxley’e döndü, bense Londra'ya, oradan da Colchester’a gidecek olan trene yetişmek için istasyona adeta uçtum. Dükkanın önünden geçtik. Babamın ölümünden sonra kimse orayı açmamıştı. Kapalı kepenkleri tozdan simsiyahtı, “S. Bowling” levhasını primüs aleviyle yakarak kesmişlerdi. Bebekliğimin, çocukluğumun ve nihayet delikanlılığımın geçtiği, mutfağının zemininde emeklediğim, saman kokusunu tanıdığım, *Korkusuz Donovan’ı* ezberlediğim, ekmek yemiyle karışık ilkokul ödevlerimi yaptığım ve ilk dik yakamı denediğim ev işte karşımdaydı. Bir zamanlar gözüme Mısır piramitleri kadar yıkılmaz gözüken bu mekan, sanki kazara ayak bastığım bir yere dönmüştü. Annemin, babamın, Joe’nun, getir-götürcü çocukların, köpeğimiz Nailer’ın, Nailer’dan sonraki köpeğimiz Spot’un, şakrakkuşumuz Jackie’nin, kedilerin, samanlıktaki farenin, hepsinin ama hepsinin yerinde yeller esiyordu, sanki toz olup havaya uçmuşlardı. Ve benim umurumda değildi. Annem öldü diye, babam öldü diye üzülüyordum, ama aklım aslında hep başka şeylerdeydi. Taksiye binerken görüldüm diye böbürleniyordum, daha buna alışamamıştım; yeni sırmalı şeritlerimin ve Tommy’lerin giydiklerinden de, Colchester’daki öteki oğlanların üstündekilerden de çok farklı olan düzgün, güzel subay dolaklarımın nasıl durduğu, bir de annemden kalan altmış papelle yanındaki beanolar hiç aklımdan çıkmıyordu. Elsie ye rastlamadığım için de Tanrı’ya şükrediyordum.

Savaş insanlara çok olağandışı şeyler yapmıştı. Ve onun insanları nasıl olup da sağ bıraktığı, bazen nasıl öldürdüğünden daha anlaşılmaz görünüyordu. Sanki, bir sele kapılmış ölüme doğru sürüklenirken kendinizi aniden durgun bir suda buluyor ve ondan sonra inanılmaz ve anlamsız şeyler yapmaya ve bunlar için çok ağır bedeller ödemeye başlıyordunuz. Çölde, hiçbir yere varmayan yollar açan amele birlikleri vardı, okyanus adalarına düşmüş, yıllar önce batan Alman gemilerinin yolunu gözleyen çocuklar vardı, hiçbir işlevleri kalmadığı halde, sanki bir tür uyuşuklukla katip ve daktilo orduları beslemeye devam eden filan ve feşmekan bakanlıkları vardı. İnsanlar anlamsız işlere alınıyor, sonra da orada unutuluyorlardı. Bana da olan ya da olacak olan buydu. Gidişat bir tuhaftı.

Tayinim çıktıktan kısa süre sonra subaylar ASC'ye çağrıldı. Benim bakkaliye konusunda bir şeyler bildiğim duyulur duyulmaz (ama fiilen tezgahın arkasına geçtiğimi duyurmamıştım), kumandan adımı bildireceğini bana söylemişti. ASC'de sözü geçen Sir Joseph Cheam'ın yanında, bakkallıktan anlayan bir tür sekreter olarak çalışacak genç bir subaya ihtiyaç olduğu haberi geldiğinde, Midland'in oralarda bir yerdeki, subay eğitimi veren bir okula gitmek üzereydim. Neden beni seçtiklerini Tanrı bilir, ama seçmişlerdi işte. O sıralar, adımı muhtemelen bir başkasıyla karıştırdıklarını düşünmüştüm. Üç gün sonra Sir Joseph'in ofisinde hazır oldaydım. Okkalı burnuyla beni hemen etkileyen, kıvırcık saçlı, çakı gibi dimdik, oldukça yakışıklı bir adamdı. Onu gören, tam bir asker derdi, KCMG, DSO, sanki De Reszke reklamından fırlamıştı. Oysa özel hayatında, bütün dünyaya kendi adıyla anılan ücret kesme sistemiyle ün salmış, büyük bir mağazalar zincirinin yönetim kurulu başkanıydı. Ben girince yazmayı kesip beni şöyle tepeden tırnağa adamakıllı bir süzdü:

"Yoksa sen bir centilmen misin?"

"Hayır efendim."

"Güzel. Öyleyse işimize bakalım."

Üç dakika içinde benim ağzımdan, hiçbir sekreterlik deneyimimin olmadığını, steno ve daktilo bilmediğimi, bir bakkal dükkanında yirmi sekiz şilin haftalıkla çalıştığımı almış bulunuyordu. Ama yine de beni tuttu, dediğine göre orduda centilmen fazlalığı vardı, onun aradığı ise, ondan sonrasını sayamayan biriydi. Ondan hoşlanmıştım, sabırsızlıkla onunla çalışmaya başlayacağım ânı bekliyordum, ama tam o anda savaşa hükmeden gizli güçler işbaşına geçti ve bizi ayırdı. Batı Kıyısı Savunma

Gücü diye bir şey kuruluyor ya da kurulması konuşuluyordu ve ortada, tayınların ve diğer malzemelerin indirilmesi için kıyı boyunca belli noktalarda depoların kurulması gibi birtakım muğlak fikirler dolaşıyordu. Güya Sir Joseph güneybatı kıyısında kurulacak depoların başına geçecekti. Ofisine geldiğimin ertesi günü, Kuzey Cornish Sahili'ndeki On İki Mil Deposu denilen yerdeki mağazaları teftişe gönderildim. Daha doğrusu görevim orada herhangi bir mağazanın olup olmadığını öğrenmekti. Anlaşılan kimse bu konuda kesin bir şey bilmiyordu. Daha oraya adımımı yeni atmış ve mağaza dedikleri şeyin on bir teneke sığır kavurmasından ibaret olduğunu görmüştüm ki, Milli Savunma Bakanlığından On İki Mil Deposu'nun başına geçmemi ve ikinci bir emre kadar orada kalmamı emreden bir telgraf aldım. Hemen On İki Mil Deposu'nda hiçbir mağaza olmadığını belirten bir telgraf çektim, ama artık çok geçti. Ertesi gün On İki Mil Deposu'nun kumandanı tayin edildiğimi bildiren resmi emir geldi. Ve bu bütün hikayenin sonu oldu. Savaşın sonuna kadar On İki Mil Deposu kumandanı olarak kaldım.

Kim bilir ne olmuştu. Batı Kıyısı Savunma Gücü neydi, ya da

ne olacaktı diye sormanın faydası yok. Daha o zaman bile kimse böyle bir şeyden haberdar gözükmüyordu. Zaten böyle bir şey de hiç olmadı. Sadece birilerinin aklına böyle bir plan gelmişti -galiba, İrlanda üzerinden gelecek bir Alman istilasına dair müphem bazı istihbaratlar üzerine- ve tüm kıyılarda olduğu sanılan yiyecek depoları da hayal ürünüydü. Her şey, sanki bir sabun köpüğü gibi, üç gün içinde olup bitmiş ve unutulmuştu, tabii bu arada ben de. Elimdeki on bir teneke sığır kavurması da, bir başka gizli görevle daha önce orada bulunan subaylar tarafından bırakılmıştı. Bu subaylar orada bir de, Er Lidgeberg adlı küt sağır bir asker bırakmışlardı. Lidgeberg'in burada ne işi olduğunu hiçbir zaman çözemedim. 1917 ortalarından 1919 başına kadar bu on bir teneke sığır kavurmasına göz kulak olduğumu söylesem, bilmem bana inanır mısınız? Muhtemelen hayır, ama gerçek bu. Ama o sırada bu bile insanın garibine gitmiyordu. 1918 geldiğinde, artık ortada işlerin düzgün bir şekilde gittiği alışkanlığını hâlâ koruyan kimse kalmamıştı.

Her ay, gözetimim altındaki kazmaların, siper aletlerinin, dikenli tel rulolarının, battaniyelerin, su geçirmez yaygıların, ilkyardım araç-gerecinin, oluklu sacdan levhaların, elma ve kayısı reçellerinin sayısını ve durumunu bildirmem için muazzam bir form gönderiliyordu. Ben de her şeyin

karşısına “sıfır” yazıp formu geri gönderiyordum. Hiçbir şey değişmiyordu. Orada, Londra’da birileri bu formları alıp dosyalıyor, sonra başka formlar gönderiyor, onları da dosyalıyor ve bu böylece sürüp gidiyordu. işler böyle yürüyordu. Savaşı yöneten gizemli güçler benim varlığımı unutmuştu. Onların hafızasında yer etmemiştim. Hiçbir akıntısı olmayan durgun bir su gibiydim ve Fransa’daki iki yıldan sonra vatanseverlikten o kadar soğumuştum ki, artık savaşın dışına çıkmak istiyordum.

Burası, savaşın varlığından bile habersiz gözüken birkaç hödük dışında tek bir canlının bile göze çarpmadığı, ıssız bir sahildi. Çeyrek mil sonra, bayırın dibinde, insan kendini birden denizin ve göz alabildiğine uzanan kumsalın önünde buluveriyordu. Yılın dokuz ayı boyunca yağmur yağıyor, kalan üç ay da ısırıcı bir Atlantik rüzgarı ortalığı kasıp kavuruyordu. Ortada Er Lidgeberg, ben, iki ordu kulübesi -benim kaldığım iki odalısı, biraz daha eli yüzü düzgünceydi- ve on bir teneke sığır kavurmasından başka hiçbir şey yoktu. Lidgeberg eski kulağı kesiklerdendi. Ağzından, orduya katılmadan önce bir manav olduğu dışında hiçbir şey alamadım. Onun hızla eski haline dönüşünü görmek ilginçti. Daha ben On İki Mil Deposu’na varmadan, kulübelerden birinin önünü çapalayıp hazırlamış ve fideler dikmişti. Sonbaharda, ikinci bir bölüğü çapalayıp ekti ve böylece yarım dönüm yeri ekip biçmeye başladı. 1918’e girdiğimizde, hindi de beslemeye başladı ve o yılın yazında artık bir sürü sahibiydi. Yılın sonunda bir gün, nereden bulduğunu asla anlayamadığım bir domuzla çıkageldi. Aklından bir an bile, bizim bu Tanrının cezası yerde ne aradığımız ya da Batı Sahili Savunma Gücü’nün ne olduğu ya da gerçekten var olup olmadığı gibi düşüncelerin geçtiğini sanmıyorum. Eğer hâlâ orada, On İki Mil Deposu’nun olduğu yerde domuz ve patates yetiştirmekle meşgulse hiç şaşmam. Dilerim oradadır. Şansı yardım etsin.

Bu arada ben de daha önce hiç yapma fırsatı bulamadığım bir şey yapıyor, yani bütün gün okuyordum.

Daha önceki subaylardan kalma, o günlerde çok okunan lan Hay, Sapper, Craig Kennedy gibi yazarlara ait, çoğu yedi penilik, ama hepsi bir alay zırva, sürüyle kitap vardı. Ama anlaşılan bir ara orada, hangi kitabın okumaya değer, hangisinin değmez olduğunu iyi bilen biri kalmıştı. Ben o sıralarda şahsen kitaptan anlamıyordum. Severek okuduğum tek kitap türü dedektif hikayeleriyle açık saçık kitaplardı. Tanrı bilir ya bugün bile çok şey bilmem, ama benden “iyi” bir kitap tavsiye etmemi isteseniz, ya “*Bana*

Verdiğin Kadın” ya da (rahibin hatırına) “Susam ve *Leylaklar*” derdim. Eninde sonunda “iyi bir kitap” insanın okuma niyeti olmadığı kitaptır. Ama orada öyle boş boş oturup kumsalda patlayan denizi ya da kepenkleri döven yağmuru seyrettiğim için, bir zamanlar birilerinin kulübenin duvarına raptettiği geçici raftan bana bakan kitapların hepsini hatmettim. İlk başlarda haliyle okuyacağım kitabı önce en sonuna bakıp öyle seçiyordum, çöpleri koklaya koklaya ayıran domuzlar gibi.

Fakat aralarında üç dört kitap vardı ki ötekilerden ayrılıyordu. Yok, yok, sakın yanlış anlamayın! Birdenbire Marcel Proust’u ya da Henry James’i veya başka birini filan keşfetmedim. Olsalar bile onları okumazdım. Bu bahsettiğim kitaplar hiçbir ince düşünce ya da zevk ürünü değillerdi. Ama hani öyle olur ki, bir kitap tam da sizin o sırada içinde bulunduğunuz haleti ruhiyeye denk gelir, öyle ki sizin için yazılmış sanırsınız. Bunlardan biri de, H. G. Wells’in Mr. *Polly’nin Tarihçesi* adlı kitabının, lime lime olmuş ucuz bir baskısıydı. Onun üzerimdeki etkisini dünyada tahmin edemezsiniz, benim büyüdüğüm taşralı bir bakkalın oğlu, bir gün böyle bir kitapla karşılaşıyor. Bir diğeri, Compton Mackenzie’nin Sinister Caddesi’ydi. Birkaç yıl önce öyle bir skandal yaratmıştı ki, Aşağı Binfield’daki ben bile duymuştum. Bir diğeri, kimi bölümlerinden sıkıldığım, Conrad’ın Zafer'iydi. Ama onun gibi kitaplar insanı düşünmeye davet ediyor. Bir de, mavi kapaklı bir derginin, içinde D. H. Lawrence’ın bir hikayesi olan son sayıları vardı. Hikayenin adını unutmuşum. Ama hikaye, Alman başçavuşunu uçurumun kıyısından yuvarladıktan sonra kaçan ve sonra da onun sevgilisinin yatak odasında yakalanan bir er hakkındaydı. Beni derinden sarsmıştı. Tam olarak ne olduğunu anlayamıyordum ama, böyle başka hikayeler okumak için yanıp tutuşuyordum.

Aylar boyu, adeta gerçek bir susuzlukla kana kana kitap okudum. Dick Donovan günlerinden sonra bu benim okumaya ilk dalmamdı. İlk başlarda kitapları nasıl elde edeceğimi bilmiyordum. Sanıyordum ki, onları ancak satın alabilirim. Burası gerçekten enteresandır. Çünkü yetişme tarzının farkını gösterir. Galiba orta sınıf çocuklar, yani yılda 500 pound kazanan ailelerin çocukları, Mudies, Times Kitap Kulübü filan gibi şeyleri daha beşikteyken öğreniyorlar. Kısa süre sonra kitap ödünç veren kütüphanelerin varlığını keşfettim ve Mudies’e, bir de Bristol”deki bir başka kütüphaneye kaydoldum. Ve sonraki yıl devirdiğim kitapların haddi hesabı olmadı! Wells, Conrad, Kipling, Galsworthy, Barry Pain, W. W. Jacobs, Pet Ridges, Oliver Onions, Compton Mackenzie, H. Seton Merriman, Maurice Baring,

Stephen McKenna, May Sinclair, Arnold Bennet, Anthony Hope, Elinor Glyn, O. Henry, Stephen Leacock, hatta Silas Hocking le Gene Stratton Porter. Siz bu listedeki isimlerin kaçını biliyorsunuz, merak ediyorum. İnsanların o günlerde ciddiye aldığı kitapların yarısı bugün unutulmuş durumda. Ama o sırada ben onları, tıpkı plankton sürüsüne dalmış bir balina açlığıyla yutuyordum. Bu benim için adeta bir şölendi. Tabii sonraları daha bir zor beğenir oldum ve değerli olanla olmayanı ayırt etmeye başladım. Elime Lawrence'in *Oğullar ve Aşıklar*"ı geçti, onu beğendim sayılır, ama Oscar Wilde'in *Dorian Cray*'inden büyük zevk aldım, Stevenson'un *Yeni Arap Şövalyelerinden* de. Beni en çok etkileyen yazar Wells'ti. George Moore'un *Esther Waters*"ını da okumuş ve beğenmiştim. Hardy'nin kimi hikayelerine de el atmış ve bir solukta yarılamıştım. Hatta lbsen okumayı bile denemiştim, ondan bende nedense Norveç'te durmadan yağmur yağdığı gibi bir izlenim kalmış.

Aslında tuhaftı. Bana daha o zamandan acayip geliyordu. Evet, Cockney aksanından eser kalmamış bir ikinci üründüm, Eleanor Glyn'le Arnold Bennett'i daha o zamandan birbirinden ayırt edebilirdim, ama şunun şurasında beyaz önlüğümle tezgahın arkasında dikildiğim ve kendi bakkal dükkanımın hayalini kurduğum günlerin üstünden hepi topu dört yıl geçmişti. Eğer tam bir yekun çıkaracak olursam, savaşın bana zararı kadar faydasının da dokunduğunu söylemeliyim. Bir kere, kitabi bilgi anlamında, o yıl hayatım boyunca hiç okumadığım kadar kitap okumuştum. Ve düşüncem değişmiş, hayata normal bir biçimde devam etmiş olsaydım asla kazanamayacağım bir tavır, sorgulayıcı bir tavır edinmiştim. Ama yine de -bunu anlayıp anlayamayacağınızdan emin değilim- beni asıl etkileyen, asıl değiştiren şey okuduğum kitaplar değil, sürmekte olduğum hayatın yoz anlamsızlığıydı.

1918 yılının o vaktinde, hayat gerçekten inanılmaz derecede anlamsızdı. Ben şuracıkta, orduya ait bir kulübede, sobanın yanına oturmuş roman okurken, birkaç yüz mil ileride, Fransa'da, silahlar gürlüyor ve korkudan altına yapan biçare delikanlılar, tıpkı bir fırına kürekle öteberi atar gibi, akın akın makineli tüfek salvosuna sürülüyordu. Ben yine şanslılardandım. Büyükbaşların gözünden kaçmış, küçücük bir delikte keyfime bakıyor, üstelik olmayan bir iş için de para alıyordum. Zaman zaman paniğe kapılıyordum, beni mutlaka hatırlayacak ve fırlatıp atacaklardı, ama bu hiç olmadı. Gri, kareli kağıtlara basılmış resmi formlar her ay gelmeye, ben de onları doldurup geri göndermeye devam ettik, yeni ve daha kalın formlar

geldi, onları da doldurup gönderdim, onlar gönderdi, ben gönderdim, derken bu böyle sürdü gitti. Böyle bir şey ancak rüyada falan olabilirdi. Bütün bu olup biten, artı bir de okuduğum kitaplar, bende her şeye karşı bir inançsızlık doğurdu.

Bu durumda olan sadece ben değildim. Savaş, gözlerden ırak kuytuluklar, unutulmuş köşelerle delik deşikti. O zamana kadar, şu veya bu tür sürgünlerde takılıp kalmış milyonlarca insan vardı. Bütün bir ordu, insanların adını bile bilmediği cephelerde eriyip giderken, koca koca bakanlıklar, haftada iki poundunu alıp ortadaki kağıt yığınlarına bir tane daha ekleyen katip ve daktilo ordularıyla ağzına kadar dolup taşıyordu. Üstelik bunların hepsi de yaptıkları işin, mevcut yığınları biraz daha yükseltmekten ibaret olduğunu gayet iyi biliyordu. Artık herkesin karnı vahşet ve cesur, küçük Belçikalı hikayelerine toktu. Askerler Almanların iyi herifler olduğunu düşünüyor, Fransızlardansa sonuna kadar nefret ediyordu. Her genç subay, Genel Kurmaydakilere birer deli gözüyle bakıyordu. Bütün İngiltere'yi bir inançsızlık dalgası kasıp kavuruyordu, o kadar ki, bundan On iki Mil Deposu bile nasibini almıştı. Savaşın insanları birer filozofa çevirdiğini söylemek biraz abartma olur, ama birer nihiliste döndürdüğü doğrudur. Normal şartlar altında hayatlarının sonuna kadar birer tas çorbayla yetinebilecek insanlar, sırf savaş yüzünden birer Bolşevik oldu. Beni alın, savaş olmasaydı şimdi ne olurdum? Bilmiyorum, ama herhalde şimdikinden bayağı farklı biri. Savaş insanı, eğer şans eseri öldürmezse, düşünmeye zorluyor. Anlatılması imkansız bir alay zırvadan sonra, toplumu sonsuz ve sorgulanamaz bir şey olarak görmek mümkün olmuyor. Biliyorsunuz ki, bunların hepsi palavradır.

9

Savaş, beni bildiğim eski yaşam tarzının dışına atmıştı, ama savaştan sonraki tuhaf dönemde, bu tarzı tümden aklımdan sildim.

İnsanın bir anlamda hiçbir şeyi unutmadığını biliyorum. Bağırsakta gözünüze çarpan o turuncu katmanı ya da bir istasyon binasında beklerken gördüğünüz Torquay afişini bile on üç yıl sonra hatırlıyorsunuz. Ama bahsettiğim farklı bir tür hafıza. Aşağı Binfield'daki hayatı bir anlamda

hatırlıyordum. Balık tuttuğum oltayı, saman kokusunu, çaydanlığın arkasındaki anamı, şakrakkuşumuz Jackie'yi, pazaryerindeki at yalağını filan. Ama artık hiçbiri zihnimde canlı değildi. Çok uzaklarda kalmış, sanki benimle ilgisi olmayan şeylerdi. Bir gün yine o günlere dönmek isteyeceğim hiç aklıma gelmezdi.

Akıllarda canlı bir biçimde yer etmemiş olsa da, savaşın hemen ertesi tuhaf bir dönemdi, hatta savaşın kendinden bile daha tuhaf. Hiçbir şeye inanmama duygusu, biraz daha farklı bir biçimde, her zamankinden daha güçlüydü. Ordudan kovalanan milyonlarca erkek, uğruna savaştıkları ülkenin artık onları istemediğini görüyor, Lloyd George ve kafadarları hâlâ var olan her türlü yanılsamayı sonuna kadar kullanıyorlardı. Terhis olmuş askerler, boyunlarında asılı koleksiyon sandıklarına vurarak volta atıyor, maskeli kadınlar sokaklarda şarkı söylüyor, subay ceketli adamlar laterna çalıyordu. İngiltere'deki herkes, ben dahil, iş iş diye yalvarıyorduk. Ama ben çoğundan daha şanslı çıktım. Beni terhis ettiklerinde, küçük bir yaralılık tazminatı almıştım, bu ve bir de savaşın son yılında (harcayacak yer olmadığı için) bir kenara koyabildiğim az buçuk paranın toplamı yine de üç yüz elli papeli buluyordu. İşte yıllardır yetiştirildiğim, rüyalarımı süsleyen şeyi yapmak, yani bir dükkan açmak için gereken sermaye elimin altındaydı. Eğer zamanınızı esirgemezseniz ve yeterince açıkgözseniz, küçük, güzel bir dükkan açmak için üç yüz elli papel az buz bir para değildir. Peki ben ne yaptım dersiniz? inanın bu fikir aklımın ucuna bile gelmedi. O sırada dükkan açmak filan gibi bir şeye teşebbüs etmek bir kenara, bu fikir ancak yıllar sonra, taa 1925'te aklıma geldi. Olan şu ki, dükkancılık yörüngesinin dışına çıkmıştım. Buna sebep de askerlikti. insan orada asillik taslamaya başlıyor ve ömür boyu bir yerlerden bir para geleceğini sanıyordu. Eğer biri çıkıp da bana o sırada, yani 1919'da, Tanrı'nın unuttuğu bir köyde, tütüncü, şekerci ya da bakkal dükkanı olsun, ama bir dükkan açmam gerektiğini söyleseydi, gülüp geçerdim. Omuzlarıma apoletleri takmıştım ya, toplumsal mevkiim yükselmişti bir kere. Ayrıca, o sırada terhis olan subaylar arasında çok moda olan, ömrünün geri kalanını cin içerek geçirmek gibi bir yanılsamayı da paylaşmıyordum. Bir iş bulmam gerektiğinin far kındaydım. Ve bu iş, mutlaka "iş dünyasında bir iş" olmalıydı. Ne tür bir iş olduğunu tam bilemiyordum, ama önemli ve şöyle mevkili bir şey olmalıydı, şöyle arabalı, telefonlu, bir de daimi bir sekreteri olan bir iş. Savaşın son yılından itibaren çoğumuz böyle rüyalar görmeye başlamıştık. Küfecilik yapan herif kendini doğrudan satışçı,

doğrudan satışçılık yapan da genel müdür sanıyordu. Bu ordu yaşantısının bir sonucuydu, omuzlara takılan yıldızların, cepten çıkarılan çek defterinin, akşam yemeğine davet telefonlarının bir sonucu. Ortada dolaşan bir şayia da bütün bunların üstüne tüy dikiyordu -ve buna erler de subaylar da inanıyordu: güya, ordudan terhis olduktan sonra, dışarıda, en az ordudaki kadar kazanabileceğimiz işler bizi bekliyordu. Tabii böyle şayialar olmasa, hiçbir savaş yapılamaz.

Eh, o işi hiçbir zaman bulamadım. Anlaşılan kimse, gıcır gıcır bir ofiste oturup, platin saçlı bir sekretere mektup yazdırmam için bana senede 2000 pound ödemeye meraklı değildi. Savaşta subaylık yapmış adamların dörtte üçünün keşfettiği şey, benim de kafama dank ediyordu -elimize bir daha asla savaştaki kadar para geçmeyecekti. Majestelerinin maiyetinde görev yapan birer centilmenken, birden kimsenin istemediği, işsiz güçsüz bir sefiller topluluğuna düşmüştük. Kendi adıma, yılda iki bin pound düzeyinde dolaşan çıtamı, haftada üç-dört pounda çekmiştim. Ama ortada bu kadarlık işler bile gözükmüyordu. Her fani iş, nasılsa, askere alınma fırsatını birkaç ayla kaçırmış “yaşlılar” ya da “gençler” tarafından kapılmıştı. 1890”la 1900 arasında doğmuş birtakım zavallılar ise ayazda kalmıştı. Ama yine de bakkallık işine dönmek aklımın ucundan geçmiyordu. Bakkal çırağı olarak herhalde iş bulurdum: koca Grimmett (eğer sağsa ve hâlâ işinin başındaysa), benim için herhalde iyi bir referans verirdi. Ama dedim ya, farklı bir yörüngeye oturmuştum. Gerçi toplumsal beklentilerim ayyuka çıkmış olmasa da, görüp geçirdiğim ve öğrendiğim onca şeyden sonra, artık o yıllanmış, güvenli tezgahın arkasına geçmem mümkün değildi. Fırsatını kollayıp voliyi vuracaktım. Aslen, kendime doğrudan satıcılığı uygun görüyordum.

Ama kimse doğrudan satıcı aramıyordu -yani ücretli bir doğrudan satıcı. Ama primle çalışanlar için iş boldu. Bu dümen tam o aralar hız almıştı. En ufak bir risk almadan satışları artırmanın ve reklam yapmanın en güzel yoluydu ve ne zaman durum kötüleşse, hemen yıldızı parlardı. Üç ay içinde ücretli bir işin olabileceğini söyleyerek sizi susta tutarlardı ve tam şuranıza geldiği anda, yerinize gözünü dikmiş bir zavallı hazır olda bekler durumda olurdu. Doğal olarak, çok geçmeden kendimi prim hesabıyla çalışılan bir işte buldum ve kısa süre içinde bu tür bir sürü iş değiştirdim. Neyse ki iş, evlere elektrikli süpürge ya da ansiklopedi satmaya kadar varmadı. Ama bıçak, sabun tozu, mantar tapa açacağı, konserve açacağı ve benzeri alet edevat ve son olarak da büro ıvır zıvırları -kağıt kıstırıcılar, karbon kağıtlar,

daktilo şeritleri vesaire- sattım. Üstelik fena da değildim. Ben, primle satışa uygun insanlardanımdır. O tür bir havam ve tarzım vardır. Ama hiçbir zaman iki yakam bir araya gelmedi. Bu tür işlerde iki yakanız asla bir araya gelmez -zaten gelmemesi de gerekir.

Primle satış işlerine toplam olarak bir yılımı verdim. Tuhaf bir dönemdi. Ülkeyi bir uçtan bir uca katetmeler, Tanrının bile unuttuğu yerler, normalde hayatınız boyunca adını asla duymayacağınız, iç kesimlerdeki orta boy kasabaların dış mahallelerini dolaşmalar. Çarşaflarından daima hafif bir sulu yemek kokusu yükselen ve uçuk sarılı sahanda yumurtalarıyla iğrenç, oda-kahvaltı pansiyonlar. Ve habire karşılaşıp durduğunuz, bir gün köşeyi döneceklerine, haftada beş papele para demeyeceklerine yürekten inanan, güve yeniği ceketli, melon şapkalı aile babalarından oluşan bir doğrudan satışçılar ordusu. Dükkandan dükkana seğirtmeler, laf anlamayan dükkan sahipleriyle girilen tartışmalar, içeri bir müşteri girdiğinde sinip kenara çekilmeler. Sakın bütün bunların özellikle gücüme gittiğini filan sanmayın. Kimilen için bu tür hayat bir işkencedir. Öyle adamlar vardır ki, bunlar için bir dükkandan içeri adımını atıp da bavulun kapağını açmak, ölümden beterdir. Ben bunlardan değilimdir. Kolay kolay yılmam, insanlara istemedikleri şeyleri aldırmak için dil dökerim, kapıyı suratıma çarpsalar da kılım kıpırdamaz. Prim hesabıyla bir şeyler satmak tam da bana göredir, yeter ki para kazanabileceğimi gözüm kessin. O bir yıl içinde sayı olarak çok fazla şey öğrenmedim, ama öğrendiğimi iyi öğrendim. İçimdeki askerlik yaşantısı tortularını sürüp çıkardım ve onunla birlikte, roman okuyarak geçirdiğim o miskinlik yılı boyunca biriktirdiğim birçok kavramı da kafamın gerilerine gömdüm. Dedektif romanları dışında kitap okumuyordum; bütün gün yollardaydım. Artık entelektüellik filan da taslamıyordum. Modern yaşamın gerçekleri arasına gömülmüştüm. Modern yaşamın gerçekleri nedir derseniz... Bir kere ilki, bir şeyler satmak için durup dinlenmeksizin ve delicesine çırpınmaktır. Çoğu insan için bu, kendini satma biçimini alır -yani bir iş bulma ve onu elde tutma. Savaştan bu yana, adam sayısının iş sayısını misliyle aşmadığı tek bir işkolu duymadım. Bu, hayata tuhaf, rezil bir duygu katıyor. İnsan kendini, on beş yolcusu ve on dört can yeleğiyle batan bir gemide sanıyor. Acaba bunda özellikle modern olan bir taraf var mı? Ve bunun savaşla bir ilgisi var mı? Eh, sanki varmış gibi geliyor. Bu, mütemadiyen itişip kakışacağınız, bir başkasından kapmadan hiçbir şeye sahip olamayacağınız, birilerinin mutlaka işinize göz diktiği, gelecek ay kesin bir tensikat yapacakları ve

sizin de babayı alacağınız duygusu -yeminle söylüyorum, savaştan önceki eski hayatta, bunların bir teki bile yoktu.

Öte yandan, durumum çok da fena değildi. Az buçuk kazanıyordum, eh bankada da hâlâ kabarık sayılabilecek bir hesabım vardı, neredeyse iki yüz lira kadar. Velhasıl gelecek korkusu yaşamıyordum. Eninde sonunda düzenli bir iş bulacağımı biliyordum.

Ve gerçekten de, bir yıl kadar sonra, şans eseri bir tane buldum. Şans eseri diyorum, ama aslında dörtayak üstüne düştüm. Bende açlıktan ölecek göz yoktur. Sonunda düşkünlerevini de boylayabilirdim, Lordlar Kamarasını da. Tam orta karar bir tipimdir, sanki bir tür yerçekimi kanunuyla haftada beş pounda doğru meylederim. İş olduğu sürece, kendime ne yapar eder bir iş bulurum.

O sırada kağıt kıstırıcıları ve daktilo şeritleri satmaya çalışıyordum. Fleet Caddesindeki büyük bloklardan birine dalmıştım. Aslında gezgin satıcıların içeri girmesi yasaktı, ama ben asansörcüye, elimdeki bavulda sanki bazı numuneler varmış izlenimi vermeyi başarmıştım. Koridor boyunca yürüyüp, denemem salık verilen küçük bir diş macunu firmasının bürolarına bakınıyordum ki, öbür taraftan büyük bir işadamının geldiğini gördüm. Onun büyük bir işadamı olduğunu daha görür görmez anlamıştım. Bu büyük işadamlarını bilirsiniz, herkesten daha çok yer kaplar, daha yüksek sesle konuşur ve daha elli metre öteden duyulabilecek bir para kokusu salarlar, işte bu adam iyice yaklaştığında bir de ne göreyim! Sir Joseph Cheam değil miymiş? Tabii artık sivilleri çekmişti, ama yine de onu tanıdım. Sanırım bir iş konferansı ya da öyle bir şey için oradaydı. Peşinde de katip ya da sekreter veya işte öyle birileri vardı. Hani şu palto tutan cinsten görevliler. Gerçi üstünde palto malto yoktu, ama insana varmış gibi geliyordu. Hemen kenara çekildim. İşin tuhafı, yıllardır görmediği halde o da beni tanıdı. Ve daha da tuhafı, durup konuştu.

“Hey, sen! Seni daha önce görmüştüm. Adın neydi? Dilimin ucunda ama!”

“Bowling efendim. ASC’deydim.”

“Tamam. Centilmen olmadığını söyleyen çocuk. Burada ne işin var?”

Ona daktilo şeridi sattığımı söyleyebilirdim ve tabii ki bu her şeyin sonu olurdu. Ama, hani şu Allah söyletti derler ya, işte bana da öyle oldu. Dedim ki:

“Şey efendim, aslına bakarsanız, iş arıyordum.”

“İş mi? Hımmm. Bugünlerde de pek kolay bulunmuyor.” Beni bir iki saniye tepeden tırnağa süzdü. İki palto tutucu biraz geride sinmiş, duruyordu. Onun o kırlaşmış gür kaşlarına, düzgün burnuna, kırışmış ama hâlâ yakışıklı yüzüne, beni gözden geçirişine baktım ve o anda bana yardım etmeye karar verdiğini anladım. Bu zenginlerin ne acayip bir kudreti vardı! Ardında bendeleri, güç ve ihtişam içinde akıp giderken, aklına esip birden duran ve yol kenarındaki fakire bir sikke fırlatan bir imparatora benziyordu.

“Demek iş arıyorsun? Ne yaparsın?”

Yine içime doğdu. Böyle bir adama kendimi methetmemin hiç faydası yoktu. Doğruyu söylemeliydim. “Hiçbir şey efendim” dedim. “Ama doğrudan satış yapmak isterdim.”

“Satış mı? Hımmm. Bir bakalım, sana göre bir şey var mı? Pek emin değilim, ama.”

Dudaklarını yumdu. Bir, belki de yarım dakika kadar gayet derin bir şekilde düşünceye daldı. Tuhaf bir durumdu bu. Tuhaflığını o anda da kavramıştım. Onun kadar önemli biri -en az yarım milyonluk bir adamdı- durmuş, gerçekten de benim adıma düşünüyordu. Onu yolundan alıkoymuş ve en az üç dakikasını boşa harcatmıştım. Neden? Yıllar önce, şans eseri etmiş bulunduğum bir cümle yüzünden. Aklında yer etmiştim, o yüzden de iş bulmam için gereken o azıcık zahmete giriyordu. Aynı gün muhtemelen yirmi kişiyi kapının önüne koymuştu. Sonunda şöyle dedi:

“Sigorta şirketinde çalışmaya ne dersin? Her zaman güvenlidir. İnsanlar nasıl yemek yemek zorundaysa, sigorta da yaptırmak zorundadır.”

Sigorta şirketi fikrinin tabii ki üzerine atladım. Sir Joseph Uçan Semenderle “ilgileniyordu”. Onun kaç şirketle ilgilendiğini Tanrı bilir. Bendelerden biri, hemen oracıkta bulup buluşturduğu not defteriyle seğirtti ve Sir Joseph, ceketinin cebinden çıkardığı altın dolmakalemle Uçan Semenderdeki üst düzeylerden birine bir not yazıp bana uzattı. Ben teşekkür ettim, o dönüp gitti, ben de öbür tarafa doğru yollandım. Bir daha asla karşılaşmadık.

Eh, iş bulmuştum. Daha doğrusu iş beni bulmuştu. On sekiz yıldır Uçan Semender’liyim. Önce büro dışında çalışıyordum, ama şimdi Müfettiş ya da özellikle etkileyici olmak istediklerinde söyledikleri gibi Temsilci’yim. Haftada birkaç gün bölge ofisinde bulunuyorum, geri kalan zamanda etrafta

dolaşıp, yerel acentenin bildirdiği müşterilerle mülakatlar yapıyor, dükkanlarına veya diğer mülklerine değer biçiyor, ara sıra da kendi hesabıma birkaç poliçe kesiyordum. Haftada tam yedi papel kazanıyordum. Ve doğrusunu söylemek gerekirse, tüm hikayem de bu kadardı.

Geri dönüp baktığımda, aktif hayatımın on altı yaşımda sona erdiğini görüyorum. Benim için önem taşıyan her şey, o tarihten önce olup bitti. Ama yine de yeri geldi, söyleyeyim, o tarihten Uçan Semendere girişime kadar, yine de bir şeyler oldu -'örneğin savaş. Sonrası için ise... derler ki, mutlu insanların geçmişi olmazmış, sigorta şirketinde çalışanların da. O günden sonra hayatımda olay diyebileceğim hiçbir şey olmadı, iki buçuk yıl sonra, 23 yaşıma geldiğimde evlenmem dışında.

10

Ealing"de bir pansiyonda kalıyordum. Yıllar ağır ağır birbirini kovalıyordu. Aşağı Binfield aklımdan tamamen silinmişti. 8.15'te tabanları yağlayan ve iş arkadaşlarının ne yaptığım merak eden tipik, çalışkan bir genç kentliydim. Şirkette hakkımda oldukça iyi konuşuluyordu ve ben de hayatımdan memnundum. Savaş sonrası ortalığı kasıp kavuran başarı virüsüne az çok ben de tutulmuştum. O günlerin sloganlarını hatırlayın. İttir, çak, parçala, öğüt. Ya çıkarsın ya batarsın. Yukarıda herkes için yer var. Gerçekten iyiysen, ne yapıp eder yükselirsin. Tabii bir de, patronu tarafından sırtı sıvazlanan ücretlilerden ve voliyi vurmuş, başarısını filanca mektupla eğitim kursuna devam etmesine atfeden, sert çeneli yöneticilerden geçilmeyen reklam dergileri. Hepimiz nasıl da yutuyorduk; hatta bu tip şeylerin hiç hitap etmediği ben bile. Çünkü ben ne bir açıkgözdüm, ne de sefalet içinde yüzüyordum. Mizacım gereği ikisi de değildim. Ama zamanın ruhu buydu. Yüksel! Başar! Eğer düşen birini görürsen, üzerine bas ki, bir daha çıkamasın. Tabii bu yirmilerin başlarıydı, yani savaşın bazı etkileri unutulmuştu ve kriz henüz bizi yere sermemişti.

Boot'ta A sınıfı üyeliğim vardı, girişi yarım papel olan dans salonlarına ve yerel bir tenis kulübüne gidiyordum. Janti varoşlardaki bu tenis

kulüplerini bilirsiniz -küçük, ahşap pavyonlar, kötü kesimli beyaz flaneller içindeki genç adamların bir aşağı bir yukarı seğirtip, tamamıyla sosyete taklidi bir sesle “On beşe kırk” ya da “Avantaj” diye bağırdığı, yüksek dikenli tellerle çevrili alanlar. Tenis oynamayı öğrenmiştim, fena da dans etmiyordum ve kızlarla da aram iyiydi. Otuzuna merdiven dayamış, kırmızı yüzüm ve soluk sarı saçlarımla yine de o kadar fena görünmeyen genç bir erkektim. Üstelik o günlerde, savaşa gitmiş olmak sizin için hâlâ bir artı puandı. Ne o zaman, ne de bir başka sefer, bir centilmen gibi görünmeyi başaramadım; öte yandan bir taşra kasabasında büyümüş, küçük bir esnafın oğlu olduğum da söylenemezdi. Bu bakımdan, büro çalışanlarıyla orta kademe yöneticilerin iç içe geçtiği Ealing gibi karma bir yer, benim için biçilmiş kaftandı. Hilda’yı ilk kez tenis kulübünde gördüm.

O sırada yirmi dört yaşındaydı. Ufak tefek, ince, oldukça utangaç bir kızdı. Siyah saçları, zarif hareketleri ve kocaman gözleriyle ürkek bir tavşana benziyordu. Asla fazla konuşmayan, ama sürmekte olan bir sohbetin de kıyısında gezinen ve dolayısıyla dinlediği izlenimi veren insanlardandı. Ağzından bir söz çıkarsa da bu, son konuşanı tasdik mahiyetinde bir “Ah, evet, bence de öyle”den başka bir şey olmazdı. Tenisteki hareketleri çok zarifti, üstelik fena da oynamıyordu, ama aciz ve çocuksu bir havası vardı. Soyadı Vincent’ti.

Eğer evliyseniz bilirsiniz: kendi kendinize “Tanrım ben ne halt yedim?” dediğiniz anlar vardır. İşte Hilda konusunda bu lafı kaç kere ettiğimi Tanrı bilir. Ve dönüp de gerideki on beş yıla baktığımda, işte yine söylüyorum, Hilda’yla neden evlendim?

Tabii kısmen çok genç ve bir bakıma da güzel olduğu için. Bunun dışında tek söyleyebileceğim, benden o kadar farklı bir kökenden geliyordu ki, onun kim olduğunu anlamak benim için gerçekten çok zordu. Önce evlenir, sonra onu tanırdınız. Ama bir başkasıyla, örneğin Elsie Watersla evlenseydim, kimle evlendiğimi biliyor olacaktım. Hilda, benim sadece kulaktan dolma bildiğim bir sınıfa, yoksulluktan mustarip memur sınıfına mensuptu. Ailesinden kuşaklardır askerler, denizciler, katipler, İngiliz-Hintli kırması görevliler ve benzerleri yetişiyordu. Hiçbirinin, hiçbir zaman doğru dürüst parası olmamış, öte yandan bir teki de benim iş diyebileceğim herhangi bir şey yapmamıştı. Ne derseniz deyin, ama eğer benim gibi, Tanrı korkusu olan, ama çaya ibadetten daha çok değer veren bir dükkancı sınıfına mensup olsaydınız, bunda hafif züppece bir yan bulurdunuz.

Böyle bir şey şimdi başıma gelse beni zerrece etkilemez, ama işte o zaman etkiledi. Sakın beni yanlış anlamayın. Hilda'yla, bir zamanlar tezgahın arkasında durup hizmet ettiğim bir sınıfa mensup olduğu ve böylelikle toplumsal hiyerarşideki yerimi yükseltmek için filan evlenmiş değilim. Bütün mesele onu anlayamamamdan ve bu yüzden, o söz konusu olduğunda aptallaşmamdan kaynaklanıyordu. Ha, bir şey daha: bu beş parasız orta sınıf aile kızlarının, sırf evden kurtulmak için, pantolon giymiş her şeyle evlenmeye razı olduklarının kesinlikle ayırdında değildim.

Çok geçmeden Hilda beni ailesiyle tanıştırdı. Ealing'de hatırı sayılır bir İngiliz-Hintli kolonisi bulunduğunu o zamana kadar hiç fark etmemiştim. Hani, yeni bir dünya keşfetmek filan derler ya! İşte ben de tıpkı böyle olmuştum.

Bu İngiliz-Hint kırması aileleri bilmem bilir misiniz? Bunların evlerinin birinden içeri adım attığınız anda, yirminci yüzyılda ve İngiltere'de yaşadığınızı unutur, kendinizi seksenlerin Hindistan'ında bulursunuz. O havayı bilirsiniz. Tikagacından oyma mobilyalar, pirinç tepsiler, duvarlarda tozlu kaplan kafa-tasları, Trichinopoly puroları, son derece acı, kırmızı biber turşuları, güneş şapkalı birtakım adamların sararmış fotoğrafları, bildiğiniz varsayılan Hindustanice bazı sözcükler, bitmek tükenmek bilmeyen kaplan avı hikayeleri, 97'de, Poona'da, Smith Jones'a demişti ki'ler. Yani bu, sanki bir tür ur gibi, kendi başlarına yarattıkları küçük bir dünyaydı. Tabii bana son derece yeni ve bazı bakımlardan da ilginç geliyordu. Hilda'nın babası koca Vincent, yalnızca Hindistan'da bulunmakla kalmamış, Borneo ya da Sarawak gibi, şimdi hangisi olduğunu unuttum, daha uzak bir yere de gitmişti. Tam beklendiği gibi bir tipti, kafası tamamen dazlaktı, yüzü haşmetli bıyığının arkasında kaybolmuştu, kobralar, kemer kuşakları ve bölge tahsildarının 93'te söylediklerine dair sürüyle hikayesi vardı. Hilda'nın annesi ise öylesine renksiz bir insandı ki, onu, duvarda asılı duran solmuş fotoğraflardan biri sanabilirdiniz. Ailenin bir de Harold adlı, Seylan'da görevli bir oğlu vardı, ki Hilda'yla tanıştığım sırada, izin alıp memlekete dönmüş bulunuyordu. Ealing'in o izbe arka sokaklarından birinde, karanlık, küçük bir evleri vardı. Her zaman Trichinopoly purosu kokan bu ev, mızraklar, üfleçler ve vahşi hayvan başlarıyla öylesine doluydu ki, adım atacak yer yoktu.

Koca Vincent 1910'da emekliye ayrılmıştı ve o günden beri gerek kendisi gerekse karısı, zihinsel ya da fiziksel olarak, ancak bir çift kabuklu kadar hareket ediyorlardı. Ama belli ki, albaylar, yarbaylar, hatta bir de amiral yetiştirmiş olan bir aile o sırada beni çaktırmadan etkilemişti. Yolunu kaybetmiş bir ahmak nasıl davranırsa, işte biz de Vincentlarla birbirimize karşılıklı olarak öyle davranıyorduk. İş hayatından gelen insanların -bu ister şirket yöneticisi olsun, isterse kapıdan kapıya gezen satıcı-ne olduğunu bir bakışta anlarım. Ama bu subay-rantiye-memur sınıfıyla ilgili en ufak bir tecrübem olmamıştı ve bu ıskartalar karşısında el pençe divan durmaya biraz eğilimliydim. Onları, benim toplumsal ve entelektüel üstlerim yerine koyuyordum; onlar da beni, çok geçmeden turnayı gözünden vuracak, yükselen bir genç işadamı sanıyorlardı. İster denizaltı sigortalayın, isterse fıstık satın, bu tür insanlar için "iş" daima karanlık bir sırdır. Bu konuda tek bildikleri, onun, biraz da bayağıca para kazanmak olduğudur. Koca Vincent etkileyici bir biçimde benim "işadamlığımdan" söz etmeye başlamıştı -hiç unutmam, bir seferinde dili sürçmüş ve benim "alım-satım yaptığımı" söylemişti. Belli ki, iş dünyasında işveren olarak bulunmakla, kendi hesabına çalışan biri olarak bulunmak arasındaki farkı bilmiyordu. Kafasında, benim Uçan Semender'de olduğum ve bir terfi süreci sonunda, er ya da geç onun başına geçeceğim gibi müphem bir beklenti vardı. Yine kafasında, beşlik banknotlar için bir gün bana yanaşabileceğine dair bir imge daha bulunuyor olması da muhtemeldi. Harold'da olduğu ise kesindi. Bunu onun gözlerinden okuyordum. Aslında o andaki kazancımla Harold a borç verebilecek durumdaydım; eğer biraz daha yaşasaydı... Neyse ki, biz evlendikten birkaç yıl sonra, bağırsak iltihabı mıdır nedir, öldü de... Karı-koca Vincentlar da artık sağ değiller.

Her neyse, Hilda ve ben evlendik. Daha ilk andan itibaren evliliğimiz tamamen fasaryaydı. O zaman onunla niye evlendin? diyeceksiniz. Peki ama siz niye sizinkiyle evlendiniz? Böyle şeyler hepimize olur. Size, evliliğimizin ilk iki üç yılında ciddi ciddi Hilda'yı öldürme planları yaptım desem, inanır mısınız? Tabii insan böyle şeyleri asla uygulamaya kalkmaz, bunlar adeta bir tür, kurmaktan hoşlandığımız fantezilerdir. Ayrıca, karılarını öldüren herifler sonunda daima yakalanır. Siz istediğiniz kadar o anda başka bir yerde olduğunuzu ispatlayın, onlar yine de failin siz olduğunuzu mükemmelen bilir ve bir punduna getirip sizi enselerler. Bir kadının icabına bakıldığında, ilk şüpheli daima kocasıdır -bu da size,

insanların evliliğe gerçekte nasıl baktığını kenarından köşesinden anlatıverir.

İnsan zamanla her şeye alışıyor. Bir iki yıl sonra onu öldürme isteğim kalmadı, bunun yerini merak aldı. Bazı pazar günleri bütün bir öğleüzeri veya kimi günler işten sonra bütün gece, ayakkabılarım hariç üzerimdeki her şeyi çıkarmış olarak yatakta saatlerce yatıyor ve kadınları düşünüyordum. Neden böyleydiler, nasıl böyle oluyorlardı, bunu bilerek mi yapıyorlardı? Bazı kadınların evlendikten sonraki ani çöküşünü görmek gerçekten korkunçtur. Sanki sadece bunun için ayaktadırlar da, olur olmaz, tohumlarını döken bir çiçek gibi solarlar. Beni asıl mahveden ise, bunun işaret ettiği, hayata karşı takınılan tavırdaki kasvetti. Eğer evlilik yalnızca -kadının sizi kafese koyduktan sonra dönüp, “Seni orospu çocuğu, işte seni yakaladım, artık ben keyfime bakarken sen çalışacaksın,” dediği- açık bir madrabazlıktan ibaret olsaydı, bana bu kadar koymayacaktı. Ama durum bu değil. Onların istediği, keyif yapmak filan değil, mümkün olan en kısa yoldan orta yaşa kapağı atmak. Erkeğini sunağa yatırmak için verdiği zorlu savaş sonrası kadın gevşer ve tüm gençliği, güzelliği, enerjisi, yaşam sevinci bir gecede tükenir. Hilda’ya da böyle oldu. Nerede o bana göre göze çok daha hoş görünen -ve ben ilk tanıdığımda gerçekten de öyle olan- güzel ve zarif yaratık, nerede üç yıl sonraki bu çökmüş, harap olmuş, kılıksız orta yaşlı kadın? Tamam, inkar etmiyorum, sebep biraz da bendim, ama Hilda kimle evlenirse evlensin, aşağı yukarı aynı şey olacaktı.

Hilda’nın yoksun olduğu şey -bunu evlendikten aşağı yukarı bir hafta kadar sonra fark ettim- herhangi bir tür yaşam sevinci, herhangi bir şeyin katışıksız olarak kendisine ilgi duyabilme yeteneğiydi. Bir şeyi sadece canı istediği için yapmak, onun asla anlayamayacağı bir şeydi. Bu yoz orta sınıf ailelerin aslında neye benzediğine dair ilk dersimi, Hilda sayesinde aldım. Onların asıl gerçeği şudur ki, paralar suyunu çekince tüm canlılıkları da tükenir gider. Küçük emekli aylıkları ve cüzi ödeneklerle yaşayan -yani gelirleri artmak şöyle dursun, giderek azalan- bu gibi ailelerde, benim ailem bir yana, herhangi bir yanaşma ailesinden bile daha yoğun bir yoksulluk duygusu, daha bir kırıntıyı bile kemirme, üç kuruşu bile iki kere düşünerek harcama alışkanlığı vardır. Hilda bana sık sık, hatırladığı ilk şeyin, hiçbir zaman yeterli paranın olmamasına yönelik o iğrenç duygu olduğunu söylerdi. Tabii bu tür bir ailede paranın olmayışı, çocuklar okul çağına geldiğinde daha da korkunç bir hal alır. Sonuç olarak çocuklar,

özellikle de kızlar şöyle bir sabit fikirle büyüyorlardı: insan her zaman parasızdır, üstüne üstlük bundan dolayı bedbaht olmak onun görevidir.

İlk başta nohut oda bakla sofa türünden, daracık bir evde oturuyorduk ve benim aldığım ücretle şöyle böyle idare ediyorduk. Daha sonra, Batı Bletchley şubesine geçişimden sonra, durumumuz biraz daha düzeldi, ama Hilda'nın tutumu değişmedi. Hep o iç karartıcı para konusu. Süt faturası! Kömür faturası! Kira! Okul taksiti! Hepimizin hayatı "Gelecek hafta düşkünlerevine düşeceğiz!" duygusuna ayarlanmış, yaşayıp gidiyorduk. Üstelik bu Hilda'nın cimriliğinden ya da bencilliğinden kaynaklanmıyordu. Gönlümüzce harcayabileceğimiz birazcık paramız olduğunda bile, onu şöyle düzgün bir elbise edinmeye ikna edemezdim. Hilda, insanın parasızlık yüzünden kendi kendini mütemadiyen yiyip bitirmesi gerektiği duygusunu edinmişti. Sanki bir görev duygusuyla her yolu paraya çıkarıyordu. Ben böyle değilimdir. Paraya karşı daha proleterce bir tutumum vardır. Hayat şimdi, şu anda yaşanır ve eğer gelecek hafta hapı yutacaksak da, gelecek haftaya daha çoook vardır. Hilda'yı asıl dehşete düşüren, benim bu konuda kaygılanmayı reddetmemdi. Beni devamlı uyarmaya çalışırdı: "Ama George! Anlamıyorsun! Hiç paramız yok! Durum çok ciddi!" Şu ya da bu "ciddi" durum yüzünden dehşete kapılmaya bayılırdı. Ve son zamanlarda, bir şey için kahrolduğunda, sırtını kamburlaştırıp kolları göğsünün üstünde kavuşturma âdetini çıkarmıştı. Eğer Hilda'nın gün içinde kurduğu cümlelerin bir listesini çıkaracak olursanız, bunların toplam üç başlıkta toplandığını görürsünüz -"O kadar paramız yok", "Bu büyük bir tasarruf' ve "Bu parayı nereden buluruz bilemiyorum." Her şeyi olumsuz duygularla yapar. Örneğin kek mi yapacak, kek yaptığını düşünmez de, ne etsem de yumurtadan ve tereyağından kıssam diye düşünür. Diyelim ki, yatakta bir şeyler yapıyoruz, o anda bile tek düşündüğü hamile kalmamaktır. Sinemaya mı gitti, bilet fiyatını düşünerek sürekli kıvranır durur. Annem olsa, onun bu "sineğin yağını çıkaran" ve "yasak savan" ev idare etme yönteminden dolayı hasta olurdu. Öte yandan, Hilda'nın züppelikle hiçbir alakası yoktur. Bir centilmen olmadığım için beni bir an bile hor görmemiştir. Tam aksine, ona kalırsa ben alışkanlıklarımda fazlasıyla lordlar gibi davranıyordum. Hayatımızda bir kere bile, bir pastanede, garson kıza çok bahşiş bıraktığım için kulağım bükülmeden bir şeyler yememiştik. İşin tuhafı, son birkaç yıldır, gerek görünüşü gerekse hayata bakışı açısından olsun, benden çok daha fazla alt-orta sınıflı olmuştu. Tabii bütün bu "tasarruf' politikasının insanı bir yere götürdüğü filan yoktu. Hiçbir zaman da götürmemiştir.

Ellesmere Sokağı'ndaki tüm diğer insanlar kadar iyi ya da kötü durumdaydık. Ama yine de gaz faturası, süt faturası, tereyağının fiyatı, çocukların ayakkabıları, okul taksitleri diye diye içimiz içimizi yer ve hayata böyle devam ederdik. Hilda'yla oynanan bir tür oyundu bu.

29'da Batı Bletchley'e taşındık ve ertesi yıl, Billy dogmadan az önce, Ellesmere Sokağı'ndaki evin taksitlerini ödemeye başladık. Denetçi olduktan sonra, daha çok ev dışında kalma ve başka kadınlarla birlikte olma fırsatım oluyordu. Tabii ki, aldatıyordum -mütemadiyen değil, ama elime fırsat geçtikçe. İşin tuhafı Hilda kıskançtı. Çevredeki hiçbir şeye ilgi duymadığı için ondan bu tür bir davranış beklemiyordum. Ve bütün kıskanç kadınlar gibi, kendisinden umulmayacak derecede keskin zeka kıvılcımları saçtığı oluyordu. Hatta bazen beni öyle bir faka bastırırdı ki, arada bir kazara suçlu çıkmasam da mutlaka sanık sandalyesine oturtulmam alışkanlığını saymazsanız, insanın bunun ancak bir telepati eseri olduğuna inanası gelirdi. Yani aşağı yukarı her zaman şüpheli konumundaydım, oysa Tanrı biliyor ya, son birkaç yıldır -işin doğrusu beş yıldır- gerçekten masumdum. Tabii insan benim kadar şişmanlayınca masum kalıyor.

Velhasıl, şöyle bir etrafa bakacak olursak, evliliğimiz, Ellesmere Sokağındaki evliliklerin yarısından daha kötü değildi. Ayrılmayı ya da boşanmayı düşündüğüm zamanlar oluyordu, ama bizim hayat yolumuzda insan böyle şeyler yapmaz. Altından kalkamazsınız. Gün gelir mücadeleden de vazgeçersiniz. On beş yıl bir kadınla yaşadıktan sonra onsuz bir hayat düşünmek çok zordur. Çünkü o artık başka şeylerin de parçası olmuştur. Güneşteki veya aydaki şeylere de itiraz edebiliriz, ama acaba onları gerçekten değiştirmek istiyor muyuzdur bakalım? Tabii, bir de çocuklar vardı. Dedikleri gibi, çocuk bir "bağ"dır. Ya da bir ayakbağı.

Son yıllarda Hilda çok samimi iki arkadaş edinmişti: Mrs. Wheeler ve Miss Minns. Mrs. Wheeler duldu ve bence, karşı cinse dair korkulur fikirler besliyordu. Eğer odaya aniden dalacak olsam, suratının hemen hoşnutsuzlukla asıldığını fark ederdim. Solgun, ufak tefek bir kadındı, griye çalan, tozlu bir rengi vardı ve insanda öyle bir izlenim bırakırdı ki, onu bütün ömrü boyunca hep bu renkteymiş sanırdınız, oysa enerjisi korkunçtu. Hilda üzerinde kötü bir etkisi oldu, çünkü hafif farklı bir tonda da olsa, o da aynı "tasarruf etme" ve "idareten iş yapma" hastalıklarından mustaripti. Yalnız bunlar onda "başkalarının sırtından geçinmekten mutlu olma" biçimini almıştı. Daima, pazarlık ve bedava eğlence peşinde koşardı. Bu tür

insanlar için önemli olan, bir şeyi gerçekten isteyip istemedikleri değil, onu nasıl daha ucuza düşürebilecekleridir. Büyük mağazalar kalan mallarını ucuzluğa soktuklarında, Mrs. Wheeler daima kuyruğun en başında olurdu ve bütün bir gün tezgahın başında kan ter içinde pazarlık ettikten sonra hiçbir şey almadan çıkmak en büyük gururuydu. Miss Minns bir başka alemdi. Zavallı Miss Minns, onunki gerçekten acıklı bir durumdu. Otuz sekizlerinde, ince uzun, siyah parlak saçlı, iyi kalpliliği ve güvenilirliği yüzünden belli olan bir kadındı. Küçücük bir yıllık geliri veya buna benzer bir şeyi vardı, onunla geçiniyordu. Onun, Batı Bletchley'in, varoşları olmadan önce küçük bir taşra kasabası olduğu döneme ait, eski cemaatinden artakalan biri olduğunu düşünürdüm. Babasının bir rahip olduğu ve yaşadığı müddetçe onu ezim ezim ezdiği sanki her tarafından akıyordu. Daha evden kaçmayı bile beceremeden acuzeye dönen bu tür kadınlar, orta sınıfın özel bir yan ürünüdür. Zavallı Miss Minns, bütün kırışıklarına rağmen tıpkı bir çocuğa benzerdi. Onun için kiliseye gitmemek hâlâ müthiş bir serüvendi. "Çağdaş ilerleme" ve "kadın hareketi" gibi sözcükleri ağzından düşürmez, "kendini geliştirme" denilen şey için ne idüğü belirsiz bir özlem duyar, ama bu işe neresinden başlayacağına bir türlü karar veremezdi. Sanırım başlarda, Hilda'ya ve Mrs. Wheeler'a sırf yalnızlık yüzünden yanaştı, ama zamanla birbirlerinden hiç ayrılmaz oldular.

Ya bu üçünün bir arada olduğu zamanlar! Bazen onlara imrenesim gelirdi. Elebaşları Mrs. Wheeler'dir. Onları art arda sürüklediği budalalıklar saymakla bitmez. İster teosofi olsun, isterse beş taş oyunu, yeter ki, ucuz olsun. Aylarca, sağlıklı beslenme diye bir şeyin peşinden koştular. Mrs. Wheeler'ın eline bir yerlerden, sadece marul ve hiçbir maliyeti olmayan diğer şeylerle beslenmenin mümkün olduğunu ispat eden, *Radyan Enerji* diye, kullanılmış bir kitap geçmişti. Tabii Hilda bunun üzerine atladı ve derhal kendini açlıktan öldürmeye verdi. Bunu bana ve çocuklara da uygulamak istedi, ama şiddetle ayak diredim. Ardından telkinle tedaviye merak sardılar. Ondan sonra pelmanizme bulaşmak istediler, ama bir alay yazışmadan sonra, broşürleri bedavaya düşüremeyeceklerini anladılar -bu parlak fikir Mrs. Wheeler'a aitti. Ardından sıra, yarı pişmiş yemekleri, kuru otla doldurulmuş bir sandığa koyarak pişmeye devam etmesini sağlamaya geldi. Bunu, arı şarabı denilen, güya sıfır maliyetli -çünkü suyla yapılıyordu- iğrenç sıvı takip etti. Neyse ki, bir gazetede arı şarabının kanser yaptığını okudukları için bundan vazgeçtiler. Bundan sonra

az kalsın, fabrikaların çevresinde turlar düzenleyen kadın kulüplerinden birine katılıyorlardı, bereket Mrs. Wheeler'ın uzun hesapları sonucu, fabrikalarda ikram ettikleri bedava çayın üyelik ödentisini karşılamadığı ortaya çıktı da, bundan da vazgeçtiler. Derken Mrs. Wheeler, bir tiyatro derneği midir nedir, işte öyle bir topluluğun sahnelediği oyunlar için bedava bilet dağıtan biriyle ahbaplık peyda etti. Üçünün, saatlerce oturup tek kelimesini bile anlamadıkları gayet ağır oyunlar seyrettiğini bilirim -çıktıktan sonra oyunun ismini bile hatırlayamazlardı, kalıbımı basarım, ama kendilerini beleşten bir şey almış hissediyorlardı. Sonra sıra ruh çağırmaya geldi.

Mrs. Wheeler çok muhtaç durumda olan bir medyum bulmuştu, adam o kadar perişandı ki, seans başına on sekiz peniye razıydı; yani, kişi başı altı peniye öbür dünyaya bir göz atabileceklerdi. Herifi, bizim evde bir seansa geldiğinde gördüm. Gayet pejmürde halli, kart, hinoğlu hinin tekiydi ve bir alkol krizinin eşigindeydi. Holde pardösüsünü çıkarırken elleri o kadar titriyordu ki, sonunda iki büklüm oldu ve pantolonunun paçasından incecik muslinden yapılmış bir çile düşürdü. Onu kadınlar görmeden yerine tıkıştıracağım diye akla karayı seçtim. Kulağımda, bu ince muslini medyumdan ruh çıkartmakta kullandıkları kalmıştı. Tahminimce, hemen arkadan başka bir seansa yetişecekti. On sekiz peniye böyle bir gösteri kaçırılmazdı. Mrs. Wheeler'in son yıllardaki en büyük keşfi Sol Kitaplar Kulübü oldu. Sanırım Sol Kitaplar Kulübü haberleri Batı Bletchleye 36'da ulaştı. Hemen üye oldum ve galiba Hilda itiraz etmeden para harcayabildiğim tek olay bu oldu. Etiket fiyatının üçte birine kitap satın almakta bir hikmet görmüş olabilir. Bu kadınların ne yapacakları gerçekten belli olmuyor. Miss Minns bir iki kez kitapları gerçekten okumaya kalktı, ama öteki ikisi bunun farkına bile varmadılar. Sol Kitaplar Kulübü'yle doğrudan herhangi bir ilişkileri ya da onun ne olduğuna dair bir fikirleri yoktu -galiba Mrs. Wheeler başlarda onu, tren vagonlarında bırakılan ve bu yüzden de ucuza satılan kitaplarla ilgili bir şey zannetmişti. Ama ne olursa olsun, yetmiş altı penilik kitapları elli peniye veriyordu ya, "bundan iyisi can sağlığıydı." Sol Kitaplar Kulübü'nün bizim oradaki şubesi, arada bir toplantılar düzenler ve insanları konuştururdu. Mrs. Wheeler bu toplantılarda daima avenesiyle başı çekerdi. Genel her türlü toplantının müdavimiydi, yeter ki kapalı salonda olsun ve bedava girilsin. Üçü, testi gibi yan yana dizilip otururdu. Ne toplantının ne hakkında

olduğunu bilirlerdi, ne de buna aldırış ederlerdi. Tek bildikleri -özellikle Miss Minns'in- kendilerini bedava tarafından geliştirdikleriydi.

Evet, işte Hilda budur. Onun nasıl biri olduğunu anlamışsınızdır. Geniş anlamda alırsak, benden daha kötü olduğunu sanmıyorum. Yeni evlendiğimiz sıralarda onu boğmak istemiştim, ama zamanla alıştım ve aldırmaz oldum. Sonra da zaten şişmanladım ve duruldum. Şişmanlamaya 1930'da başlamış olmalıyım. Bu o kadar ani oldu ki, sanki bir gülle çarpmış ve içime girip orada kalmıştı. Bilirsiniz işte. Bir gece yatağa girersiniz, kendinizi hâlâ genç sanıyorsunuzdur, aklınız kızlarda ve başka şeylerdedir, sonra sabah bir de uyanır bakarsınız ki, meğer siz sadece, çocuklara pabuç almak için burnundan ter damlamaktan başka bir işe yaramayan, zavallı şişko moruğun tekiymişsiniz.

Şimdi sene oldu 38, yeryüzündeki bütün tersanelerde harıl harıl sonraki savaş için harp gemileri yapılıyor ve bir afişte tesadüfen gördüğüm bir isim, kim bilir kaç yıl önce içime gömmüş olmam gereken şeyleri ortaya saçıyor.

Üçüncü Bölüm

1

O akşam eve girerken, on yedi papelimi nasıl harcayacağıma hâlâ karar verememiştim.

Hilda, Sol Kitaplar Kulübü’nün toplantısına gidiyordu. Galiba Londra’dan konferans vermeye bir adam geliyordu, tabii Hilda’nın konferansın konusundan bihaber olduğunu söylemeye bile gerek yok. Ona, onunla birlikte geleceğimi söylemiştim. Genel olarak bakıldığında, konferanslara çok düşkün değilimdir, ama o sabah gördüğüm, trenin üstünden uçan bombardıman uçağıyla başlayan savaş görüntüleri doğrusu beni biraz düşündürmüştü. Olağan tartışmadan sonra, çocuklar erkenden yatağa gönderildi ve sekizdeki konferans için yer açıldı.

Islak, nemli bir akşamdı, salon hem soğuktu, hem de yarı karanlık. Burası Nonconformist ya da benzeri bir tarikata ait, on liraya kiralanabilen, çatısı sacla kaplı, ahşap, küçük bir yerdi. Her zamanki on beş, on altı kişilik kalabalık toplanmıştı. Platformun ön tarafında, konferansın konusunun “Faşizm Tehdidi” olduğunu ilan eden sarı bir plaka vardı. Bu bana hiç de şaşırtıcı gelmedi. Bir mimarlık bürosunda çalışan ve bu tür toplantılara başkanlık eden Mr. Witchett, konuşmacıyı alıp, “Mr. Falanca-filanca (adını unuttum), ünlü anti-faşist” diyerek -sanki “ünlü piyanist” der gibi- tek tek herkesle tanıştırdı. Konuşmacı kırk yaşlarında, koyu renk takım elbiseli, ufak tefek bir adamdı; dazlak kafasını bir tutam saç ile örtmeye çalışmış, ama becerememişti.

Bu tür toplantılar asla zamanında başlamaz. Belki son anda bir iki kişi daha gelir diye hep bir gecikme olur. Witchett masaya vurup da konuşmasına başladığında, saat sekizi yirmi beş geçiyordu. Kendisi

mülayim görünüşlü, pembecik, bebek yüzünü habire gülümsemelerle süsleyen bir adamdı. Galiba Liberal Parti nin yerel sekreteri, aynı zamanda da Semt Konseyi üyesi ve Anneler Birligi'nin hayali fenerli konferanslarında protokol şefiydi. Denilebilir ki, başkan olmak için doğmuştu. Ona, Mr. Fa-lanca-filanca ile tanışmaktan ve onu dinleyecek olmaktan ne kadar memnun olduğumuzu söylediğimizde, buna gerçekten inanıyordu. Ona her gözüm iliştiğinde, muhtemelen hâlâ bakir olduğunu düşünmeden edemiyordum. Küçük konuşmacımız bir deste not çıkardı, çoğu gazete kesikleriydi, bunları su bardağının dibiyle çakarak astı ve atışa geçti.

Hiç konferansa ya da genel toplantılara gider miydik? Neden gitmezdik? Niye giderdik? Falan, filan.

Gece boyu, aynı düşünce, arada bir aklımı kurcaladı durdu. Bunu niye yapıyorduk Tanrı aşkına? Böyle bir kış gecesinde, bunca insanın burada ne işi vardı? Salona şöyle bir göz gezdirdim. Ben arka taraftaydım. Bu tür kamuya açık toplantılarda, eğer mümkünse, daima arka sıralarda otururdum. Bunun aksi tek bir örnek hatırlamıyorum. Hilda ve takımı ise her zamanki gibi ön sıralara yerleşmişlerdi. Salon küçük ve loştu. Böyle yerleri biliyorsunuzdur. Çıralı çam duvarlar, paslanmış demir çatı ve paltonuzu çıkarmanıza engel olacak kadar cereyanlı bir hava. Küçük topluluğumuz platformun etrafını çevrelemiş vaziyette, nispeten aydınlıkta oturuyordu. Arkamızda otuz kadar boş sıra vardı. Bütün sandalyelerin oturacak yerleri toz içindeydi. Konuşmacının arkasındaki platformda, toz içinde örtülere sarınmış, şallar altındaki bir sandukaya benzeyen, kocaman, kare biçiminde bir lenduha duruyordu. Aslında bu bir piyanoydu.

Başlarda pek de dinlemiyordum. Konferansçı, görünüş olarak belki vasat biriydi, ama iyi bir konuşmacıydı. Beyaz bir yüz, gayet işlek bir ağız, sürekli konuşmaktan ileri gelen tarazlı bir ses. Tabii ki, Hitler'e ve Nazilere bindiriyordu. Söylediklerini can kulağıyla dinlemiyordum -*News Chronicle'da* her gün okuduğum şeylerdi- ama bir bir edip duran sesinden arada bir kulağıma takılan kimi sözcükler dikkatimi çekiyordu.

"Hayvani bir vahşet... İğrenç sadizm patlamaları... Kauçuk coplar... Temerküz kampları... Yahudilerin insafsızca katledilişi... Karanlık Çağa dönüş... Avrupa uygarlığı... Çok geç olmadan harekete geçmek... Tüm onurlu insanlar için alçalma... Demokratik ulusların ittifakı... Sıkı durmak...

Demokrasinin savunması... Demokrasi... Faşizm... Demokrasi... Faşizm... Demokrasi...”

Bu konuşma silsilesini bilirsiniz. Bu herifler, tıpkı bir gramofon gibi saatler boyu böyle öterler. Kolu çevir, düğmeye bas, ötmeye başlasın. Demokrasi, Faşizm, Demokrasi. Ama onu seyretmek bir biçimde ilgimi çekmişti. Beyaz yüzlü, dazlak kafalı, oldukça vasat, küçük bir adam, bir platforma çıkmış, slogan atıp duruyor. Ne yapıyor? Gayet açıkça ve gayet hesaplı bir biçimde nefret kışkırtıcılığı. Sizi faşist denen belirli yabancılardan nefret ettirmek için elinden gelen domuzluğu ardına koymuyor. “Mr. Falanca-filanca, ünlü anti-faşist” diye tanınmak tuhaf bir şey diye düşündüm. Anti-faşizm, tuhaf bir meslek. Bu adam hayatını, sanırım, Hitler’e karşı kitap yazarak kazanıyordu. Peki ama Hitler’den önce ne yapıyordu? Ve eğer Hitler giderse ne yapacaktı? Tabii bu soruları doktorlara, dedektiflere, fare avcılarına ve diğerlerine de uyarlamak mümkündü? Tarazlı ses sürüp giderken, bir başka düşünceyle çarpıldım. O, yaptığına inanıyordu. Hiçbiri numara değildi -ağzından çıkan her sözü hissediyordu. Dinleyenlerin içindeki nefreti harekete geçirmeye çalışıyordu, ama bu kendi hissettiği nefretin yanında hiçbir şeydi. Ağzından çıkan her slogan onun için Tanrı emriydi. Yarıp içini açacak olsanız, bulacağınız yalnızca “Demokrasi, Faşizm, Demokrasi” olurdu. Böyle bir insanı özel hayatta tanımak ilginç olurdu, ama acaba bir özel hayatı var mıydı? Yoksa işi gücü o platform senin, bu platform benim dolaşıp, nefret uyandırmaktan ibaret miydi? Belki rüyalarında bile yalnızca slogan görüyordu.

İzleyicileri, arka sıradan görebildiğim kadar görmeye çalışıyordum. Duruma bakılırsa, bizim (bu kez kendimi de katarak “biz” diyordum, çünkü kendim kalkıp gelmiştim) böyle bir kış gecesinde, buz gibi salonlarda toplanıp, Sol Kitaplar Kulübü’nün konferansçısını dinlememizin bir anlamı vardı. Bizler Batı Bletchley devrimcileriydik. İlk bakışta umut verici görünmüyordu. Seyircilere göz gezdirirken, onların ancak yarısının konuşmacının söylediklerini gerçekten anlayabildiği kafama dank etti, gerçi o bu arada konuyu Hitler’e ve Nazilere getirmiş saldırıp duruyordu. Bu yarım saatten fazla sürdü. Bu tür toplantılarda hep böyledir. Gelen insanları yarısının konuya dair en ufak bir fikirlerinin olmaması, değişmez bir kuraldır. Witchett, masasının arkasındaki sandalyeden, konuşmacıyı, keyiften ağzı kulaklarına varmış süzüyordu, yüzü pembe bir sardunyayı andırıyordu. Konuşmacı yerine oturur oturmaz, önceden hazırlamış olduğu

konuşmasına başlayacaktı -Melanezyalılar yararına yapılan hayali fenerli pantolon bağışı toplantısının sonunda yaptığı konuşma: “Teşekkürlerimizi sunarız -hepimizin düşüncelerine tercüman olmuştur- çok ilginçti -önümüze kafa yoracak pek çok şey koydu- insanı uyarıp kendine getiren bir akşamdı!” Ön sırada Miss Minns dimdik oturuyor, hafifçe bir tarafa eğdiği boynuyla kuşa benziyordu. Konuşmacı bardağın altından bir kağıt çekip çıkarmış, Almanya’daki intihar oranlarını gösteren istatistikleri sayıp döküyordu. Miss Minns’in ince, uzun boynunun görünüşünden, pek de mutlu olmadığı belliydi. Şimdi, bu durumda kendini geliştiriyor muydu, yoksa geliştirmiyor muydu? Ah, bir de bütün bunların ne hakkında olduğunu çıkarabilseydi! Hemen yanındaki, kızıl saçlı, ufak tefek kadın süveter örüyordu. Bir düz, iki ters, bir tane örmeden al, ikisini bir al. Konuşmacı, Almanların, vatana ihanet suçlamasıyla insanların başını nasıl kestiğini ve bazen celladın vuruşunun nasıl boşa gittiğini anlatıyordu, izleyicilerden bir kadın vardı, Konsey Okulu öğretmenlerinden, siyah saçlı genç bir kız. İşte o, ötekilerin aksine gerçekten dinliyordu, konuşmacıya diktiği iri iri açılmış gözleri ve bir karış açılmış ağzıyla, oturduğu yerde hafifçe öne doğru eğilmiş, ötekinin ağzından çıkanları sanki yutuyordu.

Onun hemen arkasında, emektar işçi Partili iki herif oturuyordu. Birinin çok kısa kesilmiş kır saçları, ötekinin ise tamamen dazlak bir kafası ve düşük bıyıkları vardı, ikisi de pardösülüydü. Bu tipleri tanırsınız. Fi tarihinden ben işçi Partilidirler. Hayatlarını harekete adamışlardır. Yirmi yıl boyunca işverenler tarafından kara listeye alınmış, bir on yılları da gecekondular için bir şeyler yapılsın diye Konsey’in başının etini yemekle geçmiştir. Ama ansızın her şey değişiverdi, yılların işçi Partisi artık önemli değildi. Kendilerini birden boğazlarına kadar dış siyasete batmış buldular: Hitler, Stalin, bombalar, makineli tüfekler, kauçuk coplar, Roma-Berlin ekseni, Halk Cephesi, anti-Komintern paktı. İşin içinden çıkamıyorlardı. Hemen önümde yerel

Komünist Parti teşkilatı oturuyordu. Üçü de çok gençti. İçlerinden birinin parası vardı ve Hesperides Emlak Şirketi’nde bir şeydi, aslında sanırım Crum moruğunun yeğeniydi. Öteki bankada memurdu. Ara sıra çeklerimi bozardı. Yuvarlak, çok genç, gayretli yüzü, bir bebeğinki kadar masmavi gözleri ve oksijenle açılmış gibi duran lepiska saçlarıyla, çok hoş bir delikanlıydı. Ancak on yedisinde göstermekle birlikte, sanırım yirmisindeydi. Ucuz mavi bir takım giymiş, saçlarına iyi giden parlak mavi bir kravat takmıştı. Bu üçünün yanında bir komünist daha oturuyordu. Ama

bu, öyle görünüyor ki, farklı tür bir komünistti, öyle alışıldık bir komünist değil de, Troçkist dediklerinden. Ötekiler onu beğenmiyordu. Fazlasıyla genç, çok zayıf, çok esmer, hırçın duruşlu bir delikanlıydı. Zeki bir yüzü vardı. Tabii ki Yahudiydi. Bu dördü, konferansı herkesten farklı dinliyordu. Soru sorma ânı geldiğinde, hepsinin birden ayağa fırlayacağı belliydi. Daha şimdiden kıpır kıpırdılar. Ve küçük Troçkist'in, ötekilerin önüne geçme telaşıyla içi içini yiyordu.

Konferansın somut sözcüklerini dinlemekten vazgeçmiştim. Ama dinlemenin birden fazla biçimi vardır. Bir an gözlerimi kapattım. Sonuç ilginçti. Yalnızca sesini duyduğum zaman, adamı daha iyi görür gibiydim.

İnsana, bu ses hiç durmaksızın bütün gece devam edecekmiş gibi geliyordu. İnsandan yapılmış bir tür laternanın, saatler boyu üzerinize boca ettiği propagandaya maruz kalmak gerçekten öldürücü bir şeydi. Tekrar tekrar aynı şey kafanıza kakılıyordu. Nefret, nefret, nefret! Haydi hepimiz birleşelim ve şöyle esaslı bir nefret edelim. Yine, sonra yine. İnsana, sanki kafatasına bir çekiç girmiş de, beynini dövüyormuş gibi geliyordu. Ama bir an geldi, gözlerim kapalı, durumu tamamen tersine döndürmeyi başardım. Şimdi ben onun kafatasının içindeydim. Bu tuhaf bir duyguydu. Bir saniye kadar onun içine girdim, sanki o bendim. O ne hissediyorsa, ben de aynını hissettim.

Onun gördüğü görüntüyü gördüm. Ve bu, hakkında konuşulabilecek türden bir görüntü değildi. Söylediği tek şey Hitler'in peşimizde olduğu, bizim de birleşmemiz ve esaslı bir nefret üretmemiz gerektiğiydi. Ayrıntıya girmiyor, gerisini herkesin kendine bırakıyordu. Oysa kafasında canlanan görüntü tümüyle farklıydı. Bu resimde, elinde bir İngiliz anahtarıyla bazı yüzleri dağıtıyordu. Elbette faşist yüzler. Bunu gördüğünü biliyordum. Onun içine girdiğim o bir iki saniyede görmüştüm bunu. Vur! Yüzünün tam ortasına! Kemikler yumurta kabuğu gibi dağılıyor ve bir saniye önce bir surat olan şey, flop diye bir ses çıkararak düşen bir çilek reçeli kavanozu gibi dağılıyordu. Geçir! Bir daha! Aklındaki buydu, uyuyup uyanıp bu resmi görüyor ve düşündükçe onu daha da çok seviyordu. Ve dağılan bütün yüzler faşistlere ait olduğu için, bu durumda hiçbir sakınca yoktu. İnsan bunu, onun sesinin tonundan anlıyordu.

Peki ama neden? En akla yakın açıklama, ölesiye korktuğuydu. Bugünlerde her düşünen insan, korkudan kaskatı kesiliyordu. Bu küçük adam da, diğerlerinden biraz daha fazla korkmasını sağlayacak kadar

öngörüye sahipti. Hitler peşimizde! Çabuk! Hepimiz, bütün İngiliz anahtarlarını alalım ve birleşelim, yeterince yüz dağıtırsak, belki onlar bizimkini dağıtamazlar. Toplanın, liderinizi seçin. Hitler siyah, Stalin beyazdır. Ama öbür türlü de olabilirdi, çünkü küçük adamın kafasında, Hitler de Stalin de aynıydı. Her ikisi de İngiliz anahtarlarını kapmış, yüz dağıtıyorlardı.

Savaş! Yeniden savaşı düşünmeye başladım. Yakındı, bu kesin. Peki ama savaştan kim korkar? Yani, bombalardan ve makineli tüfeklerden kim korkar? demek istiyorum. “Sen” dediğinizi duyar gibiyim. Evet, ben ve onları gören herkes. İçine battığımız dünya, bir nefret dünyasıydı, bir slogan dünyası. Renkli gömlekler, dikenli teller, kauçuk coplar. Elektriğin gece gündüz yandığı gizli hücreler, sizi uyurken gözetleyen dedektifler. Resmi geçitler, üzerine devasa yüzler resmedilmiş afişler, tapınma derecesinde kendilerini teslim ettikleri liderleri için haykıran milyonlarca insan ve alttan alta akan, ona karşı duydukları nefret. Bunların hepsi olacaktı. Yoksa olmayacak mıydı? Kimi günler bunun için “imkansız” diyordum, kimi günler ise “kaçınılmaz”. O gece, kesinlikle biliyordum ki, bu olacaktı. Küçük konuşmacının sesinden belliydi.

Yani belki de, bu küçük, cimri kalabalığın, böyle bir kış gecesi buraya tıkılıp bu tür bir konuşmayı dinlemesinde hakikaten bir hikmet vardı. İçimizden, konuşmanın tamamını anlayan ancak beş altı kişi çıkardı. Bunlar, muazzam bir ordunun ileri karakol gücüydüler. Uzgörüşlüler, batan gemiyi ilk terk eden farelerdi bunlar. Çabuk, çabuk! Faşistler geliyor! Anahtarı kapsana oğlum! Suratını dağıt, yoksa o şeninkini dağıtacak. Gelecekten o kadar korkuyorduk ki, boa yılanının boğazından içeri dalan tavşan gibi, gözümüz kapalı ona doğru kendimizi atıyorduk.

Peki İngiltere’ye faşizm gelirse bizim gibilere ne olacaktı? Gerçek şu ki, muhtemelen hiçbir şey fark etmeyecekti. Şu konuşmacıya ve izleyici sıralarındaki komünistlere gelince, bak işte onlar için çok şey fark edecekti. Kimin kazandığına bağlı olarak, surat dağıtanlar ya da suratları dağıtılanlar onlar olacaktı. Ama benim gibi sıradan ortalama insanlar, her zamanki gibi devam edecekti. Ama bu yine de beni ürkütüyordu -evet, ürkütüyordu, dedim. Konuşmacı susup oturduğunda, bunun nedeni üzerinde henüz düşünmeye başlamıştım.

On beş izleyiciden ne kadar alkış çıkabilirse, işte o kadar bir alkış yükseldi, ardından Witchett üzerine düşeni yerine getirdi ve daha Jack Robinson demeye fırsat kalmadan, dört komünist hep birlikte yerlerinden fırlamışlardı bile. İlk önce, bir on dakika kadar aralarında sıkı bir ağız dalaşına girdiler, diyalektik materyalizm, proletaryanın kaderi, Lenin 1918'de demişti ki gibi kimsenin hiçbir şey anlamadığı sözler havada uçuştu. Ardından, bir bardak su içen konuşmacı ayaklandı ve Troçkist'i yerinde kıvrandıran, ama öteki üçünü mest eden bir toparlama çekti, ama dalaşma gayri resmi olarak sürdü. Başka ağzını açan olmadı. Hilda ve ötekiler, daha konuşma biter bitmez toz olmuşlardı. Muhtemelen, salon kirası için para toplanır diye korkmuşlardı. Kızıl saçlı ufak tefek kadın elindeki şişi çıkarmaya çalışıyordu. Ötekilerin tartışması arasından, onun ilmekleri sayan fısıltısı duyuluyordu. Witchett, her konuşana gözlerini dikmiş oturuyordu. Halinden, her şeyi ne kadar ilginç bulduğu ve kimilerini aklına kaydettiği belliydi. Esmer kız, ağzı bir karış açık birbirine, bir ötekine bakıyor, yılların İşçi Partilisi, düşük bıyıkları ve kulaklarına kadar çektiği pardösüsüyle bir fok balığı gibi oturmuş, bu kıyametin neden koptuğunu düşünüyordu. Sonunda ben de kalkıp paltomu giymeye koyuldum.

Ağız dalaşı, küçük Troçkist'le lepiska saçlı çocuk arasında özel bir çekişmeye dönmüştü. Eğer savaş patlarsa, orduya katılmak gerekir mi gerekmez mi konusu üzerine tartışıyorlardı. Tam sıranın başına kadar ilerlemiş çıkıyordum ki, lepiska saçlı seslendi:

"Mr. Bowling! Buraya bakın. Eğer savaş çıksaydı ve elimize faşizmi topyekun olarak yere serme fırsatı geçseydi, savaşmaz mıydınız? Yani eğer genç olsaydınız demek istiyorum?"

Herhalde altmış yaşında olduğumu sanıyordu.

"Elbette savaşmazdım," dedim. "Geçen sefer bana yetti de arttı bile."

"Ama faşizmi yere sermek için!"

"Bırak şimdi faşizmi. Yeterince insan yere serilmedi mi zaten?"

Küçük Troçkist toplumsal vatanseverlik ve işçilerin ihanetiyle söze karıştı, ama ötekiler onun lafını ağzına tıkadılar.

"Ama sizin aklınızda 1914 var. O, yalnızca bir emperyalist savaştı. Bu kez farklı. Bakın. Almanya'da olanları duyduğunuzda, temerküz

kamplarını, Nazilerin insanları coplayışını, Yahudileri birbirlerinin yüzüne tükürmeye mecbur ettiklerini filan -tepeniz atmıyor mu?”

Zaten hep bu tepenin atması minvalinden giderlerdi. Geçen savaşta da aynı sözler kullanılmıştı. Gayet iyi hatırlıyorum.

“Benim havam 1916’da alındı,” dedim ona. “Siperin nasıl koktuğunu görünce, seninki de alınacak.”

Sonra birden onu ilk kez görmüş gibi oldum. Sanki o âna kadar onu fark etmemiştim.

Bu çok genç, gayretli yüz, masmavi gözleri, benimkine saplanmış bakışları ve kıtık rengi saçlarıyla, ancak yakışıklı bir öğrenciye ait olabilirdi. Ve bir an hakikaten gözleri yaşarmıştı! Alman Yahudilerine ilişkin duyguları o denli samimiydi! Ama doğrusu, onun ne hissettiğini gayet iyi anlıyordum. Çam yarması gibi bir delikanlıydı, muhtemelen bankanın futbol takımındaydı. Kafası da çalışıyordu. Bu Tanrı’nın unuttuğu varoşta, buzlu camdan bölmesinde hesap makinesine rakamları giren, banknot destelerini sayan, müdürün kıçını yalayan bir banka memuruydu. Hayatının çürüyüp gittiğini görüyordu. Ve bu süre içinde Avrupa’da kıyametler kopuyordu. Siperlerin üzerinde şarapneller patlıyor, toz duman arasından dalga dalga piyadeler akıyordu. Kimi yoldaşları büyük ihtimalle İspanya’da çarpışıyordu. Savaş diye tabii içi gidecekti. İnsan onu nasıl suçlayabilirdi ki? Bir an için, onun benim oğlum olduğu gibi tuhaf bir duyguya kapıldım, ki yıllara vurursanız pekala da olabilirdi. Ve haberci çocuğun, üzerinde İNGİLTERE ALMANYA’YA SAVAŞ İLAN ETTİ yazan afişi getirip astığı, hepimizin beyaz önlüklerimizle kaldırımlara fırlayıp bayram yaptığımız o sıcak ağustos gününü hatırladım.

“Dinle evlat,” dedim. “Her şeyi yanlış anlamışsın. 1914’te çok şerefli bir iş yaptığımızı sanan *bizdik.* Meğer değilmiş. Meğer sadece kanlı bir mahfilmiş. Eğer bir kez daha olursa, ondan uzak dur. Vücudunun neden kurşunlarla delik deşik olmasını isteyesin ki? Onu bir kıza sakla. Sanıyorsun ki, savaş kahramanlıktan ve Victoria madalyalarından ibarettir, ama değil. Bu aralar kimseye süngü tak emri gelmiyor, geldiğinde anlarsın. O zaman bir de bakarsın ki, hiç de kahraman mahraman değilmişsin. Tek bildiğin üç gündür uyumadığın, kokarca gibi koktuğun, korkudan altına doldurduğun ve ellerinin soğuktan tüfeğini tutamayacak kadar donduğudur. Ama bunların da zerre kadar önemi yoktur. Bütün mesele sonrasıdır.”

Tabii vız geldi, tırıs gitti. Beni demode buluyorlardı. Savaşa karşı risaleler dağıtan bir yerin kapısına da yakıştırıyor olabilirlerdi.

İnsanlar yavaş yavaş salonu boşaltıyordu. Witchett konuşmacıyı evine götürdü. Üç komünist ve küçük Yahudi beraberce yola düştüler, konu gene proletaryanın dayanışması, diyalektiğin diyalektiği, Troçki'nin 1917'de söyledikleriydi. Her şey aynıydı gerçekten. İslak, durgun, zifiri karanlık bir geceydi. Karanlıkta asılı yıldızlar gibi duran lambalar yolu aydınlatamıyordu. Uzaktan, High Caddesi'nden geçen tramvayların sesi geliyordu. Canım içki çekti, ama saat neredeyse on olmuştu ve en yakın pub yarım mil uzaktaydı. Ayrıca biriyle sohbet etmek istiyordum, ama bir pubda olamayacak türden bir sohbet. Beynim gün boyunca tuhaf bir biçimde çalışmıştı. Bu biraz çalışmamamdan kaynaklanmıştı, biraz da beni canlandıran yeni takma dişlerimden. Bütün gün geçmişi ve geleceği elekten geçirmiştim. Bizi bekleyen ya da beklemeyen kötü günlerden, sloganlardan, renkli gömleklerden, şaşı gözlü yaşlı İngiltere'yi yere sermek isteyen, havada da suda da gidebilecek Doğu Avrupalı adamlardan konuşmak istiyordum. Hilda ümitsiz vakaydı. Birden aklıma, gidip koca Porteous'a bir bakmak geldi. Kafadar bir adamdı, birlikte geç saatlere kadar otururduk.

Porteous, emekli bir özel lise müdürüydü. Kasabanın kilise yakınlarındaki eski mahallesinde ve neyse ki, evin alt kattaki odalarında yaşıyordu. Tabii ki, bekardı. Zaten o türü insan evli düşünemez. Gelip ev işlerini yapan kadın dışında, tek başına, yalnızca kitapları ve piposuyla yaşardı. Bilgili bir adamdı; Yunanca, Latince, şiir ve daha bir sürü şey bilirdi. Diyebilirim ki, eğer Sol Kitaplar Kulübü'nün yerel şubesi ilerleme'yi temsil ediyorsa, koca Porteous da Kültür'ü temsil ediyordu. Bunların her ikisinin de Batı Bletchley'de esamesi okunmazdı.

Koca Porteous'un gece geç saatlere kadar oturup okuduğu küçük odada ışık vardı. Ben ön kapıyı tıklatınca, her zamanki gibi dişlerinin arasında piposu, elinde kaldığı sayfayı unutmamak için arasına parmaklarını soktuğu kitabıyla ağır ağır geldi. Uzun boyu, dalgalı kır saçları, biraz solgun ve hülyalı, ama pekala bir oğlan çocuğuna da ait sanılabilecek narin yüzüyle, altmışlarına gelmesine rağmen çarpıcı bir görünüşü vardı. Bu özel liseli ve üniversiteli kimi adamların, son nefeslerini verene kadar bir delikanlı gibi görünmeyi nasıl becerdiklerine şaşarım. Bu belki de onların hareket ediş biçimleriyle ilgili bir şeydi. Koca Porteous'un, gri dalgaların süslediği

güzel başı hafifçe arkada aşağı yukarı ağır ağır bir gezinişi vardı ki, insan onun o anda bir şiire dalıp gittiğini ve etrafında olup bitenlerin farkında olmadığını düşünürdü. Üzerine adeta kakılmış gibi duran yaşama biçimini görmeden, ona bakamazdınız. Önce özel lise, ardından Oxford, sonra eski okuluna müdür olarak dönüş. Bütünüyle Latince, Yunanca ve kriket atmosferinde geçmiş bir yaşam. Her türlü teşrifatı bilirdi. Daima eski bir Haris tüvit ceket ile eski bir gri flanel pantolon giyer ve bunun "çok ayıp" bulunmasından pek hoşlanır, daima pipo içer ve sigarayı küçümserdi. Geceyarılarına kadar oturduğu halde, her sabah soğuk suyla yıkandığına kalıbımı basabilirim. Sanırım onun gözünde biraz görgüsüzdüm. Özel liseye gitmemiştim, Latince bilmiyor ve öğrenmek de istemiyordum. Bazen, benim "güzelliğe karşı duyarsızlığıma" esef ettiğini söylerdi, sanırım bu benim hiç eğitim almamış olmamın kibarca bir ifadesiydi. Yine de onu severdim. Bir kere içtenlikle konukseverdi, insanı her zaman hoş karşılar, buyur eder, saatlerce konuşur ve el altında daima içecek şeyler bulundururdu. İnsan bizimkisi gibi kadınlar ve çocuklar tarafından istila edilmiş bir evde yaşayınca, ara sıra bir bekarlık atmosferinde bulunmak iyi geliyor. Kitaplar, şiir ve Yunan heykelleri dışında hiçbir şeyin öneminin olmadığı ve Gotların Roma'yı yağmalamalarından bu yana söz etmeye değer hiçbir şeyin geçmediği biçimindeki klas Oxford duygusu da bazen insanı bayağı rahatlatıyor.

Beni ateşin hemen yanı başındaki eski, deri koltuğa buyur ederek viski-soda ikram etti. Oturma odasının pipo külleriyle lekelenmemiş halini bir kez olsun görmemiştim. Tavan neredeyse simsiyahtı. Küçük sayılabilecek bir odaydı, kapı, pencere ve şöminenin üstündeki bölüm hariç, duvarlar tabandan tavana kadar tümüyle kitapla kaplıydı. Şömine rafı, kendinden beklenen her şeyi bulunduruyordu. Yabani gül ağacından yapılmış, hepsi kir pas içinde bir sıra pipo, birkaç gümüş Yunan sikkesi, üzerinde koca Porteous'un kolejinin arması olan bir tütün tabakası ve bana Sicilya'da bir dağda kazıp çıkardığını söylediği, küçük, toprak bir lamba. Rafın üzerinde Yunan heykellerinin fotoğrafları asılıydı. Ortadaki, sanki otobüse yetişmek istermiş gibi öne çıkmış, başsız ve kanatlı bir kadın heykeli fotoğrafı, hepsinden büyüktü. Onu ilk gördüğümde, bilir bilmez, neden ona bir baş yapıp da yerine oturtmadıklarını söyleyişimin koca Porteous u nasıl dehşete düşürdüğünü hatırlıyorum.

Porteous, şömine rafındaki tütün tabakasından piposunu yeniden doldurmaya koyuldu.

“Bu yukarıdaki tahammül edilmez kadın, bir radyo seti aldı,” dedi. “Sanırım, hayatımın geri kalan bölümünü bu sesler içinde tamamlayacağım. Galiba yapılabilecek hiçbir şey yok. Hukuki duruma dair bir şey biliyor musun?”

Ona yapacak bir şey olmadığını söyledim. Onun, “tahammül edilmez” derkenki Oxford tarzına bayılıyordum ve 1938’de, evde radyo bulunmasına karşı çıkan birini bulmak beni güldürüyordu. Porteous her zamanki hülyalı haliyle, elleri ceket ceplerinde, piposu dişlerinin arasında, bir aşağı bir yukarı geziniyor, bir yandan da Atina’da Perikles döneminde, müzik enstrümanlarına karşı çıkarılan bir yasadan söz ediyordu. İşte onun tarzı budur. Daima yüzyıllarca önce olmuş şeylerden söz eder. Sizin her yoldan çıkmanızda da, sözü döndürüp dolaştırıp gene heykellere, şiire, Yunanlılara ve Romalılara getirir. *Kraliçe* Mary'den söz açacak olsanız, hemen üst üste üç sıra kürekli Fenike kadırgasını anlatmaya başlar. Asla modern kitaplar okumaz, hatta onların adlarını öğrenmeyi bile reddeder, *The Times* hariç gazetelerin yüzüne bakmaz ve hiçbir zaman fotoğraf çektirmemiş olmakla övünür. Keats ve Wordsworth gibi birkaç şair dışında, modem dünyanın -ve bu bakış açısından modern dünya, şu son iki bin yıldır- olmaması gerektiğini düşünür.

Ben şahsen modern dünyanın bir parçasıyım, ama onu dinlemekten zevk alıyordum. Rafların arasında dolanır, kah bir kitabı çeker, kah ötekini, arada küçük duman bulutları salarak bir parça okur, giderek Latinceden ya da bir başka dilden tercümeler yapar. Her şeye bir barış, bir hoşgörü havası hakimdir. Bütün bunlarda biraz müdürce bir şey vardır, ama her nasılsa insanı yatıştırır. Bunları dinlerken, tramvayların, gaz faturalarının ve sigorta şirketlerinin dünyasında değilsinizdir artık. Her baktığınız yerde tapınaklar ve zeytin ağaçları, tavus kuşları ve filler, arenada ağları ve üç çatallı zıpkınlarıyla bekleşen gladyatörler, kanatlı aslanlar ve haremağaları, kadırgalar ve mancınıklar, tunç zırhlara bürünmüş, atlarıyla askerlerinin kalkanları üzerinden dörtnala geçen generaller görürsünüz. Onun benim gibi bir hödükten bile hoşlanması hoştu. Ama işte her topluma uymak, şişmanlığın avantajlarından biridir. Ayrıca açık saçık hikayeler konusunda da ortak bir zeminde buluşuyorduk. Onun hoşlandığı tek modern şey bu hikayelerdi, ama beni onların modern olmadığına dair uyarmayı asla ihmal etmezdi. Konu bu tür hikayelere gelince evlenmemiş bir kız tavrı takınır ve anlatacağını daima örtük bir tarzda anlatırdı. Bazen bir Latin şairi çıkarır ve çoğunu karşıdakinin hayal gücüne bırakarak, müstehcen bir şiirini tercüme

eder ya da Roma imparatorlarının özel hayatlarına veya Ashtarot tapınaklarında nelerin olup bittiğine dair ipuçları verirdi. Anlaşılan bu Yunanlılarla Romalılar pek sağlam ayakkabı değildi. Koca Porteous'da, İtalya'da bir yerlerde bulunmuş öyle duvar resmi fotoğrafları vardı ki, görenin saçlarını dimdik ederdi.

İşten ve ev hayatından afakanlar bastığında, Porteous'a gidip sohbet etmek bana çok iyi gelirdi. Ama bu gece anlaşılan öyle olmayacaktı. Aklım hâlâ bütün gün ayak sürüdüğüm yerlerde geziniyordu. Tıpkı Sol Kitaplar Kulübü konuşmacısı gibi, Porteous'un söylediklerine de kendimi veremiyor, sadece sesinin tınısını duyuyordum. Ama konuşmacının sesi içime işlemişken, Porteous'unki kayıp gidiyordu. Çok sakin, çok Oxfordvariydi. Sonunda, tam bir konunun orta yerindeyken, dayanamayıp lafa girdim ve dedim ki:

“Söyleyin bakalım Porteous, Hitler hakkında ne düşünüyorsunuz?”

Koca Porteous, her zamanki ince, uzun ve müşfik haliyle dirseklerini şömine rafına, ayağını da ocak demirine dayamış konuşuyordu. O kadar şaşırdı ki, az kalsın piposunu düşürecekti.

“Hitler mi? Şu Alman şahıs? Sevgili dostum! Onu aklıma getirmiyorum bile.”

“Ama sorun şu ki, eğer işini bitiremezsek, o melun kendini hepimize fena hatırlatacak.”

Koca Porteous'un duruşunun bir parçası da asla şaşırmamak olduğu halde, hoşuna gitmeyen “melun” kelimesinden dolayı biraz ürktü. Ardından yine duman bulutları salarak, bir aşağı bir yukarı gidip gelmeyi sürdürdü.

“Ona dikkat etmek için hiçbir neden göremiyorum. Yalnızca bir serüvenci. Bu gibi insanlar gelir gider. Gelip geçici, kesinlikle gelip geçici.”

“Sanırım yanlış anladınız. Bu Hitler moruğu biraz farklı bir şey. Stalin de öyle. Bu herifler, eskiden olduğu gibi, sırf eğlence olsun diye insanları çarmıha gerdirip, kafalarını kestirtmiyorlar. Yepyeni bir şeyin peşindeler - daha önce hiç duymadığımız bir şeyin.”

"Sevgili dostum. Güneşin altında yeni olan hiçbir şey yok.”

Bu, Koca Porteous'un kuşkusuz en sevdiği deyişlerden biriydi. Herhangi yeni bir şeyin mevcudiyetini duymak bile istemez. Ona son zamanlarda olmuş herhangi bir şeyden söz edin, ânında size aynı şeyin kral filancanın

hükümranlığı döneminde de olduğunu söyleyecektir. Hatta bahsettiğiniz şey uçak bile olsa, Girit'te, Miken'de ya da işte öyle bir yerde, galiba böyle bir şeyler vardı, der. Ona, küçük konuşmacının konferansını dinlerken hissettiklerimden ve bizi bekleyen kötü günlerden dem vuracak oldum, ama beni dinlemedi bile. Sadece, güneşin altında yeni bir şeyin olmadığını söylemekle yetindi. Sonunda, rafların birinden bir kitap çekti ve milattan önce yaşamış, ancak Hitler'in ikiz kardeşi olması gereken bir Yunan tiranına dair bir pasaj okudu.

Tartışma biraz daha sürdü. Bütün gün birisiyle bunları konuşmak istemiştim. Komikti doğrusu. Aptal değilimdir, ama alim de değilimdir ve Tanrı biliyor ya normal zamanlarda, iki çocuklu, yedi pound haftalıklı, orta yaşlı bir aile babasından beklenmeyecek birtakım meraklarım da yoktur. Yine de, alıştığımız eski yaşam tarzının köklerinden biçildiğini görebilecek anlayıştaydım. Bunu hissediyordum. Savaşın yaklaştığını görebiliyordum, savaş sonrasını da; ekmek kuyruklarını, gizli polisi, ne düşünmeniz gerektiğini söyleyen megafonları. Üstelik bunda yalnız da değildim. Benim gibi milyonlarca insan vardı. Her yerde rastladığım alelade insanlar, publarda karşılaştığım tipler, otobüs şoförleri, teçhizat firmalarının doğrudan satış elemanları, hepsi dünyanın yanlış bir yöne gittiğinin farkındaydı. Ayaklarının altındaki zeminin ufalanıp dağıldığım hissedebiliyorlardı. Ve burada, bu bütün ömrünü kitaplar arasında geçirmiş ve gözeneklerinden çıkana kadar tarihe bulanmış bu bilgili adam, işlerin değiştiğinin farkında bile değildi. Hitler'in önemli olduğuna inanmıyor, ikinci bir savaşın yaklaştığını görmeyi reddediyordu. Her şey bir yana, son savaşa katılmadığı için bu konu onun düşünce dünyasına fazla girememişti -ona göre, Truva kuşatmasının yanında bu, zavallı bir gösteriydi. İnsan sloganlardan, megafonlardan ve renkli gömleklerden neden rahatsız olsundu ki? “Aklı başında insanlar böyle saçmalıklara iltifat etmezler!” deyip duruyordu. Hitler de Stalin de geçip gideceklerdi, ama koca Porteousun “ebedi hakikatler" dediği şeyler asla ölmeyecekti. Bu, kuşkusuz, her şeyin aynen onun bildiği gibi sürüp gideceğini söylemenin bir başka yoluydu. Kültürlü Oxfordlular, daima ve daima, kitaplarla dolu çalışma odalarında bir aşağı bir yukarı volta atacak, Latince mesellerden alıntılar yapacak, üzerinde armalar bulunan tütün tabakalarında muhafaza edilmiş iyi cins tütünler saracaklardı. Onunla konuşmanın gerçekten faydası yoktu. Keşke lepiska saçlı çocukla konuşsaydım, daha değişik bir sohbet olabilirdi. Her zamanki gibi, konuşma azar azar milattan önceye döndü. Sonra şiire

geçildi. Sonunda koca Porteous rafların birinden bir başka kitap çekti ve Keats'in "Bülbüle Şiir"ini okumaya başladı (yoksa tarlakuşu muydu - unuttum.)

Bildiğim kadarıyla, küçücük bir şiir bile çok uzaklara gider. Ama işin tuhafı, koca Porteous'un bu kez çok yüksek sesle okumasını istiyordum, iyi okuduğuna şüphe yoktu. Tabii ne de olsa öğretmenlikten alışkındı. Dolambaçlı rotası üzerindeki bir şeye yaslanır, piposu dişlerinin arasında, küçük duman bulutlan salarak ve sesi dizenin ritmine uygun biçimde yükselip düşerek okurdu. Şiirin onu bir biçimde canlandırdığını görebilirdiniz. Şiirin ne olduğunu veya ne işe yaradığını bilmem. O okurken de aslında onu dinlemezdim, yani sözcüklere kapılmazdım, ama şiirin tınısı zihnime bir tür sükunet salardı. Sonuç olarak şiiri severdim. Ama bu gece nedense işler yolunda gitmiyordu. Sanki soğuk bir rüzgar odayı doldurmuştu. Her şeyin saçmalık olduğunu düşünüyordum. Şiir mi? O da neymiş? Sadece bir ses, küçük bir hava esintisi. Üstelik makineli tüfeklere karşı da hiçbir faydası yoktu!

Onun kitap rafına yaslanışını seyrettim. Bu özel liseliler ne komik oluyor. Ne kadar büyüseler yine de öğrenciler. Tüm yaşamları, eski okulları, Latince, Yunanca ve şiir etrafında dönüyor. Birden, onun buraya ilk gelişimde de aynı şiiri okuduğunu hatırladım. Üstelik tıpkı şimdiki gibi okuyor, aynı yere gelince sesi ürperiyordu -büyülü pencereler mi ne, işte öyle bir şeyden söz eden yer. Ve yine acayip bir duygu çarptı beni. O *bir ölüydü.* Bir hayalet. Ona benzer herkes ölüydü.

Belki de yürürken gördüğümüz birçok insan ölüydü, insanın kalbi durmadan, öldüğünü söylemeyiz. Ama bu sanki biraz keyfi bir durum gibi. Nihayetinde, vücudun bazı organları çalışmayı sürdürüyor -örneğin saçlar yıllarca uzamaya devam ediyor. Belki de insan asıl beyin durduğunda, yeni bir fikri artık anlayamaz olduğunda ölüyor. İşte koca Porteous böyledir. Mükemmel bir eğitimi, mükemmel zevkleri vardır -ama değişmeye muktedir değildir. Daima aynı şeyleri söyler ve düşünür. Bu tür sürüyle insan vardır. İçten durmuş, ölü beyinler. Aynı dar şeritte bir öne bir arkaya salınır durur ve her seferinde hayaletler gibi biraz daha solarlar.

Bence, koca Porteous'un beyni muhtemelen Japon-Rus savaşı sıralarında durmuştu. Ve ne yazık ki, tüm nezih insanlar, tüm eline İngiliz anahtarı alıp da surat dağıtmak istemeyen insanlarınki de öyle. Nezihtiler ama beyinleri durmuştu. Artık kendilerini yaklaşmakta olan şeye karşı savunamazlardı,

çünkü burunlarının dibindeyken bile onu göremiyorlardı. İngiltere’nin asla değişmeyeceğini ve dünyanın da İngiltere’den ibaret olduğunu sanıyorlardı. Onun sadece gözden kaçmış bir yer, bombaların kazara ıskaladığı küçücük bir köşe olduğunu göremiyorlardı. Peki ama bu yeni tür Doğu Avrupalılar, sloganlarla düşünen ve mermilerle konuşan tornadan çıkmış, bu en ufak bir girintisi çıkıntısı olmayan adamlar kim oluyordu? Onlarla aynı pistteydik. Çok geçmeden bize yetişeceklerdi. Bu delikanlılar için Queensberry Markisi hiçbir şey ifade etmiyordu. Ve tüm nezih insanlar felce uğramıştı. Ortada sadece ölü adamlarla canlı goriller vardı. Arada bir şey yoktu.

Yarım saat kadar sonra, koca Porteous’u, Hitler’i hesaba katmak gerektiğine zerre kadar ikna edememiş olarak çıktım. Ürperen caddelerden eve doğru yürürken aklım hâlâ aynı düşüncelerle doluydu. O saatte tramvay işlemiyordu. Ev tamamen karanlığa gömülmüştü, Hilda uykudaydı. Takma dişlerimi banyodaki bir bardak suyun içine koyup pijamalarımı giydim ve Hilda’nın üzerinden atlayarak yatağın öbür tarafına uzandım. Kımıldadı ama uyanmadı, omuzları arasındaki kambur bana bakıyordu. Ne tuhaf, bazen, gece geç saatlerde, insanı ne karanlık düşünceler sarıyor. O anda Avrupa’nın kaderi bana kiradan da, çocukların okul taksitinden de, yarın işe gitmem gerektiğinden de önemli geliyordu. Hayatını kazanmak zorunda olan bir insan için böyle düşüncelere kapılmak açıkça budalalıktır. Ama bir türlü kafamdan atamıyordum. Renkli gömlekler ve makineli tüfek sarakaları gözümün önünden gitmiyordu. Uykuya dalmadan önce son hatırladığım şey, benim gibi bir adamın niye bunları düşünmesi gerektiğiydi.

2

Çuhaçiçekleri açmaya başlamıştı. Sanırım mart ayının bir yerlerindeydik.

Westerham'den geçmiş, Pudley'e doğru yol alıyordum. Hırdavatçıyla, dükkanı için bir ekspertiz, sonra da ikna edebilirsem, mütereddit olduğu hayat sigortası konusunda bir mülakat yapacaktım. Onun adını bize yerel acentemiz bildirmişti, ama son anda korkmuş ve altından kalkıp kalkamayacağına dair şüpheye düşmüştü. Dil döküp insanları ikna etmekte üstüme yoktu. Bunu sağlayan da şişmanlıktı. İnsanları neşeli bir haletiruhiyeye sokuyor, çek imzalamayı sanki zevkli bir olaymış haline döndürüyordu. Tabii farklı insanlara yanaşmanın farklı yolları vardır. Bazılarında bütün ağırlığı ek avantajlara verirsiniz, bazılarını ise ya karısı sigortasız ölecek olursa diye çaktırmadan endişeye sevk edersiniz.

Külüstür araba döne dolana alçak tepeleri aşıyordu. Tanrım, ne güzel bir gündü! Mart ayında böyle günler olur, sanki kış yorulup da birden mücadeleden çekilir. Oysa, hemen öncesinde genellikle "keskin" tabir edilen, yani gökyüzünün sert, soğuk bir maviye büründüğü ve rüzgarın ısırdığı havalarla boğuşmuştuk. Ardından rüzgar birden durdu ve güneş yüzünü gösterdi. Ortalık nasıl güzeldi anlatamam. Tatlı, sarı bir gün ışığı, tek bir yaprak kımıldamıyor, uzaklardan gelen hafif bir yel esintisi, taa

karşılarda yemyeşil tepelere yayılmış, kar lekesini andıran koyun sürüleri. Aşağı vadilerde tüten bacalar, kıvrıla kıvrıla yükselen ve yele karışan duman. Kendimi yola kaptırmıştım. Hava o kadar sıcaktı ki, insanın üstündekileri çıkarası geliyordu.

Yolun kenarında, otların çuhaçiçeklerini bastırdığı bir noktaya geldim. Burada toprak herhalde killiydi. Yavaşlayıp, yirmi yarda kadar ileride durdum. Hava kaçırılmayacak kadar güzeldi. Dışarı çıkıp bahar kokulu havayı içime çekmeli, eğer gelen giden yoksa bir iki Çuhaçiçeği koparmalıydım. Hatta, koca bir demet yapıp eve, Hilda'ya götürmek de aklımdan geçmedi değil.

Motoru durdurup dışarı çıktım. Bu külüstürü rölantide çalışır halde bırakıp çıkmaktan oldum olası hoşlanmam, hep çamurlukları silkeleyip düşüreceğinden ya da benzer bir şeyden çekinirim. Kaportayı açıp da motora bir bakan, karşısında eski Avusturya İmparatorluğu'nu görmüş gibi oluyordu, bütün parçalar birbirine iplerle bağlanmıştı, ama araba her nasılsa gidiyordu. İnsan bir makinenin nasıl olup da böyle aynı anda her yönde titreştiğine imkanı yok inanamazdı. Bir yerlerde okumuştum, yerin yirmi iki çeşit ya da daha fazla titreme hareketi varmış, işte tıpkı buna benziyordu. Eğer rölantide çalışırken arkadan bakacak olursanız, aynı hula-hula dansı yapan Hawaiili kızlardan birini seyreder gibi oluyordunuz.

Yolun kenarında, beş kol demiriyle demirlenmiş bir kapı vardı. Ona doğru yürüyüp şöyle bir yüklendim. Etrafta kimsecikler gözükmüyordu. Havanın alnıma çarparak daha bir ferahlık duygusu vermesi için şapkamı geriye doğru biraz yıktım. Çitin altındaki çimenlik tümüyle çuhaçiçeği doluydu. Kapının iç tarafında, birileri ya da belki bir serserinin yaktığı ateşin izleri duruyordu. Üstünden hâlâ incecik dumanı tüten bir küçük akkor yığını. Biraz ileride sumercimekleriyle kaplı küçük bir havuz vardı. Bahçeyi kışlık otlar bürümüştü. Arazi dik bir bayır halinde indikten sonra kalker bir düzlüğe geliyor ve orada bir kayın korucuğu bulunuyordu. Sanki ağaçlar yeni yaprakların saldığı bir tür buğuyla kaplıydı. Etrafa mutlak bir sessizlik hakimdi. Küller bile yerinden oynamıyordu. Uçak sesi şöyle dursun, öten bir tarlakuşu dışında en ufak bir ses yoktu.

Kapıya abanarak orada biraz daha durdum. Yalnızdım, tümüyle yalnız. Ben bahçeye bakıyordum, bahçe bana. Neler hissettiğimi anlayıp anlayamayacağınızı merak ediyorum.

Hissettiklerim son zamanlar için öylesine sıradışı kaçıyordu ki, söylediğimde aptalca bile gelebilir. Kendimi *mutlu* hissettim. Her ne kadar sonsuza kadar yaşamayacaksam da, kendimi sonsuza kadar yaşayacakmış gibi hissettim. Arzu ederseniz siz bunun, o günün baharın ilk günü olmasından ileri geldiğini söyleyebilirsiniz. Seks hormonları üzerindeki mevsimlik etkiler filan. Ama bence orada olan, bundan başka bir şeydi. İşin tuhafı, beni birden hayatın yaşamaya değer bir şey olduğuna ikna eden, çuhaçiçeklerinden ya da bayırdaki taze goncalardan çok, kapının yanındaki ateş kalmasıydı. Durgun bir günde odun ateşinin nasıl göründüğünü bilirsiniz. Tamamen yanıp ak küle dönmüş, ama hâlâ şeklini muhafaza eden odunlar ve külün altından akseden o parlak, kızıl ışıma. Kızıl korun daha da canlı görünmesi ilginçtir, insana canlı her şeyden daha büyük bir yaşam duygusu verir. Onda bir tür yoğunluk, bir titreşim, şimdi tam kelimelerini bulamayacağım bir şeyler vardır. Ama insana hayatta olduğunu hissettirir. Etraftaki başka her şeyi hissetmenizi sağlayan, resimdeki nokta gibidir.

Çuhaçiçeğinin birini koparmak için eğildim, ama koca göbeğimden dolayı ulaşamadım. Bunun üzerine dizlerimin üzerine çökerek koca bir demet topladım. Tavşankulağına benzeyen kıvrımlı yaprakları vardı. Neyse ki, etrafta beni gören kimse yoktu. Doğrulup çuhaçiçeği demetimi kapının direğinin üstüne koydum. Sonra içten gelen bir dürtüyle takma dişlerimi çıkardım ve seyrettim.

Eğer bir aynam olabilseydi, tamamımı görebilirdim, gerçi aslında neye benzediğimi zaten biliyordum. Artık giyilecek hali kalmamış, ringa kılçığı grisi bir takım elbise giyen, melon şapkalı, kırk beşlik bir şişko. Bir karım, iki çocuğum ve varoşta bir evim olduğu adeta üzerimden akıyordu. Kırmızı bir yüz ve haşlak, mavi gözler. Biliyorum, bana söylemeniz gerekmiyor. Ama takma dişlerime yerlerine oturtmadan önce son kez baktığımda beni çarpan, onların artık benim için mesele olmaktan çıktığıydı. Takma dişlerim bile benim için artık mesele değildi. Evet, şişmandım. Evet, kitap kurdunun beceriksiz kardeşine benziyordum. Evet, artık hiçbir kadın, karşılığında para almadan benimle yatağa girmezdi. Bunların hepsini biliyordum. Ama aldırmıyordum işte. Kadınları istemiyordum, hatta tekrar gençliğime dönmeyi bile istemiyordum. Tek istediğim yaşamaktı. Ve orada durmuş çuhaçiçeklerine ve çitin altındaki kızıl korlara bakarken, yaşıyordum. Bu insanın içinden gelen bir duygudur, sakindir, ama yine de alev gibidir.

Çitin epeyi aşağısında, sıklığıyla insanda üzerine basıp yürüme hissi uyandıran bir halıyı andıran, sumercimekleriyle kaplı havuz duruyordu. İnsanlar neden bu kadar budala yaratıklardır acaba? Vakitlerini türlü çeşitli ahmaklıklar peşinde koşarak harcayacaklarına, neden sadece gezinip etraflarına bakmazlar? Örneğin şu havuzu -ve içindekileri- alalım. Orada su kertenkeleleri, suyılanları, suböcekleri, mayısböcekleri, sülükler ve ancak mikroskopla görebileceğimiz, Tanrı bilir daha neler yaşıyordu. Yaşamlarının sırrı işte oracıkta, suyun içindeydi. İnsan bütün bir ömrü, hatta on ömrü, onları seyretmekle geçirebilir ve yine de, o bir tek havuzun bile dibine ulaşmış sayılmazdı. Ve bütün bunlar olurken, içinizi o harikuladelik duygusu kaplar, içinizde o tuhaf ateş yanardı. Aslında sahip olmaya değer tek şey buydu ve biz bunu elimizin tersiyle itiyorduk.

Ama ben itmiyor, istiyordum. En azından o an öyle düşünüyordum. Beni sakın yanlış anlamayın. Bir kere baştan söyleyeyim, çoğu Cockney'in aksine, "kır, mır" diye yanıp tutuşmam. Kırın böyle hissedemeyecek kadar yakınında büyüdüm. İnsanların kentlerde ya da varoşlarda yaşamasına engel olmak istemem. Bırakalım onlar yerlerinde kalsınlar. Ayrıca tüm insanlığın bütün zamanını etrafta dolaşıp çuhaçiçeği toplayarak geçirmesini öneriyor filan da değilim. Çalışmamız gerektiğinin farkındayım. Birtakım adamlar madenlerde ciğerlerini tükürdüğü ve bazı genç kızlar da daktilo başında ömür tükettiği için, birileri çuhaçiçeği toplamaya gidebiliyor. Kaldı ki, koca bir göbeğiniz ve sıcak bir eviniz varsa, çiçek toplamak istemezsiniz. Ama konu bu değil. Bahsettiğim, içimde doğan o duyguydu, her zaman olmayan, ancak ara sıra hissettiğim o duygu. Böyle bir duyguya sahip olmak iyi bir şey, biliyorum. Üstelik, böyle bir şey herkese iyi gelecek, ya da hemen hemen herkese. Hemen, köşeyi döner dönmez, oracıkta duruyor ve biz, hepimiz onun orada olduğunu biliyoruz. Şu makineli tüfekleri ateşlemeyi kesin! Her ne avlayacaksanız, bu avı durdurun! Sakin olun, nefesinizi salıverin, bırakın kemiklerinizden içeri birazcık barış sızsın. Ama faydasız. Hiçbirini yapmayız. Biz sadece aynı kanlı budalalıkları yapmaya devam ederiz.

Ve yeni savaş ufukta belirmişti. 1941 diyorlardı. Yani güneşin etrafında üç tur daha attıktan sonra dosdoğru onun içine vınlayacaktık. Tepemize yağan, siyah puro biçimli bombalar, Bren makinelilerinden fırlayan, aerodinamik mermiler. Ama bu beni özel olarak kaygılandırmıyordu. Bir kere savaşamayacak kadar yaşlıydım. Hava akınları filan da olacaktı kuşkusuz, ama onlar kimseyi öldürmezdi. Ayrıca bu tür bir tehlike olsa bile,

bu önceden gelip de insanın düşüncelerine girmezdi. Daha önce de defalarca söylediğim gibi, beni korkutan savaş değil, sonrasıydı. Hatta muhtemelen bu bile beni şahsen etkilemeyecekti. Benim gibi bir adamı kim n'apsındı? Siyasi bir şüpheli olamayacak kadar şişmandım. Kimse beni kauçuk bir copla ya da matrakla dövmeye kalkmazdı. Ben, polis gelip de dağılmalarını söylediğinde, kuzu kuzu dağılan ortalama bir insandım. Hilda'ya ve çocuklara gelince, onlar muhtemelen hiçbir şeyin farkına varmayacaklardı. Ama yine de korkuyordum. Dikenli teller! Sloganlar! Devasa yüzler! İnfazcının insanı arkadan vurduğu mantarla kaplı hücreler! Sırası gelmişken, bu asıl, entelektüel olarak benden daha cahil olanları korkutuyordu. Peki neden? Çünkü bu, size anlatmaya çalıştığım o şeye, o içinizde hissettiğiniz duyguya elveda anlamına geliyordu, isterseniz ona barış deyin. Ama barış derken savaşın olmayışını kastetmiyorum, ta içinizde hissettiğiniz barışı kastediyorum. Ve eğer kauçuk coplu delikanlılar bizi ele geçirirlerse, o ebediyen kaybolacak.

Çuhaçiçeği demetimi alıp kokladım. Aklıma Aşağı Binfield geldi. Yirmi yıl hiç hatırlamadıktan sonra, son iki ay içinde aklıma gelip durması tuhaftı. Ve tam o anda, yolun üst yanından gelen arabayı duydum.

Karnıma bir yumruk yemiş gibi oldum. Birden n'aptığımın farkına vardım. -Pudley'deki hırdavatçının envanterini gözden geçirmem gerekirken, çuhaçiçeklerinin peşinde koşuyordum. Daha da kötüsü, ya arabadakiler beni gördülerse? Elinde bir çuhaçiçeği demetiyle, melon şapkalı, şişman bir adam. Şişman adamlar Çuhaçiçeği toplamamalıdırlar, hele böyle göz önünde. Neyse ki, araba görüş alanına girmeden elimdekini çitin öte tarafına kaldırıp atmaya fırsat buldum. İyi ki böyle yapmışım. Araba, ancak yirmilerinde, bir sürü ahmakla doluydu. Beni görseler, nasıl tefe koyarlardı. Hepsi birden bana bakıyordu -size doğru gelen bir arabadaki insanların, size nasıl baktığını bilirsiniz- ve birden, onların şu anda bile ne yaptığımı tahmin edebilecekleri düşüncesiyle irkildim. En iyisi onları başka şeye inandırmaktı. Bir adam kır yollarında niye durup da arabasından çıkar? Gayet açık! Tam yanımdan geçerlerken, pantolon düğmelerimi çözüyormuş gibi yaptım.

Arabayı krank kullanarak çalıştırmam gerekti (çünkü marş artık basmıyordu). Ne garip, tam düğmelerimi iliklerken ve tüm dikkatimi öbür arabadaki genç ahmaklara vermişken, aklıma harika bir fikir geldi.

Aşağı Binfield'a gidecektim.

Neden olmasın? diyordum, arabayı üst vitese geçirirken. Neden gitmeyeyim? Beni durduracak ne vardı? Nasıl olmuştu da bunu daha önce akıl edememiştim? Aşağı Binfield’da sakin bir tatil -tam istediğim şey.

Sakın benim Aşagı'Binfield’a geri dönüp orada *yaşamak* filan gibi fikirler beslediğimi sanmayın. Hilda'yı ve çocukları terk edip, başka bir ad altında yeni bir hayat kurmanın hayalini filan da kuruyor değildim Bu tür şeyler ancak kitaplarda olur. Ama hiçbir şey beni gizlice Aşağı Binfield’a inip de orada tek başıma bir hafta geçirmekten alıkoyamazdı.

Sanki her şeyi kafamda önceden planlamış gibiydim. Param yettiği kadar kalabilirdim. Gizli hâzinemde hâlâ on iki papelim duruyordu. Ve on iki papelle, gayet konforlu bir hafta geçirilebilirdi. Yılda bir kez, o da genellikle ağustosta ya da eylülde aldığım, on beş günlük bir iznim vardı. Ama, eğer uygun bir hikaye uydurabilirsem -çaresiz bir hastalıktan ölmek üzere olan bir akraba veya ona benzer bir şey- şirketi, iznimi birer haftalık iki ayrı bölüm halinde kullanmaya ikna edebilirdim. Böylece, Hilda daha olup biteni anlamadan, tümüyle kendime ayıracağım bir haftam olurdu. Mesela mayısta, akdikenler çiçek açarken. Aşağı Binfield’da, Hilda’sız, çocuklarsız, Uçan Semender’siz, EIlesmere Sokaksız, ödenecek herhangi bir taksit ya da fatura telaşı olmadan, trafik gürültüsüz bir hafta -avare dolaşılacak ve kafa dinlenecek bir hafta!

Peki ama, Aşağı Binfielda gitmeyi neden istiyorsun? diyeceksiniz. Neden ille Aşağı Binfield? Oraya vardığımda ne bulmayı umuyorum?

Aslında hiçbir şey. Zaten asıl neden de bu. Ben barış ve huzur peşindeyim. Barış! Bir zamanlar Aşağı Binfield’da barış içindeydik. Size orada yaşanan, savaştan önceki eski yaşam tarzını anlatmıştım. Onu mükemmelmiş gibi göstermeye çalışmıyorum. Hatta daha ileri gidip, onun uyuşuk, boş, bitkisel hayat gibi bir hayat olduğunu bile söyleyebilirim. İsterseniz siz de, bizim şalgamlar gibi yaşadığımızı öne sürebilirsiniz. Ama şalgamlar patronlarının tehdidi altında yaşamaz, bir sonraki krizi ya da savaşı düşünerek geceyi uykusuz geçirmezler. Orada, barış bizim içimizdeydi. Kuşkusuz hayatın Aşağı Binfield’da bile değiştiğini biliyordum. Ama yerin kendisi değişmiş olamazdı. Binfield Konağının etrafındaki kayınlar, Burford Bendi’nin alt tarafındaki tali yol, pazaryerindeki at yalağı yerinde duruyordu. Sadece bir haftalığına oraya dönmek ve o duyguyu doyasıya içime çekmek istiyordum. Bunda bir parça, çöle inzivaya çekilen Doğulu bilgeleri andıran bir taraf vardı. Ve işlerin

gidişatına bakılırsa, önümüzdeki birkaç yıl içinde çöle inzivaya çekilen bir sürü insan olacaktı. Ortalık, koca Porteous'un anlattığı şu antik Roma dönemindekine dönecekti, hani o kadar çok münzevi vardır ki, her mağaranın önünde bir de bekleyenler listesi asılıdır.

Orada bütün gün oturup yere bakacak değildim. Sadece kötü günler gelmeden önce soğukkanlılığıma kavuşmak istiyordum. Ama, hiç hayatiyetini tümüyle kaybetmemiş biri, kötü günlerin geleceğini bekler mi? Daha ne olacağını bilmiyorduk ama, bir şeylerin yaklaştığını biliyorduk. Belki bir savaş çıkacaktı, belki de bir ekonomik kriz -kötü bir şeyler olacaktı, ama ne? Bilmiyorduk. Yalnız bu gidişat baş aşağı bir gidişattı. Ya mezarda son bulacaktı ya da lağım çukurunda, ama hangisi? Bilmiyorduk. Eğer insanın içinde gerekli duygular yoksa, bu tür şeylerle başa çıkamaz. Oysa, savaştan sonraki yirmi yıl içinde hepimiz bir şeyleri yitirmiştik. Bu sanki son damlasına kadar sıkıp tükettiğimiz bir tür hayat iksiriydi. Bütün bu köpürüp sönmeler. Bir parçacık para için bu bitmek bilmeyen koşuşturma. Otobüslerin, bombaların, radyoların, telefonların susmak bilmeyen gürültüsü. Tümüyle yıpranmış sinirler, içi boşalmış kemikler.

Gaza bastım. Aşağı Binfield'a gitmenin düşüncesi bile bana iyi gelmişti. Bilirsiniz canım. Havasızlıktan daralmışken, sanki birden soluklanmış tim. Hani büyük denizkaplumbağaları vardır, burun deliklerini kapatıp yukarı doğru yüzer ve çıkıp akciğerlerini havayla doldurduktan sonra tekrar dalıp deniz yosunlarının ve ahtapotların arasına katılırlar. Hepimiz bir çöp kutusunun dibinde havasızlıktan daralmış sürünürken, ben yukarı çıkmanın bir yolunu bulmuştum. Aşağı Binfield'a dönmek! Külüstür, yapabileceği maksimum hıza, yani saatte kırk mile çıkana kadar ayağımı gaz pedalından çekmedim. Araba, sanki çanak çömlek parçalarıyla dolu teneke bir tepsi gibi tıngırdıyordu ve bu gürültünün arkasına sığınarak şarkı söylemeye başladım.

Birden Hilda'yı hatırladım ve o anda, sanki süt kabına düşmüş bir sinek görmüşe döndüm. Bu beni kendime getirmeye ve hızımı yirmi mile düşürmeme yetti.

Tabii onun olanı biteni er ya da geç anlayacağına kuşku yoktu. Ağustosta bir haftalık tatil konusunu fazla şüphelendirmeden yutturabilirdim. Firmanın bu yıl sadece bir hafta izin verdiğini söylerdim, olur biterdi. Bu konuda muhtemelen fazla dır dır etmezdi, çünkü böylelikle tatil masraflarını kısmış olacaktık. Çocuklarsa, deniz kıyısında her halükarda bir

ay kalıyorlardı, yani onların da bir kaybı yoktu. Sorun, mayısta ortadan kaybolacağım bir hafta için uygun bir mazeret bulmaktı. Hiçbir şey söylemeden ortadan kaybolamazdım. En iyisi ona epey önceden, Nottingham, Derby, Bristol ya da yeterince uzak bir başka yere, özel bir görevle gönderileceğimi söylemekti. Eğer bunu iki ay önceden söylersem, bir şey saklamaya çalışıyormuşum gibi olmazdı.

Ama er ya da geç anlayacaktı. Bu konuda Hilda'ya güvenin! İnanmış gibi görünerek başlar, sonra o sessiz ve inatçı tarzıyla, insanın Nottingham'a, Derby'ye, Bristol'e ya da işte her neresiyse oraya, adımını bile atmadığını ortaya çıkarıverir. Bunu nasıl becerir bilinmez. Ne azim! Ortaya attığınız mazeretteki tüm zayıf noktaları iyice ortaya serene kadar hiç sesini çıkarmaz, sonra birden, ağzınızdan kaçan bir dikkatsiz söz üzerine, başlar yüklenmeye. Aniden önünüze birden koca bir dosya konur. “Geçen cumartesi gecesi nerdeydin? Yalan söyleme! Bir kadınla beraberdin! Şu saçları görüyor musun? Onları, ceketini fırçalarken buldum. Bak, iyi bak! Benim saçlarım bu renk mi?” Şenlik başlamıştır. Tanrı bilir, bu sahne bizim evde kaç kez yaşandı? Kadın konusunu bazen tutturur, bazen tutturamaz, ama nihai sonuçlar hep aynıdır. Artık haftalarca dırlanır. Evde münakaşasız bir tek yemek yenmez -çocuklar neler olup bittiğinin hiç farkında değillerdir. Tabii en talihsiz durum ona gerçeği söylemem ve o bir haftayı neden ve nasıl geçirdiğimi anlatmam olurdu. Bu durumda artık bana mahşerde bile inanmazdı.

iyi de, ne diye kaygılanıyordum? Daha önümüzde sürüyle zaman vardı. Bir şeyin olmadan öncesiyle olduktan sonrası çok farklıdır. Gaza yeniden yüklendim. Aslında bir fikrim daha vardı, hatta ilkinden daha iyi bir fikir. Mayısta gitmeyecektim. İri tatlı su balığı av mevsiminin başladığı, haziranın ikinci yarısında gidecek ve balık avlayacaktım!

Neden olmasındı ki? Madem barış istiyordum, al sana barış, balık tutmaktan büyük barış mı olurdu? Tam o anda aklıma öyle müthiş bir fikir geldi ve beni yerimden zıplattı ki, az kalsın direksiyona hakimiyetimi kaybediyordum.

Gidip Binfield Konağının havuzundaki koca sazanı avlayacaktım!

Bir kez daha. Neden olmasın? Bütün hayatımızı, yapmak istediğimiz şeylerin yapılamaz şeyler olduğunu düşünerek tüketmemiz yeterince tuhaf değil miydi? O sazanları neden avlamayacaktım ki? Ama yine de, daha bu

cümleyi kurar kurmaz, size de bu, sanki imkansız, asla olamayacak bir şey gibi gelmedi mi? Bana öyle geldi, hatta şimdi bile öyle geliyor. Hani rüyanızda, mesela bir film yıldızıyla yatarsınız ya da dünya ağırsiklet boks şampiyonu olursunuz. İşte bu iş bana sanki öyleymiş gibi geliyordu. Oysa aslında imkansız falan olmadığı gibi, oldukça da olasıydı. Olta takımı kiralanabilirdi. Binfield Konağı nın şimdiki sahibi kimse, herhalde biraz para karşılığı izin verirdi. O havuzda avlanabilmek için günde beş liraya bile kıyardım. Ama muhtemelen ev hâlâ boştu ve havuzun varlığını bilen de kimse yoktu.

Gözümde, orada, ağaçların arasında, yıllardır durmuş beni bekleyen, o loş yer canlandı. Ve suda usul usul kımıldanırken hâlâ ışıyan o koca gövde. Tanrım! Eğer otuz yıl önce o büyüklükteyseler, şimdi kim bilir nasıl olmalıydılar?

3

O Cuma Haziran'ın on yedisi ve iri tatlı su balığı av mevsiminin ikinci günüydü.

Firmayı ayarlamakta hiçbir güçlük çekmedim. Hilda'ya gelince, ona da gayet düzgün ve inandırıcı bir hikaye uydurdum. Sözde Birmingham'da olacaktım, hatta son anda kalacağım otelin adını bile söyledim: Rowbottom's Oteli. Adresi, güya daha önce orada birkaç kez kaldığım için biliyordum. Ama, aynı zamanda onun bana, Birmingham'a yazmaya kalkmasını da istemiyordum, ki bir haftalık bir ayrılıkta pekala mümkündü. Bir kez daha düşündükten sonra, Glisso Yer Cilaları için çalışan genç Saunders'a sırrımı kısmen çıtlatmaya karar verdim. Bana Haziran'ın on sekizinde Birmingham'dan geçeceğini söylemişti, ben de ona yolda durup, Rowbottom's Oteli'nden, Hilda'ya benim önceden yazıp hazırlamış olduğum bir mektup atacağına söz verdirdim. Bu, her an çağrılabilecegimi, dolayısıyla bana yazmamasını söyleyen bir mektup olacaktı. Saunders meseleyi çaktı ya da çaktığını sandı. Bana göz kırpıp, yaşıma göre müthiş olduğumu söyledi. Hilda hikayeye inandı. Fazla soru sormamıştı, daha sonra şüphelense bile böyle bir mazeret biraz su kaldırabilirdi.

Westerham’den geçtim. Harika bir haziran sabahıydı. Tatlı bir meltem esiyor, karaağaçların tepeleri güneşte hafifçe eğiliyor, küçük, beyaz bulutlar, beyaz kuzucuklar gibi gökyüzünde oradan oraya geziniyor ve gölgeleri aşağıdaki yeşilliğe düşüyordu. Westerham’den uzaklaşırken, karşıma elma yanaklı ve bisikletli bir Wall’s Dondurmaları görevlisi çıktı; öyle bir ıslık çalışı vardı ki, insanın aklında yer ediyordu. Birden kendi getir-götürcü çocuk olarak çalıştığım zamanlan hatırladım (gerçi bizim o günlerde pedal çevirmeden yol alan bisikletlerimiz yoktu ama). Hemen durdurup bir dondurma satın aldım. Tarlalardaki samanları biçmiş, ama henüz kaldırmamışlardı. Uzun, parlak diziler halinde güneşin alnında kuruyorlar ve kokuları benzinle karışarak yolun ilerlerine doğru yayılıyordu.

Tatlı bir on beşliğin yanından geçtim. Sabahın dinginliği insana rüya gibi geliyordu. Havuzların üzerinde ördekler uçuyordu, sanki patlayıncaya kadar doymuş gibi bir halleri vardı. Nettlefield’da, yani Westerham”in arkasındaki küçük köyde, yeşilliklerin arasından kır saçlı, kırlaşmış pos bıyıklı, beyaz önlüklü bir adam fırlayıp yol ortasında bitti ve dikkatimi çekmek için birtakım işaretler yapmaya başladı. Tabii bu yolda arabamı tanırlardı. Hemen kenara çekip durdum. Köyün her şey satan tek dükkanını işleten Mr. Weaver’di bu. Hayır, hayat sigortası filan istemiyordu, dükkanını da sigortalatmayacaktı. Bozuk parası kalmamıştı da, acaba ben de bir gümüş lira bulunur mu diye soracaktı. Nettlefield’da hiçbir zaman bozuk para bulunmaz, hatta pubında bile.

Yoluma devam ettim. Buğdaylar neredeyse insanın beline geliyordu. Yeşil ipek bir halı gibi uzanan ve rüzgarla hafifçe kırışan tepeleri dolana dolana inip çıktım. Kadın gibi, diye geçti aklımdan. İnsanın içinden üzerine uzanıp yatmak geliyor. Az ötede, yolun ikiye ayrılacağını ve sağa dönünce Pudley’e, sola dönünce Oxford’s gidileceğini gösteren tabelayı gördüm.

Hâlâ normal rotamdaydım, firmanın deyimiyle, “bölgemin” içindeydim. Aslında batıya gideceksem, normal olanı, Uxbridge Yolu’ndan giderek Londra dışına çıkmamdı. Ama bir tür içgüdüyle her zamanki yolumdan gidiyordum. İşin aslı şu ki, bütün bu meseleden dolayı biraz suçluluk duyuyordum. İstediğim, Oxfordshire’a yönelmeden önce, adamakıllı uzaklaşmış olmaktı. Ama gerek Hilda, gerekse firma için her şeyi ince ince ayarladığım halde ve cebimdeki on iki lirayla arka bagajdaki bavula ragmen, kavşağa yaklaştıkça gerçekten de içimi bir “her şeyi bir kenara fırlatıp atıverme” isteği kapladı -bunun beni ele geçirmesine izin

vermeyeceğimi biliyordum, ama olsun. Bana öyle geliyordu ki, normal rotamda kaldığım sürece, kanun dairesinde de kalmış oluyordum. Hâlâ çok geç değil, diye geçti aklımdan. Saygıdeğer şeyler yapmak için hâlâ vakit var. Örneğin direksiyonu Pudley'e kırabilir, sözgelimi Barclay's Bank müdürünü (bizim Pudley acentemizdi) ziyaret edebilir ve yeni açılan herhangi bir işyeri var mı yok mu, öğrenebilirdim. Hatta geri dönüp Hilda'ya koşar ve bütün bu entrikayı başlamadan bitirebilirdim.

Köşeye yaklaştıkça hızımı azaltıyordum. Bu işe girişecek miydim, girişmeyecek miydim? Bir saniye kadar bir süre için gerçekten de vazgeçtim. Ama hayır! Klaksona asıldım ve direksiyonu batıya, Oxford yoluna doğru kırdım.

İşte başarmıştım. Artık yasak zeminlerdeydim. Aslında, beş mil kadar sonra, eğer istersem, tekrar sola dönüp Westerham'e gidebilirdim. Ama o sırada batıya doğru ilerliyordum. Daha doğrusu uçuşa geçmiştim. Ve işin tuhafı, Oxford yoluna çıkışımın üzerinden daha pek az zaman geçmişti ama *onların* her şeyi öğrendiğinden tümüyle emindim. *Onlar* derken bu tür seyahatleri onaylamayan ve ellerinden gelse beni engelleyecek olanları kastediyorum -yani demek oluyor ki, herkesi.

Üstüne üstlük bir de, çoktan peşime düştüklerine inanmaya başlamıştım. Hem de hepsinin, bütün takımın. Takma dişli ve orta yaşlı bir adamın, çocukluğunun geçtiği yerde sakin bir haftayı neden gizlice geçirmek zorunda olduğunu anlamayan tüm insanlar. Bir yandan da çok iyi anlayan, o kadar ki, önüne geçmek için yeri göğü birbirine katabilecek olan, o iğrenç düşünceli orospu çocukları. Hepsi izimdeydi. Arkamdaki yolda sanki koca bir ordu ilerliyordu. Onları galiba akıl gözümle görüyordum. En önde, tabii ki Hilda vardı, peşi sıra çocuklar geliyordu, Mrs. Wheeler, çatık ve kindar bir ifadeyle Hilda'yı öne sürüyor, Miss Minns, düşen kelebek gözlükleri ve kaygılı yüzüyle, herkes yemin en iyi yerini kapmış da o geride kalmış tavuk gibi arkadan koşturuyordu. Sir Herbert Crum ve Uçan Semender'in büyükbaşları Rolls Royce'ları ve Hispano-Suizas'larıyla sıradaydı. Bürodaki herkes ve Ellesmere Sokağı'nın ve diğer sokakların bütün zavallı, bitkin katipleri, kimi bebek arabasına, kimi çim biçme makinesine, kimi de düpedüz bahçe silindirine, kimi de küçük Austin Sevens'ına atlayıp takibe katılmıştı. Tüm ruh kurtarıcılar ve Nosey Parkerlar, yüzünü görmediğiniz, ama sizin kaderinize hükmeden insanlar, İçişleri Bakanlığı, Scotland Yard, İtidal Ligi, İngiltere Merkez Bankası,

Lord Beaverbrook, iki kişilik bir bisiklete binmiş olarak Hitler ve Stalin, piskopos takımı, Mussolini, Papa -hepsi peşime düşmüştü. Onların şöyle bağırdığını duyar gibiydim:

“Kaçıp kurtulacağını sanan bir herif var! Tornaya girmeyeceğini söyleyen bir herif. Aşağı Binfield’a gidiyor. Yakalayın onu! Durdurun!”

Ne tuhaf. Bu kanaat öylesine güçlüydü ki, elimde olmadan dikiz aynama bir göz atıp, arkamdan gelen araba var mı yok mu görmek istedim. Suçlu vicdan, dedim kendi kendime. Takip filan edildiğim yoktu. Arkamda sadece tozlu, beyaz bir yol ve yana yatan karaağaçların oluşturduğu uzun sıra vardı.

Gaza yüklendim ve külüstürün hızım otuz küsur mile çıkardım. Birkaç dakika sonra, Westerham dönüşüne gelmiştim. Gemilerimi yakmış bulunuyordum. Bu, belli belirsiz de olsa ilk kez, takma dişlerimi aldığım gün aklıma düşmüş olan bir fikirdi.

Dördüncü Bölüm

1

Chamford Tepesinden Aşağı Binfield'a doğru yaklaşıyordum. Oraya giden dört tane yol vardır ve Walton üzerinden gitmek belki daha kısa olacaktı. Ama ben Chamford Tepesi'ni aşarak, tıpkı çocukluğumuzdaki gibi, Thames'de balık tuttuktan sonra bisikletlerimize atlayıp eve döndüğümüz yoldan geçmek istiyordum. Tepenin zirvesini aşar aşmaz ağaçlar bir açıklık yapar ve oradan, önünüzdeki vadide uzanan Aşağı Binfield"i doya doya seyredersiniz.

Yirmi yıldır hiç görmediğiniz topraklardan geçmek de bir tuhaf oluyor doğrusu. Kimi zaman bütün ayrıntıları hatırlıyorsunuz, kimi zaman her şeyi unutmuş oluyorsunuz. Bir kere bütün mesafeler ve nirengi noktaları değişmiş durumda. İnsan, bu tepe kesinlikle daha dikti ya da bu dönemeç kesinlikle yolun öbür tarafındaydı diye hissediyor. Öte yandan, belli bir olaya ait, son derece berrak anılarınız var. Örneğin, soğuk bir kış gününde, bir bahçenin yemyeşil ot bürümüş bir köşesini veya likenlerle kaplı çürümüş bir kapı direğini ve otlarda durup size bakan bir ineği de hatırlıyor ve o inek niye aynı yerde durmuyor, yüzünde aynı ifadeyle niye size bakmıyor diye şaşıyorsunuz.

Chamford Tepesi'ne tırmanırken, onun aklımda kalmış olan resminin hemen hemen tamamıyla hayal ürünü olduğunu fark ettim. Oysa ortada belli şeylerin değişmiş olduğu gibi bir olgu vardı. Mesela yol eskiden makadamken (onun bisikleti nasıl hoplatıp zıplattığı 'hâlâ hatırımda) şimdi asfalttı ve bayağı genişletilmişti. Ayrıca artık çok daha az ağaç vardı. Eskiden bütün sırtlar ulu kayın ağaçlarıyla kaplıyken ve bunların dalları yer

yer yola doğru sarkarak bir kemer oluştururken, şimdi hepsinin yerinde yeller esiyordu. Tepeye hemen hemen gelmek üzereydim ki, yeniliği şüphe götürmeyen bir şeye denk geldim. Yolun sağ tarafı olduğu gibi, pitoresk, taklit evlerle kaplanmıştı, çıkıntılı çatılar, gül kameriyeleri ve daha neler neler. Bu evler aynı hizada bulunamayacak kadar üst sınıftan olduklarından, sanki bir sürü gibi sağa sola kaçmışlardı ve her birinin kendine ait özel yolu vardı. İşte bu özel yollardan birinin girişinde, kocaman beyaz bir plaka, plakanın üzerinde de şöyle bir yazı göze çarpıyordu:

KENN ELLER

ŞECERELİ SEALYHAM DİŞİLERİ

KÖPEK PANSİYONU

Eskiden burada böyle bir şey yoktu.

Bir an düşündüm. Evet, tamam. Bu evlerin olduğu yerde, eskiden küçük bir meşe korucuğu vardı; o kadar sık bir koruluktu ki, ağaçlar ince uzun bir şekil almak zorunda kalmışlardı. Baharda altlarında anemonlar açardı. Eskiden kasabanın bu kadar dışında tek bir eve bile rastlanmazdı.

Tepeye varmıştım. Bir dakika sonra Aşağı Binfield'ı görecektim. Aşağı Binfield! Neden heyecanlanmamış gibi yapıyordum ki? Sırf onu yeniden görecek olma duygusu bile karnımda sancılar uyandırmaya, kalbimi hızlandırmaya yetmişti. Artık yalnızca beş saniye kalmıştı. Ve, ve, işte gelmiştik. Ayağım frende debriyaj yaptım ve -aman Tanrım!

Ah, evet, siz tahmin etmiştiniz, değil mi? Ama ben edememiştim. Bunu tahmin edemediğime göre, tam bir ahmak olduğumu düşünebilirsiniz, haklısınız. Ama aklıma gelmemişti işte.

İlk soru şu: "Aşağı Binfield neredeydi?"

Onun için yıkılmış demek hafif kalır, düpedüz yutulmuştu. Karşımdaki, şöyle esaslı büyüklükte bir sanayi kentiydi. Aşağı Binfield'ın Chamford Tepesi'nden nasıl göründüğünü hatırlıyorum -hem de gayet iyi hatırlıyorum ve bu kez yanılmadığımdan eminim. High Caddesi'nin boyu çeyrek mil kadardı ve dağınık birkaç ev hariç, kasaba kabaca haç biçimindeydi. Başlıca nirengi noktaları kilisenin kulesiyle birahanenin bacasıydı. Şu andaysa ikisini de seçemiyordum. Gördüğüm, vadi boyunca her iki

yana yayılarak ve tepenin de yine her iki yamacının yarısına kadar çıkarak akan, muazzam bir yeni yapılmış evler ırmağıydı. Sağ taraf tamamen, hepsi birbirinin tıpatıp aynı, eklene eklene dönümlerce uzanan parlak kırmızı kiremit tarlalarıyla kaplıydı. Görünüşe bakılırsa, burası büyük bir emlak ortaklığının mülküydü.

Peki ama Aşağı Binfield neredeydi? Bildiğim, alıştığım kasabama ne olmuştu? Elbette bir yerlerde olmalıydı. Anlayabildiğim kadarıyla, bu tuğla denizinin ortasında bir yerlerde kaybolmuştu. Görebildiğim beş ya da altı fabrika bacasından hangisinin birahanenin bacası olduğunu çıkaramıyordum. Kentin doğu ucuna doğru, iki büyük cam ve çimento fabrikası yer alıyordu. Herhalde büyüme bunlardan kaynaklanıyordu. Baktıkça buranın nüfusunun yirmi beş binden aşağı olamayacağı sonucuna vardım (eskiden iki bini anca bulurdu). Belli ki, değişmeyen tek şey Binfield Konağı”ydı. Uzaktan sadece bir nokta gibi görünüyordu, ama yine de karşımıza düşen tepenin üzerinde, etrafı kayın ağaçlarıyla çevrili duruşu seçiliyordu, kent daha o kadar yükseğe çıkamamıştı. Ben durmuş seyrederken, birden tepenin üzerinden kapkara bir bombardıman uçağı filosu belirdi ve keme doğru yaklaşmaya başladı.

Debriyajı kuvvetle ittim ve ağır ağır tepeden inmeye başladım. Bu, yamaçları sıra halinde kaplayan, çatıları aceleci adımlar gibi üst üste binen, hepsi birbirinin aynı, ucuz, küçük evleri bilirsiniz. Ama evlere varmadan hemen önce yine durdum. Yolun sol tarafında, yepyeni bir şey vardı. Mezarlık. Bir göz atmak için arabayı kilisenin üzeri çatılı kapısının karşısına park ettim.

Mezarlık göz alabildiğine uzanıyordu, herhalde on dönüm vardı. Yeni döşenmiş çakıltaşı yolları, zevksiz yeşil çubukları ve bir düğün pastasından fırlamış gibi görünen, makine yapımı mermer melekleriyle bu yeni mezarlıklarda insana kendini yabancı hissettiren bir kendini beğenmişlik vardır. Ama beni o anda asıl çarpan, eskiden böyle bir yerin mevcut olmamasıydı. O zamanlar ayrı bir mezarlık yoktu, kilise avlusu bu işe yeter de artardı. Bir zamanlar bu toprakların ait olduğu çiftçiyi hayal meyal hatırlıyordum -ismi Blackett’ti ve hayvancılık yapardı. Yerin çiğ görünüşü nedense birden değişimin boyutunun kafama dank etmesini sağladı. Konu sadece kentin on dönümlük bir mezarlığa ihtiyaç duyacak kadar büyümüş olması değildi. Mezarlığı buraya, kentin kıyısına kuranlar onlardı. Bugünlerde hep böyle yaptıklarını fark ettiniz mi? Her yeni kent,

mezarlığını kentin eteklerine kuruyor. Toz ol -gözüme gözükme! Kimse ölümün hatır-latılmasına tahammül edemiyor. Mezar taşları bile aslında aynı öyküyü anlatıyor. Onlara bakılırsa kimse "ölmüyor" da "uykuya dalıyor" veya "sonsuz yolculuğuna çıkıyor." Oysa eskiden böyle değildi. Kilisemizin avlusu kasabamızın düpedüz ortasındaydı, her gün önünden geçer, büyükbabamızın altında yattığı köşeyi, gün gelip kendimizin yatacağı yeri görürdük. Ölülere bakmaktan korkmazdık. Hatta, itiraf ediyorum, kimi sıcak havalarda onları koklardık, çünkü bazı ailelerin mezar odaları yeterince iyi kapanmamış olurdu.

Arabayı yavaşça bayırdan aşağı sürdüm. Çok garipti. Bu garipliğin derecesini imkanı yok hayal edemezsiniz. Yol boyunca hayaletler görüyordum, çitlerin, ağaçların, ineklerin hayaletlerini. Sanki aynı anda iki ayrı dünyaya bakıyor gibiydim; biri, bir zamanlar olan şeylerin olduğu sabun köpüğünden baloncuk, öteki de, onun arasından gözüken ve gerçekte var olan şeylerin parladığı baloncuk. Boğanın Ginger Rogers'ı kovaladığı tarla, işte şuracıktaydı! İşte şurası da at mantarlarının yetiştiği yerdi. Oysa ortada ne tarla, ne boğa, ne de at mantarı kalmıştı. Sadece evler, evler ve evler vardı; kirli perdeleri, bir tutam ot ya da yabani yeşillik arasında kalmış birkaç hezaren hariç, hiçbir şeyin bitmediği kaçak arka bahçe müsveddeleriyle, kırmızı, sıvasız, hap kadar evler. Ve tabii, volta atan erkekler, halı silkeleyen kadınlar, kaldırımlarda oynayan, burnu havada veletler. Bunların hepsi yabancıydı! Ben arkamı dönüp giderken, onlar buraya doluşmuştu. Üstelik, Aşağı Binfield'ın eski haline dair hiçbir şey bilmedikleri, Shooter, Wetheral, Mr. Grimmett ya da Ezekiel Amca'dan haberdar olmadıkları ve bunlar umurlarında bile olmadığı halde, kim bu yabancı diye beni süzenler de onlardı.

İnsandaki uyma yeteneği müthiş doğrusu. En tepede duralı daha beş dakika olmamıştı, Aşağı Binfield'ı tekrar görme düşüncesiyle doğrusu biraz nefesim kesilmişti. Ama işte daha şimdiden, onun kayıp Peru kentleri gibi gömülmüş ve yutulmuş olması fikrine alışmıştım. Kendimi topladım ve gerçekle yüzleştim. Daha başka ne bekliyordum ki? Kasabalar büyürdü, insanoğlu barınmak zorundaydı. Ayrıca eski kasaba havaya uçmamıştı ya. Ötede, beride, bir yerlerde mevcuttu, gerçi tarlaların yerini evler almıştı ama... Birkaç dakika sonra onu yeniden görecektim, kiliseyi, birahanenin bacasını, babamın dükkan vitrinini, pazaryerindeki at yalağını. Yamacın en dibine varmıştım, yol burada ikiye ayrılıyordu. Sol tarafa döndüm ve bir dakika içinde kayboldum.

Hiçbir şey hatırlayamıyordum. Kasabanın buralarda bir yerde mi başladığını bile hatırlayamıyordum. Tek bildiğim, eskiden böyle bir caddenin olmadığıydı -kaldırım boyunca dümdüz sıralanmış evleri, şu köşedeki bakkaliyesi, bu köşedeki küçük, kasvetli pubıyla, çirkin, dökülen bir cadde. Nereye çıkıyor diye merak ederek metrelerce gittim. Sonunda, kaldırımdan inmeye hazırlanan, kirli önlüklü, şapkasız bir kadına doğru yanaştım. Başımı pencereden uzattım.

“Affedersiniz -pazaryeri ne tarafta acaba, söyleyebilir misiniz?”

“Söyleyemezdi.” Lancashire aksanı o kadar sertti ki, ancak bir baltayla kesilebilirdi. Güney İngiltere artık onlarla dolu, yoksul bölgelerden akıyorlar. O sırada elinde alet çantası, üzerinde işçi tulumuyla gelen bir adam gördüm ve tekrar şansımı denedim. Bu kez cevap Cockney’le geldi, ama önce bir dakika düşünmesi gerekiyordu.

“Pazaryeri? Pazaryeri? Şindi, du bakalım bi. Haa, sen Eski Pazarı söylüyosun?”

Herhalde Eski Pazarı söylüyordum.

“Evet, şindi... Sağa dön, ordan...”

Yol uzun sürmüştü. Daha doğrusu bana birkaç mil gibi gelmişti, oysa aslında bir mil bile değildi. Evler, dükkanlar, sinemalar, şapeller, futbol sahaları -yeni, hepsi yeni. Yine içimi, düşman tarafından arkadan sarılmış ve teslim alınmışım duygusu kapladı. Bütün bu Lancashire’den ve Londra varoşlarından kopup gelen insanlar, bu cehennemi kargaşanın ortasında kök salıyor ve bu arada kasabanın belli başlı nirengi noktalarının adını öğrenmek zahmetine bile girmiyorlardı. Ama bu arada, bizim pazaryeri dediğimiz şeyin artık Eski Pazar diye adlandırıldığını öğrenmiştim. Yeni kentin ortasında, trafik ışıklarının ve bir kartalı hırpalayan tunçtan, muazzam bir aslan heykelinin -herhalde savaş hatırasıydı- bulunduğu büyük bir meydan vardı, gerçi buna tam bir meydan da denemezdi, çünkü belirgin bir şekli yoktu. Ya o her şeyin yeniliği! O çiğ, bayağı görünüş! Bu, birkaç yıl içinde balon gibi şişen yeni kentlerin nasıl göründüğünü biliyorsunuz, değil mi? Hani işte şu Hayes, Slough, Dagenham ya da diğerleri. O onlara has soğuk, o her yerdeki parlak, kırmızı tuğlalar, o indirimli çikolatalar ve radyo parçalarıyla dolu, eğreti vitrinler. Her yerde sadece bunlar vardı. Ama aniden, karşıma daha eski evlerin olduğu bir cadde çıktı. Aman Tanrım! High Caddesi’ydi bu!

Canım, hafızam da herhalde sadece beni yanıltmak için çalışmıyordu. Buranın her santimetre karesini biliyordum işte. Bir yüz yarda kadar daha yürüdükten sonra pazaryerine gelecektim. Eski dükkan, caddenin öbür uçundaydı. Oraya yemekten sonra gidecektim -George'da kalacaktım. Buradaki her santimetre karenin bir anısı vardı! Tümünün isimleri ve sattıkları şeylerin çoğu değişmiş olsa da, bütün dükkanları ezbere biliyordum. İşte Lovegrove'unki! Şu da Todd'unki! Ve işte, kirişleri ve çatı pencereleriyle şu büyük, karanlık dükkan. Lilywhite'ın manifaturacı dükkanı, hani şu Elsie'nin çalıştığı. Ve Grimmett'inki! Belli ki, hâlâ bakkal olarak çalışıyor. Şimdi pazaryerindeki at yalağına gelmemiz lazımdı. Ama önümdeki arabadan göremeyecektim.

Öndeki araba pazaryerine girerken döndü. At yalağının yerinde yeller esiyordu.

Onun olması gereken yerde şimdi bir AA(otomobil birliği) görevlisi duruyordu. Arabaya bir göz attı, AA etiketini göremeyince, selam vermeye lüzum görmedi.

Köşeyi dönüp George'a doğru ilerledim. At yalağının uçmuş olması beni o kadar sarsmıştı ki, birahanenin bacasının yerinde durup durmadığına bakmadım bile. George da değişmişti tabii, adı hariç. Ön cephe öyle bir süslenmişti ki, gören şu nehir kıyısı otellerinden biri sanırdı, tabii arması da değişmişti. Yine de, yirmi yıldan beri, o âna kadar onu bir kez olsun aklıma getirmediğim halde, kendimi bildim bileli orada öylece asılı duran eski armayı en ince ayrıntısına kadar hatırımda tuttuğumu fark etmem tuhaftı. Armanın, gayet sıska bir ata binmiş St. George'un, gayet şişman bir ejderhaya hamle ettiği, acemice yapılmış bir resmi vardı, çatlayıp solmuş olmasına rağmen üzerindeki mütevazı imza okunurdu: "Wm Sanford, Boyacı ve Dülger." Yeni imzanın ise artistik bir görünüşü vardı. Gerçek bir sanatçı tarafından üzerinden geçilen armadaki St. George, biraz kadınsı bir görünüm almıştı. Çiftçilerin kapanlarının durduğu ve cumartesi geceleri kafayı bulanların kustuğu taş avlu, en az üç katı kadar büyütülüp betonla kaplanmış, etrafına garajlar sıralanmıştı. Arabayı garajlardan birine çektim ve indim.

İnsan aklına dair bildiğim bir şey varsa„.o da dura dura ilerlediğidir. Neredeyse bir ömür boyu hiçbir şey hissetmezsiniz. Ondan sonra şimdi bana olduğu gibi, son çeyrek saat içinde şok geçirirsiniz. Chamford Tepesi'nin en tepesinde durduğumda karnıma bir yumruk yemiş gibi olmuş

ve Aşağı Binfeld'ın yok olduğunu anlamıştım. İkinci darbeyi de at yalağının uçtuğunu gördüğümde aldım. Caddelerden iç karartıcı bir esef duygusuyla geçtim. Ama arabaya binip de şapkamı kafama geçirince, birden hiçbirinin önemi kalmadı. O kadar güzel, güneşli bir gündü ki, ve otelin, yeşil saksılı çiçekler ve daha bin bir ıvır zıvırla dolu avlusundan öyle bir yaz havası yayılıyordu ki... Ayrıca çok açtım ve hemen yemek yiyecek bir yer bulmam gerekiyordu.

Otelden içeri, daima benden önce giren ayakkabılarım ve takım elbisemin yarattığı bir önemli insan havasıyla girdim. Kendimi gayet zengin hissediyor ve muhtemelen öyle de gözüküyordum. Arabayı görmedikçe bana, gayet sıkı bir işadamı derdiniz, iyi ki, yeni takım elbisemi giyip gelmiştim -tarzıma uyan, ince beyaz çizgili, mavi flanel takım. Terzinin de dediği gibi "inceltici bir etkisi" vardı. O gün beni görenler eminim borsa simsarı sanmışlardır. Ve ne derseniz deyin, güneşin pencerelerdeki saksılarında duran pembe sardunyaları parlattığı bir haziran gününde, şirin bir kır oteline girip de kuzu rostosu ve nane sosu ısmarlamak çok hoş bir şeydi. Otellerde kalmaya alışık olmadığımdan filan değil. Her türlüsünü görmüşümdür, ama yüzde doksan dokuzu, şu anda güya kalmakta olduğum Rowbottoms'larınki gibi, oda-kahvaltıya beş kağıt bayıldığınız, çarşafları daima nemli, musluklarıysa hep bozuk olan "aile ve tüccar" otelleriydi. George ise öylesine zeki çıkmıştı ki, bu kadarını beklemiyordum. Gerçi onun kiraya verdiği bir iki odası daima bulunur ve pazarın kurulduğu günler, çiftçilere yemek (rozbif ve Yorkshire, hamur lokması ve Stilton peyniri) çıkarırdı, ama eskiden ona otel denemezdi, ancak bir pubı vardı. Oysa şimdi, geçerken gördüğüm ve aynen eskisi gibi görünen ana barı hariç, her şeyi farklılaşmıştı. Zemini yumuşacık bir halıyla, duvarları da baskı av resimleri, bakır tavalar ve benzeri ıvır zıvırla kaplı uzun bir koridordan geçtik. Eski hali belli belirsiz kafamda canlandı, yerde içi boş, betondan karolar, bira kokusuyla karışık sıva kokusu. Kıvırcık saçlı, siyah elbiseli, sekreter ya da öyle bir şey olduğunu zannettiğim, zeki görünüşlü bir kadın büroda ismimi kaydetti.

"Oda istiyordunuz, değil mi efendim? Kesinlikle efendim. İsim olarak ne yazayım efendim?"

Duraladım. Nihayet esas an gelmişti. Adımı bildiğine en ufak bir şüphem yoktu. Sık rastlanan bir ad olmadığı gibi, kilise bahçesinde de bizden çok kişi vardı. Sonuçta Aşağı Binfield'ın en eski ailelerinden biriydi

Bowlingler, Aşağı Binfield'ın Bowlingleri. Ve tanınmak bir biçimiyle hüzün verici olsa da, buna oldukça hazırlıklıydım.

"Bowling," dedim tane tane. "Mr. George Bowling." "Bowling, değil mi efendim? B-O-A- ah! B-O-W mi? Evet, efendim. Londra'dan geliyordunuz, değil mi efendim?"

Cevap vermedim. Hiçbir şey yazamadı. Benim adımı ilk defa duyuyordu. George Bowling'i hiç duymamıştı, hani şu Samuel Bowling'in oğlu - Samuel Bowling kim mi? Lanet olsun! Hani şu otuz yıldan fazla, her cumartesi buranın barında yarım pint birasını deviren Samuel Bowling.

2

Yemek salonu da değişmişti.

Gerçi orada hiç yemek yememiştim, ama kahverengi ocak rafı, yaldız sarısı duvar kağıtları -bu renk bilerek mi seçilmişti yoksa zamanla ve isten mi bu hali almıştı, bilmiyorum- yine Wm Sanford, Boyacı ve Dülger imzalı, yağlıboya Tel-el-Kebir savaşı resmiyle eski salonu hatırlıyordum. Şimdi burayı ortaçağ tarzı bir yere döndürmüşlerdi. Ocak başı sedirleriyle tuğladan bir şömine, tavam boydan boya kateden koca bir kiriş, duvarlarda meşe lambriler, velhasıl daha elli yarda öteden teşhis edebileceğiniz bir sürü taklit ıvır zıvır. Kiriş hakiki meşedendi, eski bir yelkenliden alınmıştı, yani muhtemelen, ama herhangi bir şeyi tuttuğu filan yoktu. Tanrı bilir bunların lambrileri de sahteydi. Masaya yerleşir ve becerikli genç garson kız da kepini düzelterek bana doğru gelirken, parmaklarımla lambrilere şöyle bir vurmayı ihmal etmedim. Evet! Tam düşündüğüm gibiydi. Bir tür karışımla lambri süsü vermiş, üstüne de yağlıboya çekmişlerdi.

Ama yemek fena değildi doğrusu. Biraz geğirten, ama keyfimi yerine getiren, şimdi markasını hatırlayamadığım bir şişe beyaz Fransız şarabıyla, nane sosumu ve kuzu etimi yedim. Yemek yiyen bir kişi daha vardı, otuzlarıda gösteren, sarışın bir kadın, muhtemelen bir dul. Yoksa George'da

mı kalıyordu, kafamdan hemen, müphem bazı yanaşma manevraları geçti. İnsanın bu kadar karman çorman şeyler hissetmesi ne tuhaf. Günün yarısını hayaletler görerek geçiriyordum. Geçmiş gelip şimdinin içine giriyordu. İşte pazarın kurulduğu gün, ayakları masaları altından dışarı taşan, kabaraları taş zemine sürten ve “insan midesi hayatta bu kadarını alamaz” denecek miktarda biftek ve hamur lokmasının başına çökmüş, çam yarması gibi çiftçiler. Ve işte, pırıl pırıl beyaz örtüleri, şarap kadehleri, katlanmış peçeteleri, küçük masaları, taklit dekorasyonu ve hepsinin üzerine damgasını vuran genel pahalılığıyla şimdiki otel. O zaman ben de diyecektim ki, “İşte on iki kağıdım, işte yeni takım elbisem. Ben küçük George Bowling. Bir gün kendi arabamla. Aşağı Binfield’a döneceğime kim inanırdı?” Sonra içimi ısıtan şarabın da etkisiyle sarışın kadını seyretmeye ve onu zihnimden soymaya başlayacaktım.

Öğleüzeri, yine ortaçağ taklidi, ama bu kez deri koltuklar ve cam masalarla çağın aerodinamikliğine ayak uydurmuş oturma salonunda, bir puro ve bir kadeh brendiyle gönül eğlerken de yine aynı şey oldu. Yine hayaletler görüyordum, ama bu kez hoşnuttum. İşin aslı, biraz çakırkeyiftim ve sarışın kadının geleceğini, ona yanaşabileceğimi sanıyordum. Ama saçının telini bile göstermedi. Çay saatine dek yerimden kalkmadım.

Sonra pazaryerine yollandım. Gelince sola döndüm. Dükkana gidiyordum. Ne tuhaftı. Yirmi bir yıl önce, annemin cenazesinin kalktığı gün, trenle önünden geçmiş ve onu o kapanmış, toza toprağa bulanmış, levhasını bir primüs lambasıyla yanmış haliyle görmüştüm de kılım bile kıpırdamamıştı. Şimdiyse, bu kadar ayrı kalmışken ve evin içine dair hatırlayamadığım bunca ayrıntı varken, onu yeniden görme fikri yüreğimi ağzıma getiriyordu. Berber dükkanını geçtim. Adı değişmişti, ama hâlâ berber dükkanıydı. Kapıdan dışarı ılık, sabun ve badem kokulu bir hava taşıyordu. Yine de eskinin defne ispirtosu ve latakya kokusuyla aşık atamazdı. Dükkan -dükkanımız- ise yirmi metre ötedeydi. Ah!

Kapıda, George’un tabelasını yapan şahsa ait olduğundan en ufak bir kuşku duymadığım el tarafından yapılmış, aynı sanatsal görünüşlü levha sallanıyordu:

WENDY’NIN ÇAY SALONU

SABAH KAHVESİ

EV YAPIMI KEKLER

Bir çay salonu, ha?

Galiba, zahireci dışında ne dükkanı olursa olsun, ister kasap, ister hırdavatçı, aynı darbeyi yiyecektim. İnsanın, bir evde doğdu diye, ömrü boyunca onun üzerinde bazı haklara sahip olduğunu sanması saçma, ama böyle işte. Yer, adını hak ediyordu doğrusu. Pencerelerde mavi perdeler, vitrinde bir iki kek, üzeri çikolata kaplı, tepesine tek bir kestane kondurulmuş cinsten kekler. Gözüm çay may görmüyordu, içeriyi görmem gerekiyordu.

Belli ki, hem dükkanı, hem de oturma odası olarak kullanılan yeri, çay salonuna dönüştürmüşlerdi. Çöp kutusunun durduğu ve babamın tohum yetiştirdiği arka avluyu düzleyip rustik masalar, ortancalar ve ufak tefekle doldurmuşlardı. Hayaletler çoğaldı! Piyano, duvardaki yazılar, şöminenin başında karşılıklı duran ve annemle babamın pazar akşamları, birinin elinde bir *People,* ötekinde bir *News of the World*, oturdukları, iki, koca, kırmızı koltuk! Burayı George'dan da daha antika bir tarzda döşemişlerdi, kanatlı masalar, tavana asılan, dövme demirden kollu bir avize, duvarlarda kurşun-kalay karışımı armalar ve daha neler neler. Bu sanatsal çay salonlarını iyice karartmayı nasıl da becerdiklerini fark ettiniz mi? Herhalde, antikalığın bir parçası oluyor. Ve normal bir garson yerine, beni suratında ekşi bir ifadeyle karşılayan, üzerine sanki bir tür ambalaj kağıdı geçirilmiş genç bir kadın. Çay istedim, ancak on dakika sonra getirebildi. Çayın nasıl olduğunu anlamışsınızdır -Çin çayı o kadar açıktı ki, içine süt koyana kadar sade su içtim sanıyordunuz. Neredeyse tam babamın koltuğunun durduğu yerde oturuyordum. Onun, *People dan,* uçan makineler, balinanın yuttuğu adam ya da başka bir şeye dair, kendi deyimiyle bir "parça" okuyan sesini duyar gibiydim. Bana öyle geliyordu ki, sanki orada sahte bir kimlikle oturuyordum ve bunu anlar anlamaz beni kapı dışarı edeceklerdi. Ama bir yandan da birilerine, burada doğduğumu, bu eve ait olduğumu ya da daha doğrusu, bu evin bana ait olduğunu anlatmak için yanıp tutuşuyordum. Başka çay içen kimse yoktu. Ambalaj kağıdı giysili kadın pencerenin yanında dikiliyordu, eğer ben orada olmasam, belli ki, dişlerini karıştıracaktı. Ev yapımı keklermiş! Sevsinler! Margarin ve yumurta yerine geçen uyduruk birtakım maddeler kullan, sonra da ev yapımı kekler ha? Ama sonuç olarak bir yerden başlamam gerekiyordu; dedim ki:

“Uzun zamandır mı Aşağı Binfield’dasınız?”

irkildi, şaşırmış gözüküyordu, cevap vermedi. Bunun üzerine devam ettim:

“Bir zamanlar ben de burada yaşardım. Uzun zaman önce.” Yine ses çıkmadı ya da belki benim işitemeyeceğim kadar alçak sesle bir şeyler söylendi. Bana soğuk bir bakış fırlattıktan sonra pencereden dışarı bakmaya devam etti. Ne olduğunu tahmin ediyordum. Bir kere müşterilerle gevezelik edemeyecek kadar kibardı. İkincisi, muhtemelen onu baştan çıkarmaya çalıştığımı sanmıştı. Ona bu evde doğduğumu söylemenin ne faydası vardı? İnansa bile, ilgi duyacak mıydı? Samuel Bowling, Zahire Tüccarı sözünü hayatta duymamıştı. Hesabı ödeyip dışarı çıktım.

Kiliseye doğru yürüdüm. Hem biraz korktuğum hem de istediğim şeylerden biri, tanıdıklar tarafından teşhis edilmekti. Meğer hiç kaygılanmama gerek yokmuş, çünkü sokaklarda hiçbir aşina yüze rastlamamıştım. Sanki bütün ahali oraya yeni gelmişti.

Kiliseye vardığımda, neden yeni bir mezarlık yapmak zorunda kaldıklarını gördüm. Avlu tıklım tıklım doluydu ve mezar taşlarındaki isimlerin yarısını tanımıyordum. Ama mezarların arasında dolaşırken tanıdıkları hemen çıkardım. Mezarcı çimleri yeni biçmişti, onun için ortalıkta bir yaz kokusu vardı. Herkes ölmüştü, tanıdığım yaşlı herkes. Kasap Gravitt, öbür zahireci Winkle, George’u işleten Trew, şekerci Mrs. Wheeler -hepsi orada yatmaktaydı. Shooter ve Wetherall’in mezarları aynı patika üzerinde, karşılıklıydı, sanki biri kilisenin bir sırasında, öteki öbüründe oturmuş birbirlerine ilahi söylüyorlardı. Anlaşılan Wetherall yüzü devirememişti, çünkü 1843’te doğmuş, 1928’de ölmüştü. Ama her halükarda Shooter’ı geçmişti, çünkü Shooter 26’da ölmüştü. Zavallı Wetherall’e, karşısına geçip ilahi söyleyecek kimsesi kalmayınca, bu iki yıl nasıl da zor gelmişti kim bilir. Ve kolböreği biçimli, üzeri demir parmaklıkla çevrili, koca bir mermer mezarda yatan Grimmett, bir köşedeyse, ucuz, küçük haçların altında, tam takım halindeki Simmonslar. Hepsi toprak olmuştu. Tütün rengi dişleriyle koca Hodges, kahverengi, kaba sakalıyla Lovegrove, arabacılı ve uşaklı Lady Rampling, Harry Barness’ın tek gözü cam olan teyzesi, Değirmen Çiftliği’nin tilki suratlı Brewer’i -artık onlardan geriye kalan yalnızca bir taş levhaydı, bir de altındaki, ne olduğunu artık Tanrı’nın bildiği şey.

İşte annemin, hemen yanı başında da babamın mezarı, ikisi de adamakıllı elden geçirilmiş, otları ayıklanmıştı. Ezekiel Amcam biraz ötedeydi. Eski mezarların çoğunu düzlemiş, sanki bir somyanın ayakucu gibi duran eski ahşap başlıklarını kaldırmışlardı. Ana-babanızın mezannı yirmi yıl sonra görseniz ne hissedersiniz? Ne hissetmeniz gerektiğini bilemem, ama ne hissettiğimi söyleyeyim: hiçbir şey. Annem ve babam aklımın bir köşesinden asla silinmemişlerdi. Sanki başka bir yerde ebediyen yaşamaya devam ediyorlardı, annem yine çaydanlığın arkasındaki hali, babam da unlu, dazlak kafası, gözlükleri, kırlaşmış bıyıklarıyla, bir fotoğraftaki insanlar gibi sonsuza dek hareketsiz, ama bir biçimde de canlı, öylece duruyorlardı. Şuracıkta, yeraltındaki sandukada duran kemiklerin onlarla hiçbir ilgisi yoktu. Derken, insanın toprağın altında ne hissettiğini düşünmeye başladım, acaba çok korkar mı, korkmaktan ne zaman vazgeçer filan, tam o anda kocaman, kapkara bir gölgenin üzerime düşmesiyle irkilerek düşüncelerimden sıyrıldım.

Dönüp baktım. Güneşle arama bir bombardıman uçağı girmişti. Aslında vadinin üzeri onlarla kaynıyordu.

Kiliseye seğirttim. Aşağı Binfield’a adımımı attığımdan beri ilk kez hayaletlerim beni terk etti. Çünkü burada hiçbir şey değişmemişti. Herkesin ölmüş olması dışında tabii. Diz yastığı bile aynıydı. Aynı tozlu, tatlımsı ceset kokusu. Ve Tanrım, penceredeki aynı delik, gerçi vakit akşamüstüne doğru olduğu ve güneş öteki tarafa devrildiği için, gelen ışık koridoru süpüremiyordu. Sıralar hâlâ duruyordu -sandalyeye geçmemişlerdi, işte şu bizim sıramızdı, işte şu öndeki de Wetherall’le Shooter’ın karşılıklı şakıdığı sıra. Amoritlerin Kralı Sihon’la Bashan Kralı Og! Ve koridora dizilmiş, altlarında yatanların kitabeleri seçilebilen, aşınmış taşlar. Bizim sıramızın karşısındakine doğru azıcık eğildim. Üzerindeki, hâlâ okunabilen yazıları ezbere biliyordum.

Hatta yazının şekli bile hafızamda olduğu gibi duruyordu. Vaaz sırasında onları kaç kez okuduğumu Tanrı bilir.

Burada.., *Bu cemaatin önde gelen,*
....*doğru* ve
dürü§t..
.... *o§on§uz*

yardım§everliğine¸ gayretini de ekleyerek

....*§adık eşi*

Ameha..ve *yedi kızı*

S harfini böyle şeddelendirmelerinin beni küçükken nasıl şaşırttığını hatırlıyorum. Yoksa eskiden S"yi Ş gibi mi telaffuz ediyorlardı, acaba neden filan diye düşünür dururdum.

Arkadan gelen bir ayak sesi duydum. Dönüp baktım. Diz yastığının yanında bir adam duruyordu. Papazdı bu.

Yani bizim papaz! Koca Betterton, oranın emektar papazı -1904'ten itibaren. Saçları bembeyaz olduğu halde, onu hemen tanıdım.

Fakat o beni tanımadı. Tabii, gezmeye çıkmış, mavi takım elbiseli, şişman bir turistten farkım yoktu ki... İyi akşamlar diledi ve hemen, alışıldık konuşma hatuna geçti -mimariyle ilgileniyor muydum, bu dikkate değer yapıyla, çeşmeleri Sakson dönemine kadar giderdi, falan filan. Sonra hemen sarsak sarsak önüme düşüp anlattıklarını göstermeye başladı, işte şu giyinme odasına açılan Normanlardan kalan kemer, şu Newburry çarpışmasında öldürülen Sir Roderick Bone'un bronz modeli. Orta yaşlı işadamlarının, sanat galerisi ya da müze gezerken hep takındıkları, terbiyeli av köpeği edasıyla ardından yürüdüm. Ama, ona bunların hepsini zaten bildiğimi söyledim mi? Peki ya Samuel Bowling'in oğlu Georgie Bowling olduğumu -beni hatırlamasa bile babamı mutlaka hatırlardı- ve onun vaazlarını on sene dinlemekle kalmayıp konfirmasyon sınıflarına da gittiğimi, hatta Aşağı Binfield Okuma Grubu na dahil olduğumu ve sırf onu memnun etmek için *Susam* ve *Leylaklar"ı* okumaya çalıştığımı? Hayır, hiçbir şey söylemedim. Sadece onu izleyip, birisi size bunun ya da şunun beş yüz yıllık olduğunu söylediğinde çıkardığınız ses gibi sesler çıkarmakla yetindim. Daha onu gördüğüm anda, beni bir yabancı sanmasına karar vermiştim. Elime geçen ilk fırsatta Kilise Bağış Sandığına bir altı penilik atıp, oradan sıvıştım.

Peki ama neden? Sonunda nihayet tanıdık birini bulmuş da neden kendimi tanıtmamıştım?

Aradan geçen yirmi yılın onun görünüşünde meydana getirdiği değişiklik beni ürkütmüştü de ondan. Olduğundan daha yaşlı görünüyor filan değildi.

Hatta tam tersine, gerçek yaşını göstermiyordu. Ama yine de onda zamanın geçişini hatırlatan bir şey vardı.

Sanırım koca Betterton şimdi altmış beşlerinde filan olmalıydı. Demek ki, yirmi yıl önce kırk beşti, yani benim şimdiki yaşımda. Annemin gömüldüğü gün hafifçe kırlar düşmüş olan saçları şimdi artık apaktı. Yine de onu görünce, halindeki dinçlik beni çarpmıştı. Onu çok daha ihtiyarlamış bulacağımı sanıyordum, ama değildi. Çocukken, kırkını aşmış herkes bana aynı yaşta ve artık yaşı yetmiş işi bitmiş gibi gelirdi. O sırada kırk beş yaş benim için, şu karşımdaki altmış beşlik adamdan daha da yaşlı demekti. Ve Tanrım! İşte şimdi kendim kırk beş yaşındaydım. Ürktüm açıkçası.

Mezarların arasında gezinirken, ben de şimdi yirmi yaşındaki delikanlılara böyle görünüyorum, diye düşündüm. Zavallı bir moruk. İşi bitmiş. İşin tuhafı, yaşıma zerre kadar aldırdığım yoktu. Neden aldırayım ki? Şişmandım, ama sağlıklıydım, gücüm kuvvetim yerindeydi. İstediğim her şeyi yapabilirdim. Bir gül burnuma yirmi yaşında nasıl kokuyorsa, şimdi de öyle kokuyordu. Peki ya ben güle aynı kokuyor muydum? Sanki soruma cevap verir gibi, avlu girişinden on sekizlerinde filan bir genç kız göründü. Yolun güzergahı nedeniyle birkaç metre önümden geçecekti. Geçerken bana şöyle gözucuyla bir nazar attığını gördüm. Yo, hayır, bakışında herhangi bir korku ya da düşmanlık belirtisi yoktu. Sadece vahşilik ve uzaklık vardı, gözünün ta içine baktığınız bir vahşi hayvan gibiydi. Benim Aşağı Binfield’dan ayrı olduğum bu yirmi sene zarfında doğup büyümüştü. Anılarımın onun için hiçbir anlamı olamazdı. Benden tümüyle farklı bir dünyada yaşıyordu, bir hayvanınki kadar farklı.

George’a geri döndüm. Bir şey içmek istedim, ama bar yarım saat sonra açılacaktı. *Sporting and Dramatic'in* bir yıl önceki bir sayısını okuyarak bir şeyler atıştırdım. O sırada içeri dul olduğunu tahmin ettiğim sarışın kadın girdi. Aniden canım fena halde onu çekti. Her ne kadar dişleri takmaysa da, bu eski kurtta hâlâ iş olduğunu göstermek istedi. Bir kere, diyordum, o otuz ve ben de kırk beşsem, eh bu normal bir fark. Böyle bir yaz gününde ancak yapılabileceği gibi, kıçımı ısıtmak istermişçesine boş şöminenin önünde oturuyordum. Mavi takım elbisemin içinde o kadar da fena değildim. Biraz şişman kuşkusuz, ama göz dolduran. Görmüş geçirmiş bir erkek. Kendimi borsa simsarı diye tanıtabilirdim. En etkili ses tonumu takındım ve öylesine söyler, gibi:

“Enfes bir haziran havası, değil mi,” dedim.

Bu son derece masum bir cümleydi. “Sizinle daha önce karşılaşmamış mıydık?”la aynı türden değildi.

Ama hiçbir başarı sağlayamadı. Cevap bile vermeyen kadın, başını okumakta olduğu gazeteye biraz daha gömdü, ama bu arada bana bir camı bile çatlatacak türden bir bakış fırlatmayı da ihmal etmedi. Bırrr! İnsana mermi gibi saplanan bakışlardandı bu. O saniyede onun hakkında ne kadar yanıldığımı anladım. Dans salonlarına davet edilmekten hoşlanan, boyalı saçlı dullardan biri değildi. Üst-orta sınıfa mensuptu, muhtemelen bir amiral kızıydı ve hokey oynanan şu iyi okullardan birine gitmişti. Kendime dair de yanılmıştım. Elbisem ister yeni, ister eski olsun, kendimi borsa simsarı diye tanıtamazdım. En fazla, biraz paralı, gezgin bir tüccara benziyordum. Akşam yemeğinden önce birkaç bira yuvarlamak için bara sıvıştım.

Bira, aynı bira değildi. Kireçli suyla yapıldığı için, bu tadına hafifçe sinmiş olan, eski, güzel Thames birasını hatırlıyordum. Barmeyde sordum:

“Bessemerler birahaneyi hâlâ işletiyor mu?”

“Bessemerler mi? Ah, hayır efendim! Gitmişler. Yıllar önce, biz gelmeden çok, çok önce.”

Dostane bir tipti, yumuşak yüzü, bira fıçılarını indirip kaldırmaktan ileri gelen tombul kollarıyla insanda ablasıymış hissi uyandıran barmeydlerden. Bana birahaneyi devralan grubun adını söyledi. Aslında, tadından bunu tahmin etmeliydim. Çevrede, aralarında bölmeler bulunan farklı barlar sıralanmıştı. Karşıdaki ana barda, iki ahbap dart oynuyor, Jug and Bottle barında, yüzünü göremediğim biri, arada bir ilahi bir sesle bir iki cümle ediyordu. Barmeyd tombul kollarını tezgaha dayayıp benimle sohbete girişti. Tanıdıklarımın isimlerini bir bir sayıp döktüm, ama tekini bile tanımıyordu. Aşağı Binfield a geleli sadece beş yıl olduğunu söyledi. Eskiden George’u işleten koca Trew’dan bile haberi yoktu.

“Bir zamanlar ben de Aşağı Binfield”da yaşıyordum,” dedim. “Ama epeyi önce, savaştan önce.”

“Savaştan önce mi? Aaaa! O kadar da göstermiyorsunuz”

“Bazı değişiklikler olmuş,” diye lafa karıştı Jug and Bottle’daki adam.

“Kasaba adamakıllı büyümüş,’ dedim. ‘Bu fabrikalardan dolayı sanırım.”

“Evet, çoğu kimse fabrikada çalışıyor. Bir gramofon fabrikası var. Bir de Truefitt Çorapları. Tabii bu aralar bir de bomba yapıyorlar.”

Bunun neden “tabii” olduğunu anlayamamıştım, ama bereket o bu arada, Truefitt’te çalışan ve arada bir George’a damlayan bir ahbabının, orada hem çorap, hem de bomba yapıldığını söylediğini anlattı. Anlayamadığım bir neden yüzünden, ikisini birlikte üretmek kolaymış. Sonra Walton yakınlarındaki muazzam askeri havaalanından söz etti -rastladığım bombardıman uçakları bu yüzdendi demek. Ben de savaş düşüncesinden kaçayım derken, nereye gelmiştim. Ama, zaten kaçmak mümkün mü Tanrı aşkına? Soluduğumuz havada bile savaş var.

Savaş 194l’de kopacakmış, dedim. Jug and Bottle’daki adam “felaket” diye söze karıştı. Barmeyd, karnına ağrıların girdiğini söyleyerek devam etti:

“Bunca söylenen ve yapılanın demek pek bir faydası olmamış. Bazen gece uyanıp bu koca şeylerin geçişini duyuyorum ve kendi kendime diyorum ki, ‘Şunun tam tependen geçerken, aşağı bir bomba bıraktığım düşün!’ Bu ARP’lere ve başlarındaki Miss Todgers’a bakarsan, soğukkanlılığını yitirmeyip pencereni gazete kağıtlarıyla örtmen kafiymiş. Bir de diyorlar ki, Belediye Sarayı’nın altına bir sığmak inşa ediyorlarmış. Ama bir bebeğe nasıl gaz maskesi takarsın?”

Jug and Bottle’daki adam, “gazetenin birinde okuduğuna göre, bombardıman bitene kadar sıcak bir küvete girmek gerektiğini” söyledi. Buna kulak kabartan ana bardaki adamlar da lafa karıştı ve ikinci bir sohbet dönmeye başladı, bir küvete kaç kişi sığarmış, acaba barmeyd küvetini onlarla paylaşır mıymış, filan. Barmeyd küstahlaşmamalarını söyleyip tezgahın öteki ucuna gitti ve onlara daha sert ve yumuşak biralardan birkaç kadeh daha hazırladı. Kendi biramdan bir yudum aldım. Berbattı. Sert dedikleri cinsten. Gerçekten de sertti, hatta o kadar sertti ki, insanın ağzına kükürtlü bir tat geliyordu. Kimyasallar. Diyorlar ki, bu aralar hiçbir İngiliz birahaneye gitmiyormuş, çünkü bütün biralar safi kimyasalmış. Kendimi Ezekiel Amcamı düşünürken yakaladım, o olsa, bütün bu olan biten, bu biralar, bu ARP’ler, bu ısı bombalarını güya kapı dışarı edecek olan kum kovaları filan için ne derdi acaba? Barmeyd benim tarafıma yaklaşırken sordum: “Sırası gelmişken, Konak ne durumdu acaba?”

Binfield Konagı’na hep Konak derdik. Kadın bir an durup düşündü.

“Konak mı, efendim?”

“Yani Binfield Konağı demek istiyor,” diye Jug and Bottle’daki adam söze karıştı.

“Ah, Binfield Konağı mı? Yani artık Huzur Konağı. Binfield Konağı nı Dr. Merrall aldı.”

“Dr. Merrall mı?”

“Evet efendim. Altmış kadar hastası varmış diyorlar.”

“Hasta mı? Onu hastaneye mi çevirdiler?”

“Eee -normal bir hastane değil de, bir tür sanatoryum gibi. Daha doğrusu akıl hastaları. Yani bir tür akıl hastanesi.”

Bir tımarhane, ha!

İyi de, zaten başka ne bekleyebilirdim ki?

3

Ağzımda berbat bir tat, kemiklerim çatırdayarak yataktan kalktım.

Tabii, öğle ve akşam yemeğinde birer şişe şarap, aralarda da bir iki kadeh brendinin yanında muhtelif biralar içince, işte böyle oluyordu. Kısacası, bir gün önce içkiyi fazla kaçırmıştım. Doğru dürüst hiçbir şeye bakmadan ve hiçbir hareket yapmadan, odanın ortasında dakikalarca, öyle durdum. Hani kimi sabahlar insana basan o duygu vardır ya, bacaklarınız sanki size emreder: “Daha ne devam edeceksin, Tanrının cezası, hadi bitir şu işi, sok kafanı havagazı fırınına, olsun bitsin!”

Derken dişlerimi aranıp buldum ve pencereye doğru yürüdüm. Yine güzel bir haziran günü başlıyordu, güneş çatılara ve yolun karşısındaki evlerin ön cephelerine ışıklarını yeni göndermeye başlamıştı. Pencere önlerindeki kutulara ekilmiş pembe sardunyalar fena görünmüyordu. Her ne kadar saat daha sabahın sekiz buçuğuysa ve bu cadde pazaryerinden oldukça uzak sayılırsa da, dışarıda gelip gidip duran bir sürü insan vardı. Ellerinde evrak çantaları, koyu renk takım elbiseli, memur tipli birtakım adamlar, sanki burası Londra’nın bir varoşuymuş da metroyu yakalayacaklarmışçasına, aynı yöne doğru büyük bir aceleyle koşturuyor, okul çocukları ikişer üçer pazaryerine doğru yürüyordu. Bir gün öce, Chamford Tepesi’ni yutan kırmızı tuğla evler ormanının karşısında içimi kaplayan duygu yine yükseldi: Davetsiz misafirler! Dağdan gelip bağdakini kovanlar! İşgalciler! Evet, bahçe kapılarını kırıp içeri giren ve benim adımı bile bilmeyen tam yirmi bin işgalci! Ve bir yanda, uyanan, ileri geri

hareket eden yeni bir yaşam, öte yanda ise, otuz-kırk yıl önce olmuş ve kimsenin duymak bile istemediği şeyler hakkında homurdanıp duran, takma dişli, kırk beşlik bir şişko. Tanrım, dedim, hayalet gördüğümü sanarken ne kadar yanılmışım. Asıl hayalet bendim. Bendim ölü olan, onlarsa yaşıyordu.

Ama kahvaltıdan sonra -balık, ızgara böbrek, tost, marmelat ve kahve- biraz kendime geldim. Soğuk nevale hanım kahvaltı salonuna inmemişti, ortada nefis bir yaz duygusu vardı ve ben bir türlü kendimi şu mavi takım elbise içinde biraz farklı olmak duygusundan kurtaramıyordum. Madem, dedim, bir hayaletim, o zaman bari hayalet gibi hareket edeyim. Çıkıp eski yerlerde bir dolanayım. Belki, evimi, yurdumu benden çalan bu orospu çocuklarına biraz kara büyü bile yapabilirim.

Dışarı çıktım, ama daha pazaryerine ancak varmıştım ki, görmeyi hiç beklemediğim bir şeyle olduğum yere çakıldım. Elli kadar öğrenci, başlarında, azametinden general sanacağınız, gayet haşin suratlı bir kadın, dörtlü sıralar yapmış, asker adımlarıyla tören yapar gibi caddeden aşağı yürüyorlardı. En öndeki dördü, kırmızı, beyaz, mavi çizgili, üzerinde kocaman harflerle BRITONLAR HAZIR yazan bir pankart taşıyordu. Köşedeki berber, onları seyretmek için dükkanından dışarı çıkmıştı. Parlak, siyah saçlı, biraz anlamsız yüzlü bir adamdı. Ona sordum:

“N’apıyor bu çocuklar böyle?”

“Bu, buradaki hava akını önlemleri tatbikatı,” dedi, ama pek de emin değildi sanki. “Buradaki ARP işte. Böyle tatbikatlar yapıyorlar. Bu da Miss Todgers, başlarındaki.”

O olduğunu tahmin etmeliydim. Bu kır saçlı, kaknem kadının suratından kız izci oba başkanlığı ya da yurt müdireliği akıyordu. Üzerindeki ceketi ve gömleği üniforma gibi taşıyordu ve insana, takmadığı halde bir Sam Browne kemeri takıyor gibi geliyordu. Bu tipleri iyi tanırım. Savaştan bu yana bir gün olsun yüzü gülmemiştir. Şimdi bu ARP ona ilaç gibi geliyordur. Önümden geçerlerken, gerçek bir başçavuş edasıyla çocuklara bağırıyordu: “Monica, baş yukarıda, omuzlar dik, çene önde, uygun adım.” Bu sırada en gerideki dörtlünün elinde bulunan kırmızı, mavi, beyaz çizgili flamayı ve ortadaki dörtlünün BİZ HAZIRIZ. YA SİZ? pankartını gördüm.

“Onları niye böyle bir aşağı, bir yukarı yürütüp duruyorlar?” diye sordum berbere.

“Bilmem. Heralde bi tür propaganda olsa gerek.”

Ama ben biliyordum. Çocukları savaşa hazırla. Herkesi başka çare kalmadığına inandır: bombardıman uçakları Noel’e kalmaz buradadır, fazla konuşma da mahzene in. Walton yönünden gelen iki kocaman, kara uçak, kentin doğu ucuna doğru yaklaşıyordu. Tanrım, dedim, savaş başladığında, kimse bunu yadırgamayacak, herkese sanki sağanak başlamış gibi gelecek. Hepimiz, kulağımız kirişte, ilk bombayı bekliyorduk. Bu arada berber bana, Miss Todgers’ın gayretleri sayesinde, okul çocuklarının nasıl da gaz maskesine kavuştuğunu anlatmaya koyulmuştu.

Sonunda kenti keşfe başladım. İki günüm, eski nirengi noktalarını dolaşmakla geçti, tabii bulabildiğim kadarıyla. Ve bütün bu süre içinde beni tanıyan tek bir kişi çıkmadı. Bir hayalettim sanki, göze görünmüyordum.

Bu çok tuhaftı, çok çok tuhaf, o kadar ki, anlatabilir miyim, bilmiyorum. H. G. Wells’in, aynı anda iki yerde bulunan bir adam hakkındaki hikayesini okumuş muydunuz? Hani, adam hem evindedir, hem de denizin dibinde olduğu gibi bir yanılsama yaşıyordur. Odasında dolaşır, ama masalar, sandalyeler yerine, ona ulaşmaya çalışan dalgalı deniz yosunları, koca yengeçler ve mürekkepbalıkları görür. İşte böyle bir şeydi. Sonuçta, saatler boyunca olmayan bir dünyada dolaşmış oldum. Kaldırımdan inerken adımlarımı sayıyor ve şöyle düşünüyordum: “Evet, tarla işte tam şurada başlardı. Çit, caddenin ortasından geçip şu evin tam ortasına toslardı. Şu benzin pompası, aslında bir karaağaçtı. İşte bahçelerin sınırı tam şurasıydı. Ve bu cadde (bu yarı müstakil, küçük, döküntü evler sırasına Cumberledge Sokağı denirdi, hatırlıyorum), Katie Simmons’la yürüdüğümüz, her tarafını fındık filizleri bürümüş patikaydı.” Mesafeler konusunda mutlaka yanılıyordum, ama genel yönler doğruydu. Burada doğmamış biri, imkanı yok bu yerlerin yirmi yıl önce bahçelerle kaplı olduğuna inanmazdı. Sanki bütün kır, en uç varoşlardan gelen bir volkanik patlamayla yanmıştı. Koca Brewer’ın toprağının neredeyse tamamı, grubun toplu konut arsası içinde kalmıştı. Değirmen Çayırı ortadan kalkmış, ilk balığımı tuttuğum inek yalağı kuruyup dolmuş ve üzerine başka şeyler yapılmıştı, öyle ki, tam yerini göstermem mümkün değildi. Her yer safi ev doluydu, aynı kurtbağrı çiti ve ön kapıya giden asfalt yolu ile birbirinin tıpkısı, bir alay kırmızı, küçük ev. Toplu konutlardan sonra evler biraz seyreliyordu, ama yap-satçılar da elinden geleni ardına koymamıştı. İmkanı olan herkes hemen bir arsa alıp ev kondurmaya kalktığından, her yerde tali yollar, sağa

sola bırakılmış yıkıntı ve inşaat molozları, müteahhidinin tabelası dikilmiş boş arsalar, devedikenlerinin ve teneke kutuların istilasına uğramış, mezbelelikler göze çarpıyordu.

Öte yandan, eski kasabanın orta kısmındaki evlerde pek büyük bir değişiklik olmamıştı. İsimleri değişmişti ama, dükkanların çoğu aynı işi yapmaya devam ediyordu. Lilywhite hâlâ tuhafiyeciydi, ama eskisi kadar şaşaalı değildi. Gravitt'in kasap dükkanı, şimdi radyo parçaları satılan bir yer olmuştu. Wheeler Ana'nın küçük vitrini tuğlayla örülmüştü. Grimmett'inki hâlâ bakkaliyeydi, ama artık intemational'ındı. Bu, bu büyük şirketlerin gücünün, koca Grimmett gibi sermayesi yerinde bir yaşlı kurdu bile nasıl köşeye sıkıştırdığını göz önüne seriveriyordu. Ama mezarlıkta insanın suratına tokat gibi inen kabir bir yana, eğer onu birazcık tanıyorsam, bu işi mutlaka en iyi zamanda yapmış ve giderken en az on-on beş bin kağıt götürmüş olmalıydı. El değiştirmemiş tek yer Sarazinlerin, yani babamın mahvına sebep olanları dükkanıydı. İşi inanılmaz derecede büyütmüş ve kentin yeni kesiminde bir şube daha açmışlardı. Bu arada artık bir tür büyük mağazaya dönüşmüş ve mobilyadan ilaca, hırdavattan bahçe ürünlerine kadar pek çok şeyi satar olmuşlardı.

Bu iki günün en güzel tarafı, etrafta gezip dolaştığım süre boyunca, arada bir içimden gelse de, sızlanıp homurdanmamam oldu. Aynı zamanda, içkide de keyif sınırının ötesine geçiyordum. Aşağı Binfield'a adım attığımdan beri, güne hep akşamdan kalma başlıyor ve üstelik barları neden daha erken açmıyorlar diye de şaşıyordum. Açılmalarına yarım saat kala, dilim neredeyse dışarı sarkıyordu.

Ama tabii her zaman aynı haletiruhiye içinde değildim. Bazen Aşağı Binfield yerin dibine batsa umurumda olmaz gibi geliyordu. Zaten buraya ailemden kaçmak için gelmiş değil miydim? Balık tutmak dahil, yapmak istediğim şeyleri yapmamam için hiçbir neden yoktu. Hatta işi cumartesi öğleden sonra, High Caddesindeki balık takımları satan bir dükkana gitmeye kadar vardırdım ve kamış bir olta (çocukken hep kamış bir oltam olsun isterdim -söğüt dalı oltadan daha iyiydi), olta ucu ve yem aldım. Dükkanın atmosferi keyfimi yerine getirdi. İsterse her şey değişsin, balık oltaları değişmezdi, çünkü balıklar değişmezdi. Ve dükkancı için de, orta yaşlı, şişman bir adamın olta satın almasında gülünecek bir taraf yoktu. Tam aksine onunla biraz gevezelik bile ettik, Thames'deki balıkçılıktan ve geçen yıl birinin ekmek, bal ve naneli tavşan yahnisinden oluşan tayını

üzerine konan koca kefalden filan dem vurduk. Hatta ondan, elindeki en sağlam somon ağıyla beş numaralı kızılgöz zokaları bile aldım -gerçi ona bunları neden aldığımı söylemedim, aslında bunu kendime bile itiraf etmemiştim, ama niyetim Binfield Konağı'na gidip, şu koca sazanlara, hâlâ duruyorlar mı diye bir göz atmaktı.

Neredeyse bütün bir pazar sabahı kendi kendimle boğuştum durdum - balık tutmaya gitmeli mi gitmemeli mi? Kah "neden olmasın" diyordum, kah "yok, yok, bu da hep hayalini kurup da bir türlü yapamadığımız şeylere dönecek." Ama sonunda akşamüstüne doğru arabaya atlayıp Burford Bendi'ne doğru yola çıktım. Aklımdan geçen, sadece nehre şöyle bir göz atmak ve ertesi gün, yeni olta kamışımı, bavuluma koyduğum flanel pantolonumu ve eski ceketimi alıp balığa çıkmaktı. Üç dört gün yeter, diyordum.

Chamford Tepesi'nden aşağı indim. En dipte yol dönüyor ve patikaya paralel gitmeye başlıyordu. Arabadan inip yürümeye koyuldum. Aaa! Yolun yanı başına bir sürü küçük, kırmızılı beyazlı bungalov dikilmişti. Aslında bunu düşünmeliydim. Etrafa da bir sürü araba park etmişti. Nehre yaklaştıkça kulağıma sesler çalınmaya başladı. Hem de, gramofon sesleri.

Bendin etrafını dolaştım ve tali yola çıktım. Aman Tanrım! Şaşkınlıktan ağzım açık kaldı. Ortalık karınca gibi insan kaynıyordu. Sulak alanların yerinde çayhaneler, otomatik tartı aletleri, tatlı satılan süslü küçük kulübeler ve Wall's Dondurma satan adamlar vardı. Eskiden olsa, kilometrelerce yürür ve bir bekçi ya da atının ardından tembel tembel yürüyen tek tük adamlar dışında tek bir kişiye rastlamazdık. Balık tuttuğumuz yer ise tamamen bize aitti. Hemen ilerimizdeki sığ sularda bir balıkçıl gezinir, bütün bir öğleden sonrayı orada geçirirdik de yine tek bir insana rastlamazdık. Peki, yetişkinler balık tutmaya gitmezler düşüncesi nereden çıkmıştı? Kıyının her iki tarafı da, göz alabildiğince, birkaç metre aralıkla dikilmiş, balık tutan adamlarla kaplıydı. Bunca insan burayı nasıl keşfetmiş olabilir? diye epey düşündükten sonra, bunun bir balıkçılık kulübünün marifeti olduğunu anladım. Nehir de tekne doluydu -neredeyse çıplak, bağırıp haykıran gençlerle dolu ve bordasında mutlaka bir de gramofon bulunan tekneler- kürek tekneleri, kanolar, düz, nehir kayıkları, motor-botlar. Balık tutmaya çalışan adamların olta mantarları, motor-botların yaptığı dalgayla inip çıkıp duruyordu.

Biraz daha yürüdüm. O güzelim güne hiç yakışmayan, kirli, bulanık bir su. Kimsenin bir şey tuttuğu yoktu, bir küçücük gol-yan bile. Tutmayı bekleyip beklemediklerini merak ediyorum. Böyle bir kalabalık, kainattaki bütün balıkları korkutup kaçırırdı. Dondurma kutuları ve kesekağıtları arasında inip çıkan mantarları seyrederken, birden aklıma aslında hakikaten tutacak balık kalıp kalmadığı geldi. Acaba Thames’de hâlâ balık yaşıyor muydu? Vardır herhalde, diyordum Ama nehrin suyunun eskisiyle ilgisi yoktu. Bunu benim uydurduğumu sanabilirsiniz, ama gerçekten öyle. Hatırlıyorum; Thames’in suyu, taa derinleri ve yosunların etrafına üşüşen balık sürülerini görebileceğiniz berraklıkta bir yeşildi. Oysa şimdi insan bu suda burnunun ucunu bile göremezdi. Bulanık ve kirliydi, üzeri motor-botlardan yayılan ince bir benzin tabakasıyla kaplıydı, izmaritlerden ve kesekağıtlarından söz bile etmiyorum.

Az sonra geri döndüm. Gramofonların gürültüsüne daha fazla dayanamayacaktım. Neredeyse hepsi genç, baş belası bir sürü mahluk. Volta atan çiftler. Yanımdan bir grup kız geçti, Amerikan Donanması’ndakiler gibi, üzerinde sloganlar yazılı beyaz kepler ve İspanyol paça pantolonlar giymişlerdi. Birininkinin -on yedisinde ya var ya yoktu- üzerinde ÖP BENİ yazıyordu. Hiçbirine aldırış etmeyecektim. Ani bir dürtüyle döndüm ve otomatik tartı aletlerinden birine yaklaştım. Üzerine çıkıp deliğinden bir peni attım. İnsanı hem tartıyor, hem de falına bakıyordu. İnce bir yarıktan, üzerinde şunlar yazan bir kart çıktı:

“Bulunmaz yetenekleriniz var, *ama aşırı alçakgönüllü olduğunuzdan hiçbir zaman hak ettiğiniz takdiri göremiyorsunuz. Yakınlarınız sizin yeteneklerinizi değerlendiremiyorlar. Bir kenarda durup başkalarının sizi takdir etmesini bekliyorsunuz. Duyarlı* ve *müşfik bir insan, sadık bir dostsunuz. Karşı cinse çok çekici geliyorsunuz. En büyük kusurunuz cömertliğiniz. Azmedin, çok yükseleceksiniz!” “Ağırlık: 92 kilogram.”*

Son üç günde tam iki kilo almıştım. İçkiden olmalıydı.

4

George’a dönüp arabamı bir garaja bıraktım ve geç bir akşam çayı istedim. Pazar olduğundan barın açılmasına daha bir iki saat vardı. Akşam serinliğinde çıkıp kiliseye doğru şöyle bir uzandım.

Tam pazaryerinden geçiyordum ki, hemen önümdeki kadını fark ettim. Daha onu gördüğüm anda, önceden tanıdığım gibi tuhaf bir hisse kapılmıştım. Bu duyguyu bilirsiniz. Yüzünü göremiyordum gerçi, arkadan da kim olduğunu çıkarmam olanaksızdı, ama yemin ederim onu tanıyordum.

Kadın High Caddesi’ni aşıp, sağa giden yan sokaklardan birine saptı - Ezekiel Amca’nın dükkanı buralardaydı. Ben de nedense arkasından gittim- belki birazı meraktan, birazı da tedbiren. İlk aklıma gelen, nihayet eskiden tanıdığım birilerine rastladığımdı. Ama hemen ardından kadının pekala Batı Bletchleyli olabileceği aklıma geldi. Bu durumda adımlarıma dikkat etmeliydim, çünkü eğer öyleyse, bu bir biçimde Hilda’nın kulağına gidebilirdi. Bunun üzerine daha da dikkat kesildim ve onu gözden kaybetmeden, fakat araya daha büyük bir mesafe koyarak takibi sürdürdüm. Uzunca boylu, şişmanca, kılıksız bir kadındı, kırkla elli arasında bir yaşta olmalıydı. Sanki sokağa hemen bir dakikalığına fırlayıvermiş gibi şapka giymemişti, yürüme tarzından, topuklarının aşınmış olduğu belliydi. Ama her halükarda pasaklı bir kadındı. Bana verdiği o müphem tanıdıklık hissi dışında, aşina hiçbir tarafı yoktu. O tanıdıklık duygusu da muhtemelen yürüyüş tarzından ileri geliyordu. Derken bir tatlıcı -ve kırtasiyeci- dükkanına geldik, hani şu pazar günleri de açık olan küçük dükkanlardan. Dükkancı kadın kapı girişinde durmuş, kartpostalların durduğu bir bölmeye bir şeyler yapıyordu. Benim kadın durup saati sordu.

Seyrediyormuş gibi yapabileceğim bir vitrin bulur bulmaz, ben de durdum. Bu, duvar kağıdı örnekleri ve banyo malzemeleriyle dolu bir su tesisatı ve dekorasyon dükkanıydı. O iki kadın ile aramızda on-on beş yarda mesafe vardı. Buradan, onların, kadınların saati sorarken hep yaptıkları, o incir çekirdeğini doldurmaz konuşmayı rahatça işitebiliyordum. “Evet, bu şaka. Şaka bu. Ona dedim ki, ‘Sen ne sandın ki?’ dedim. Hiç gerçeğe benziyor mu? Ama faydası yok, sanki insana değil de, duvara konuşuyorsun. Utanç verici.” Terlemeye başlamıştım. Belli ki, benim izlediğim kadın da, öteki gibi küçük bir dükkancının karısıydı. Ben sadece onun, tanıdıklardan biri olup olmadığını merak ediyordum. Derken tam bu anda döndü ve yüzünün aşağı yukarı dörtte üçünü gördüm. Tanrım! Elsie’ydi bu!

Evet, Elsie. Yanılmama imkan yoktu. Bu tombul kocakarı! Elsie ha?

Elsie’yi değil de, yılların ona yaptığını görmek benim için tam bir şok olmuştu. Bir an gözümün önünden bir şeyler uçuştu. Pirinç musluklar, balon biçimli tapalar, porselen lavabolar kayboldu, öyle ki, onları hem gördüm hem de görmedim. Ayrıca bir an onun beni tanıdığı korkusuyla taş kesildim. Ama o, hiçbir şey yapmadan yüzüme boş boş baktı. Sonra dönüp yoluna devam etti. Ben de arkasından. Yaptığım tehlikeli bir şeydi, onu takip ettiğimi fark edebilir, kim olduğumu hatırlayabilirdi, ama ona bir kez daha bakmak zorundaydım. Onu hayatımda ilk kez görüyor değildim, ama bu kez son derece başka bir gözle bakıyordum.

Yani gördüklerim berbattı, ama sanki onun sırtını incelemekten bir tür bilimsel zevk alıyordum. Demek yirmi dört yıl bir kadına bu denli korkunç şeyler yapıyordu. Bu yirmi dört yılda, o süt beyazı tenli, kırmızı dudaklı, altın sarısı saçlı Elsie gitmiş, yerine bu aşınmış topuklar üzerinde yürümeye çalışan, kambur acuze gelmişti. İyi ki erkeğim, diye düşündüm. Hiçbir erkek kendini bu kadar bırakmaz. Evet, ben de şişmandım. Benim biçimim de bozulmuştu, ama yine de bir biçimim vardı. Oysa Elsie, o kadar şişman bile değildi, ama düpedüz biçimsizdi. Kalçaları korkunç durumdaydı. Beli ise kaybolmuştu. Bu haliyle, yumuşak, topak bir silindiri, bir un çuvalını andırıyordu.

O önde ben arkada, önce eski mahallenin dışına çıktık, sonra tanımadığım, küçük, kötü sokaklardan geçtik. Sonunda bir dükkanın kapısı önünde durdu. İçeri girişinden, dükkan sahibi olduğu belliydi. “G. Cookson, Şekerci ve Tütüncü” yazan vitrinin önünde bir an durdum. Yani Elsie artık

Mrs. Cookson’du. Burası, tıpkı onun daha önce önünde mola verdiği dükkan gibi, dökülen, küçük bir dükkandı, ama hem ondan daha ufaktı, hem de daha çok sinek pisliğiyle kaplıydı. Anlaşılan tütün ve en ucuzundan şekerlemeler dışında başka bir şey satılmıyordu. Bir iki dakika durup ne alabilirim diye düşündüm. Sonunda ucuz bir pipo askısı gördüm ve içeri daldım. Ama önce kendimi şöyle iyice bir hazırladım, çünkü eğer beni tanıyacak olursa, gayet sıkı yalanlar kıvırmam gerekecekti.

Dükkanın arkasındaki odaya girip gözden kaybolmuştu, ama ben tezgahı tıklatınca geri geldi. Yani artık yüz yüzeydik. Hayır! En ufak bir emare yoktu. Tanımamıştı. Bana bakan gözlerinde hiçbir değişiklik olmamıştı. Küçük dükkan sahiplerinin müşterilerine nasıl tam bir kayıtsızlıkla baktığını bilirsiniz.

Yüzünü, tam karşıdan ilk kez görüyordum ve her ne kadar sonuca kendimi biraz hazırladıysam da, bu benim için, tıpkı onu ilk görüşüm gibi bir şok oldu. Sanırdım ki, genç bir yüze, hatta bir bebeğin yüzüne bile bakarken, onun yaşlandığında neye benzeyeceğini görürsünüz. Ama eğer ben henüz yirmi, Elsie yirmi iki yaşındayken, bana onun kırk yedisinde nasıl gözükeceğini sorsalardı, vereceğim cevabın şu anda baktığım yüzle en ufak bir ilgisi olmazdı. Bütün yüzü, sanki biri tutup çekmiş gibi, aşağı doğru sarkmıştı. Hani şu buldok yüzlü, orta yaşlı kadınları bilir misiniz? Kocaman, çıkıntılı bir çene, köşeleri yere bakan bir ağız, altları torbalanmış ve iyice gömülmüş gözler. Yani tam bir buldok. Ama yine de aynı yüzdü işte, bir milyon kişinin içinde bile tanırdım. Saçları tamamen kırlaşıp kirli bir renk almış ve seyrelmişti. Beni hiç tanımamıştı. Ben sadece bir müşteriydim, bir yabancı, sıradan, şişman bir adam. Ne tuhaf, birkaç santimlik bir yağ tabakası nelere kadirdi. Ben de onun kadar değişmiş miydim, merak ediyordum, yoksa beni görmeyi hiç mi beklemiyordu ya da -en muhtemeli- beni tamamen unutmuş muydu?

“İy’akşamlar,” dedi dükkancıların o kayıtsız haliyle.

“Pipo istiyorum,” dedim. “Gül ağacından bir pipo.”

“Pipo! Hımm, bi bakiym. Bi yerlerde bikaç pipomuz olucaktı. Nerde -ah, hurdaymış!”

Tezgahın altında bir yerlerden, pipo dolu bir mukavva kutu çıkardı. Aksam ne kadar kötüleşmişti! Yoksa, standartlarım değiştiği için bana mı öyle gelmişti? Ama hayır, o eskiden son derece “kusursuzdu” -Lilywhite’taki bütün kızlar “kusursuzdu” zaten- ve üstelik Okuma

Grubu’nun da üyesiydi. O zamanlar, böyle kimi sesleri yutarak konuşmadığına yemin edebilirdim. Bu kadınlar evlenince nasıl da kötülüyorlar. Bakıyormuş gibi yapıp birkaç dakika pipolarla oyalandım. Sonunda amber ağızlıklı bir tane istediğimi söyledim.

“Amber mi? Elimizde var mı, bilmiyorum.” Dönüp arkaya doğru seslendi: “George!”

Demek ötekinin adı da George’du. Dükkanın arkasından “urr” der gibi bir homurtu geldi.

“George! Şu öteki pipo kutusunu nereye koydun?”

George göründü. Ufak tefek, dolgunca bir adamdı, ceketsizdi, dazlak bir kafası ve tarçın renkli, çorba süzgeci gibi kocaman bir bıyığı vardı. Belli ki, çayı yarıda kalmıştı, ikisi birden öteki pipo kutusunu aramaya koyuldular ve beş dakika kadar sonra, bazı şekerleme kutularının arkasında buldular. Her şeyini toplaşan ancak elli kağıt edecek bu pasaklı dükkanda, bu kadar süprüntüyü nasıl biriktirdikleri akıl almaz bir durumdu.

Çöplerin arasında debelenen ve kendi kendine mırıldanan Elsie’yi seyrettim. Bir şeyini kaybetmiş, yaşlı, kambur bir kadının hareketlerini hiç seyretmiş miydiniz? Ne hissettiğimi anlatmaya kalkışmamın faydası yok. Derin, öldürücü bir keder. Duymadıkça bilemezsiniz. Tek söyleyebileceğim şu: Eğer yirmi beş yıl önce hoşlandığınız bir genç kız varsa, yarın gidin ve ona bakın. O zaman belki ne hissettiğimi anlarsınız.

Ama aslında kafamı asıl kurcalayan konu, her şeyin nasıl olup da insanın beklediklerinden bu denli farklı olabildiğiydi? Elsie’yle birlikte olduğumuz ânlar! Kestane ağaçlarının akında geçirdiğimiz temmuz geceleri! Böyle bir şeyin arkasında hiçbir iz bırakmaması mümkün mü? Zamanın, aramızda geçenleri hiç yaşanmamış gibi yapacağını kim bilebilirdi? İşte ben buradaydım, o da orada, aramızda yarım metre mesafe ancak vardı. Ama yine de, ilk defa karşılaşan iki yabancıdan farksızdık. Eğer ona kim olduğumu söyleseydim, muhtemeldir ki, beni hatırlayacaktı. Ve hatırladığında, acaba ne düşünecekti? Koca bir hiç! Muhtemelen ona sürdüğüm leke için bile bana kızmayacaktı. Sanki hiçbir şey yaşanmamış gibiydi.

Öte yandan, Elsie’nin böyle bir hal alacağını kim tahmin edebilirdi ki? Onda şeytana uyacak bir kız hali vardı. Hayatına benden önce en az bir erkeğin daha girmiş olduğunu biliyordum, benimle ikinci George arasına da

başkalarının girdiğini tahmin etmek için müneccim olmak gerekmiyordu. Belki de topumuz bir düzine ederdik. Ona kazık atmıştım, bu konuda en ufak bir şüphe yoktu ve bu konu aklıma geldiğinde de kendimi kötü hissederdim. Ya sokağa düşecek, ya da kafasını havagazı fırınına sokacak diye geçirirdim aklımdan. Bazen kendimi tam bir düzenbaz gibi hissederdim (ki yeterince doğruydu), ama bazen de, ben olmasam bir başkası olacaktı diye düşünürdüm. Ama işler nasıl da acayip, anlamsız noktalara geliyor, görüyorsunuz değil mi? Gerçekten sokağa düşen kaç kadın var acaba? Çamaşır makinesine düşenlerden daha azdır. Elsieye gelince, ne daha kötü olmuştu, ne de daha iyi. Herkes gibi o da, çağrılmak üzere duran bir adet George'u ile küçük, döküntü bir dükkan işleten şişman, yaşlı bir kadın olmuştu işte. Muhtemelen bir sürü de çocukları vardı. Mrs. George Cookson. Saygı görerek yaşadı, ardında büyük bir yas bırakarak öldü -eğer yeterince şanslıysa, iflas masasının bu tarafında ölmüş de olabilirdi.

Pipo kutusunu bulmuşlardı. Ama tabii aralarında amber agızlıklı olanı yoktu.

“Şu anda elimizde amber agızlıklı pipo yok efendim. Ama güzel, ebonit ağızlıktılar var.”

“Ama ben amber ağızlıklı istiyorum.”

“Bakın şurada da güzel pipolarımız var,” diyerek bir tane uzattı. “Bu da çok güzel bir pipo. Yarım papel.”

Alırken parmaklarımız temas etti. Ne bir heyecan, ne bir tepki. Vücut hatırlamıyor. Herhalde geçmişin hatırına pipoyu alıp, yarım papeli Elsie’nin avucuna saydığımı zannettiniz. Yanıldınız işte. Almadım. Çünkü pipo içmem, o sadece dükkana girebilmek için bir numaraydı. Pipoyu parmaklarımın ucunda çevirdikten sonra tezgaha, yerine koydum.

“Önemli değil, almayacağım,” dedim. “Bana küçük bir Players verin.”

Bunca konuşmadan sonra artık bir şey almam gerekiyordu, ikinci George ya da belki üçüncü, dördüncü, bıyıklarını çiğneye çiğneye gidip Player’s’ı getirdi. Suratının nasıl asıldığını görebiliyordum, çünkü bir hiç yüzünden çayını yarıda bıraktırmıştım. Ama yarım papeli sokağa atmanın alemi de yoktu. Kendimi dışarı attım ve bu Elsie’yi son görüşüm oldu.

George’a dönüp akşam yemeğimi yedim. Sonradan aklıma sinemaya gitmek gibi bir fikir geldiyse de, nedense gitmedim ve kentin yeni

kesimindeki büyük, gürültülü publardan birine doğru yollandım. Orada Staffordshirelı birkaç satışçıyla karşılaştım, Guinness içip dart oynayarak sektörün durumu hakkında gevezelik ettik. Kapanmaya yakın artık o kadar sarhoş olmuşlardı ki, onları bir taksiyle evlerine bırakmak zorunda kaldım. Bense açık havada biraz yürüdüm, ertesi sabah ise her zamankinden kötü bir baş ağrısıyla uyandım.

5

Yine de Binfield Konağı'na gidip havuzu görmem gerekiyordu.

O sabah kendimi gerçekten kötü hissediyordum. Aşağı Binfield'a takılıp kaldığımdan beri, açılıştan kapanışa kadar hemen hemen sürekli içiyordum. Sebebini daha keşfedememiştim, ama galiba yapacak başka şey olmadığındandı. Seyahatimin şu âna kadarki özeti buydu -üç gündür sarhoş.

Ertesi sabah da aynısı oldu. Pencereye doğru süründüm ve sağa sola seğirten melon şapkaları, okul keplerini seyrettim. Düşmanlarım, diye düşündüm. Kasabayı yağmalayan, harabeleri izmaritler ve kesekagıtlarıyla dolduran fetih ordusu. Buna niye bu kadar aldırış ediyordum ki? Aşağı Binfield'ın bir tür Dagenham'a dönüşmesinden duyduğum irkilmeyi, toprağın bu kadar dolmasından ve kırın kente dönüşmesinden duyduğum hoşnutsuzluk diye açıklayabilirsiniz. Ama hepsi bundan ibaret değil. Masa örtüsüne dökülen havyar lekesi gibi yayılmadıkları sürece, kasabaları büyümesine bir itirazım yok. Çünkü biliyorum ki, insanların yaşamak için bir yerlere ihtiyacı var ve eğer bir fabrika bir yerde açılmazsa başka yerde açılacak. Bütün bu pitoresklik, kır havası verilmiş bu eğretilikler, meşe kaplamalar, kalaylı kaplar, bakır ısıtıcılar filan ise sadece midemi bulandırıyor. Eski günlerde neysek neydik, ama pitoresk asla değildik. Annem, Wendy'nin evimize doldurduğu antikalara asla bir anlam veremezdi. Kanatlı masalardan hiç hoşlanmaz, onların insanın "bacağını kaptığını" söylerdi. "İğrenç yağlı şeyler" derdi onlara. Ama ne derseniz deyin yine de, o günlerde şimdi sahip olamadığımız bir şey vardı, şimdiki radyolu, pırıl pırıl, aerodinamik süt-barlarında bulunmayan bir şey. Onun peşine düşmüş ve bulamamıştım. Yine de ona inanıyordum, daha takma dişlerimi takmamış olduğum ve midemin bir aspirinle bir fincan çay diye inim inim inlediği şu anda bile inanıyordum.

Bu konu bana yine Binfield Konağı'ndaki havuzu hatırlattı. Onların kasabayı ne hale getirdiklerini gördükten sonra, havuzun hâlâ var olup

olmadığı konusunda, ancak korku denebilecek bir duygu içindeydim. Yine de bilmiyordum. Kasaba kırmızı tuğlaya yenilmiş, evimiz Wendy ve ıvır zıvırı karşısında pes etmiş, Thames motor yağı ve kesekağıtlarıyla zehirlenmişti. Ama havuz herhalde, içinde salınıp duran o koca, kara balıklarıyla oradaydı. Belki de hâlâ olduğu yerde, ağaçların arasında saklanmış duruyor, kimse onun varlığını bilmiyordu. Bu pekala mümkündü. Çünkü etraftaki böğürtlen ve çürümüş funda bürümüş koruluk o kadar sıktı ki, (kayın ağaçları yerini meşeye bırakmış ve böylece ormanaltı örtüsü iyice kalınlaşmıştı), oraya insan ayağı değmesi zordu.

Akşamüstüne kadar bir yere gitmedim. Arabayı çıkarıp da Yukarı Binfield yoluna doğru sürdüğümde, saat dört buçuk sularıydı. Yolun yarısında seyrelmeye başlayan evler daha sonra tamamen bitti ve kayın ağaçları başladı. Yol ileride çatallanıyordu, ben çatalın sağdaki ucuna saptım, böylece tam bir tur atıp Binfield Konağı'na yoldan gelecektim. Ama önce, arasından geçmekte olduğum koruluğa bir göz atmak için durdum. Kayın ağaçları aynıydı. Tanrım, hiç değişmemişlerdi. Aynen eskisi gibiydiler. Arabayı yolun kıyısındaki otluk yere çekip park ettim ve inip yürüdüm. Her şey aynıydı. Aynı sessizlik ve yerlerde, çürümeden yıldan yıla devroluyor gibi duran koca yaprak yığınları. Tek canlı olarak, ağaç tepelerindeki, görülmeyen ama duyulan kuşlar vardı. Kent denilen o gürültülü yığının sadece üç mil ileride olduğuna insan inanamıyordu. Ağaçların arasından Binfield Konağı'na doğru ilerlemeye başladım. Patikanın nasıl gittiğini tam olarak hatırlayamıyordum. Ve Tanrım! Evet! İşte Kara El çetesinin buluşup sapan talimi yaptığı, ilk balığımı tuttuğum gün SidLovegrove'un bize bebeklerin nasıl dünyaya geldiğini anlattığı kireç çukuru, hepsi sanki dün kadar yakındı.

Ağaçların tekrar seyreldiği yerden, öteki yol ve Binfield Konağı! görülebiliyordu. Eski, çürük ahşap çit artık yoktu, onun yerine, sanki her an karşınıza akıl hastaları çıkabilirmiş gibi, üzerinde sivri demir uçlar olan, yüksek, tuğla bir duvar yapmışlardı. Bir süre konaktan içeri nasıl girebileceğime karar verememiş, sonunda karımın deli olduğunu ve onu bırakabileceğim bir yer aradığımı söylemeye karar vermiştim. Bundan sonra, bana bütün çevreyi gösterirlerdi herhalde. Yeni takım elbisem içinde, karısını özel bir akıl hastanesine yatıracak kadar varlıklı bir görünümüm olmalıydı. Tam kapının önüne gelmiştim ki, birden aklıma düştü: acaba havuz hâlâ arazinin içinde mi kalıyordu?

Binfield Konağı'nın eski arazisi elli dönüm kadardı. Oysa bu akıl hastanesinin arazisi beş on dönümü ancak buluyordu. Hastaların içine düşüp boğulabileceği koca bir havuzu herhalde istemezlerdi. Koca Hodges'in yaşadığı kulübe olduğu gibi duruyordu, ama sarı tuğla duvar ve demir kapılar yeniydi. Kapıdan bakınca içeriyi tanıyamamıştım. Çakıl yürüyüş yolları, çiçek yatakları, tarhlar ve amaçsızca dolaşan birkaç kişi -muhtemelen akıl hastaları. Sağa saparak ilerledim. Havuz -avlandığım büyük havuz- konağın birkaç yüz yarda arkasında kaldığına göre, duvarın köşesine gelmeden yüz yarda kadar önce bir yerlerde olmalıydı. Bu demektir ki, arazinin dışında kalıyordu. Ağaçlar seyreliyor gibiydi. Çocukların seslerini duyabiliyordum. Ve Tanrım, işte havuz oradaydı.

Bir an ona ne olduğunu anlamayarak bakakaldım. Sonra kafama dank etti -etrafındaki bütün ağaçlar kesilmişti. Tümüyle çıplak ve başka bir havuzdu artık, Kensington Bahçelerindeki Yuvarlak Havuz gibiydi. Kenarlarında oyuncak yelkenlileri ve kürekleriyle çocuklar oynuyor, içinde daha büyük görünüşlü birkaç çocuk, bir kolu döndürerek çalıştırdıkları kanolarla geziniyordu. Soldaki, sazlar arasına gömülmüş eski, çürük ahşap kayıkhanenin yerinde, bir pavyon, şirin bir köşk ve üzerinde kocaman bir YUKARI BİNFİELD MODEL YELKENLİ KULÜBÜ yazan beyaz bir plaka vardı.

Sağ tarafa baktım. Evler, evler ve evler vardı. İnsan kendini pekala kentin en dış eteklerindeki bir varoşta sanabilirdi. Havuzun arkasını saran ve bir tropik orman kadar sık olan ağaçların hepsi tıraşlanmıştı. Kala kala evlerin önündeki birkaç ağaç kalmıştı. Evler de sanatsal görünüşlü evlerdi, yani ilk gün Chamford Tepesi'nin en üstünden gördüğüm, Tudor taklidi zevksizlik örneklerine benziyorlardı. Bu ağaçların değişmeden kaldığını düşünmekle ne budalalık etmiştim. İşte hepsi buydu. Kesilmeden kalmış, yarım dönüm araziyi ancak kaplayan, küçücük bir korucuk. Ve buraya yürürken onun arasından geçmem de tamamen bir tesadüf eseriydi. Eskiden sadece bir isim olan Yukarı Binfield, artık bayağı bir kasaba olmuştu. Aslında o artık düpedüz, Aşağı Binfield'ın bir uzantısıydı.

Havuzun kenarına doğru yürüdüm. Çocuklar etrafa su sıçratmak ve gürültü yapmakla meşguldüler. İnsana sanki bir arı kovanındaymış gibi geliyordu. Suda pek bir canlı yaşıyormuşa benzemiyordu. Kenarda, ayakta durmuş çocukları seyreden bir adam vardı. Birkaç tel beyaz saçı dışında dazlak kafalı, burundan sıkma gözlüklü, güneş yanığı yüzlü, yaşlıca bir

adam. Görünüşü bir tuhaftı. Bacağında şort, ayağında sandalet, üzerinde de suni ipekten, yakasız bir gömlek, ama beni asıl etkileyen gözlerindeki bakıştı. Gözlük camlarının ardındaki o masmavi gözleriyle, insana göz kırpıyormuş gibi geliyordu. O hiç büyümeyen yaşlılardan biriydi, anlamıştım. Bunlar kafayı ya sağlıklı beslenmeye, ya da izciliğe takmışlardır -her ikisinde de doğa ve açık havayla haşır neşir olma hali vardır. Yüzüme sanki bir şey söyleyecekmiş gibi bakıyordu.

"Yukarı Binfield da amma büyümüş," dedim.

Gözünü kırptı.

"Büyümek mi? Sevgili dostum, Yukarı Binfield'ın büyümesine asla göz yummayız. Bizler burada müstesna insanlar olmakla övünüyoruz, değil mi? Yani hep böyle bizim gibi insanlardan oluşan küçücük bir koloni işte. Yani öyle her önüne gelen giremez, heh, heh!"

"Ben savaş öncesini kastetmiştim," dedim. "Çocukluğum burada geçti de."

"Haa! O başka. Tabii bu benden öncesi. Ama Yukarı Binfield Evleri çok da özel bir tarzda inşa edildi. Tamamen kendine özgü, küçük bir dünya. Mimar Edward Atkin tarafından tasarlandı. Duymuşsunuzdur. Bizler burada, yukarıda, böyle doğanın ortasında yaşıyoruz. Orasıyla -eliyle Aşağı Binfield'ı işaret etti-hiç alakamız yoktur. O karanlık izbelerle! Heh, heh!"

Yardımsever, cana yakın bir gülüşü vardı. Yüzünü yukarı doğru kırıştığında bir tavşana benziyordu. Sanki sormuşum gibi hemen bana Yukarı Binfield Evleri'ni anlatmaya başladı, genç mimar Edward Atkin nasıl bir Tudor hayranıymış da, nasıl çiftliklerden Elizabeth dönemine ait gerçek ahşap kirişler bulup onları komik paralara almışmış da. Ayrıca şahsi olarak da çok ilginçmiş de, çıplak partileri onsuz olmazmış da. Defalarca, Yukarı Binfield'dakilerin ne kadar müstesna insanlar olduklarını, Aşağı Binfield'dakilere hiç benzemediklerini, kıra tecavüz etmeyip onu zenginleştirdiklerini (bunlar kendi kelimeleri) ve arazideki evlerin tümünün özel mülkiyet olduğunu saydı döktü.

"Bahçe Şehir'leriyle övünüyorlar! Hah! Biz Yukarı Binfield'a Orman Şehir diyoruz, ya! Doğa diye buna derim!' Eliyle kalan ağaçları gösterdi. "Şu çevremizdeki eski orman. Çocuklarımız doğal güzelliklerin ortasında büyüyor. Tabii hepimiz aydın insanlarız. Buradakilerin neredeyse dörtte üçünün vejetaryen olduğunu söylesem ne dersiniz? Yerli kasaplar bizi pek

sevmiyor, heh, heh! Bir de aramızda gayet ünlü insanlar vardır. Romancı Helena Turloe, mutlaka duymuşsunuzdur. Profesör Wood, psikiyatri araştırmacısı. Öyle ilginç bir karakteri vardır ki! Alır başını ormana gider, öğle yemeği vakti olur, ortada yok. Periler arasında yürüyormuş, öyle söylüyor. Siz perilere inanır mısınız? Tamam, ben bu konuda bir parçacık şüpheciyim, kabul ediyorum. Heh, heh! Ama çektiği fotoğraflar gayet inandırıcı.”

Bir an için, onun Binfield Konağı’ndan kaçan bir hasta olduğunu düşünmedim değil. Ama hayır, gayet sağlıklı görünüyordu. Bu tipleri tanırdım. Vejetaryenlik, basit hayat, şiir, doğaya tapınma, kahvaltıdan önce çiğ taneleri üzerinde yuvarlanma filan. Yıllar önce birkaçıyla Ealing’de karşılaşmıştım. Adam bana etrafı gezdirmeye başladı. Ormandan geriye hiçbir şey kalmamıştı. Sadece evler vardı, evler -ama ne evler! Bu sivri çatıları, hiçbir şeyi gerçekten desteklemeyen destekleri, çimentodan kuş sulukları, özel olarak getirilmiş kayaların arasına bitkiler serpiştirilerek yapılmış bahçeleri ve çiçekçilerde satılan kırmızı alçıdan perileriyle, taklit Tudor evlerini bilir misiniz? Yılda 1.000 poundluk gelirle orada yaşayan bu sağlıklı beslenme hastaları, bu hayalet avcıları, bu basit hayatçılar, velhasıl bu çete, gözünüzün önüne geliyordur. Kaldırımları bile çılgıncaydı. Beni uzağa götürmesine izin vermedim. Kimi evleri görünce, cebimde bir el bombası taşımadığıma hayıflanıyordum. İnsanların akıl hastanesine bu kadar yakın olmaktan ürküp ürkmediklerini sorarak onu sindirmeye çalıştım, ama fayda etmedi. Sonunda durup şöyle dedim:

“Burada bir havuz daha olacaktı. Büyüğünün yanında. Çok da uzak olmaması lazım.”

“Başka bir havuz mu? Yoo, kesinlikle yok. Burada öyle ikinci bir havuz olacağını hiç sanmıyorum.”

“Kurutmuş olabilirler,” dedim. “Gayet derin bir havuzdu. Geride çok büyük bir çukur kalmıştır.”

İlk kez bir hoşnutsuzluk belirtisi gösterdi. Burnunu ovuşturdu.

“Haa! Tabii, buradaki hayatın bazı bakımlardan ilkelce sürmesini herhalde mazur görürsünüz. Basit hayat deyince... Böylesini tercih eden biziz, ama kentten bu kadar uzakta yaşamanın bazı zorlukları da var, tabii. Bazı altyapı sistemlerimiz o kadar tatminkar değil. Çöp arabası ayda bir kere ancak uğruyor sanırım.”

“Yani havuzu çöplük mü yaptılar?”

“Şey, belki öyle söylemek yerine... eee-” Çöplük kelimesini ağzına alamıyordu. “Tabii kutuları falan evde tutamayız. Şuraya, şu ağaçların arkasına bırakıyoruz.”

Oraya gittik. Gizlesin diye birkaç ağaç bırakmışlardı. Evet, oradaydı. Havuzum oradaydı. Suyunu boşaltmışlardı. Yerde kocaman bir delik kalmıştı. Belki on metre derinliğinde, koca bir kuyu. Yarısına kadar teneke kutularla dolmuştu bile.

Orada, öylece, kutulara bakakaldım.

“Suyunu boşaltmaları çok yazık olmuş,” diyebildim sonunda. “Bu havuzda kocaman balıklar yaşardı.”

“Balık mı? Ah, böyle bir şeyi ilk defa duyuyorum. Elbette, burada, evlerin bu kadar yakınında böyle bir havuzu tutamazdık. Biliyorsunuz, sivrisinekler filan. Ama benden önce yapmışlar.”

“Galiba bu evler yapılalı çok zaman oldu, değil mi?” diye sordum.

“Eh, on-on beş yıl sanırım.”

“Buranın savaştan önceki halini bilirim,” dedim. “O zaman her yer ormandı. Binfield Konağı dışında tek bir ev yoktu. Ama şu tepedeki küçük korucuk değişmemiş. Buraya gelirken onun içinden yürüdüm.”

“Ha, o mu? Orası kutsallar kutsalı. Oraya asla bir şey yapılmamasına karar verdik. Gençlere adadık. Doğa, işte.” Sanki bana bir sır verir gibi muzipçe bir bakışla göz kırptı. “Oraya Perili Vadi diyoruz.”

Perili Vadi, ha! Ondan kurtuldum, kendimi arabaya attım ve Aşağı Binfield’ın yolunu tuttum. Perili Vadiymiş! Havuzumu konserve kutularıyla doldurmuşlardı! Tanrı hepinizin cezasını versin, diye beddua ettim. İster aptalca, ister çocukça, ne derseniz deyin, ama kayın ormanlarının yerine doldurdukları çimento kuş suluklarıyla, alçı cüceleriyle, perileriyle, konserve kutularıyla İngiltere'ye yaptıklarını gördükçe, siz de bazen zıvanadan çıkmıyor musunuz?

Duygusallık mı? Yoksa anti sosyallik mi? Ağaçları insanlara tercih etme hakkım yok mu? Bence bu hangi ağaç ve hangi insan olduğuna bağlı. Ne yazık ki, hepsine lanet okumaktan başka yapacak bir şey yok.

Tepeden aşağı inerken düşündüğüm tek şey, artık bu geçmişe dönme isteğinden kurtulduğumdu. İnsanın çocukluğunun geçtiği yerleri sonradan

ziyaret etmesinin ne gibi bir faydası olabilir ki? Nasıl olsa artık yokturlar. Havasızlıktan daralmışlardır ve çırpınıp dururlar. Ama hava yoktur. Çünkü içinde bulunduğumuz çöplüğün yüksekliği, stratosfere ulaşmıştır. Neyse ne, o kadar da umurumda değildi. Sonuç olarak, daha üç günüm vardı. Biraz huzur ve sükun bulacak, Aşağı Binfield'ın başına gelenlere üzülmeyi de kesecektim. Balığa çıkma konusuna gelince, o konu kapanmıştı. Balık tutmak mı? Bu yaşta! Aslında Hilda haklıydı.

Arabayı George'un garajına bırakıp, oturma salonuna çıktım. Saat altıydı. Biri radyoyu açmıştı ve haberler başlamak üzereydi. Kapıya yaklaşırken, kulağıma bir Kayıp İlanının son kelimeleri çalındı. Ve beni adeta havaya sıçrattı. Çünkü, duyduklarım şöyleydi:

"... karısı Hilda Bowling ağır hastadır."

Bir an sonra, sevimsiz ses yine duyuldu: "Şimdi de öteki ilan:

Percival Chute, lütfen evine dön..." -artık ötesini dinleyemedim.

Daha sonra düşündüğümde gururumu okşayan şey, spikerin söylediklerini duyduğumda, hiç renk vermememdi. İnsanların benim, karısı Hilda Bowling ağır hasta olan George Bowling olduğumu düşünmelerine yol açacak en ufak bir tereddüt göstermemiştim. Yerin sahibinin karısı salondaydı ve o benim soyadımın Bowling olduğunu biliyordu, en azından kayıt defterinde görmüştü. Bunun dışında oradaki kimse beni bilmiyordu, çünkü George'da kalan birkaç kişi de beni tanımazdı. Ama yine de hiç bozuntuya vermedim. Yeni açılmış olan özel bara yürüdüm ve akşam biramı ısmarladım.

Her şeyi yeniden gözden geçirmeliydim. Bardağı yarılayıp da çakırkeyif olduğumda, konuyu tüm boyutlarıyla ele aldım. Bir kere Hilda, ağır ya da hafif, hasta değildi. Bunu gayet iyi biliyordum. Ben yola çıkarken domuz gibiydi, üstelik nezle mevsimi falan da değildi. Numara yapıyordu. Peki ama niye?

Bu, onun kurduğu tuzaklardan bir başkasıydı. Ne olduğunu görebiliyordum. Nasılsa bir şekilde, benim aslında Birmingham'da olmadığımdan huylanmıştı -Hilda'dan kaçmaz, emin olun!- ve beni eve getirmeye çalışıyordu. Benim öteki kadınla beraber olduğum fikrine tahammül edememişti, çünkü benim bir kadınla olduğumdan emindi. Herhangi başka bir neden olabileceği aklına bile gelmiyordu. Ve tabii, onun hasta olduğunu duyar duymaz apar topar eve döneceğimi sanıyordu.

Ama işte tam da bu noktada yanılıyorsun, dedim kendi kendime, kadehin dibini görürken. Ben bu şekilde ele geçmeyecek kadar zekiyim. Onun daha önce kurduğu düzenleri ve suçüstü yakalamak için girdiği zahmetleri hatırladım. Şüphelendiği bir seyahate çıktığımda yaptıklarını görür gibiydim. Elinde bir Bradshaw, önünde bir yol haritası, acaba doğru söylemiş miyim diye rotamı kontrol ediyordu. Tabii bir de, beni Colchester'a kadar takip edip, Temperanca Otel'de aniden bastığı o sefer vardı. Ve ne yazık ki, haklı gibi görünmüştü -ama en azından haklı değildi, oysa haklı çıktığı bazı durumlar da olmuştu. Onun hasta olduğuna şu kadarcık inanmıyordum. Daha doğrusu, onun hasta masta olmadığını biliyordum, nasıl bilmiyorum, ama biliyordum işte.

İkinci bir kadeh daha ısmarladım ve hayat daha toz pembe görünmeye başladı. Eve vardığımda kıyamet kopacaktı kuşkusuz, ama kıyamet her durumda kopardı zaten. Önümde daha üç altın gün vardı. Uğruna yollara düştüğüm şeylerin var olmadığı ortaya çıkınca, biraz daha tatilimin kalmış olması fikri gözüme daha bir cazip görünmeye başlamıştı. Evden uzakta olmak -işte asıl güzel olan buydu. Şairin dediği gibi, sevgililerden ırak, sükun, mutlak sükun. Aniden, eğer canım isterse, bir kadınla da beraber olmaya karar verdim. Böylece Hilda fesatlığında haklı çıkmış olacaktı ve ayrıca, eğer gerçek değilse senden şüphelenmelerinin ne anlamı vardı?

İkinci kadeh midemin derinliklerinde yolunu bulurken, olayın keyfini çıkarmaya başladım. Tuzağına aldanmamıştım, ama açık söylemek gerekirse, gayet ustaca bir tarafı vardı. Kayıp servisine ulaşmayı nasıl akıl ettiğini merak ediyordum. Acaba hangi işlemlerden geçiliyordu? Bir doktorun onayı gerekiyor muydu, yoksa adını, soyadını vermen yeterli miydi? Bütün bunların o Wheeler karısının başının altından çıktığına emindim.

Peki ya bütün bu olaydaki gözü karalık! Bu, bir kadının uzanabileceği sınır! Bazen hayran olmamak elde değildi.

6

Kahvaltıdan sonra pazaryerine doğru uzandım. Güzel bir sabahtı, serin, sessiz ve sakin. Etrafta açık sarı, tatlı bir ışık oyunlar oynuyor, sabahın taze

kokusu, puromun kokusuna karışıyordu. Ama sonra birden evlerin arkasından bir homurtu duyuldu ve hemen ardından gökyüzünde kocaman, kara bir bombardıman uçağı filosu belirdi. Olduğum yerde bakakaldım. Kulakları sağır eden gürültüleri beyninizde patlıyordu.

Bundan sonrası aynen şöyle gelişti. Önce bir ses duydum. Ve hemen hemen aynı anda, hani ne derler şartlı refleks mı, işte öyle bir şey oldu. Çünkü duyduğum ses -yanılmış olmama imkan yok- düşen bir bombanın çıkardığı ıslık sesiydi. Yirmi yıldır bölge bir ses duymamıştım, ama kimsenin bana onun ne olduğunu söylemesi gerekmiyordu. Ve hiçbir şey düşünmeksizin, yapmam gerekeni yaptım. Kendimi yüzükoyun yere fırlattım.

İyi ki, beni o anda görmediniz. Doğrusu hiç de vakur bir görünüşüm yoktu. Kapı altından geçen bir fare kadar yassılıp yere yapışmıştım. Ötekiler benim yarım kadar bile hazırlıklı değildi. Ben, o, bombanın ıslığının duyulduğu, saniyeden de küçük zaman parçası içinde öylesine hızlı hareket etmiştim ki, yanılmış ve kendimi aptal yerine koymuş olabileceğimi düşünmeye dahi vakit bulmuştum.

Ama yanılmamışım.

İnsana kıyamet kopuyor dedirten bir gümbürtü, müthiş bir patlama, yırtılma, yıkılma, parçalanma ve dağılma sesi. “Başlıyor,” dedim içimden, “biliyordum. Hitler moruğu bekleyemedi. Kimseyi uyandırmadan bombacılarını gönderiverdi.”

Ama ne tuhaf, tepeden tırnağa kaskatı kesilmeme yol açan o korkunç gümbürtünün ortasında bile, böylesine büyük bir bombanın patlayışında azametli bir taraf olduğunu düşünmeye yetecek vakti bulmuştum. Sesi neye benziyordu? Bunu söylemek zor, çünkü zaten o sizi korkutan şeyle karışık bir ses duyuyorsunuz. En önce insanın gözünde bir metalin yırtılma görüntüsü canlanıyor. Patlayıp açılan koca demir katmanlar görür gibi oluyorsunuz. Ama daha da tuhaf olan, bunun insanı birden tutup gerçekliğin dışına fırlatmasıydı. Sanki birisi tutup tepenize bir kova su boşaltmış da, öyle uyanmışsınız gibi bir duyguya kapılıyordunuz. Patlayan metal sesleriyle, gördüğünüz rüyadan çekilip almıyordunuz. Ve üstelik bu korkunç sesler gerçekti.

Birden bir haykırış, bağrış, fren yapan araba sesleri fırtınası koptu. Beklediğim ikinci bomba ise düşmedi. Kafamı yerden azıcık kaldırdım. İnsanlar bağırarak kaçışıyorlardı. Arabanın teki çaprazlamasına savrulup

yolu kapatmıştı. Bir kadın acı acı haykırıyordu: “Almanlar! Almanlar!” Sağımda, bembeyaz kesilmiş, yuvarlak bir erkek yüzü var gibi geldi. Baktım. Sanki buruşuk bir kesekağıdı tepeme dikilmiş bana bakıyor ve söyleniyordu:

“Ne bu? Ne oluyor? N’apıyorlar?”

“Başladı,” dedim. “Düşen bombaydı. Yat aşağı.”

Ama ikinci bomba hâlâ gelmiyordu. Bir çeyrek dakika kadar daha bekledikten sonra yine kafamı kaldırdım. Kimileri hâlâ sağa sola koşturuyor, kimi de mıhlanmış gibi olduğu yerde duruyordu. Evlerin arkasından bir yerden, muazzam bir toz bulutu ve arasından da zifir gibi bir duman yükseliyordu. Sonra gözüme hiç beklenmedik bir şey ilişti. Pazaryerinin öbür ucunda High Caddesi hafifçe yükselir. İşte bu yükseltiden aşağıya, bir domuz sürüsü kaptırmış iniyordu. Neyse ki, bir an sonra işin iç yüzünü anladım. Bunlar gaz maskesi takmış öğrencilerdi ve herhalde, onlara söylendiği gibi, hava akınına karşı sığmağa koşuyorlardı. Arkalarındaki uzun boylu domuz büyük olasılıkla Mrs. Todgers olmalıydı. Ama yemin ederim ilk anda tıpkı bir domuz sürüsüne benziyorlardı.

Yattığım yerden kalkıp yürümeye başladım ve pazaryerini geçtim. Bu arada ortalık yatışmış, bombanın düştüğü yerde de küçük bir kalabalık birikmiş bulunuyordu.

Evet, tahmin ettiğiniz gibi, Almanlar değildi. Savaş başlamamıştı. Olan sadece bir kazaydı. Uçaklar talim uçuşu yaparken -talim malim, ama bomba taşıyorlardı- herhalde pilotlardan birinin eli yanlışlıkla bomba koluna değmişti. Herhalde sıkı bir ceza yerdi. O zamana kadar posta müdürü çoktan Londra’yı arayıp savaş mı başladı diye sormuş, hayır cevabını almış ve bir kaza olduğu anlaşılmış olmalıydı. Ama, bir dakika ile beş dakika arasında süren bir zaman aralığı vardı ki, binlerce insan savaşa girdik sanmıştı. Neyse ki, fazla uzun sürmemişti. Bir çeyrek daha sürseydi, herhalde ilk casusumuzu linç ediyor olacaktık.

Kalabalığı izledim. Bomba High Caddesi’ne açılan küçük sokaklardan birine, Ezekiel Amcamın dükkanının yakınına düşmüştü. Aralarındaki uzaklık ancak elli yardaydı. Köşeyi dönerken mırıltıları, “vah, vah!” seslerini işitiyordum. Şansım varmış ki, oraya itfaiye ve ambulanstan evvel ulaştım ve toplanan elli kadar insana rağmen, olanı biteni gördüm.

İlk bakışta sanki gökten tuğla ve sebze yağmış gibi görünüyordu. Her yerde saçılmış lahana yaprakları vardı. Bomba bir manav dükkanını yerlebir etmişti. Dükkana sağdan bitişik evin bir bölümünün çatısı çökmüş, duvarları yanmış ve çevredeki bütün evler az ya da çok hasar görmüştü. Bütün camlar kırıktı. Ama asıl berbat durumdaki soldaki evdi. Manava bitişik duvarı sanki bir bıçakla düzgünce soyulup alınmış gibi yok olmuştu. Ve işin daha da tuhafı, yukarı kattaki odalarda bulunan her şey yerli yerinde duruyordu. Sanki bir oyuncak eve bakar gibiydik. Çekmeceli dolaplar, iskemleler, solmuş duvar kağıdı, henüz yapılmamış bir yatak, yatağın altındaki lazımlık -her şey olduğu gibi duruyordu, duvar hariç. Ama alt kattaki odalar patlamanın şiddetinden nasibini almıştı. Tuğlalar, sıva parçaları, kırık sandalye bacakları, cilalı bir dolap kapağı, bir masa örtüsü kalıntısı, tabak kırıkları, bulaşık evyesi parçalarından oluşan korkunç bir yığın. Tavana yapışmış bir reçel kavanozundan saçılan reçeller, hemen yanı başına bulaşmış kan izleri. Ama bütün bu kırık dökük süprüntü arasında bir bacak duruyordu. Pantolonlu, Wood-Milne marka kauçuk tabanlı, siyah ayakkabılı bir bacak. İnsanların ahlayıp vahladığı işte buydu.

İyice baktıktan sonra içeri girdim. Kan ve reçel izleri birbirine karışmıştı. İtfaiye arabası gelince çıktım, Georgea gidip eşyalarımı toplayacaktım.

Artık burada işim kalmadı, diye düşündüm. Eve gidiyordum. Doğrusu, ayakkabılarımın tozunu bile silkelemeden oradan uzaklaştım. Aslında böyle yapılmaz. Bu tür bir şey olduğunda, insanlar saatlerce dikilip olanları konuşurlar. O gün Aşağı Binfield'ın eski kesiminde de yapacak bir şey yoktu, çünkü herkes bu olayı konuşuyordu: bomba nasıl ses çıkarmış, ilk duyduklarında ne zannetmişler... George'un barmeydi, duyduğunda nasıl tüylerinin ürperdiğini anlatıyordu. Bir daha asla yatağında uyuyamayacaktı, tabii işte görmüştük, bu bombaların ne yapacağı belli değildi ki... Kadının biri, patlamanın etkisiyle nasıl dilini ısırdığını anlattı. Kentin bizim bulunduğumuz tarafındaki herkes bunu bir Alman saldırısı sanırken, öbür tarafındakiler, çorap fabrikasında bir patlama olduğunu düşünmüşlerdi. Sonradan (bunu gazetede okudum) Havacılık Bakanlığı hasarı tespit için bir müfettiş yolladı ve bombanın etkisinin "üzücü" olduğunu belirten bir de rapor yayınladı. Aslında tam üç kişi ölmüştü, Perrott adlı manav ile bitişik evdeki yaşlı çift. Kadında çok fazla hasar yoktu, adam ise ayakkabılarından teşhis edilebildi, ama Perrott adlı manavın parçası bile bulunamadı.

O öğlen hesabı ödeyip oradan tüydüm. Ödemeden sonra bana ancak üç papel kadar bir para kalmıştı. Bu süslü püslü kır otellerinde insanı nasıl yolacaklarını gayet iyi biliyorlardı. İçkiler, çerezler, şunlar bunlar derken etrafa adeta para saçmıştım. Yeni olta kamışımla beraber bütün takımı da odada bıraktım. Onların olsundu. Nasıl olsa bana bir faydası yoktu. Dersimi almak bana epey tuzluya malolmuştu. Ders de ne dersti ama. Kırk beşlik şişman adamlar balık avlamaya gidemezler. Böyle şeyleri unutsalar daha iyi olur, çünkü o sadece bir rüyadır ve mezarın bu tarafında avlanacak balık malık yoktur.

Olaylar insanın içine yavaş yavaş işliyor. Bomba patladığında gerçekten ne hissetmiştim? Tam o anda, tabii ki aklım başımdan gitmişti, ama darmadağın olmuş evi ve yaşlı adamın bacağını gördüğümdeyse, bir trafik kazası karşısında kapıldığım o daha hafif dehşeti duymuştum. Kuşkusuz korkunçtu. Bu sözümona tatili yanda bıraktıracak kadar korkunç. Yine de beni çok fazla sarsmamıştı.

Ama Aşağı Binfield'ın eteklerine gelip de doğuya sapınca, her şey üstüme çöktü. Arabada yalnızken insana nasıl gelir, bilirsiniz. Ya iki tarafınızdan geçen çitlerden ya da motorun zonklamasından, düşünceler belli bir ritim kazanır. İnsan aynı duyguyu bazen trende de hisseder. Olayları daha iyi bir perspektiften görebilme duygusudur bu. Daha önce kuşku duyduğum her şeyden artık tamamıyla emindim. En başından başlayacak olursak, Aşağı Binfield'a kafamda bir soruyla gelmiştim. Bizi bekleyen akıbet neydi? Hapı yutmuş muyduk? Bu günlere bir daha dönebilecek miydik, yoksa iş işten geçmiş miydi? Ehh, cevabımı almış bulunuyordum. Eski günler geri dönmemek üzere gitmişti ve onların peşinde koşmak boşuna bir zaman kaybından başka bir şey değildi. Eski Aşağı Binfield diye bir şey yoktu. Yunus peygamberi balinanın karnına yeniden sokmak mümkün mü? Düşüncelerimin akışını izleyemediğinizin farkındayım. Ve buraya gelmekle de iyi yapmamıştım. Çünkü Aşağı Binfield'daki yıllarımın, aklımın bir çekmecesinde, canımın istediği zaman açıp girebileceğim tenha bir köşesinde saklı durduğunu zannederken, gidip bakmış ve orada olmadıklarını görmüştüm. Hayallerimin üzerine koca bir gülle atmış bulunuyordum ve korkarım Hava Kuvvetleri de beş yüz poundluk bir TNT kalıbıyla arkamdan gelmişti.

Savaş yaklaşıyordu. Herkes 1941 diyordu. Daha kırılacak bir sürü çanak çömlek, darmadağın olacak bir sürü ev, organları taksitle satın aldığı

piyanonun üstündeki sıvaya yapışacak bir sürü yeminli mali müşavir katibi vardı. Ama bunlara kim aldırış ediyordu ki? Eğer Aşağı Binfield macerası bana bir şey öğrettiyse, o da şuydu: *Bunların hepsi olacaktı.* Aklınızın gerisine attığınız, korktuğunuz, bir kabus olduğunu ya da sadece yabancı ülkelerdekilerin başına geldiğini sandığınız her şey olurdu. Bombalar, ekmek kuyrukları, kauçuk coplar, dikenli teller, renkli gömlekler, sloganlar, koca yüzler, yatak odası pencerelerinden ateş eden makineli tüfekler. Hepsi olacaktı. Biliyordum. Kaçış yoktu. İsteyen mücadele edebilir ya da başını çevirip görmemiş gibi yapabilir veya İngiliz anahtarını kapıp suratları dağıtabilirdi. Ama mümkünatı yoktu. Hepsi olacaktı.

Gazı kökledim, altımdaki külüstür şöyle bir hopladı ve tepelerden hızla süzülmeye başladı. İnekler, karaağaçlar, buğday tarlaları aceleyle yanımdan uzaklaşıyordu. Strand'dan aşağı indiğim o ocak günündeki haletiruhiye içindeydim, hani o takma dişlerimi taktığım ilk gün. Sanki bana bir kehanet gücü gelmişti. İngiltere'nin her tarafını, üzerinde yaşayan bütün insanları ve yaptıkları her şeyi gördüğümü sanıyordum. Ama o anda bile içimi yoklayan bir iki şüphe vardı. Dünya çok büyüktü, insan bunu bir arabada giderken daha iyi duyabiliyordu ve bu biraz da rahatlatıcı bir şeydi. Bir İngiliz kasabasının tek bir köşesini dönerken bile geçtiğiniz toprakların büyüklüğünü bir düşünün. Sibirya gibi gelir. Tarlalar, kayın ağaçları, çiftlik evleri, kiliseler, küçük bakkal dükkanları, köy odası ve yeşillikler üstünde salınan ördekleriyle köyler. Evet, dünya kesinlikle değiştirilemeyecek kadar büyüktü. Az çok aynı kalmaya mahkumdu. Derken Londra'nın dış mahalleleri başladı, Southall'a gelene kadar Uxbridge Yolu'nu takip ettim, içlerinde yaşanan sıkıcı hayatlarla birlikte çirkin evler kabusu kilometrelerce sürdü. Daha sonra sıra Londra kentine geldi, caddeleri, meydanları, ara sokakları, oda oda kiraya verilen döküntüleri, apartman blokları, publarıı, kızarmış balık dükkanları, resim galerileri, değişmesini istemedikleri küçük, özel hayatlarıyla sekiz milyon insanın yaşadığı ve yirmi milden fazla uzanan Londra. Bombaların onu yok edebileceği garanti değildi. Peki ya yaşanacak olan kaos! Ortaya dökülecek olan bütün bu hayatlar! Futbol kuponları biriktiren John Smith, berberde hikaye takas eden Bill Williams, biralarını almış eve dönen Mrs. Jones. Tam sekiz milyon insan! Bombalar olsa

da olmasa da, alıştıkları hayatı bir biçimde sürdürmeyi becerebilecekler miydi?

Yanılsamaymış! Aldatmacaymış! Ortalık yalan-dolandan geçilmiyormuş, bunların önemi yoktu. Kötü günler geliyordu, tornadan geçirilip bütün çıkıntıları alınmış ve dümdüz edilmiş, aerodinamik insanlar da. Daha sonra ne gelecekti bilmiyorum, umurumda da değildi açıkçası. Tek bildiğim, eğer şu dünyada sevdiğiniz bir tek şey bile varsa, ona şimdiden elveda demenin zamanı gelmişti. Çünkü hiç susmayan bir makineli tüfek ateşi altında, bildik, tanıdık her şey kayıp gidiyor ve ağır ağır lağıma gömülüyordu.

7

Ama varoşlara gelince, haletiruhiyem birden değişti.

Aniden Hildanın gerçekten hasta olabileceği aklıma geldi -o âna kadar bunu hiç düşünmemiştim.

İşte çevrenin etkisi bu, görüyorsunuz değil mi? Aşağı Binfield'dayken onun asla hasta olmadığına, sadece beni eve döndürebilmek için dümen çevirdiğine yemin edebilirdim. Neden bilmiyorum ama, bu o anda bana çok tabii görünüyordu. Ama Batı Bletchley'e yönelip de, Hesperides Emlak'ın kırmızı tuğla hapishanesinden içeri girince, düşünce tarzım da normal işleyişine kavuştu. Benim öyle, insana her şeyin çok umutsuz ve manidar geldiği pazartesi sabahı duygularım vardır. Şimdi bakıyordum da, şu son beş günlük macera gözüme çok lüzumsuz gözüküyordu. Geçmişi yeniden bulmak için gizli saklı Aşağı Binfield'a gidişim, sonraki dönüş yolculuğu, geleceğe dair yumurtladığım saçma sapan kehanetler. Gelecekmiş! Gelecek sizin, benim gibi beceriksizlere ne yapsın? İşimize sahip olmak -bizim için gelecek bu. Hilda'ya gelince, o tepesine bombalar yağarken bile, hâlâ tereyağının fiyatını hesaplıyor olacaktır.

Sonra birden aklım başıma geldi. Ya, peki ben nasıl olmuştu da onun böyle bir dümen çevirmiş olabileceğini düşünmüştüm? O çağrı tabii ki yalan filan değildi! Bir kere onda böyle bir muhayyile ne arasın? Katı gerçeğin ta kendisiydi bu. Hildanın numara filan yaptığı yoktu, sahiden hastaydı. Ve Tanrım! belki de şu anda, acılar içinde kıvranarak bir yerlerde yatıyordu, hatta belki de ölmüştü. Bu düşünceyle bütün tüylerim diken diken oldu ve karnıma bir sancı saplandı. Ellesmere Sokağını şimşek gibi geçtim ve arabayı her zamanki kapalı garaja çekmek yerine evin önünde bırakıp fırladım.

Yani görüyorsunuz işte, aslında Hilda'ya düşkündüm. Artık düşkün olmaya ne anlam verirseniz. İnsan kendi yüzüne düşkün olur mu? Muhtemelen hayır, ama kendini de onsuz düşünemez. Çünkü o sizin bir

parçanızdır. İşte benim Hildaya karşı olan duygularım da böyleydi. İşler yolundayken onu aramazdım, ama onun ölmüş ya da bırakın ölmeyi sadece hastalanmış olması düşüncesi bile kahrolmama yetiyordu.

Apar topar anahtarı çıkardım, kapıyı açtım ve eski yağmurlukların aşina kokusu burnuma çarptı.

“Hilda,” diye haykırdım. “Hilda!”

Çıt çıkmadı. Tekrar “Hilda, Hilda!” diye haykırmaya devam ettim. Mutlak sessizlik. Bununu üzerine sırtımdan aşağı bir ter yürüdü. Belki çoktan hastaneye kaldırmışlardı. Belki de şu anda evde bir cenaze yatıyordu.

Merdivenlere saldırdım, ama aynı anda iki çocuk, üzerlerinde pijamalar, odalarından çıkıp merdivenin iki başına yaklaştılar. Saat, sanırım, sekiz ya da dokuz filan olmalıydı -yani karartmanın başlamak üzere olduğu saat. Lorna tırabzana abandı.

“Baba! Babam gelmiş! Neden bugün döndün baba? Annem senin Cuma’ya kadara dönmeyeceğini söylemişti.”

“Anneniz nerede?” diye sordum.

“Annem dışarıda. Mrs. Wheelerla birlikte çıktı. Neden bugün geldin baba? Yoksa hasta mısın?”

“Yani anneniz hasta masta değil!”

“Yoo. Kim hasta dedi? Baba, sen Birmingham’da miydin?”

“Evet, ama haydi bakalım, siz şimdi doğru yatağa. Üşütüp hasta olacaksınız.”

“Hani hediyelerimiz baba?”

“Ne hediyesi?”

“Bize Birmingham’dan aldığın hediyeler.”

“Sabah görürsünüz.”

“Ama baba! N’olur şimdi görelim.”

“Olmaz. Uzatmayın bakalım. Doğru yatağa, yoksa sıkı bir papara yiyeceksiniz.”

Yani, Hilda turp gibiydi. Beni faka bastırmıştı. Ağlasam mı gülsem mi, bilemiyordum. Açık bıraktığım arka kapıya doğru yürüdüm. Hilda sapasağlam, bahçedeki patikadan eve doğru geliyordu.

Akşamın sönen ışıklarında bana yaklaşırken onu seyrettim. Ne tuhaf, daha üç dakika önce, onun ölmüş olabileceği düşüncesiyle soğuk terler döküyordum. Hayır, ölmüş mölmüş değildi, her zamanki haliyle işte karşımdaydı. Sıska omuzları, endişeli yüzü, gaz faturaları ve okul taksitleriyle bizim emektar Hilda işte. Ve tabii yağmurluk kokusuyla, pazartesi sendromunu da unutmamak lazım -koca Porteous'un deyimiyle, dönüp dolaşıp kafanı vurduğun duvar ya da ebedi hakikatler. Hilda'nın keyfinin pek de yerinde olmadığı belliydi. Bana, kafasında bir şeyler varken hep yaptığı gibi şöyle bir baktı, böyle bir bakış ancak küçük, sıska bir hayvanda, örneğin bir gelincikte filan olabilirdi. Beni gördüğü için hiç de şaşırmışa benzemiyordu.

"Demek geri döndün, öyle mi?" dedi.

Geri döndüğüm açıkça ortada olduğu için, buna cevap vermedim. Bu arada herhangi bir hoşgeldin öpücüğü filan da yoktu.

"Yemek yok," diye alelacele söze devam etti. İşte Hilda bu-dur. Eve adımınızı attığınız anda canınızı sıkacak bir şey söylemeyi başarır. "Seni beklemiyordum. Sadece ekmek-peynir var -ama peynir de olmayabilir."

Onun arkasından içeri girdim, yağmurluk kokularına doğru ilerledik. Oturma odasına gittik. Kapıyı kapatıp ışıkları yaktım. Söze ilk başlayanın ben olmasını istiyordum, çünkü o zaman ipler de insanın elinde oluyor.

"Anlat bakalım," dedim, "bana bu lanet oyunu niye oynadın?"

Çantasını radyonun üstüne bıraktı, sahiden şaşırmış gibi bir hali vardı.

"Ne oyunu? Ne diyorsun?"

"O verdiğin ilandan söz ediyorum."

"Ne ilanı? Neler söylüyorsun, George?"

"Yanı, şimdi beni, o ilanı senin vermediğine mi inandırmaya çalışıyorsun?"

"Tabii ki ben vermedim. Neden vereyim? Ben hasta masta değildim ki. Böyle bir şeyi niye yapayım?"

Açıklamaya koyuldum, ama biraz erken davranmıştım. Çünkü gerçek birden kafama dank etti. Evet, baştan sona yanılmıştım. Kayıp ilanının sadece son birkaç kelimesini duymuştum, oysa belli ki, orada bahsedilen bir başka Hilda Bowling'di. İnsan rehbere baksa, yüzlerce Hilda Bowling bulurdu. Her zamanki o aptalca yanlışlıklardan biri olmuştu gene. Hilda'da,

ona yakıştırdığım o muhayyile ne gezerdi? Bütün bu olanlarda dikkat ettiği tek nokta, onu ölü sandığım ve ona ne kadar düşkün olduğumu anladığım beş dakika olmuştu. Ama bu da olup geçmişti işte. Bu arada konuşurken beni gözlüyordu ve bakışlarından, yaklaşmakta olan fırtınayı sezinliyordum. Sonra birden beni, üçüncü tekil şahıs dediğim bir ses tonuyla sorguya çekmeye başladı. Yani tahmin edebileceğiniz gibi, kızgın ve azarlayıcı değil de, sakin ve anlayışlı bir ses tonuyla.

“Demek bu kayıp ilanını Birmingham’daki otelde duydun.” “Evet,dün gece, ulusal yayında.”

“Peki Birmingham’dan ne zaman ayrıldın?”

“Bu sabah, elbet.” (Eğer yalan söylemek zorunda kalırsam diye, bütün seyahati kafamda dakikası dakikasına prova etmiştim. Onda yola çıkış, Coventry’de öğle yemeği, Bedford’da çay -hepsini adamakıllı planlamıştım.”

“Yani dün gece ağır hasta olduğumu duydun da yola çıkmak için bu sabaha kadar bekledin, öyle mi?”

“Ama hasta olduğuna inanmadığımı söylemedim mi sana? Anlatmadım mı her şeyi? Bunun da bir hile olduğunu sanıyordum.”

“İyi ki lütfedip de yola çıkmışsın,” diyen sesten, asıl fırtınanın kopmak üzere olduğu anlaşılıyordu. Ama sükunetini koruyarak devam etti:

“Demek bu sabah yola çıktın, öyle mi?”

“Evet. Onda yola çıktım, Coventry’de öğle yemeği-” “Öyleyse buna ne diyeceksin, bakalım?” diye haykırarak çantasından çıkardığı kağıt parçasını, sanki sahte bir çek ya da benzeri bir şeymiş gibi yüzüme çarptı.

Sanki biri beni alıp yere savurmuştu. Ama bunu tahmin etmeliydim! Ne yapıp edip beni yakalamıştı. Üstelik elinde kanıt da vardı, dava dosyası. Bunun ne olduğunu bilmiyordum, ama benim bir kadınla beraber olduğumun belgesi olduğuna kalıbımı basardım. İpin ucu kaçmıştı. Daha bir dakika önce, bir hiç uğruna Birmingham’dan çağrıldığım için ben ona kafa tutarken, şimdi birden durum tersine dönmüştü. Sakın bana, o anda neye benzediğimi söylemeye kalkmayın. Biliyorum. Her yerimde suçlu olduğum yazıyor, hem de büyük harflerle. Ve aslında suçlu bile değildim! Ama bu bir alışkanlık meselesi. Ben daima yanlış tarafta yer almışımdır. Ona cevap verirken sesime sinmiş olan suçluluk duygusunu, yüz papele bile silip atamazdım:

“Ne demek istiyorsun? Neymiş o elindeki?”

“Okuyunca anlarsın.”

Alıp baktım. Rowbottom’s Oteli’yle aynı sokakta bulunduğunu fark ettiğim bir avukatlık firmasından gelen bir mektuptu bu.

“Sayın bayan,” diyordu,"... tarihli mektubunuza cevaben, ortada bir yanlışlık olduğunu düşünüyoruz. Rowbottom’s Oteli iki yıl önce kapanmış ve işyerine dönüştürülmüş bulunmaktadır. Burada kocanızın eşkalinde kimseye rastlamadık. Muhtemelen...”

Devam edemedim. Durumu çakmıştım. Fazlaca işgüzarlık etmiş ve her şeyi ayağıma dolandırmıştım. Ufukta pek cılız bir ümit kalmıştı -genç Saunders’in, ona Rowbottoms’dan postalaması için verdiğim mektubu unutmuş olması. Ama Hilda bu ümidi de ânında söndürdü.

“Eee George, mektupta yazanlara ne diyeceksin? Senin buradan ayrıldığın gün Rowbottom’s Oteli’ne yazıp sordum. İşte aldığım cevap. Ve aynı gün, senden otelde olduğunu belirten bir mektup aldım. Herhalde postalasın diye birine vermiştin. Senin Birmingham’daki işin işte buydu.”

“Ama Hilda, bak! Her şeyi yanlış anlamışsın. Sandığın gibi değil. Anlamıyorsun.”

“Ah, anlıyorum George. Hem de çok iyi anlıyorum.”

“Ama Hilda, bak-”

Faydası yoktu. Yüzüme bakmıyordu bile. Kalkıp kapıya doğru yürüdüm.

“Arabayı garaja sokayım,” dedim.

“Ah, hayır George. Bu işten böyle sıyrılamazsın. Burada kalacak ve söyleyeceklerimi dinleyeceksin, tamam mı?”

“Ama, lanet olsun! Farları söndürmem lazım. Karartma vakti yaklaşıyor. Ceza ödememizi istemezsin, değil mi?”

Bunun üzerine gitmeme izin verdi de çıkıp farları söndürdüm. Geri döndüğümde, önünde, biri avukatlardan biri benden gelen iki mektup, put gibi oturuyordu. Bu arada ben sinirlerime biraz olsun hakim olmayı başarmıştım. Bu yüzden bir deneme daha yaptım:

“Dinle Hilda. Bu konuyu tamamen yanlış değerlendiriyorsun. Her şeyi açıklayabilirim.”

“Her şeyi açıklayacağına eminim de, acaba ben buna inanır mıyım, sorun burada.”

“Ama hemen hüküm veriyorsun. Hem durup dururken şu oteldekilere mektup yazmayı da nereden çıkardın?”

“Mrs. Wheeler’ın aklına geldi. Ve gördüğün gibi, son derece harika bir fikirmiş.”

“Tabii, tahmin etmeliydim. Yani demek o kahrolası kadının özel hayatımıza burnunu sokmasına izin veriyorsun, öyle mi?”

“Ben izin filan vermedim. Senin niyetlerin konusunda beni o uyardı. Sanki içine doğmuştu. Ve haklı da çıktı. O senin ciğerini okuyor George. Kocası da tıpkı senin gibiymiş.”

“Ama Hilda-”

Ona baktım. Yüzü, benim başka bir kadınla beraber olduğumu sandığı her sefer olduğu gibi, bembeyazdı. Başka bir kadın! Keşke doğru olsaydı!

Ve Tanrım, beni nelerin beklediği ayan beyan ortadaydı. Haftalar boyu süren dırdır ve küslük, tam sulh olduk derken gelen laf sokuşturmalar, daima geciken yemekler, neler olup bittiğini ölesiye merak eden çocuklar. Ama benim asıl ağrıma giden, Aşağı Binfield a gerçek gidiş nedenime hiçbir biçimde akıl erdirilemeyen o zihinsel fakirlikti. Beni o anda asıl çarpan da bu olmuştu. Hilda’ya, Aşağı Binfield’a gidiş nedenimi isterse bir hafta boyunca anlatayım, asla anlamazdı. Peki ama şu Ellesmere Sokağı’nda bunu kim anlardı ki? Ben kendimi anlayabiliyor muydum? Olanlar yavaş yavaş yitip gitmeye başladı. Aşağı Binfield’a niye gitmiştim ki? Aslında oraya hiç gitmiş miydim? Bu atmosfer içinde bu çok gerçekdışı görünüyordu. Zaten Ellesmere Sokağı’nda gaz faturaları, okul taksitleri, haşlanmış lahana ve pazartesi sendromu dışında hiçbir şey gerçek değildir.

Bir deneme daha yaptım:

“Bak Hilda. Ne düşündüğünü biliyorum. Ama kesinlikle yanılıyorsun. Yemin ederim.”

“Ah, hayır George. Eğer yanılıyor olsaydım, bunca yalanı uydurmazdın, değil mi?”

Anlaşılan kurtuluş yoktu.

Kalkıp odanın içinde volta atmaya başladım. Yağmurlukların kokusu öyle keskindi ki... Neden öyle kaçmıştım? Geçmişin ve geleceğin hiç öneminin

olmadığını bildiğim halde, geçmiş ve gelecek için neden bu kadar kaygılanıyordum? Yola çıkış nedenlerim ne olursa olsun, bunların hepsini unutmuştum. Aşağı Binfield'daki eski hayat, savaş ve sonrası, Hitler, Stalin, bombalar, makineli tüfekler, ekmek kuyrukları, kauçuk coplar -hepsi giderek sönüyordu, eski yağmurlukların kokusuna gizlenmiş şu sefil tartışma dışındaki her şey.

Son bir deneme daha:

"Hilda! Bir dakikacık dinle beni. Bak, bütün bu hafta boyunca nerede olduğumu bilmiyorsun, öyle değil mi?"

"Nerede olduğundan bana ne. Ne yaptığını biliyorum ya. Bu kafi."

"Ama... Lanet olsun-"

Elbette hiç faydası olmadı. Beni suçüstü yakalamıştı ve şimdi hakkımda ne düşündüğünü söylemeye hazırlanıyordu. Bu, birkaç saatini alabilirdi. Ve daha sonra bir kıyamet daha kopacaktı, çünkü o zaman sıra bu tatil için parayı nerden bulmuş olduğuma gelecek ve benim ondan gizli gizli on yedi pound biriktirmiş olduğumu keşfedecekti. Yani bu tartışmanın sabahın üçüne kadar sürmemesi için hiçbir neden yoktu. Artık masum rolü yapmanın da gereği kalmamıştı. Tek istediğim, en kolayı neyse ona kaçmaktı. Kafamdan üç olasılık geçiyordu:

A. Ona gerçekten ne yaptığımı anlatmak ve ne yapıp edip onu ikna etmek.

B. Hafızamı yitirmişim ayağına yatmak.

C. Bir kadınla beraber olduğumu sanmasına izin verip, baş ağrısı ilacımı almak.

Ama lanet olsun! Hangisini seçeceğim zaten baştan belliydi.